

15

௧௫

พระสุตตันตปิฎก

เล่ม ๙

สังยุตตนิกาย สคาถวรรค

ขอนอบน้อมแด่พระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์นั้น

เทวตาสังยุต

นพวรรคที่ ๑

โอฆตรณสูตรที่ ๑

[๑] ข้าพเจ้าได้สดับมาแล้วอย่างนี้-

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระวิหารเชตวัน อารามของท่านอนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตพระนครสาวัตถี ครั้นนั้นแล เมื่อปฐมยามล่วงไปแล้ว เทวดาองค์หนึ่ง มีวรรณงาม ยังพระวิหารเชตวันทั้งสิ้นให้สว่าง เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ครั้นแล้วถวายอภิวาทพระผู้มีพระภาค แล้วได้ยืนอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ฯ

[๒] เทวดานั้น ยืนอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่งแล้ว ได้กราบทูลคำนี้
กะพระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่พระองค์ผู้ไม่มีทุกข์ ข้าพระองค์ขอลุลาม พระองค์ข้ามโอฆะได้อย่างไร ฯ

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า ท่านผู้มีอายุ เราไม่พักอยู่ ไม่เพียรอยู่
ข้ามโอฆะได้แล้ว ฯ

ท. ข้าแต่พระองค์ผู้ไม่มีทุกข์ ก็พระองค์ไม่พักไม่เพียร ข้ามโอฆะได้
อย่างไรเล่า ฯ

พ. ท่านผู้มีอายุ เมื่อใด เรายังพักอยู่ เมื่อนั้น เรายังจมอยู่โดยแท้
เมื่อใดเรายังเพียรอยู่ เมื่อนั้น เรายังลอยอยู่โดยแท้ ท่านผู้มีอายุ เราไม่พัก เรา
ไม่เพียร ข้ามโอฆะได้แล้วอย่างนี้แล ฯ

เทวดานั้นกล่าวคาถานี้ว่า

นานหนอ ข้าพเจ้าจึงจะเห็นชีนาสวพราหมณ์ผู้ดับรอบแล้ว

ไม่พัก ไม่เพียรอยู่ ข้ามค้นหาเป็นเครื่องเกาะเกี่ยวในโลก ฯ

[๓] เทวดานั้นกล่าวคำนี้แล้ว พระศาสดาทรงอนุโมทนา ครั้นนั้นแล
เทวดานั้นดำริว่า พระศาสดาทรงอนุโมทนาคำของเรา จึงถวายอภิวาทพระผู้มีพระภาค
ทำประทักษิณแล้วก็หายไป ณ ที่นั้นแล ฯ

นิโมกขสูตรที่ ๒

[๔] ข้าพเจ้าได้สดับมาแล้วอย่างนี้-

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระวิหารเชตวัน อารามของท่านอนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตพระนครสาวัตถี ครั้นนั้นแล เมื่อปฐมยามล่วงไปแล้ว
เทวดาองค์หนึ่ง มีวรรณงาม ยังพระวิหารเชตวันทั้งสิ้นให้สว่างเข้าไปเฝ้าพระผู้มี

พระภาคถึงที่ประทับ ครั้นแล้วจึงถวายอภิเษกพระผู้มีพระภาค แล้วได้ยืนอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ฯ

[๕] เทวดานั้น ครั้นยืนอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่งแล้วแล ได้กราบทูล
คำนี้กะพระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่พระองค์ผู้ไม่มีทุกข์ พระองค์ย่อมทรงทราบมรรค
เป็นทางหลักพัน ผลเป็นความหลุดพ้น นิพพานเป็นที่สงัด ของสัตว์ทั้งหลาย
หรือหนอ ฯ

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า ท่านผู้มีอายุ เรารู้จักมรรคเป็นทางหลักพัน
ผลเป็นความหลุดพ้น นิพพานเป็นที่สงัด ของสัตว์ทั้งหลายโดยแท้จริง ฯ

ท. ข้าแต่พระองค์ผู้ไม่มีทุกข์ ก็พระองค์ย่อมทรงทราบมรรคเป็นทางหลัก
พัน ผลเป็นความหลุดพ้น นิพพานเป็นที่สงัด ของสัตว์ทั้งหลายอย่างไรเล่า ฯ

[๖] พระผู้มีพระภาคทรงวิสัชนาโดยกาลานี้ว่า

ท่านผู้มีอายุ เพราะความสิ้นภพอันมีความเพติดเพลินเป็น
มูล เพราะความสิ้นแห่งสัญญาและวิญญาณ เพราะ
ความดับ เพราะความสงบแห่งเวทนาทั้งหลาย เราย่อมรู้จัก
มรรคเป็นทางหลักพัน ผลเป็นความหลุดพ้น นิพพานเป็นที่
สงัด ของสัตว์ทั้งหลายอย่างนี้ ฯ

อุปเนยสูตรที่ ๓

[๗] เทวดานั้น ครั้นยืนอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่งแล้วแล ได้กล่าวคาถา
นี้ในสำนักพระผู้มีพระภาคว่า

ชีวิตคืออายุมีประมาณน้อย ถูกด้อนเข้าไปเรื่อย เมื่อบุคคลถูก
ขราด้อนเข้าไปแล้ว ย่อมไม่มีผู้ป้องกัน บุคคลเมื่อเห็นภัยนี้
ในมรณะ พึงทำบุญทั้งหลายที่นำความสุขมาให้ ฯ

[๘] ชีวิตคืออายุมีประมาณน้อย ถูกด้อนเข้าไปเรื่อย เมื่อบุคคล
ถูกขราด้อนเข้าไปแล้ว ย่อมไม่มีผู้ป้องกัน บุคคลเมื่อเห็น
ภัยนี้ในมรณะ พึงละอามิสในโลกละอาย มุ่งสันติเถิด ฯ

อัจเจนติสูตรที่ ๔

[๙] เทวดานั้น ครั้นยืนอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่งแล้วแล ได้กล่าวคาถา
นี้ในสำนักพระผู้มีพระภาคว่า

กาลทั้งหลายย่อมล่วงไป ราตรีทั้งหลายย่อมผ่านไป ชันแห่ง
วัยย่อมละลำดับไป บุคคลเมื่อเห็นภัยนี้ในมรณะ พึงทำบุญ
ทั้งหลายที่นำความสุขมาให้ ฯ

[๑๐] กาลทั้งหลายย่อมล่วงไป ราตรีทั้งหลายย่อมผ่านไป ชัน
แห่งวัยย่อมละลำดับไป บุคคลเมื่อเห็นภัยนี้ในมรณะ พึงละ
อามิสในโลกละอาย มุ่งสันติเถิด ฯ

กถินทิสสูตรที่ ๕

[๑๑] เทวดานั้น ครั้นยืนอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่งแล้วแล ได้กราบ
ทูลถามพระผู้มีพระภาคด้วยคำถามนี้ว่า

บุคคลควรตัดเท่าไร ควรละเท่าไร ควรบำเพ็ญคุณอันยิ่ง
เท่าไร ภิกษุล่วงธรรมเครื่องข้องเท่าไร พระองค์จึงตรัสว่า
เป็นผู้ข้ามโอฆะแล้ว ฯ

[๑๒] บุคคลควรตัดสังโยชน์เป็นส่วนเบื้องต่ำ ๕ อย่าง ควรละ
สังโยชน์เป็นส่วนเบื้องบน ๕ อย่าง ควรบำเพ็ญอินทรีย์อันยิ่ง
๕ อย่าง ภิกษุล่วงธรรมเป็นเครื่องข้อง ๕ อย่าง เรากล่าวว่า
เป็นผู้ข้ามโอฆะแล้ว ฯ

ชาครสูตรที่ ๖

[๑๓] เทวดานั้น ครั้นยืนอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่งแล้วแล ได้กล่าว
คำถามนี้ในสำนักพระผู้มีพระภาคว่า

เมื่อธรรมทั้งหลายตั้งอยู่ ธรรมประเภทไหนนับว่าหลัก เมื่อ
ธรรมทั้งหลายหลัก ธรรมประเภทไหนนับว่าตั้ง บุคคลหมก
หมมธุลีเพราะธรรมประเภทไหน บุคคลบริสุทธิเพราะธรรม
ประเภทไหน ฯ

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า

[๑๔] เมื่ออินทรีย์ ๕ อย่างตั้งอยู่ นิรวณฺ ๕ อย่าง
นับว่าหลัก เมื่อนิรวณฺ ๕ อย่างหลัก
อินทรีย์ ๕ อย่าง นับว่าตั้ง บุคคลหมกหมมธุลีเพราะ
นิรวณฺ ๕ อย่าง บุคคลบริสุทธิเพราะอินทรีย์ ๕ อย่าง ฯ

อัปปฏิวิทสูตรที่ ๗

[๑๕] เทวดานั้น ครั้นยืนอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่งแล้วแล ได้กล่าว
คำถามนี้ในสำนักพระผู้มีพระภาคว่า

ธรรมทั้งหลายอันชนพวกใดยังไม่แทงตลอดแล้ว ชนพวกนั้น
ย่อมถูกจุ้งไปในวาทะของชนพวกอื่น ชนพวกนั้นชื่อว่ายังหลัก
ไม่ตั้ง (กาลนี้) เป็นกาลสมควร เพื่อจะตั้งของชนพวกนั้น ฯ

[๑๖] ธรรมทั้งหลาย อันชนพวกใดแทงตลอดดีแล้ว ชนพวกนั้น
ย่อมไม่ถูกจุ้งไปในวาทะของชนพวกอื่น บุคคลผู้รู้ดีทั้งหลาย
รู้ทั่วถึงโดยชอบแล้ว ย่อมประพาศิเสมอในหมู่มสัตว์ผู้
ประพาศิไม่เสมอ ฯ

สุตัมมภูริสูตรที่ ๘

[๑๗] เทวดานั้น ครั้นยืนอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่งแล้วแล ได้กล่าว

กาลานี้ในสำนักพระผู้มีพระภาคว่า

ธรรมทั้งหลายอันชนพวกใดลิ้มเลือนแล้ว ชนพวกนั้น ย่อมถูก
จุ้งไปในวาทะของชนพวกอื่น ชนพวกนั้นเชื่อว่ายังหลับไม่ตื่น
(กาลนี้) เป็นกาลควรเพื่อจะตื่นของชนพวกนั้น ฯ

[๑๘] ธรรมทั้งหลาย อันชนพวกใดไม่ลิ้มเลือนแล้ว ชนพวกนั้น
ย่อมไม่ถูกจุ้งไปในวาทะของชนพวกอื่น บุคคลผู้รู้ดีทั้งหลาย
รู้ทั่วถึงโดยชอบแล้ว ย่อมประพจน์เสมอในหมู่วัตถุผู้ประพจน์
ไม่เสมอ ฯ

मानकामसुत्रं ९

[๑๙] เทวดานั้น ครั้นยืนอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่งแล้วแล ได้กล่าว
กาลานี้ในสำนักพระผู้มีพระภาคว่า

ทมะย่อมไม่มีแก่บุคคลที่ปรารณามานะ ความรู้ย่อมไม่มีแก่
บุคคลที่มีจิตไม่ตั้งมั่น บุคคลผู้เดียว เมื่ออยู่ในป่า
ประมาณแล้ว ไม่พึงข้ามพินผิงแห่งเทภูมิกวัญอันเป็นที่ตั้งแห่ง
มัจจุได้ ฯ

[๒๐] บุคคลละมานะแล้ว มีจิตตั้งมั่นดีแล้ว มีจิตดี พ้นในธรรม
ทั้งปวงแล้ว เป็นผู้เดียว เมื่ออยู่ในป่า ไม่ประมาณแล้ว
บุคคลนั้นพึงข้ามพินผิงแห่งเทภูมิกวัญเป็นที่ตั้งแห่งมัจจุได้ ฯ

อรัญญสูตรที่ ๑๐

[๒๑] เทวดานั้น ครั้นยืนอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่งแล้วแล ได้ทูลถาม
พระผู้มีพระภาคด้วยคาถาว่า

วรรณของภิกษุทั้งหลายผู้อยู่ในป่า ฉันทอยู่คนเดียว เป็น
สัทบุรุษผู้ประพจน์ธรรมอันประเสริฐ ย่อมผ่องใสด้วยเหตุ
อะไร ฯ

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า

[๒๒] ภิกษุทั้งหลายไม่เศร้าโศกถึงปัจจยที่ล่วงแล้ว ไม่ปรารณา
ปัจจยที่ยังมาไม่ถึง เลี่ยงตนด้วยปัจจยที่เกิดขึ้นเฉพาะหน้า
วรรณ (ของภิกษุทั้งหลายนั้น) ย่อมผ่องใสด้วยเหตุนี้
เพราะความปรารณาถึงปัจจยที่ยังไม่มาถึง และความโศก
ถึงปัจจยที่ล่วงแล้ว พวกพาลภิกษุจึงชুবชิด เหมือนต้นอ้อ
สดที่ถูกถอนเสียแล้ว ฉะนั้น

จบ นพวรรค ที่ ๑

สูตรที่กล่าวถึงในวรรคนี้ โฉมตรณสูตร นิโมกขสูตร อุปนยสูตร

อรรถกถาสุตตต กถินทิสุตต ชาครสูตต อัปปภูวิทตสูตต สุตตมมฏฐสูตต
มานกามสูตต อรัญญสูตต เป็นที่ ๑๐ นพวรรค ท่านกล่าวด้วยสูตตทั้ง ๑๐ นั้น
จะนี่แล

นันทนวรรคที่ ๒

นันทนสูตตที่ ๑

[๒๓] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระวิหารเชตวัน อาราม
ของท่านอนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตพระนครสาวัตถี ณ ที่นั้นแล พระผู้มีพระภาค
ตรัสเรียกภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเหล่านั้นทูลรับพระดำรัสของ
พระผู้มีพระภาคแล้ว ฯ

[๒๔] พระผู้มีพระภาคตรัสพระพุทฺธพจน์นี้ว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เรื่อง
เคยมีมาแล้ว พวกเทวดาชั้นดาวดึงส์องค์หนึ่งแวดล้อมด้วยหมุ่นางอัปสร อัมเอบ
พรั่งพร้อมด้วยเบญจกามคุณอันเป็นทิพย์ พวกนางอัปสรบำเรออยู่ในสวนนันทวัน
ได้กล่าวคานานี้ในเวลานั้นว่า

เทวดาเหล่าใดไม่เห็นนันทวัน อันเป็นที่อยู่ของหมุ่เทพ

สามสิบ ผู้มีศ เทวดาเหล่านั้นย่อมไม่รู้จักความสุข ฯ

[๒๕] ดูกรภิกษุทั้งหลาย เมื่อเทวดานั้นกล่าวอย่างนี้แล้ว เทวดาองค์
หนึ่งได้ยื้อนกล่าวกะเทวดานั้นด้วยคาถาว่า

ดูกรท่านผู้เขลา ท่านย่อมไม่รู้จักคำของพระอรหันต์ทั้งหลาย

ว่า สังขารทั้งปวงไม่เที่ยง มีความเกิดขึ้นและเสื่อมไปเป็น

ธรรมดา เกิดขึ้นแล้วก็ดับไป ความสงบระงับสังขารเหล่านั้น

เสียได้เป็นสุข ฯ

นันทสูตตที่ ๒

[๒๖] เทวดานั้น ครั้นยืนอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่งแล้วแล ได้กล่าว
คานานี้ในสำนักพระผู้มีพระภาคว่า

คนมีบุตรย่อมยินดีเพราะบุตรทั้งหลาย คนมีโค ย่อมยินดี

เพราะโคทั้งหลายเหมือนกันจะนั้น เพราะอุปธิเป็นความดีของ

คน บุคคลใดไม่มีอุปธิ บุคคลนั้นไม่มียินดีเลย ฯ

[๒๗] พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

บุคคลมีบุตร ย่อมเศร้าโศกเพราะบุตรทั้งหลาย บุคคลมีโค

ย่อมเศร้าโศกเพราะโคทั้งหลายเหมือนกันจะนั้น เพราะอุปธิ

เป็นความเศร้าโศกของคน บุคคลใดไม่มีอุปธิ บุคคลนั้น

ไม่เศร้าโศกเลย ฯ

นตติปุตตสมสูตตที่ ๓

[๒๘] เทวดานั้น ครั้นยืนอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่งแล้วแล ได้กล่าว
คำถาปนีสำนึกพระผู้มีพระภาคว่า

ความรักเสมอด้วยความรักบุตรไม่มี ทรัพย์เสมอด้วยโคย่อม
ไม่มี แสงสว่างเสมอด้วยดวงอาทิตย์ย่อมไม่มี สระทั้งหลาย
มีทะเลเป็นอย่างยิ่ง ฯ

[๒๙] พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ความรักเสมอด้วยความรักตนไม่มี ทรัพย์เสมอด้วยข้าว
เปลือกย่อมไม่มี แสงสว่างเสมอด้วยปัญญาย่อมไม่มี ฝน
ต่างหากเป็นสระยอดเยี่ยม ฯ

ขัตติยสูตรที่ ๔

[๓๐] เทวดานั้น ครั้นยืนอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่งแล้วแล ได้กล่าว
คำถาปนีสำนึกพระผู้มีพระภาคว่า

กษัตริย์ประเสริฐสุดกว่าสัตว์ ๒ เท้า โคประเสริฐสุดกว่า
สัตว์ ๔ เท้า ภรรยาที่เป็นนางกุมารีประเสริฐสุดกว่าภรรยา
ทั้งหลาย บุตรใดเป็นผู้เกิดก่อน บุตรนั้นประเสริฐสุดกว่า
บุตรทั้งหลาย ฯ

[๓๑] พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

พระสัมพุทธเจ้าประเสริฐสุดกว่าสัตว์ ๒ เท้า สัตว์อาชาไนย
ประเสริฐสุดกว่าสัตว์ ๔ เท้า ภรรยาที่ปรนนิบัติดี ประเสริฐ
สุดกว่าภรรยาทั้งหลาย บุตรใดเป็นผู้เชื่อฟัง บุตรนั้น
ประเสริฐสุดกว่าบุตรทั้งหลาย ฯ

สกมานสูตรที่ ๕

[๓๒] (เทวดากล่าวว่า)

เมื่อนกทั้งหลายพักร้อน ในเวลาตะวันตก ป่าใหญ่
ประหนึ่งว่าครวญคราง ความครวญครางของป่านั้นเป็นภัย
ปรากฏแก่ข้าพเจ้า ฯ

[๓๓] (พระผู้มีพระภาคตรัสว่า)

เมื่อนกทั้งหลายพักร้อน ในเวลาตะวันตก ป่าใหญ่
ประหนึ่งว่าครวญคราง นั้นเป็นความยินดีปรากฏแก่เรา ฯ

นิททาตันทิสสูตรที่ ๖

[๓๔] (เทวดากล่าวว่า)

อริยมรรคไม่ปรากฏแก่สัตว์ทั้งหลายในโลกนี้ เพราะความ
หลับ ความเกียจคร้าน ความบิดกาย ความไม่ยินดี และ
ความมึนเมาเพราะภักดี ฯ

[๓๕] (พระผู้มีพระภาคตรัสว่า)

เพราะจับได้ความลับ ความเกียจคร้าน ความบิดกาย
ความไม่ยินดี และความมีนเมาเพราะกัฏ ด้วยความเพียร
อริยมรรคย่อมบริสุทธิได้ ฯ

ทุกกัฏฐสูตรที่ ๗

[๓๖] (เวทดากล่าว่า)

ธรรมของสมณะ คนไม่ฉลาด ทำได้ยาก ทนได้ยาก
เพราะธรรมของสมณะนั้นมีความลำบากมาก เป็นที่ติติขัตของ
คนพาล ฯ

[๓๗] (พระผู้มีพระภาคตรัสว่า)

คนพาล ประพฤติธรรมของสมณะสิ้นวันเท่าใด หากไม่ห้าม
จิต เขาตกอยู่ในอำนาจของความดำริทั้งหลาย พึงติติขัตอยู่
ทุกๆ อารมณ์ ภิกษุยังวิตกในใจไว้ได้ เหมือนเต่าหด
อวัยวะทั้งหลายไว้ในกระดองของตน อันตณฺหานิสัยและ
ทิสฺสนิสัยไม่พัวพันแล้ว ไม่เบียดเบียนสัตว์อื่น ปรินิพพาน
แล้ว ไม่พึงติเตียนใคร ฯ

หิริสูตรที่ ๘

[๓๘] บุรุษที่เกียจคร้านอกุศลธรรมด้วยหิริ ได้มีอยู่น้อยคนในโลก
ภิกษุใดบรรเทาความลับเหมือนม้าดีหลบแซ่ ภิกษุนั้นมีอยู่
น้อยรูปในโลก ฯ

[๓๙] จิณาสวภิกษุพวกใด เป็นผู้เกียจคร้านอกุศลธรรมด้วยหิริ
มีสติประพฤติอยู่ในกาลทั้งปวง จิณาสวภิกษุพวกนั้นมีน้อย
จิณาสวภิกษุทั้งหลาย บรรลุนิพพานเป็นส่วนสุดแห่งทุกข์
แล้ว เมื่อสัตนิกายประพฤติไม่เรียบร้อย ย่อมประพฤติ
เรียบร้อย ฯ

กุฎิกาสสูตรที่ ๙

[๔๐] (เวทดากล่าว่า)

กระท่อมของท่าน ไม่มีหรือ รั้งของท่าน ไม่มีหรือ เครื่อง
สืบท่อของท่าน ไม่มีหรือ ท่านเป็นผู้พ้นแล้วจากเครื่องผูก
หรือ ฯ

[๔๑] (พระผู้มีพระภาคตรัสว่า)

แน่ละ กระท่อมของเราไม่มี แน่ละ รั้งของเราไม่มี แน่ละ
เครื่องสืบท่อของเราไม่มี แน่ละ เราเป็นผู้พ้นแล้วจาก
เครื่องผูก ฯ

[๔๒] ข้าพเจ้ากล่าวแก่ท่านว่า อะไรเป็นกระท่อม ข้าพเจ้า
กล่าวแก่ท่านว่าอะไรเป็นรั้ว ข้าพเจ้ากล่าวแก่ท่านว่าอะไรเป็น
เครื่องสืบท่อ ข้าพเจ้ากล่าวแก่ท่านว่าอะไรเป็นเครื่องผูก ฯ

[๔๓] ท่านกล่าวมารดาว่าเป็นกระท่อม ท่านกล่าวภรรยาว่าเป็นรั้ว
ท่านกล่าวบุตรว่าเป็นเครื่องสืบท่อ ท่านกล่าวคณหาวาเป็น
เครื่องผูกแก่เรา ฯ
คือจริง กระท่อมของท่านไม่มี คือจริง รั้วของท่านไม่มี คือจริง
เครื่องสืบท่อของท่านไม่มี คือจริง ท่านเป็นผู้พ้นแล้วจาก
เครื่องผูก ฯ

สมณิทธิสูตรที่ ๑๐

[๔๔] ข้าพเจ้าได้สดับมาแล้วอย่างนี้-

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ที่ดโฆทาราม เขตพระนครราชคฤห์
ครั้งนั้นแล พระสมณิทธิเถระผู้มีอายุ ตื่นขึ้นในเวลาใกล้รุ่งแห่งราตรี เข้าไปที่
ลำน้ำดโฆทาเพื่อจะล้างตัว ครั้นล้างตัวแล้ว จึงกลับขึ้นยืนมีจีวรผืนเดียวรอกให้
ตัวแห้ง ฯ

[๔๕] ครั้งนั้นแล เมื่อราตรีใกล้สว่าง เทวดาองค์หนึ่ง มีวรรณงาม
ยังลำน้ำดโฆทาทั้งสิ้นให้สว่างทั่ว เข้าไปหาพระสมณิทธิเถระผู้มีอายุถึงที่ใกล้ ครั้น-
*แล้ว จึงลอยอยู่ในอากาศ ได้กล่าวกะพระสมณิทธิเถระผู้มีอายุด้วยคาถาว่า
ภิกษุ ท่านไม่บริโภคน้ำแล้ว ยังขอยู่ ท่านบริโภคน้ำแล้ว ก็ไม่
ต้องขอยเลย ภิกษุ ท่านบริโภคน้ำแล้ว จงขอเถิด กาลอย่า
ล่วงท่านไปเสียเลย ฯ

[๔๖] ส. เรายังไม่รู้กาล กาลยังลับ มิได้ปรากฏ เพราะ
เหตุนี้ เราไม่บริโภคน้ำแล้ว จึงยังขอยู่ กาลอย่าล่วงเราไป
เสียเลย ฯ

[๔๗] ครั้งนั้นแล เทวดานั้นลงมายืนที่พื้นดินแล้ว กล่าวกะพระสมณิ-
*เถระว่า ภิกษุ ท่านเป็นบรรพชิตยังหนุ่มแน่น มีผมดำประจบด้วยปฐมวีย
จำเรณูรุ่ม จะเป็นผู้ไม่เปลือยเปลือยในกามทั้งหลายเสียแล้ว ภิกษุ ท่านจงบริโภคน
กามทั้งหลายเป็นของมนุษย์ อย่าละกามที่เห็นประจักษ์เสีย วังไปหาทิพยกามอัน
มีโดยกาลเลย ฯ

[๔๘] ส. ท่านผู้มีอายุ เราหาได้ละกามที่เห็นประจักษ์ วังเข้าไปหา
ทิพยกามอันมีโดยกาลไม่ ท่านผู้มีอายุ เราละกามอันมีโดยกาลแล้ว วังเข้าไปหา
โลกุตรธรรมที่เห็นประจักษ์ ท่านผู้มีอายุ ด้วยว่ากามทั้งหลายอันมีโดยกาล (เป็น
ของชั่วคราว) พระผู้มีพระภาคตรัสว่า มีทุกข์มาก มีความคับแค้นมาก ในกาม
ทั้งหลายนั้นมิไต่หยิ่ง โลกุตรธรรมนี้ อันบุคคลพึงเห็นเอง ให้ผลไม่มีกาล ควร

เรียกร้องผู้อื่นว่า ท่านจงมาดูเถิด ควรน้อมเข้ามาในตน อันวิญญูชนทั้งหลายพึง
ทราบเฉพาะตน ฯ

[๔๔] ท. ภิกษุ ก็ถามทั้งหลายอันมีโดยกาล พระผู้มีพระภาคตรัสว่า
มีทุกข์มาก มีความคับแค้นมาก มีโทษมาก เป็นอย่างไร โลกุตระธรรมนี้ อัน
บุคคลพึงเห็นเอง ให้ผลไม่มีกาล ควรร้องเรียกผู้อื่นว่า ท่านจงมาดูเถิด ควร
น้อมเข้ามาในตน อันวิญญูชนทั้งหลาย พึงทราบเฉพาะตน เป็นอย่างไร ฯ

[๔๕] ส. ท่านผู้มีอายุ เราเป็นผู้ใหม่ บวชไม่นาน เพิ่งมาสู่ธรรมวินัย
นี้ เราไม่อาจบอกท่านได้พิสดาร พระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น เป็นพระอรหันต-
*สัมมาสัมพุทธเจ้า เสด็จประทับที่ตโปทาราม เขตพระนครราชคฤห์ ท่านเข้าไป
เฝ้าพระผู้มีพระภาคพระองค์นั้นแล้ว ทูลถามเรื่องนี้เถิด พระผู้มีพระภาคทรง
พยากรณ์แก่ท่านอย่างไร ท่านพึงทรงจำเรื่องนั้นไว้อย่างนั้นเถิด ฯ

ท. พระผู้มีพระภาคนั้น อันพวกเทวดามีบริวารมากจำพวกอื่นแวดล้อม
แล้ว ข้าพเจ้าจะเข้าไปเฝ้าไม่ได้ง่ายเลย ภิกษุ ถ้าท่านเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาค
นั้นแล้วพึงทูลถามเรื่องนี้ แม้ข้าพเจ้าพึงมาเพื่อฟังธรรม ฯ

พระสมิทธิเถระผู้มีอายุรับต่อเทวดานั้นว่า ท่านผู้มีอายุ เราจะทูลถาม
อย่างนี้ แล้วจึงเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาค ครั้นเข้าไปแล้ว จึงถวายอภิวาท
พระผู้มีพระภาค แล้วนั่งอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ฯ

[๔๖] พระสมิทธิเถระผู้มีอายุ ครั้นนั่งอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่งแล้ว
ได้ทูลคำนึงกะพระผู้มีพระภาคว่า ข้าพระองค์ขอประทาน โอกาสกราบทูล ข้าพระองค์
ตื่นขึ้นในเวลาใกล้รุ่งแห่งราตรี เข้าไปที่ลำนํ้าตโปทาเพื่อล้างตัว ครั้นล้างตัวแล้ว
กลับขึ้นยืน มีจิวรผืนเดียวรอให้ตัวแห้ง ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ครั้งนั้นแล เมื่อ
ราตรีใกล้สว่าง เทวดองค์หนึ่ง มีวรรณงาม ยังลำนํ้าตโปทาทั้งสิ้นให้สว่างทั่ว
เข้าไปหาข้าพระองค์ ครั้นแล้วจึงลอยอยู่ในอากาศ ได้กล่าวด้วยคาถาว่า

ภิกษุ ท่านไม่บริโภคน้ำแล้ว ยังขอยู่ ท่านบริโภคน้ำแล้ว ก็

ไม่ต้องขอเลย ภิกษุ ท่านบริโภคน้ำแล้ว จงขอเถิด กาลอย่า

ล่วงท่านไปเสียเลย ฯ

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ เมื่อเทวดากล่าวอย่างนี้แล้ว ข้าพระองค์ได้กล่าว
กะเทวดานั้นด้วยคาถาว่า

เรายังไม่รู้กาล กาลยังลับ มิได้ปรากฏ เพราะเหตุนั้น เราไม่

บริโภคน้ำแล้ว จึงยังขอยู่ กาลอย่าล่วงเราไปเสียเลย ฯ

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ครั้งนั้นแล เทวดานั้นลงมายืนที่พื้นดินแล้วกล่าว
คำนึงกะข้าพระองค์ว่า ภิกษุ ท่านเป็นบรรพชิตยังหนุ่มแน่น มีผผดำ ประกอบ
ด้วยปฐมวัยจำริณฺุณ จะเป็นผู้ไม่เพลิดเพลนในกามทั้งหลายเสียแล้ว ภิกษุ
ท่านจงบริโภคน้ำทั้งหลายเป็นของมนุษย์ อย่าละกามที่เห็นประจักษ์ วังเข้าไป

หาพิพากมอันมิโดยกาลเลย ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ เมื่อเทวดานั้นกล่าวอย่างนี้แล้ว
ข้าพระองค์ได้กล่าวคำนี้กะเทวดานั้นว่า ท่านผู้มีอายุ เราหาได้ละกามที่เห็น
ประจักษ์ วังเข้าไปหาพิพากมอันมิโดยกาลไม่ ท่านผู้มีอายุ เราละกามอันมิโดย
กาลแล้ว วังเข้าไปหาโลกุตรธรรมที่เห็นประจักษ์ ท่านผู้มีอายุ ด้วยว่ากามทั้งหลาย
อันมิโดยกาล พระผู้มีพระภาคตรัสว่า มีทุกข์มาก มีความคับแค้นมาก ในกาม
ทั้งหลายนั้นมีโทษยิ่ง โลกุตรธรรมนี้ อันบุคคลพึงเห็นเอง ให้ผลไม่มีกาล
ควรร้องเรียกผู้อื่นว่า ท่านจงมาดูเถิด ควรน้อมเข้ามาในตน อันวิญญูชนทั้งหลาย
พึงทราบเฉพาะตน ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ เมื่อข้าพระองค์กล่าวอย่างนี้แล้ว
เทวดานั้นได้กล่าวคำนี้กะข้าพระองค์ว่า ภิกษุ ก่อกามทั้งหลายอันมิโดยกาล พระผู้มี
พระภาคตรัสว่า มีทุกข์มาก มีความคับแค้นมาก มีโทษมากเป็นอย่างไร
โลกุตรธรรมนี้ อันบุคคลพึงเห็นเอง ให้ผลไม่มีกาล ควรร้องเรียกผู้อื่นว่า ท่าน
จงมาดูเถิด ควรน้อมเข้ามาในตน อันวิญญูชนทั้งหลายพึงทราบเฉพาะตน เป็น
อย่างไร ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ เมื่อเทวดานั้นกล่าวอย่างนี้แล้ว ข้าพระองค์ได้
กล่าวคำนี้กะเทวดานั้นว่า ท่านผู้มีอายุ เราเป็นผู้บวชใหม่ เพิ่งมาสู่ธรรมวินัยนี้
เราไม่อาจบอกท่านได้พิสดาร พระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น เป็นพระอรหันตสัมมา-
*สัมพุทธเจ้า เสด็จประทับอยู่ที่คโปกคาราม เขตพระนครราชคฤห์ ท่านเข้าไปเฝ้า
พระผู้มีพระภาคพระองค์นั้นแล้ว ทูลถามเรื่องนี้เถิด พระผู้มีพระภาคทรงพยากรณ์
แก่ท่านอย่างไร ท่านพึงทรงจำเรื่องนั้นไว้อย่างนั้นเถิด ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ
เมื่อข้าพระองค์กล่าวอย่างนี้แล้ว เทวดานั้นได้กล่าวคำนี้กะข้าพระองค์ว่า ภิกษุ
พระผู้มีพระภาคนั้น อันพวกเทวดามีบริวารมากจำพวกอื่นแวดล้อมแล้ว ข้าพเจ้า
จะเข้าไปเฝ้าไม่ได้ง่ายเลย ภิกษุ ถ้าท่านเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคนั้นแล้วพึงทูล
ถามเรื่องนี้ แม้ข้าพเจ้าพึงมาเพื่อฟังธรรม ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ถ้าคำของเทวดา
นั้นเป็นคำจริง เทวดานั้นพึงมาในที่ใกล้วิหารนี้นี้แล ฯ

เมื่อพระสมิทธิเถระทูลอย่างนี้แล้ว เทวดานั้นได้กล่าวคำนี้กะพระสมิทธิ-
*เถระผู้มีอายุว่า ทูลถามเถิด ภิกษุ ทูลถามเถิด ภิกษุ ข้าพเจ้าตามมาถึงแล้ว ฯ

[๕๒] ครั้งนั้นแล พระผู้มีพระภาคได้ตรัสกะเทวดานั้นด้วยคาถา
ทั้งหลายว่า

สัตว์ทั้งหลายมีความสำคัญในข้อที่ได้รับบอก ดิคอยู่ในข้อที่ได้
รับบอก ไม่กำหนดรู้ข้อที่ได้รับบอก ย่อมมาสู่อำนาจแห่งมัจจุ
ส่วนจิณาสวภิกษุกำหนดรู้ข้อที่ได้รับบอก ย่อมไม่สำคัญ
ข้อที่ได้รับบอกแล้ว เพราะข้อที่ได้รับบอกนั้น ย่อมไม่มีแก่
จิณาสวภิกษุนั้น ฉะนั้น เหตุที่จะพึงพุดถึงข้อที่ได้รับบอก
จึงมิได้มีแก่จิณาสวภิกษุนั้น ดูกรเทวดา ถ้าท่านเข้าใจ
ก็จงพุด ฯ

เทวดานั้นทูลว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์ไม่ทราบเนื้อความแห่ง
ธรรมนี้ ที่พระผู้มีพระภาคตรัสโดยย่อให้ได้ความโดยพิสดารได้ ข้าแต่พระองค์
ผู้เจริญ ข้าพระองค์ขอพระโอกาส ข้าพระองค์พึงทราบเนื้อความแห่งธรรมนี้ ที่
พระผู้มีพระภาคตรัสโดยย่อให้ได้ความโดยพิสดารได้อย่างไร พระผู้มีพระภาค
โปรดตรัสแก่ข้าพระองค์อย่างนั้นเถิด ฯ

[๕๓] พระผู้มีพระภาคตรัสต่อไปด้วยพระคาถาว่า

บุคคลใดสำคัญว่าเราเสมอเขา ว่าเราดีกว่าเขา ว่าเราเลวกว่าเขา
บุคคลนั้นพึงวิวาทกับเขา จินาสวภิกขุเป็นผู้ไม่หวั่นไหวอยู่ใน
มานะ ๓ อย่าง มานะว่าเราเสมอเขา ว่าเราดีกว่าเขา ว่าเราเลว
กว่าเขา ย่อมไม่มีแก่จินาสวภิกขุนั้น ดูกรเทวดา ถ้าท่าน
เข้าใจก็จงพูดเถิด ฯ

เทวดานั้นทูลว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์ไม่ทราบเนื้อความแห่ง
ธรรมนี้ ที่พระผู้มีพระภาคตรัสโดยย่อให้ได้ความโดยพิสดารได้ ข้าแต่พระองค์
ผู้เจริญ ข้าพระองค์ขอประทานพระโอกาส ข้าพระองค์พึงทราบเนื้อความแห่ง
ธรรมนี้ที่พระผู้มีพระภาคตรัสโดยย่อให้ได้ความโดยพิสดารได้อย่างไร ขอพระผู้มี-
*พระภาคโปรดตรัสแก่ข้าพระองค์อย่างนั้นเถิด ฯ

[๕๔] พระผู้มีพระภาคตรัสต่อไปด้วยพระคาถาว่า

จินาสวภิกขุละบัญญัติเสียแล้ว บรรลุธรรมที่ปราศจากมานะ
แล้ว ได้ตัดค้นหาในนามรูปนี้เสียแล้ว พวกเทวดา พวกมนุษย์
ในโลกนี้ก็ดี ในโลกอื่นก็ดี ในสวรรค์ทั้งหลายก็ดี ในสถานที่
อาศัยของสัตว์ทั้งปวงก็ดี เทียวค้นหาก็ไม่พบจินาสวภิกขุนั้น
ผู้มีเครื่องผูกอันตัดเสียแล้ว ไม่มีทุกข์ ไม่มีค้นหา ดูกรเทวดา
ถ้าท่านเข้าใจก็จงพูดเถิด ฯ

[๕๕] เทวดานั้นทูลว่า ข้าแต่พระองค์ ข้าพระองค์ทราบเนื้อความแห่ง
ธรรมนี้ ที่พระผู้มีพระภาคตรัสโดยย่อให้ได้ความโดยพิสดารอย่างนี้ว่า

ไม่ควรทำบาปด้วยวาจา ด้วยใจ และด้วยกาย อย่างไหนๆ ในโลก
ทั้งปวง ควรละกามทั้งหลายเสียแล้ว มีสติ มีสัมปชัญญะ ไม่ควรเสพทุกข์อัน
ประกอบด้วยโทษ ไม่เป็นประโยชน์ ฯ

จบฉันทนวรรคที่ ๒

สูตรที่กล่าวในฉันทนวรรคนี้ ฉันทนสูตร ฉันทนสูตร นัตถิปุตตสมสูตร
ขัตติยสูตร สกมานสูตร นิพาทันตสูตร ทุกกรสูตร หิริสูตร ญญิกาสสูตร
เป็นที่ ๘ กับสมิทฐสูตร เป็นที่ ๑๐ ท่านกล่าวแล้วดังนี้ ฯ

สัตติวรรคที่ ๓

สัตติสูตรที่ ๑

[๕๖] เทวดานั้น ครั้นยืนอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่งแล้ว ได้กล่าวคาถาว่า
ในสำนักพระผู้มีพระภาคว่า

ภิกษุพึงมีสติ เว้นรอบเพื่อละกามราคะ เหมือนบุรุษที่ถูก
ประหารด้วยหอก มุ่งถอนเสีย และเหมือนบุรุษที่ถูกไฟไหม้
บนศีรษะ มุ่งดับไฟ ฉะนั้น ฯ

[๕๗] พระผู้มีพระภาคตรัสพระคาถาว่า

ภิกษุพึงมีสติ เว้นรอบเพื่ออันละสักกายทิฐิ เหมือนบุรุษถูก
ประหารด้วยหอก และเหมือนบุรุษที่ถูกไฟไหม้บนศีรษะ ฯ

สุตติสูตรที่ ๒

[๕๘] ท. วิบากย่อมไม่ถูกบุคคลผู้ไม่ถูกกรรม วิบากพึงถูก
บุคคลผู้ถูกกรรมโดยแท้ เพราะฉะนั้น วิบากย่อมถูกบุคคลผู้ถูก
กรรม ผู้ประทุษร้าย นรชนผู้ไม่ประทุษร้าย ฯ

[๕๙] ภ. บุคคลใดย่อมประทุษร้ายแก่นรชน ผู้ไม่ประทุษร้าย
เป็นผู้บริสุทธิ์ ปราศจากกิเลส บาปย่อมกลับมาถึงบุคคลนั้น
ผู้เป็นพาลแท้ ประคองธุลีอันละเอียดที่ซัดไปทวนลม ฉะนั้น ฯ

ชฎาสูตรที่ ๓

[๖๐] ท. หมูสัตว์รกทั้งภายใน รกทั้งภายนอก ถูกรกชัฏหุ้มห่อ
แล้ว ข้าแต่พระโคตม เพราะฉะนั้น ข้าพระองค์ขอถาม
พระองค์ว่า ใครพึงถางรกชัฏนี้ได้ ฯ

[๖๑] ภ. นรชนผู้มีปัญญา ตั้งมั่นแล้วในศีล อบรมจิตและ
ปัญญาให้เจริญอยู่ เป็นผู้มีความเพียร มีปัญญารักษาตนรอด
ภิกษุนั้นพึงถางรกชัฏนี้ได้ รากะก็ดี โทสะก็ดี อวิชชาก็ดี
บุคคลทั้งหลายใด กำจัดเสียแล้ว บุคคลทั้งหลายนั้น เป็น
ผู้มีอาสวะสิ้นแล้ว เป็นผู้ไกลจากกิเลส ตัณหาเป็นเครื่องยุ่ง
อันบุคคลทั้งหลายนั้นสาบสูญแล้ว นามก็ดี รูปก็ดี ปญฺหิสัญญา
และรูปสัญญาที่ดี ย่อมดับหมดในทีเดียว ตัณหาเป็นเครื่องยุ่ง
นั้น ย่อมขาดไปในที่นั้น ฯ

มโนนิวารณสูตรที่ ๔

[๖๒] ท. บุคคลพึงห้ามใจแต่อารมณ์ใดๆ ทุกข์ย่อมไม่มาถึง
บุคคลนั้นเพราะอารมณ์นั้นๆ บุคคลนั้นพึงห้ามใจแต่อารมณ์
ทั้งปวง บุคคลนั้นย่อมพ้นจากทุกข์เพราะอารมณ์ทั้งปวง ฯ

[๖๓] ภ. บุคคลไม่ควรห้ามใจแต่อารมณ์ทั้งปวง ที่เป็นเหตุให้

ใจมาถึงความสำรวม บาปย่อมเกิดขึ้นแต่อาภรณ์ใดๆ บุคคล
พึงห้ามใจแต่อาภรณ์นั้นๆ ฯ

อรหันตสูตรที่ ๕

[๖๔] ท. ภิกษุใดเป็นผู้ไกลจากกิเลส มีกิจทำเสร็จแล้ว มี
อาสวะสิ้นแล้ว เป็นผู้ทรงไว้ซึ่งร่างกายอันมีในที่สุด ภิกษุนั้น
พึงกล่าวว่า เราพูดดังนี้บ้าง บุคคลทั้งหลายอื่นพูดกะเรา
ดังนี้บ้าง ฯ

[๖๕] ภ. ภิกษุใดเป็นผู้ไกลจากกิเลส มีกิจทำเสร็จแล้ว มี
อาสวะสิ้นแล้ว เป็นผู้ทรงไว้ซึ่งร่างกายอันมีในที่สุด ภิกษุนั้น
พึงกล่าวว่า เราพูดดังนี้บ้าง บุคคลทั้งหลายอื่นพูดกะเราดังนี้
บ้าง ภิกษุนั้นฉลาด ทราบคำพูดในโลก พึงกล่าวตามสมมติ
ที่พูดกัน ฯ

[๖๖] ท. ภิกษุใดเป็นพระอรหันต์ มีกิจทำเสร็จแล้ว มีอาสวะ
สิ้นแล้ว เป็นผู้ทรงไว้ซึ่งร่างกายอันมีในที่สุด ภิกษุนั้นยังคิด
มานะหรือหนอ จึงกล่าวว่า เราพูดดังนี้บ้าง บุคคลทั้งหลาย
อื่นพูดกะเรา ดังนี้บ้าง ฯ

[๖๗] ภ. กิเลสเป็นเครื่องผูกทั้งหลาย มิได้มีแก่ภิกษุที่ละมานะ
เสียแล้ว มานะและคันถะทั้งปวง อันภิกษุนั้นกำจัดเสียแล้ว
ภิกษุเป็นผู้มีปัญญาดี ล่วงเสียแล้วซึ่งความสำคัญ ภิกษุนั้น
พึงกล่าวว่า เราพูดดังนี้บ้าง บุคคลทั้งหลายอื่นพูดกะเรา
ดังนี้บ้าง ภิกษุนั้นฉลาด ทราบคำพูดในโลก พึงกล่าวตาม
สมมติที่พูดกัน ฯ

ปชโชตสูตรที่ ๖

[๖๘] ท. โลกย่อมรุ่งเรืองเพราะแสงสว่างทั้งหลายใด แสงสว่าง
ทั้งหลายนั้นย่อมมีอยู่เท่าไรในโลก ข้าพระองค์ทั้งหลายมา
เพื่อจะทูลถามพระผู้มีพระภาค ไฉนจะรู้จักแสงสว่างที่ทูล
ถามนั้น ฯ

[๖๙] ภ. แสงสว่างทั้งหลายมีอยู่ ๔ อย่างในโลก แสงสว่างที่
๕ มิได้มีในโลกนี้ ดวงอาทิตย์สว่างในกลางวัน ดวงจันทร์
สว่างในกลางคืน อนึ่ง ไฟย่อมรุ่งเรืองในกลางวันและกลางคืน
ทุกหนแห่ง พระสัมพุทธเจ้าประเสริฐกว่าแสงสว่างทั้งหลาย
แสงสว่างของพระสัมพุทธเจ้า เป็นแสงสว่างอย่างเยี่ยม ฯ

สรสูตรที่ ๗

[๗๐] ท. สงสารทั้งหลายย่อมกลับแต่ที่ไหน วัฏฏะย่อมไม่เป็น

ไปในที่ไหน นามก็ดี รูปก็ดี ย่อมดับหมดในที่ไหน ๆ

[๗๑] ภ. น้ำ ดิน ไฟ ลม ย่อมไม่ตั้งอยู่ในที่ใด สงสาร
ทั้งหลายย่อมกลับแต่ที่นี้ วัฏฏะย่อมไม่เป็นไปในที่นี้ นามก็ดี
รูปก็ดี ย่อมดับหมดในที่นี้ ๆ

มหัทธนะสูตรที่ ๘

[๗๒] ท. กษัตริย์ทั้งหลายมีทรัพย์มาก มีสมบัติมาก ทั้งมีแว่น
แคว้น ไม่รู้จักพอในกามทั้งหลาย ย่อมขันแข่งซึ่งกันและกัน
เมื่อกษัตริย์ทั้งหลายนั้นมัวชวนชวายน ลอยไปตามกระแสแห่ง
ภพ บุคคลพวกไหนไม่มีความชวนชวายน ละความโกรธและ
ความทะเยอทะยานเสียแล้วในโลก ๆ

[๗๓] ภ. บุคคลทั้งหลาย ละเรื้อน ละบุตร ละปศุสัตว์ที่รัก
บวชแล้ว กำจัดราคะ โทสะ และอวิชชาเสียแล้ว เป็นผู้
อาสวะสิ้นแล้ว เป็นผู้ไกลจากกิเลส บุคคลพวกนั้นเป็นผู้ไม่
ชวนชวายนในโลก ๆ

จตุจกัสูตรที่ ๙

[๗๔] ท. ข้าแต่พระองค์ผู้มีความเพียรมาก สรีระมีจักร ๔ มี
ทวาร ๙ เต็มด้วยของไม่สะอาด ประกอบด้วยโลภะ ย่อม
เป็นดังว่าเปือกตม ความออกไป (จากทุกข์) ได้ จักมีได้
อย่างไร ๆ

[๗๕] ภ. ตัดความผูกโกรธด้วย กิเลสเป็นเครื่องร้อยรัดด้วย
ความปรารถนาและความโลภอันลามกด้วย ถอนต้นหาอันมี
อวิชชาเป็นมูลเสียแล้วอย่างนี้ ความออกไป (จากทุกข์)
จึงจักมีได้ ๆ

เอณิสังคสูตรที่ ๑๐

[๗๖] ท. พวกข้าพระองค์เข้ามาเฝ้าแล้ว ขอรูถามพระองค์
ผู้มีความเพียรชุกชุม มีแข็งคังเนื้อทราย มีอาหารน้อย ไม่มี
ความโลภ เป็นเหมือนราชสีห์และช้างเที่ยวไปผู้เดียว ไม่มี
ห่วงใยในกามทั้งหลาย บุคคลจะพ้นจากทุกข์ได้อย่างไร ๆ

[๗๗] ภ. กามคุณ ๕ มีใจเป็นที่ ๖ บัณฑิตประกาศแล้วในโลก
บุคคลเลิกความพอใจในนามรูปนี้ได้แล้ว ก็พ้นจากทุกข์ได้
อย่างนี้ ๆ

จบสัตติวรรคที่ ๓

สูตรที่กล่าวในสัตติวรรคนี้ สัตติสูตร มุตติสูตร ชฎาสูตร มโน-

*นิวารณสูตร อรหัตตสูตร ปิชาตสูตร ทรสูตร มหัทธนสูตร จตุจกฺกสูตร
เป็นที่ ๕ กับเอณิสังคสูตร ครบ ๑๐ ฉะนี้แล ฯ

สตูลลปกายิการรคที่ ๔

สัพภิสสูตรที่ ๑

[๗๘] ข้าพเจ้าได้สดับมาแล้วอย่างนี้-

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระวิหารเชตวัน อารามของท่าน
อนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตพระนครสาวัตถี ครั้นนั้นแล เมื่อปฐมยามล่วงไปแล้ว
พวกเทวดาสตูลลปกายิกา (ผู้เกิดทุนธรรมของสัตบุรุษ) มากด้วยกัน มีวรรณงาม
ยังพระวิหารเชตวันให้สว่างทั่วกัน เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ครั้นแล้ว
จึงถวายอภิวาทพระผู้มีพระภาค แล้วจึงยืนอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ฯ

[๗๙] เทวดองค์หนึ่ง ครั้นยืนอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่งแล้ว ได้กล่าว
คำถาถาในสำนักพระผู้มีพระภาคว่า

บุคคลควรนั่งร่วมกับพวกสัตบุรุษ ควรทำความสนิทกับพวก
สัตบุรุษ บุคคลทราบสัทธรรมของพวกสัตบุรุษแล้ว มีแต่คุณ
อันประเสริฐ ไม่มีโทษอันลามกเลย ฯ

[๘๐] ลำดับนั้น เทวดาอื่นอีก ได้กล่าวคำถาถาในสำนักพระผู้มีพระภาคว่า

บุคคลควรนั่งร่วมกับพวกสัตบุรุษ ควรทำความสนิทกับพวก
สัตบุรุษ บุคคลทราบสัทธรรมของพวกสัตบุรุษแล้ว ย่อมได้-
*ปัญญา หาได้ปัญญาแต่คนอันธพาลอื่นไม่ ฯ

[๘๑] ลำดับนั้นแล เทวดาอื่นอีก ได้กล่าวคำถาถาในสำนักพระผู้มี-
*พระภาคว่า

บุคคลควรนั่งร่วมกับพวกสัตบุรุษ ควรทำความสนิทกับพวก
สัตบุรุษ บุคคลทราบสัทธรรมของพวกสัตบุรุษแล้ว ย่อม
ไม่เศร้าโศก ในท่ามกลางแห่งเรื่องเป็นที่ตั้งแห่งความเศร้า-
*โศก ฯ

[๘๒] ลำดับนั้นแล เทวดาอื่นอีก ได้กล่าวคำถาถาในสำนักพระผู้มี-
*พระภาคว่า

บุคคลควรนั่งร่วมกับพวกสัตบุรุษ ควรทำความสนิทกับพวก
สัตบุรุษ บุคคลทราบสัทธรรมของพวกสัตบุรุษแล้ว ย่อม
ไฟโรจน์ในท่ามกลางแห่งญาติ ฯ

[๘๓] ลำดับนั้นแล เทวดาอื่นอีก ได้กล่าวคำถาถาในสำนักพระผู้มี-
*พระภาคว่า

บุคคลควรนั่งร่วมกับพวกสัตบุรุษ ควรทำความสนิทกับพวก

สัตว์ทั้งหลายทราบสัทธรรมของพวกสัตว์แล้ว
ย่อมไปสู่สุคติ ฯ

[๘๔] ในลำดับนั้นแล เทวดาอื่นอีก ได้กล่าวคานีในสำนัก
พระผู้มีพระภาคว่า

บุคคลควรนั่งร่วมกับพวกสัตว์ ควรทำความสนิกับพวก
สัตว์ทั้งหลายทราบสัทธรรมของพวกสัตว์แล้ว
ย่อมดำรงอยู่สบายเนื่องๆ ฯ

ในลำดับนั้นแล เทวดาอื่นอีก ได้กราบทูลคานีกะพระผู้มีพระภาคว่า
ข้าแต่พระผู้มีพระภาค คำของใครหนอแลเป็นสุภาษิต ฯ

[๘๕] พระผู้มีพระภาคตรัสบอกว่า คำของพวกท่านทั้งหมดเป็นสุภาษิต
โดยปริยาย ก็แต่พวกท่านจงฟังซึ่งคำของเราบ้าง

บุคคลควรนั่งร่วมกับพวกสัตว์ ควรทำความสนิกับพวก
สัตว์ บุคคลทราบสัทธรรมของพวกสัตว์แล้ว ย่อมพ้น-
*จากทุกข์ทั้งปวง ฯ

มัจฺจิริยสูตรที่ ๒

[๘๖] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระวิหารเชตวัน อาราม
ของท่านอนาถบิณฑิตเศรษฐี เขตพระนครสาวัตถี ครั้นนั้นแล เมื่อปฐมยามล่วงไป
แล้ว พวกเทวดาสตลปลากีมากด้วยกัน มีวรรณงาม ยังพระวิหารเชตวันทั้งสิ้น
ให้สว่าง เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ครั้นแล้วจึงถวายอภิวาทพระผู้มี-
*พระภาค แล้วยืนอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ฯ

[๘๗] เทวดาคนหนึ่ง ครั้นยืนอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่งแล้ว ได้กล่าว
คานีในสำนักพระผู้มีพระภาคว่า

เพราะความตระหนี่ และความประมาทอย่างนี้ บุคคลจึงให้
ท่านไม่ได้ บุคคลผู้หวังบุญ รู้แจ้งอยู่ พึงให้ท่านได้ ฯ

[๘๘] ในลำดับนั้นแล เทวดาอื่นอีก ได้กล่าวคานีทั้งหลายนี้ในสำนัก
พระผู้มีพระภาคว่า

คนตระหนี่กลัวภัยโดยยอมให้ท่านไม่ได้ ภัยนั้นนั่นแลย่อมมี
แก่คนตระหนี่ผู้ไม่ให้ท่าน คนตระหนี่ย่อมกลัวความหิวและ
ความกระหายใจ ความหิวและความกระหายนั้นย่อมถูกต้องคน
ตระหนี่นั้นนั่นแลผู้เป็นพาลทั้งในโลกนี้และในโลกหน้า ฉะนั้น
บุคคลควรกำจัดความตระหนี่อันเป็นสนิมในใจ ให้ท่านเกิด
เพราะบุญทั้งหลายย่อมเป็นที่พึงของสัตว์ทั้งหลายในโลกหน้า ฯ

[๘๙] ในลำดับนั้นแล เทวดาอื่นอีก ได้กล่าวคานีทั้งหลายนี้ในสำนัก
พระผู้มีพระภาคว่า

ชนทั้งหลายเหล่าใด เมื่อของมีน้อยก็แบ่งให้ เหมือนพวกเดิน
ทางไกลก็แบ่งของให้แก่พวกที่เดินทางร่วมกัน ชนทั้งหลาย
เหล่านั้น เมื่อบุคคลทั้งหลายเหล่าอื่นตายแล้ว ก็ชื่อว่ายอม
ไม่ตาย ธรรมนี้เป็นของบัณฑิตแต่ปางก่อน ชนพวกหนึ่งเมื่อ
ของมีน้อยก็แบ่งให้ ชนพวกหนึ่งมีของมากก็ไม่ให้ ทักขินาที่
ให้แก่ของน้อย นับเสมอด้วยพัน ๆ

[๕๐] ในลำดับนั้นแล เทวดาอื่นอีก ได้กล่าวคาถาทั้งหลายนี้ในสำนัก
พระผู้มีพระภาคว่า

ทาน พวกพาลชนเมื่อให้ ให้ได้ยาก กุศลธรรม พวกพาล-
*ชนเมื่อทำ ทำได้ยาก พวกอสัตบุรุษยอมไม่ทำตาม ธรรม
ของสัตบุรุษ อันพวกอสัตบุรุษดำเนินตามได้แสนยาก เพราะ
ฉะนั้น การไปจากโลกนี้ของพวกสัตบุรุษและของพวกอสัตบุรุษ
จึงต่างกัน พวกอสัตบุรุษยอมไปสู่นรก พวกสัตบุรุษยอมเป็น
ผู้ดำเนินไปสู่สวรรค์ ฯ

ในลำดับนั้นแล เทวดาอื่นอีก ได้กราบทูลคำนึงะพระผู้มีพระภาคว่า
ข้าแต่พระผู้มีพระภาค คำของใครหนอแลเป็นสุภาษิต ฯ

[๕๑] พระผู้มีพระภาคตรัสว่า คำของพวกท่านทั้งหมดเป็นสุภาษิตโดย
ปริยาย ก็แต่พวกท่านจงฟังซึ่งคำของเราบ้าง

บุคคลแม้ใด ย่อมประพฤติธรรม ประพฤติสะอาด เป็นผู้
เลี้ยภริยา และเมื่อของมีน้อยก็ให้ได้ เมื่อบุรุษแสนหนึ่ง
บุษากิณุพันธ์หนึ่ง หรือบริจาททรัพย์พันกหาปณะ การบูชาของ
บุคคลเหล่านั้น ย่อมไม่ถึงส่วนร้อย ของบุคคลอย่างนั้น ฯ

[๕๒] ในลำดับนั้นแล เทวดาอื่นอีก ได้กล่าวกะพระผู้มีพระภาค
ด้วยคาถาว่า

การบูชาอันไพบูลย์ใหญ่โตนี้ ย่อมไม่เท่าถึงส่วนแห่งทานที่
บุคคลให้ด้วยความประพฤติธรรม เพราะเหตุอะไร เมื่อบุรุษ
แสนหนึ่งบุษากิณุพันธ์หนึ่ง หรือบริจาททรัพย์พันกหาปณะ
การบูชาของบุรุษเหล่านั้นย่อมไม่ถึงส่วนร้อยของบุคคลอย่าง
นั้น ฯ

[๕๓] ในลำดับนั้นแล พระผู้มีพระภาคได้ตรัสกะเทวดานั้นด้วย
พระคาถาว่า

บุคคลเหล่าหนึ่ง ตั้งอยู่ในกรรมปราศจากความสงบ (ปราศ-
*จากกรรม) โบายเขา ฆ่าเขา ทำให้เขาเศร้าโศกแล้วให้ทาน
ทานนั้นจัดว่าทานมีหน้าอันองด้วยน้ำตา จัดว่าทานเป็นไปกับ

ด้วยอาชญา จึงยอมไม่เท่าถึงส่วนแห่งทานที่ให้ด้วยความสงบ
(ประพาศิธรรม) เมื่อบุรุษแสนหนึ่งบูชาภิกษุพันหนึ่ง หรือ
บริจาททรัพย์พันกหาปณะ การบูชาของบุรุษเหล่านั้น ย่อมไม่
ถึงส่วนร้อยของบุคคลอย่างนั้น โดยนัยอย่างนี้ ๆ

สาธุสูตรที่ ๓

[๘๔] ครั้งนั้นแล เมื่อปฐมยามล่วงไปแล้ว พวกเทวดาสกุลลกปายิกา
มากด้วยกัน มีวรรณงาม ยังพระวิหารเชตวันทั้งสิ้นให้สว่าง เข้าไปเฝ้าพระผู้มี-
*พระภาคถึงที่ประทับ ครั้นถวายอภิวาทพระผู้มีพระภาคแล้ว จึงได้ยืนอยู่ ณ
ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ๆ

[๘๕] เทวดาคณะหนึ่ง ครั้นยืนอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่งแล้ว ได้เปล่ง
อุทานนี้ในสำนักพระผู้มีพระภาคว่า

ข้าแต่พระองค์ผู้ไม่มีทุกข์ ทานยังประโยชน์ให้สำเร็จได้แล
เพราะความตระหนี่และความประมาทอย่างนี้ บุคคลจึงให้ทาน
ไม่ได้ อันบุคคลผู้หวังบุญ รู้แจ้งอยู่ พึงให้ทานได้ ฯ

[๘๖] ในลำดับนั้นแล เทวดาอื่นอีก ได้เปล่งอุทานนี้ในสำนักพระผู้มี-
*พระภาคว่า

ข้าแต่พระองค์ผู้ไม่มีทุกข์ ทานยังประโยชน์ให้สำเร็จได้แล
อนึ่ง แม้เมื่อของมีอยู่น้อย ทานก็ยังประโยชน์ให้สำเร็จได้
บุคคลพวกหนึ่ง เมื่อของมีน้อย ย่อมแบ่งให้ได้ บุคคลพวก
หนึ่ง มีของมากก็ให้ไม่ได้ ทักขณาทิให้แต่ของน้อย ก็นับ
เสมอด้วยพัน ฯ

[๘๗] ในลำดับนั้นแล เทวดาอื่นอีก ได้เปล่งอุทานนี้ในสำนักพระผู้มี-
*พระภาคว่า

ข้าแต่พระองค์ผู้ไม่มีทุกข์ ทานยังประโยชน์ให้สำเร็จได้แล
แม้เมื่อของมีอยู่น้อย ทานก็ยังประโยชน์ให้สำเร็จได้ อนึ่ง
ทานที่ให้แม้ด้วยศรัทธาก็ยังประโยชน์ให้สำเร็จได้ นักปราชญ์
ทั้งหลายกล่าวว่าทานและการรบเสมอกัน พวกวิรูปบุรุษแม้มี
น้อย ย่อมชนะคนขลาดที่มากได้ ถ้าบุคคลเชื่ออยู่ย่อมให้
สิ่งของแก่น้อยได้ เพราะฉะนั้นแล ทายกนั้นย่อมเป็นผู้มี
ความสุขในโลกหน้า ฯ

[๘๘] ในลำดับนั้นแล เทวดาอื่นอีก ได้เปล่งอุทานนี้ในสำนักพระผู้มี
พระภาคว่า

ข้าแต่พระองค์ผู้ไม่มีทุกข์ ทานยังประโยชน์ให้สำเร็จได้แล
แม้เมื่อของมีอยู่น้อย การให้ทานได้เป็นการดี อนึ่ง ทานที่

ให้แม่ด้วยศรัทธาก็ยังประโยชน์ให้สำเร็จได้ หนึ่ง ทานที่ให้
แก่บุคคลผู้มีธรรมอันได้แล้ว ยังเป็นการดี บุคคลใดเกิดมายอม
ให้ทานแก่ผู้มีธรรมอันได้แล้ว ผู้มีธรรมอันบรรลุแล้วด้วยความ
หมั่นและความเพียร บุคคลนั้นล่วงพ้นนรกแห่งมราช ย่อม
เข้าถึงสถานอันเป็นทิพย์ ฯ

[๔๕] ในลำดับนั้นแล เทวดาอื่นอีก ได้เปล่งอุทานนี้ในสำนักพระผู้มี-
*พระภาคว่า

ข้าแต่พระองค์ผู้ไม่มีทุกข์ ทานยังประโยชน์ให้สำเร็จได้แล
แม้เมื่อของมีอยู่น้อย การให้ทานได้เป็นการดี ทานที่ให้แม่
ด้วยศรัทธาก็ยังประโยชน์ให้สำเร็จได้ ทานที่ให้แก่บุคคลผู้มี
ธรรมอันได้แล้ว ยังเป็นการดี หนึ่ง ทานที่บุคคลเลือกให้ยัง
เป็นการดี ทานที่เลือกให้ พระสุคตทรงสรรเสริญแล้ว
บุคคลทั้งหลายผู้ควรแก่ทักษิณฯ ย่อมมีอยู่ในโลกคือหมู่มสัตว์
นี้ ทานทั้งหลาย อันบุคคลให้แล้วในบุคคลทั้งหลายนั้น ย่อม
มีผลมาก เหมือนพืชทั้งหลายที่บุคคลหว่านแล้วในนาดี ฯ

[๑๐๐] ในลำดับนั้นแล เทวดาอื่นอีก ได้เปล่งอุทานนี้ในสำนัก
พระผู้มีพระภาคว่า

ข้าแต่พระองค์ผู้ไม่มีทุกข์ ทานยังประโยชน์ให้สำเร็จได้แล
แม้เมื่อของมีอยู่น้อย การให้ทานได้เป็นการดี ทานที่ให้แม่
ด้วยศรัทธาก็ให้ประโยชน์สำเร็จได้ ทานที่ให้แก่บุคคลผู้มี
ธรรมอันได้แล้วยังเป็นการดี หนึ่ง ทานที่บุคคลเลือกให้ยัง
เป็นการดี หนึ่ง ความสำรวมแม่ในสัตว์ทั้งหลายยังเป็นการดี
บุคคลใดประพฤติเป็นผู้ไม่เบียดเบียนสัตว์ทั้งหลายอยู่ ไม่ทำ
บาป เพราะกลัวความเดือดร้อนแห่งผู้อื่น บัณฑิตทั้งหลายย่อม
สรรเสริญบุคคลซึ่งเป็นผู้กลัวบาป แต่ไม่สรรเสริญบุคคลผู้
กล้าในการทำบาปนั้น สัตบุรุษทั้งหลายย่อมไม่ทำบาป เพราะ
ความกลัวบาปแท้จริง ฯ

ในลำดับนั้นแล เทวดาอื่นอีก ได้กล่าวคำนี้กะพระผู้มีพระภาคว่า
ข้าแต่พระผู้มีพระภาค คำของใครหนอแลเป็นสุภาษิต ฯ

[๑๐๑] พระผู้มีพระภาคตรัสว่า คำของพวกท่านทั้งหมดเป็นสุภาษิต
โดยปริยาย แต่ว่าพวกท่านจงฟังซึ่งคำของเราบ้าง

ก็ท่านอันบัณฑิตสรรเสริญแล้วโดยส่วนมากโดยแท้ ก็แต่
ธรรมบท (นิพพาน) แลละประเสริฐว่าทาน เพราะวา
สัตบุรุษทั้งหลายผู้มีปัญญา ในกาลก่อนก็ดี ในกาลก่อนกว่า

ก็ดี บรรลุซึ่งนิพพานแล้วแท้จริง ฯ

นันทิสสูตรที่ ๔

[๑๐๒] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระวิหารเชตวัน

อารามของท่านอนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตพระนครสาวัตถี ฯ

ครั้งนั้นแล เมื่อปฐมยามล่วงไปแล้ว พวกเทวดาสตลปกายิกามากด้วย
กัน มีวรรณงาม ยังพระวิหารเชตวันทั้งสิ้นให้สว่างเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่
ประทับ ครั้นแล้วจึงถวายอภิวาทพระผู้มีพระภาค แล้วยืนอยู่ ณ ที่ควรส่วน
ข้างหนึ่ง ฯ

[๑๐๓] เทวดาคนหนึ่ง ครั้นยืนอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่งแล้ว ได้กล่าว
กาลานี้ในสำนักพระผู้มีพระภาคว่า

กามทั้งหลายในหมู่มนุษย์ที่เป็นของเที่ยงย่อมไม่มี บุรุษผู้
เกี่ยวข้องแล้ว ผู้ประมาทแล้วในอารมณ์เป็นที่ตั้งแห่งความ
ใคร่ทั้งหลายอันมีอยู่ในหมู่มนุษย์นี้ ไม่มาถึงนิพพานเป็นที่ไม่
กลับมาแต่วัฏฏะเป็นที่ตั้งแห่งมัจจุ เบญจขันธ์เกิดแต่ฉันทะ
ทุกข์ก็เกิดแต่ฉันทะ เพราะกำจัดฉันทะเสีย จึงกำจัดเบญจ-
*ขันธ์ได้ เพราะกำจัดเบญจขันธ์ได้ จึงกำจัดทุกข์ได้ อารมณ์
อันงามทั้งหลายในโลกไม่เป็นกาม ความกำหนดที่พร้อมไป
ด้วยความดำริเป็นกามของบุรุษ อารมณ์อันงามทั้งหลายย่อม
ตั้งอยู่ในโลกอย่างนั้นนั่นแหละ บุคคลผู้มีปัญญาทั้งหลายย่อม
กำจัดฉันทะในอารมณ์ทั้งหลายนั้นโดยแท้ บุคคลพึงละความ
โกรธเสีย พึงทิ้งมานะเสีย พึงล่วงสังโยชน์ทั้งปวงเสีย
ทุกข์ทั้งหลาย ย่อมไม่ตกถึงบุคคลนั้น ผู้ไม่เกี่ยวข้องในนาม
รูป ผู้ไม่มีกิเลสเป็นเครื่องกังวล จินาสวภิกขุละบัญญัติเสีย
แล้ว ไม่ติดมานะแล้ว ได้ตัดตัณหาในนามรูปนี้เสียแล้ว
พวกเทวดา พวกมนุษย์ ในโลกนี้ก็ดี ในโลกอื่นก็ดี ใน
สวรรค์ทั้งหลายก็ดี ในสถานเป็นที่อาศัยแห่งสัตว์ทั้งปวงก็ดี
เกี่ยวพันหา ก็ไม่พบจินาสวภิกขุนั้น ผู้มีเครื่องผูกอันตัดเสีย
แล้ว ไม่มีทุกข์ ไม่มีตัณหา ฯ

[๑๐๔] (ท่านพระโมฆราชกล่าว)

ก็หากว่า พวกเทวดา พวกมนุษย์ ในโลกนี้ก็ดี ในโลกอื่น
ก็ดี ไม่ได้เห็นพระจินาสพณนั้น ผู้อุดมกว่านรชน ผู้ประเสริฐ
ประโยชน์เพื่อพวกนรชน ผู้พ้นแล้วอย่างนั้น เทวดาและ
มนุษย์เหล่าใด ย่อมไหว้พระจินาสพณนั้น เทวดาและมนุษย์
เหล่านั้น ย่อมเป็นผู้อันบัณฑิตพึงสรรเสริญ ฯ

[๑๐๕] (พระผู้มีพระภาคตรัส)

ดูกรภิกษุ แม้วาทะและมนุษย์เหล่านั้น ย่อมเป็นผู้อัน
บัณฑิตพึงสรรเสริญ พวกท้าวและมนุษย์เหล่าใด ย่อมไหว
จิณาสวภิกษุนั้น ผู้พ้นแล้วอย่างนั้น ดูกรภิกษุ แม้วาทะ
ท้าวและมนุษย์เหล่านั้นรู้ธรรมแล้ว ละวิจิกิจฉาแล้ว ก็ย่อม
เป็นผู้ล่วงแล้วซึ่งธรรมเป็นเครื่องข้อง ฯ

อุชฌานสังยุตฺตสูตรที่ ๕

[๑๐๖] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระวิหารเชตวัน

อารามของท่านอนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตพระนครสาวัตถี ครั้นนั้น เมื่อปฐมยามล่วง
ไปแล้ว พวกท้าวผู้มีความมุ่งหมายเพ่งโทษมากด้วยกัน มีวรรณงาม ยังพระ-
*วิหารเชตวันทั้งสิ้นให้สว่างเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ แล้วจึงได้ลอย
อยู่ในอากาศ ฯ

[๑๐๗] ท้าวคนหนึ่ง ครั้นลอยอยู่ในอากาศแล้ว ได้กล่าวคาถาใน
สำนักพระผู้มีพระภาคว่า

บุคคลใดประกาศตนอันมีอยู่โดยอาการอย่างอื่น ให้เขารู้โดย
อาการอย่างอื่น บุคคลนั้นลงปัจจัยเขาเกินด้วยความเป็น
ขโมย เหมือนความลงกินแห่งพรานนก ก็บุคคลทำกรรมใด
ควรพุดถึงกรรมนั้น ไม่ทำกรรมใด ก็ไม่ควรพุดถึงกรรมนั้น
บัณฑิตทั้งหลายย่อมรู้จักบุคคลนั้น ผู้ไม่ทำ มัวแต่พุดอยู่ ฯ

[๑๐๘] พระผู้มีพระภาคตรัสคาถาทั้งหลายนี้ว่า

ใครๆ ไม่อาจดำเนินปฏิปทานี้ด้วยเหตุสักว่าพุด หรือฟัง
ส่วนเดียว บุคคลผู้มีปัญญาทั้งหลาย ผู้มีมาน ย่อมพ้นจาก
เครื่องผูกของมาร ด้วยปฏิปทาอันมั่นคงนี้
บุคคลผู้มีปัญญาทั้งหลาย ทราบความเป็นไปของโลกแล้ว
รู้แล้ว เป็นผู้ดับกิเลส ข้ามค้นหาเป็นเครื่องเกี้ยวข้องใน
โลกแล้วย่อมไม่พุด โดยแท้ ฯ

[๑๐๙] ในลำดับนั้นแล ท้าวเหล่านั้นลงมายืนบนแผ่นดิน หมอบ

ลงใกล้พระบาททั้งสองของพระผู้มีพระภาคแล้ว ได้ทูลคำนึงกะพระผู้มีพระภาคว่า
ข้าแต่พระผู้มีพระภาคผู้เจริญ โทษของพวกข้าพเจ้าล่วงไปแล้ว พวกข้าพเจ้าเหล่า
ใด เป็นพาลอย่างไร เป็นผู้หลงแล้วอย่างไร เป็นผู้ไม่ฉลาดอย่างไร ได้สำคัญ
แล้วว่าพระผู้มีพระภาคอันพวกเราพึงรูกราน ข้าแต่พระผู้มีพระภาคผู้เจริญ ขอ
พระผู้มีพระภาคโปรดอดโทษของพวกข้าพเจ้านั้น เพื่อจะสำรวมในกาลต่อไป ฯ

ในลำดับนั้นแล พระผู้มีพระภาคได้ทรงยิ้มแย้ม ฯ

[๑๑๐] ในลำดับนั้นแล ท้าวเหล่านั้นผู้เพ่งโทษโดยประมาณยิ่ง กลับ

ขึ้นไปบนอากาศ เทวดาคนหนึ่งได้กล่าวคำถาถันในสำนักพระผู้มีพระภาคว่า
เมื่อเราแสดงโทษอยู่ ถ้าบุคคลใดมีความโกรธอยู่ในภายใน
มีความเคืองหนัก ย่อมไม่อดโทษให้ บุคคลนั้นย่อมสอด
สวมเวร หากว่าในโลกนี้ โทษก็ไม่มี ความผิดก็ไม่มี เวร
ทั้งหลายก็ไม่สงบ ในโลกนี้ใครพึงเป็นคนฉลาด เพราะ
เหตุไร โทษทั้งหลายของใครก็ไม่มี ความผิดของใครก็ไม่มี
ใครไม่ถึงแล้วซึ่งความหลงใหล ในโลกนี้ ใครย่อมเป็นผู้มี
ปัญญา เป็นผู้มั่งคั่งในกาลทั้งปวง ฯ

[๑๑๑] พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

โทษทั้งหลายก็ไม่มี ความผิดก็ไม่มีแก่พระตถาคตนั้น ผู้ตรัสรู้
แล้ว ผู้เอ็นดูแก่สัตว์ทั้งปวง พระตถาคตนั้นไม่ถึงแล้วซึ่ง
ความหลงใหล พระตถาคตนั้นย่อมเป็นผู้มีปัญญา เป็นผู้มั่ง
คั่งในกาลทั้งปวง เมื่อพวกท่านแสดงโทษอยู่ หากบุคคลใด
มีความโกรธอยู่ในภายใน มีความเคืองหนัก ย่อมไม่อด
โทษให้ บุคคลนั้นย่อมสอดสวมเวร เราไม่ชอบเวรนั้น เรา
ย่อมอดโทษแก่ท่านทั้งหลาย ฯ

สัทธาสูตรที่ ๖

[๑๑๒] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับ ณ พระวิหารเชตวัน อาราม
ของท่านอนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตพระนครสาวัตถี ครั้งนั้นแล เมื่อปฐมยามล่วง
ไปแล้ว พวกเทวดาสตลปลากียมากด้วยกัน มีวรรณงาม ยังพระวิหารเชตวัน
ทั้งสิ้นให้สว่าง เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ครั้นแล้วจึงถวายอภิวาท
พระผู้มีพระภาคแล้วยืนอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ฯ

[๑๑๓] เทวดาคนหนึ่ง ครั้นยืนอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่งแล้ว ได้กล่าว
คำถาถันในสำนักพระผู้มีพระภาคว่า

ศรัทธาเป็นเพื่อนสองของคน หากว่าความเป็นผู้ไม่มีศรัทธา
ไม่ตั้งอยู่ แต่นั้นบวรารยศและเกียรติยศย่อมมีแก่เขานั้น
อนึ่ง เขานั้นละทิ้งสรีระแล้วก็ไปสู่สวรรค์ บุคคลพึงละความ
โกรธเสีย พึงทิ้งมานะเสีย พึงล่วงส่งโยชนทั้งปวงเสีย
กิเลสเป็นเครื่องเกี่ยวข้อง ย่อมไม่เกาะเกี่ยวบุคคลนั้น ผู้ไม่
เกี่ยวข้องในนามรูป ผู้ไม่มีกิเลสเป็นเครื่องกังวล ฯ

[๑๑๔] (พระผู้มีพระภาคตรัสว่า)

พวกชนพาลผู้มีปัญญาทึบ ย่อมตามประกอบความประมาท
ส่วนนักปราชญ์ย่อมรักษาความไม่ประมาท เหมือนบุคคล
รักษาทรัพย์อันประเสริฐ บุคคลอย่าตามประกอบความประมาท

และอย่าตามประกอบความสนิทสนมด้วยอำนาจความยินดีทาง
กาม เพราะว่ามันไม่ดีไม่ประมาทแล้วเพ่งพินิจอยู่ ย่อม
บรรลุปรมสุข ฯ

สมยสูตรที่ ๗

[๑๑๕] ข้าพเจ้าสดับมาแล้วอย่างนี้-

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ ป่ามหาวัน เขตกรุงกบิลพัสดุ์
แคว้นสักกะ กับด้วยภิกษุสงฆ์หมู่ใหญ่ประมาณ ๕๐๐ รูป ล้วนเป็นพระอรหันต์
ก็พากันเที่ยวตามแต่โลกธาตุสืบแล้ว ประชุมกันมาก เพื่อจะเห็นพระผู้มีพระภาค
และพระภิกษุสงฆ์ ฯ

[๑๑๖] ในครั้งนั้นแล เทวดา ๔ องค์ที่เกิดในหมู่พรหมชั้นสุทธาวาส
ได้มีความดำริว่า พระผู้มีพระภาคพระองค์นี้แล ประทับอยู่ ณ ป่ามหาวัน เขต
กรุงกบิลพัสดุ์ แคว้นสักกะ กับด้วยภิกษุสงฆ์หมู่ใหญ่ประมาณ ๕๐๐ รูป ล้วน
เป็นพระอรหันต์ ก็พากันเที่ยวตามแต่โลกธาตุสืบประชุมกันมาก เพื่อจะเห็นพระผู้มี
พระภาคและพระภิกษุสงฆ์ โฉนหนอแม้เราทั้งหลายควรเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาค
ครั้งเข้าไปเฝ้าแล้ว ฟังกล่าวคาถาคนละคาถา ในสำนักพระผู้มีพระภาค ฯ

[๑๑๗] ในครั้งนั้นแล พวกเทวดาทั้ง ๔ นั้นจึงหายจากหมู่พรหมชั้น
สุทธาวาส มาปรากฏอยู่เฉพาะพระพักตร์พระผู้มีพระภาค เหมือนบุรุษผู้มีกำลัง
เหยียดแขนที่คู้หรือคู้แขนที่เหยียดเข้า ฉะนั้น ฯ

[๑๑๘] เทวดาองค์หนึ่ง ครั้นยืนอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่งแล้วได้กล่าว
คาถาในสำนักพระผู้มีพระภาคว่า

การประชุมใหญ่ในป่าใหญ่ มีพวกเทวดามาประชุมกันแล้ว
พวกข้าพเจ้ามาสู่ที่ชุมนุมอันเป็นธรรมนี้ เพื่อจะเยี่ยมหมู่
พระผู้ที่ใครๆ ให้แพ้ไม่ได้ ฯ

[๑๑๙] ในลำดับนั้นแล เทวดาองค์อื่นอีก ได้กล่าวคาถาในสำนัก
พระผู้มีพระภาคว่า

ภิกษุทั้งหลายในที่ประชุมนี้ตั้งจิตมั่นแล้ว ได้ทำจิตของตน
ให้ตรงแล้ว
ภิกษุทั้งหลายนี้เป็นบัณฑิตย่อมรักษาอินทรีย์ทั้งหลาย จงดั่ง
ว่านายสารถิถิอบังเหียน ฉะนั้น ฯ

[๑๒๐] ในลำดับนั้นแล เทวดาองค์อื่นอีก ได้กล่าวคาถาในสำนัก
พระผู้มีพระภาคว่า

ภิกษุทั้งหลายนั้นตัดกิเลสดังตะปูเสียแล้ว ตัดกิเลสดังว่าลิ้ม
สลักเสียแล้ว ถอนกิเลสดังว่าเสาเขื่อนเสียแล้ว มิได้มี
ความหวนไหว เป็นผู้หมดจดปราศจากมลทิน อันพระ-

*พุทธเจ้าผู้มีจักขุทรงฝึกดีแล้ว เป็นหมูนาคหนุ่มประพุดอยู่ ฯ

[๑๒๑] ในลำดับนั้นแล เทวดาองค์อื่นอีก ได้กล่าวคาถานี้ในสำนัก
พระผู้มีพระภาคว่า

ชนเหล่าใดเหล่าหนึ่งถึงแล้วซึ่งพระพุทธเจ้าเป็นสรณะ ชน
เหล่านั้นจักไม่ไปสู่อบายภูมิ ละร่างกายอันเป็นของมนุษย์
แล้วจักยังหมู่เทวดาให้บริบูรณ์ ฯ

สกลิกสูตรที่ ๘

[๑๒๒] ข้าพเจ้าได้สดับมาแล้วอย่างนี้-

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ มิคทายวัน ในสวนมัททกุจฉิ
เขตพระนครราชคฤห์ ก็โดยสมัยนั้นแล พระบาทของพระผู้มีพระภาคถูกสะเก็ด
หินกระทบแล้ว ได้ยินว่า เวทนาทั้งหลาย ของพระผู้มีพระภาคมาก เป็นความ
ลำบากมิในพระสรีระ กล้าแข็ง เผ็ดร้อน ไม่สำราญ ไม่ทรงสบาย ได้ยินว่า
พระผู้มีพระภาคทรงมีพระสติสัมปชัญญะอดกลั้นเวทนาทั้งหลาย ไม่ทรงเดือดร้อน
ในครั้งนั้นแล พระผู้มีพระภาครับสั่งให้บุปผาสังฆาภิสัสัน ทรงแจ้งสีหไสยาส
โดยพระปริสาเบื้องขวา ซ้อนพระบาทเหลื่อมด้วยพระบาท ทรงมีพระสติ
สัมปชัญญะอยู่ ฯ

[๑๒๓] ครั้งนั้นแล เมื่อปฐมยามล่วงไปแล้ว พวกเทวดาสตูลลปกายิกา
เจ็ดร้อย มีวรรณงาม ยังสวนมัททกุจฉิทั้งสิ้นให้สว่าง เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาค
ถึงที่ประทับ ครั้นแล้วถวายอภิวาทพระผู้มีพระภาคแล้วได้ยืนอยู่ ณ ที่ควรส่วน
ข้างหนึ่ง ฯ

[๑๒๔] เทวดาคนหนึ่งครั้งยืนอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่งแล้ว ได้เปล่ง
อุทานนี้ในสำนักพระผู้มีพระภาคว่า พระสมณโคดมผู้เจริญเป็นนาคหนอ ก็แหละ
พระสมณโคดม ทรงมีพระสติสัมปชัญญะ ทรงอดกลั้นซึ่งเวทนาทั้งหลายอันมิใน
พระสรีระเกิดขึ้นแล้ว เป็นความลำบาก กล้าแข็ง เผ็ดร้อน ไม่สำราญ ไม่ทรง
สบาย ด้วยความที่พระสมณโคดมเป็นนาค มิได้ทรงเดือดร้อน ฯ

[๑๒๕] ในครั้งนั้นแล เทวดาอื่นอีก ได้เปล่งอุทานนี้ในสำนักพระผู้มี
พระภาคว่า พระสมณโคดมผู้เจริญ เป็นสีหะหนอ ก็แหละพระสมณโคดมทรง
มีพระสติสัมปชัญญะอดกลั้นซึ่งเวทนาทั้งหลายอันมิในพระสรีระเกิดขึ้นแล้ว เป็น
ความลำบาก กล้าแข็ง เผ็ดร้อน ไม่สำราญ ไม่ทรงสบาย ด้วยความที่พระ-
สมณโคดมเป็นสีหะ มิได้ทรงเดือดร้อน ฯ

[๑๒๖] ในครั้งนั้นแล เทวดาอื่นอีก ได้เปล่งอุทานนี้ในสำนักพระผู้มี
พระภาคว่า พระสมณโคดมผู้เจริญเป็นอาชาไนยหนอ ก็แหละพระสมณโคดม
ทรงมีพระสติสัมปชัญญะอดกลั้นเวทนาทั้งหลายอันมิในพระสรีระเกิดขึ้นแล้ว เป็น
ความลำบาก กล้าแข็ง เผ็ดร้อน ไม่สำราญ ไม่ทรงสบาย ด้วยความที่พระ-

*สมณโคดมเป็นอาชาไนย มิได้ทรงเดือดร้อน ฯ

[๑๒๗] ในครั้งนั้นแล เทวดาอื่นอีก ได้เปล่งอุทานนี้ในสำนักพระผู้มี-

*พระภาคว่า พระสมณโคดมผู้เจริญเป็นผู้องอาจหนอ ก็แหละพระสมณโคดม
ทรงมีพระสติสัมปชัญญะอดกลั้นซึ่งเวทนาทั้งหลาย อันมีในพระสรีระเกิดขึ้นแล้ว
เป็นความลำบาก กล้าแข็ง เผ็ดร้อน ไม่สำราญ ไม่ทรงสบาย ด้วยความที่
พระสมณโคดมเป็นผู้องอาจ มิได้ทรงเดือดร้อน ฯ

[๑๒๘] ในครั้งนั้นแล เทวดาอื่นอีก ได้เปล่งอุทานนี้ในสำนักพระผู้มี-

*พระภาคว่า พระสมณโคดมผู้เจริญเป็นผู้ฝักระหนอ ก็แหละพระสมณโคดม
ทรงมีพระสติสัมปชัญญะอดกลั้นซึ่งเวทนาทั้งหลายอันมีในพระสรีระเกิดขึ้นแล้ว เป็น
ความลำบาก กล้าแข็ง เผ็ดร้อน ไม่สำราญ ไม่ทรงสบาย ด้วยความที่
พระสมณโคดมเป็นผู้ฝักระ มิได้ทรงเดือดร้อน ฯ

[๑๒๙] ในครั้งนั้นแล เทวดาอื่นอีก ได้เปล่งอุทานนี้ในสำนักพระผู้มี-

*พระภาคว่า พระสมณโคดมผู้เจริญเป็นผู้ฝึกแล้วหนอ ก็แหละพระสมณโคดม
ทรงมีพระสติสัมปชัญญะ อดกลั้นซึ่งเวทนาทั้งหลายอันมีในพระสรีระเกิดขึ้นแล้ว
เป็นความลำบาก กล้าแข็ง เผ็ดร้อน ไม่สำราญ ไม่ทรงสบาย ด้วยความที่พระ-
*สมณโคดมเป็นผู้ฝึกแล้ว มิได้ทรงเดือดร้อน ฯ

[๑๓๐] ในครั้งนั้นแล เทวดาอื่นอีก ได้เปล่งอุทานนี้ในสำนักพระผู้มี-

*พระภาคว่า ท่านทั้งหลายจงดูสมาธิที่พระสมณโคดมให้เจริญดีแล้ว อนึ่ง จิต
พระสมณโคดมให้พ้นดีแล้ว อนึ่ง จิตเป็นไปตามราคะ พระสมณโคดมไม่ให้หม่อม
ไปเฉพาะแล้ว อนึ่ง จิตเป็นไปตามโทสะ พระสมณโคดมไม่ให้กลับมาแล้ว
อนึ่ง จิตพระสมณโคดมหาต้องตั้งใจหมั่น ต้องคอยห้ามกันไม่ บุคคลใดพึงสำคัญ
พระสมณโคดมผู้เป็นบุรุษนาค เป็นบุรุษสีหะ เป็นบุรุษอาชาไนย เป็นบุรุษองอาจ
เป็นบุรุษฝักระ เป็นบุรุษฝึกแล้วเห็นปานนี้ว่า เป็นผู้อันตนพึงล่วงเกิน บุคคลนั้น
จะเป็นอะไรนอกจากไม่มีตา ฯ

เทวดานั้นครั้นกล่าวดังนี้แล้ว ได้กล่าวคาถาทั้งหลายนี้ว่า

พราหมณ์ทั้งหลายมีเวทห้า มีตบะ ประพฤติอยู่ตั้งร้อยปี

แต่จิตของพราหมณ์เหล่านั้นไม่พ้นแล้วโดยชอบ พราหมณ์

เหล่านั้นมีจิตเลว ย่อมไม่ลุถึงฝั่ง ฯ

พราหมณ์เหล่านั้น เป็นผู้อันตนหาครอบงำแล้ว เกี่ยวข้อง

ด้วยพรตและศีล ประพฤติตบะอันเศร้าหมองอยู่ตั้งร้อยปี

แต่จิตของพราหมณ์เหล่านั้น ไม่พ้นแล้วโดยชอบ พราหมณ์

เหล่านั้นมีจิตเลว ย่อมไม่ลุถึงฝั่ง ฯ

ความฝึกฝนย่อมไม่มีแก่บุคคลที่ใคร่มานะ ความรู้ย่อมไม่มี

แก่บุคคลที่มีจิตไม่ตั้งมั่น บุคคลผู้เดียวเมื่ออยู่ในป่า ประมาท

อยู่แล้ว ไม่พึงข้ามพ้นฝั่งแห่งแดนมัจจุได้ ฯ

บุคคลละมานะแล้ว มีจิตตั้งมั่นดีแล้ว มีจิตดี พ้นในธรรม

ทั้งปวงแล้ว ผู้เดียว อยู่ในป่า ไม่ประมาทแล้ว บุคคลนั้น

พึงข้ามพ้นฝั่งแห่งแดนมัจจุได้ ฯ

ปฐมปัชชนนธิดุสูตรที่ ๘

[๑๓๑] ข้าพเจ้าได้สดับมาแล้วอย่างนี้

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ ภูเขาศาลาในป่ามหาวัน
เขตพระนครเวสาลี ครั้งนั้นแล เมื่อปฐมยามล่วงไปแล้ว ธิดาของท้าวปัชชนนะ
ชื่อโกณฑาทิ มีวรรณงาม ยังป่ามหาวันทั้งสิ้นให้สว่าง เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาค
ถึงที่ประทับ ครั้นแล้วจึงถวายอภิวาท แล้วยืนอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ฯ

[๑๓๒] ธิดาของท้าวปัชชนนะ ชื่อโกณฑาทิ ครั้นยืนอยู่ ณ ที่ควร
ส่วนข้างหนึ่งแล้ว ได้กล่าวคาถาทั้งหลายนี้ในสำนักพระผู้มีพระภาคว่า

หม่อมฉันชื่อว่าโกณฑาทิ เป็นธิดาของท้าวปัชชนนะ ย่อมไหว้

เฉพาะพระสัมพุทธเจ้าผู้เลิศกว่าสัตว์ ผู้เสด็จอยู่ในป่า เขต

พระนครเวสาลี สุนทรพจน์ว่า ธรรมอันพระสัมพุทธเจ้า

ผู้มีพระปัญญาจักษุ ตามตรัสรู้แล้วดังนี้ หม่อมฉันได้ยินแล้ว

ในกาลก่อน แท้จริง หม่อมฉันนั้น เมื่อพระสุคตผู้เป็นมุนี

ทรงแสดงอยู่ ย่อมรู้ประจักษ์ในกาลนี้ ชนเหล่าใดเหล่า

หนึ่งมีปัญญาธรรม เติบย่นธรรมอันประเสริฐเที่ยวไปอยู่

ชนเหล่านั้น ย่อมเข้าถึงโรจวนรอกอันร้ายกาจ ประสพทุกข์

ตลอดกาลนาน ส่วนชนทั้งหลายเหล่าใดแล ประกอบด้วย

ความอดทนและความสงบในธรรมอันประเสริฐ ชนทั้งหลาย

เหล่านั้น ละร่างกายอันเป็นของมนุษย์ แล้วจักยังหมู่

เทวดาให้บริบูรณ์ ฯ

ทุติยปัชชนนธิดุสูตรที่ ๑๐

[๑๓๓] ข้าพเจ้าได้สดับมาแล้วอย่างนี้

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ ภูเขาศาลาในป่ามหาวัน
เขตพระนครเวสาลี ครั้งนั้นแล เมื่อปฐมยามล่วงไปแล้ว ธิดาของท้าวปัชชนนะ
ชื่อจุลลโกณฑาทิ มีวรรณงาม ยังป่ามหาวันทั้งสิ้นให้สว่าง เข้าไปเฝ้าพระผู้มี-
*พระภาคถึงที่ประทับ ครั้นแล้วจึงถวายอภิวาทพระผู้มีพระภาค แล้วยืนอยู่ ณ ที่
ควรส่วนข้างหนึ่ง ฯ

[๑๓๔] ธิดาของท้าวปัชชนนะ ชื่อจุลลโกณฑาทิ ครั้นยืนอยู่ ณ ที่ควร
ส่วนข้างหนึ่ง ได้กล่าวคาถาทั้งหลายในสำนักพระผู้มีพระภาคว่า

ธิดาของท้าวปัชชนนะ ชื่อโกณฑาทิ มีวรรณสว่างดังสายฟ้า

มาแล้วในที่นี้ ไหว้พระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์ ได้
กล่าวแล้วซึ่งคาถาทั้งหลายนี้มีประโยชน์เทียว หม่อมฉัน
พึงจำแนกธรรมนั้น โดยปริยายแม้มาก ธรรมเช่นนั้นมิอยู่โดย
ปริยาย ธรรมเท่าใดที่หม่อมฉันศึกษาแล้วด้วยใจ หม่อมฉัน
จักกล่าวอรรถแห่งธรรมนั้น โดยย่อ ใครๆ ไม่ควรทำกรรม
อันลามกด้วยวาจา ด้วยใจ หรือด้วยกายอย่างไรๆ ในโลก
ทั้งปวง ใครๆ ละกามทั้งหลายแล้ว มีสติสัมปชัญญะ ไม่
พึงเสพทุกข์อันไม่ประกอบด้วยประโยชน์ ฯ

จบ สตุลลปกาธิกวรรค ที่ ๔

สูตรที่กล่าวในสตุลลปกาธิกวรรค นั้น สัพทิสสูตร มัจฉริสูตร สารุสูตร
นสันติสูตร อุชฌมานสังญสูตร สัทธาสูตร สมยสูตร สกติกสูตร ปัชจนน-
*ริตฺตสูตรทั้ง ๒ สูตร ฉะนี้แล ฯ

อาทิตตวรรคที่ ๕

อาทิตตสูตรที่ ๑

[๑๓๕] ข้าพเจ้าได้สดับมาแล้วอย่างนี้-

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระวิหารเชตวัน อารามของ
ท่านอานาถบิณฑิกเศรษฐี เขตพระนครสาวัตถี ครั้งนั้นแล เมื่อปฐมยามล่วง
ไปแล้ว เทวดาองค์หนึ่ง ซึ่งมีวรรณงาม ยังพระวิหารเชตวันทั้งสิ้นให้สว่าง
เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ครั้นแล้วจึงอภิวาทพระผู้มีพระภาค แล้วยืน
อยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ฯ

[๑๓๖] เทวดานั้นยืนอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่งแล้ว ได้กล่าวคาถา
เหล่านี้ในสำนักพระผู้มีพระภาคว่า

เมื่อเรือนถูกไฟไหม้แล้ว เจ้าของเรือนขนเอาภาชนะใดออก
ไปได้ ภาชนะนั้นย่อมเป็นประโยชน์แก่เขา ส่วนสิ่งของที่
มิได้ขนออกไป ย่อมไหม้ในไฟนั้น ฉนใด ฯ

โลก (คือหมู่สัตว์) อันชราและมรณะเผาแล้ว ก็ฉนั้นนั้น ควร
นำออก (ซึ่งโภคสมบัติ) ด้วยการให้ทาน เพราะทานวัตถุ
ที่บุคคลให้แล้ว ได้ชื่อว่านำออกดีแล้ว ฯ

ทานวัตถุที่บุคคลให้แล้วนั้นย่อมมีสุขเป็นผล ที่ยังมิได้ให้ย่อม
ไม่เป็นเหมือนเช่นนั้น โจรยังปล้นได้ พระราชายังริบได้
เพลิงยังไหม้ได้ หรือสูญหายไปได้ ฯ

อนึ่ง บุคคลจำต้องละร่างกายพร้อมด้วยสิ่งเครื่องอาศัยด้วย

ตายจากไป ผู้มีปัญญา รู้ชัด ดังนี้แล้ว ควรใช้สอยและ
ให้ทาน ฯ
เมื่อได้ให้ทานและใช้สอยตามควรแล้ว จะไม่ถูกติณ เข้าถึง
สถานที่อันเป็นสวรรค์ ฯ

กนิยสูตรที่ ๒

[๑๓๗] เทวดาทูลถามว่า

บุคคลให้สิ่งอะไรชื่อว่าให้กำลัง ให้สิ่งอะไรชื่อว่าให้วรรณะ
ให้สิ่งอะไรชื่อว่าให้ความสุข ให้สิ่งอะไรชื่อว่าให้จักขุ
และบุคคลเช่นไรชื่อว่าให้ทุกสิ่งทุกอย่าง ข้าพระองค์ทูลถาม
พระองค์ ขอพระองค์ตรัสบอกแก่ข้าพระองค์ด้วยเถิด ฯ

[๑๓๘] พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า

บุคคลให้อาหารชื่อว่าให้กำลัง ให้ผ้าชื่อว่าให้วรรณะ ให้ยาน
พาหนะชื่อว่าให้ความสุข ให้ประทับโคมไฟชื่อว่าให้จักขุและ
ผู้ที่ให้ที่พักพาอาศัยชื่อว่าให้ทุกสิ่งทุกอย่าง ส่วนผู้ที่พร่ำสอน
ธรรมชื่อว่าให้อมฤตธรรม ฯ

อโนนสูตรที่ ๓

[๑๓๙] เทวดากราบทูลว่า

เทวดาและมนุษย์ทั้งสองพวก ต่างก็พอใจอาหารด้วยกันทั้งนั้น
เออ ก็ผู้ที่ไม่พอใจอาหารชื่อว่าอโนนโดยแท้ ฯ

[๑๔๐] พ. ชนเหล่าใดมีใจผ่องใสแล้ว ให้อาหารนั้นด้วยศรัทธา
อาหารนั้นแลย่อมพะนอเขาทั้งในโลกนี้และโลกหน้า เพราะ
เหตุนี้บุคคลพึงนำความตระหนี่ให้ปราศจากไป พึงข่มความ
ตระหนี่ซึ่งเป็นตัวมลทินเสียให้ทาน เพราะบุญทั้งหลายเป็นที่
พึงของเหล่าสัตว์ในโลกหน้า ฯ

เอกมูลสูตรที่ ๔

[๑๔๑] เทวดากราบทูลว่า

บาตาล มีรากอันเดียว มีความวนสอง มีมลทินสาม มี
เครื่องลาดห่าเป็นทะเล หมุนไปได้สิบสองด้าน ฤาษีข้ามพ้น
แล้ว ฯ

อโนนสูตรที่ ๕

[๑๔๒] เทวดากราบทูลว่า

ท่านทั้งหลายเชิญดูพระพุทธเจ้าพระองค์นั้น ผู้มีพระนามไม่
ทราบ ผู้ทรงเห็นประโยชน์อันละเอียด ผู้ให้ซึ่งปัญญา
ไม่ทรงข้องอยู่ในอาลัยคือกาม ตระสรู้ธรรมทุกอย่าง มี

พระปรีชาดี ทรงก้าวไปในทางอันประเสริฐ ผู้ทรงแสงคุณ
อันใหญ่ ฯ

อจลราสูตรที่ ๖

[๑๔๓] เทวดาทูลถามว่า

ป้าชฎชื่อโมหนะ อันหม่นางอัปสรประโคมแล้ว อันหม่น
ปีศาจสิงอยู่แล้ว ทำไฉนจึงจะหนีไปได้ ฯ

[๑๔๔] พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า

ทางนั้นชื่อว่าเป็นทางตรง ทิศนั้นชื่อว่ามีภัย รดชื่อว่ามี
เสียงดัง ประกอบด้วยล่อลือกรรม หิริเป็นฝาของรณัน
สติเป็นเกราะกั้นของรณัน เรากล่าวธรรมมีสัมมาทิฏฐินำหน้า
ว่าเป็นสารถิ ยานชนิดนี้มีอยู่แก่ผู้ใด จะเป็นหญิงหรือชาย
ก็ตาม เขา (ย่อมไป) ในสำนักพระนิพพานด้วยยาน
นี้แหละ ฯ

วนโรปสูตรที่ ๗

[๑๔๕] เทวดาทูลถามว่า

ชนพวกไหนมีบุญ เจริญในกาลทุกเมื่อทั้งกลางวันและกลาง-
*คืน ชนพวกไหนตั้งอยู่ในธรรม สมบูรณ์ด้วยศีลเป็นผู้
ไปสวรรค์ ฯ

[๑๔๖] พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า

ชนเหล่าใดสร้างอาราม (สวน ไม้ดอก ไม้ผล) ปูลงหม่นไม้
(ใช้ร่วมเงา) สร้างสะพาน และชนเหล่าใดให้โรงน้ำเป็นทาน
และบ่อน้ำทั้งบ้านที่พักอาศัย ชนเหล่านั้นย่อมมีบุญ เจริญ
ในกาลทุกเมื่อทั้งกลางวันและกลางคืน ชนเหล่านั้นตั้งอยู่ใน
ธรรม สมบูรณ์ด้วยศีล เป็นผู้ไปสวรรค์ ฯ

เชตวันสูตรที่ ๘

[๑๔๗] เทวดากราบทูลว่า

ก็พระเชตวันมหาวิหารนี้นั้น อันหม่นแห่งท่านผู้แสงคุณอยู่
อาศัยแล้ว อันพระพุทธรเจ้าผู้เป็นพระธรรมราชาประทับอยู่
แล้ว เป็นแหล่งที่เกิดปีติของข้าพระองค์ การงาน ๑ วิชา ๑
ธรรม ๑ ศีล ๑ ชีวิตอย่างสูง ๑ สัตว์ทั้งหลายย่อมบริสุทธี
ด้วยคุณธรรม ๕ นี้ หาบริสุทธีด้วยโคตรหรือด้วยทรัพย์ไม่ ฯ
เพราะเหตุฉะนั้นแหละ คนผู้ฉลาด เมื่อเห็นประโยชน์ของคน
ควรเลือกเฟ้นธรรมโดยอุบายอันแยบคาย เพราะเมื่อเลือก
เฟ้นเช่นนี้ ย่อมหมดจดได้ในธรรมเหล่านั้น ฯ

พระสารีบุตรรูปเดียวเท่านั้น (เป็นผู้ประเสริฐ) ด้วยปัญญา
ศีล และความสงบ ภิกษุใดเป็นผู้ถึงซึ่งฝั่ง ภิกษุนั้นก็มี
ท่านพระสารีบุตรนั้นเป็นเยี่ยม ฯ

มัจฉริสูตรที่ ๕

[๑๔๘] เทวดาทูลถามว่า

คนเหล่าใดในโลกนี้ เป็นคนตระหนี่ เหนียวแน่น ดีแต่ว่าเขา
ทำการกีดขวางคนเหล่านั้นผู้ให้อยู่ ฯ
วิบากของคนพวกนั้นจะเป็นเช่นไร และสัมปรายภพของเขา
จะเป็นเช่นไร ฯ
ข้าพระองค์มาเพื่อทูลถามพระผู้มีพระภาค โฉนข้าพระองค์จึง
จะรู้ความข้อนั้น ฯ

[๑๔๙] พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า

คนเหล่าใดในโลกนี้ เป็นคนตระหนี่ เหนียวแน่น ดีแต่ว่าเขา
ทำการกีดขวางคนเหล่านั้นผู้ให้อยู่ ฯ
คนเหล่านั้นย่อมเข้าถึงนรก กำเนิดสัตว์ดิรัจฉาน หรือยมโลก
ถ้าหากถึงความเป็นมนุษย์ ก็เกิดในสกุลคนยากจน ซึ่งจะหา
ท่อนผ้า อาหาร ความร่ำรวยและความสนุกสนานได้โดยยาก ฯ
คนพาลเหล่านั้นต้องประสพสิ่งใดแต่ผู้อื่น เขาย่อมไม่ได้แม้
สิ่งนั้น สมความปรารถนา นั้นเป็นผลในภพนี้ และภพหน้า
ก็ยังเป็นทุกคติอีกด้วย ฯ

[๑๕๐] เทวดาทูลถามว่า

ก็ข้อนี้ข้าพระองค์เข้าใจชัดอย่างนี้ (แต่) จะทูลถามข้ออื่น
กะพระโคตม ชนเหล่าใดในโลกนี้ได้ความเป็นมนุษย์แล้ว
รู้ถ้อยคำ ปราศจากความตระหนี่ เลื่อมใสในพระพุทธเจ้า
พระธรรมและพระสงฆ์ เป็นผู้มีความเคารพแรงกล้า วิบาก
ของชนเหล่านั้นจะเป็นเช่นไร และสัมปรายภพของเขาจะ
เป็นเช่นไร ข้าพระองค์มาเพื่อทูลถามพระผู้มีพระภาค โฉน
ข้าพระองค์จึงจะรู้ความข้อนั้น ฯ

[๑๕๑] พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า

ชนเหล่าใดในโลกนี้ได้ความเป็นมนุษย์แล้ว รู้ถ้อยคำ ปราศ-
*จากความตระหนี่ เลื่อมใสในพระพุทธเจ้า พระธรรมและ
พระสงฆ์ เป็นผู้มีความเคารพแรงกล้า ชนเหล่านี้ย่อมปรากฏ
ในสวรรค์อันเป็นที่อุบัติ หากถึงความเป็นมนุษย์ ย่อมเกิด
ในสกุลที่มั่งคั่ง ได้ผ้าอาหารความร่ำรวยและความสนุกสนาน

โดยไม่ยาก พึงมีอำนาจแผ่ไปใน โลกทรัพย์ที่ผู้อื่นหาสะสม
ไว้ บันเทิงใจอยู่ นั้นเป็นวิบากในภพนี้ ทั้งภพหน้าก็เป็น
สุคติ ฯ

ฉกฺกสูตรที่ ๑๐

[๑๕๒] ฉกฺกพรหมกราบทูลว่า

ภิกษุ ๗ รูปผู้เข้าถึงพรหมโลกชื่อว่าอวิหา เป็นผู้หลุดพ้นแล้ว
มีราคะ โทสะสิ้นแล้ว ข้ามเครื่องเกาะเกี่ยวในโลกได้แล้ว ฯ

พระผู้มีพระภาคตรัสถามว่า

ก็ภิกษุเหล่านั้นคือผู้ใดบ้าง ผู้ข้ามเครื่องข้องเป็นบ่วงของมารที่
ข้ามได้แสนยาก ละกายของมนุษย์แล้วก้าวล่วงซึ่งทิพย-
*โยคะ ฯ

ฉกฺกพรหมกราบทูลว่า

คือท่านอุปกะ ๑ ท่านผลคัณทะ ๑ ท่านปุกกุสาติ ๑ รวม
เป็น ๓ ท่าน ท่านภัททิยะ ๑ ท่านฉันทเทวะ ๑ ท่านพหุ-
*ทันตี ๑ ท่านสังคิยะ ๑ (รวมเป็น ๗ ท่าน) ท่านเหล่านั้น
ล้วนแต่ละกายของมนุษย์ ก้าวล่วงทิพยโยคะได้แล้ว ฯ

[๑๕๓] พระผู้มีพระภาคตรัสถามว่า

ท่านเป็นคนมีความฉลาด กล่าวสรรเสริญภิกษุเหล่านั้น ผู้
ละบ่วงมารได้แล้ว ภิกษุเหล่านั้นตรัสรู้ธรรมของใครเล่า จึง
ตัดเครื่องผูกคือภพเสียได้ ฯ

[๑๕๔] ฉกฺกพรหมกราบทูลว่า

ท่านเหล่านั้น ตรัสรู้ธรรมของผู้ใดจึงตัดเครื่องผูกคือภพเสียได้
ผู้นั้นไม่มีอื่นไปจากพระผู้มีพระภาค และธรรมนั้นไม่มีอื่นไป
จากคำสั่งสอนของพระองค์ ฯ
นามและรูปดับไม่เหลือในธรรมใด ท่านเหล่านั้น ได้รู้ธรรมนั้น
ในพระศาสนา นี้ จึงตัดเครื่องผูกคือภพเสียได้ ฯ

[๑๕๕] พระผู้มีพระภาคตรัสถามว่า

ท่านกล่าววจาสิทธิ์ได้ยาก เข้าใจให้ดีได้ยาก ท่านรู้ธรรม
ของใคร จึงกล่าววจาเช่นนี้ได้ ฯ

[๑๕๖] ฉกฺกพรหมกราบทูลว่า

เมื่อก่อนข้าพระองค์เป็นช่างหม้อ ทำหม้ออยู่ในเวกพิงคชนบท
เป็นผู้เลี้ยงมารดาและบิดา ได้เป็นอุบาสกของพระกัสสป
พุทธเจ้า เป็นผู้เว้นจากเมถุนธรรม เป็นผู้ประพฤติพรหมจรรย์
ไม่เกี่ยวข้องกับามิส ได้เคยเป็นคนร่วมบ้านกับพระองค์ ทั้งได้

เคยเป็นสหายของพระองค์ในกาลปางก่อน ข้าพระองค์รู้จัก
ภิกษุ ๗ รูปเหล่านี้ ผู้หลุดพ้นแล้ว มีราคะและโทสะสิ้นแล้ว
ผู้ข้ามเครื่องข้องในโลกได้แล้ว ฯ

[๑๕๗] พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

เนอะนายช่างหม้อ ท่านกล่าวเรื่องอย่างใด เรื่องนั้นได้เป็น
จริงแล้วอย่างนั้นในกาลนั้น เมื่อก่อนท่านเคยเป็นช่างหม้อ
ทำหม้ออยู่ในเวฬุพิงคชนบท เป็นผู้เลี้ยงมารดาและบิดา เป็น
อุบาสกของพระกัสสปพุทธเจ้า เป็นผู้เว้นจากเมถุนธรรม
เป็นผู้ประพฤติพรหมจรรย์ ไม่เกี้ยวด้วยอำิส ได้เป็นคน
เคยร่วมบ้านกันกับเรา ทั้งได้เคยเป็นสหายของเราในปาง
ก่อน ฯ

พระสังคีติกาจารย์กล่าวว่า

สหายเก่าทั้งสอง ผู้มีตนอันอบรมแล้ว ทรงไว้ซึ่งสรีระมีใน
ที่สุด ได้มาพบกันด้วยอาการอย่างนี้ ฯ

จบ อาทิตตวรรค ที่ ๕

สูตรที่กล่าวในอาทิตตวรรคนั้น คือ

อาทิตตสูตร กิณฑสูตร อันนสูตร เอกมูลสูตร อโนมียสูตร อัจฉรา
สูตร วนโรปสูตร เขตวนสูตร มัจฉริสูตร ฌฎิกรสูตร ฉะนีแล ฯ

ชราวรรคที่ ๖

ชราสูตรที่ ๑

[๑๕๘] เทวดาทูลถามว่า

อะไรหนอยังประโยชน์ให้สำเร็จ จนกระทั่งชรา อะไรหนอ
ตั้งมั่นแล้วยังประโยชน์ให้สำเร็จ อะไรหนอเป็นรัตนะของคน
ทั้งหลาย อะไรหนอโจรลักไปได้ยาก ฯ

[๑๕๙] พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า

ศีลยังประโยชน์ให้สำเร็จจนกระทั่งชรา ศรัทธาตั้งมั่นแล้วยัง
ประโยชน์ให้สำเร็จ ปัญญาเป็นรัตนะของคนทั้งหลาย บุญ
อันโจรลักไปได้ยาก ฯ

อชราสูตรที่ ๒

[๑๖๐] เทวดาทูลถามว่า

อะไรหนอ เพราะไม่ชำรุดจึงยังประโยชน์ให้สำเร็จ อะไรหนอ
ดำรงมั่นแล้ว ยังประโยชน์ให้สำเร็จ อะไรหนอเป็นรัตนะ

ของชนทั้งหลาย อะไรหนอบุคคลพึงนำไปพ้นจากพวกโจร
ได้ ฯ

[๑๖๑] พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า

ศีล เพราะไม่ชำรุดจึงยังประโยชน์ให้สำเร็จ ศรัทธา ดำรงมั่น
แล้วยังประโยชน์ให้สำเร็จ ปัญญา เป็นรัตนะของคนทั้งหลาย
บุญ อันบุคคลพึงนำไปให้พ้นจากพวกโจรได้ ฯ

มิตตสูตรที่ ๓

[๑๖๒] เทวดาทูลถามว่า

อะไรหนอเป็นมิตรของคนเดินทาง อะไรหนอเป็นมิตรใน
เรือนของตน อะไรเป็นมิตรของคนมีฐานะเกิดขึ้น อะไรหนอ
เป็นมิตรติดตามไปถึงภพหน้า ฯ

[๑๖๓] พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า

พวกเกวียน พวกโคต่างเป็นมิตรของคนเดินทาง มารดาเป็น
มิตรในเรือนของตน สหายเป็นมิตรของคนผู้มีฐานะเกิดขึ้น
เนื่องๆ บุญที่ตนทำเองเป็นมิตรติดตามไปถึงภพหน้า ฯ

วัฏฏสูตรที่ ๔

[๑๖๔] เทวดาทูลถามว่า

อะไรหนอเป็นที่ตั้งของมนุษย์ทั้งหลาย อะไรหนอเป็นสหาย
อย่างยิ่งในโลกนี้ เหล่าสัตว์มีชีวิตที่อาศัยแผ่นดิน อาศัย
อะไรหนอเลี้ยงชีพ ฯ

[๑๖๕] พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า

บุตรเป็นที่ตั้งของมนุษย์ทั้งหลาย ภรรยาเป็นสหายอย่างยิ่ง
เหล่าสัตว์มีชีวิตที่อาศัยแผ่นดิน อาศัยฝนเลี้ยงชีพอยู่ ฯ

ปฐมชนสูตรที่ ๕

[๑๖๖] เทวดาทูลถามว่า

อะไรหนอยังคนให้เกิด อะไรหนอของเขาย่อมวิ่งพล่าน
อะไรหนอเวียนว้ายไปยังสงสาร อะไรหนอเป็นภัยใหญ่
ของเขา ฯ

[๑๖๗] พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า

ตัณหายังคนให้เกิด จิตของเขาย่อมวิ่งพล่าน สัตว์เวียนว้าย
ไปยังสงสาร ทุกข์เป็นภัยใหญ่ของเขา ฯ

ทุติยชนสูตรที่ ๖

[๑๖๘] เทวดาทูลถามว่า

อะไรหนอยังคนให้เกิด อะไรหนอของเขาย่อมวิ่งพล่าน

อะไรหนอเวียนว่ายไปยังสงสาร สัตว์ย่อมไม่หลุดพ้นจาก
อะไร ๆ

[๑๖๕] พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า

ค้นหายังคนให้เกิด จิตของเขาย่อมวิ่งพล่าน สัตว์เวียนว่าย
ไปยังสงสาร สัตว์ย่อมไม่หลุดพ้นจากทุกข์ ๆ

คตियชนสูตรที่ ๗

[๑๗๐] เทวดาทูลถามว่า

อะไรหนอยังคนให้เกิด อะไรหนอของเขาย่อมวิ่งพล่าน
อะไรหนอเวียนว่ายไปยังสงสาร อะไรหนอเป็นที่พำนักของ
สัตว์นั้น ๆ

[๑๗๑] พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า

ค้นหายังคนให้เกิด จิตของเขาย่อมวิ่งพล่าน สัตว์เวียนว่าย
ไปยังสงสาร กรรมเป็นที่พำนักของสัตว์นั้น ๆ

อุปปลสูตรที่ ๘

[๑๗๒] เทวดาทูลถามว่า

อะไรหนอบัณฑิตกล่าวว่าเส้นทางผิด อะไรหนอสั้นไปตามคิน
และวัน อะไรหนอเป็นมลทินของพรหมจรรย์ อะไรหนอ
มิใช่น้ำแต่เป็นเครื่องชำระล้าง ๆ

[๑๗๓] พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า

ราคะบัณฑิตกล่าวว่าเส้นทางผิด วยสั้นไปตามคินและวัน
หญิงเป็นมลทินของพรหมจรรย์ หมูสัตว์นี้ย่อมติดอยู่ในหญิง
นี้ ดบะและพรหมจรรย์นั้น มิใช่น้ำแต่เป็นเครื่องชำระล้าง ๆ

ทุติยสูตรที่ ๙

[๑๗๔] เทวดาทูลถามว่า

อะไรหนอเป็นเพื่อนของคน อะไรหนอย่อมปกครองคนนั้น
และสัตว์ยินดีในอะไรจึงพ้นจากทุกข์ทั้งปวงได้ ๆ

[๑๗๕] พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า

ศรัทธาเป็นเพื่อนของคน ปัญญาย่อมปกครองคนนั้น สัตว์
ยินดีในพระนิพพานจึงพ้นจากทุกข์ทั้งปวงได้ ๆ

กวิสสูตรที่ ๑๐

[๑๗๖] เทวดาทูลถามว่า

อะไรหนอเป็นต้นเหตุของกาลา อะไรหนอเป็นเครื่องปรากฏ
(พยัญชนะ) ของกาลาเหล่านั้น กาลาอาศัยอะไรหนอ อะไร
หนอเป็นที่อาศัยของกาลา ๆ

[๑๗๗] พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า

ฉันท้เป็นต้นเหตุของกาลา อักษรเป็นเครื่องปรากฏ (พยัญ-
ชนะ) ของกาลา กาลาอาศัยแล้วซึ่งชื่อ กวีเป็นที่อาศัย
ของกาลา ฯ

จบ ขราวรรค ที่ ๖

สูตรที่กล่าวในขราวรรคนั้น คือ

ขราสูตร อขรสาสูตร มิตตสูตร วัตถุสูตร ชนสูตร ๓ สูตร
อุปปถสูตร ทุติยสูตร กัปกวิสสูตร เต็มวรรคพอดี ฯ

อันขรวรรคที่ ๗

นามสูตรที่ ๑

[๑๗๘] เทวดาทูลถามว่า

อะไรหนอครอบงำสิ่งทั้งปวง สิ่งทั้งปวงที่ยิ่งขึ้นไปกว่าสิ่งอะไร
ย่อมไม่มี สิ่งทั้งปวงเป็นไปตามอำนาจของธรรมอันหนึ่งคือ
อะไร ฯ

[๑๗๙] พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า

ชื่อย่อมครอบงำสิ่งทั้งปวง สิ่งทั้งปวงที่ยิ่งขึ้นไปกว่าชื่อไม่มี
สิ่งทั้งปวงเป็นไปตามอำนาจของธรรมอันหนึ่งคือชื่อ ฯ

จิตตสูตรที่ ๒

[๑๘๐] เทวดาทูลถามว่า

โลกอันอะไรย่อมนำไป อันอะไรหนอย่อมเลือกไล่ไป โลก
ทั้งหมดเป็นไปตามอำนาจของธรรมอันหนึ่งคืออะไร ฯ

[๑๘๑] พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า

โลกอันจิตย่อมนำไป อันจิตย่อมเลือกไล่ไป โลกทั้งหมด
เป็นไปตามอำนาจของธรรมอันหนึ่งคือจิต ฯ

คันหาสูตรที่ ๓

[๑๘๒] เทวดาทูลถามว่า

โลกอันอะไรหนอย่อมนำไป อันอะไรหนอย่อมเลือกไล่ไป
โลกทั้งหมดเป็นไปตามอำนาจของธรรมอันหนึ่งคืออะไร ฯ

[๑๘๓] พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า

โลกอันคันหาย่อมนำไป อันคันหาย่อมเลือกไล่ไป โลก
ทั้งหมดเป็นไปตามอำนาจของธรรมอันหนึ่งคือคันหา ฯ

สัณฺญาสูตรที่ ๔

[๑๘๔] เทวดาทูลถามว่า

โลกมีอะไรหนอเป็นเครื่องประกอบไว้ อะไรหนอเป็นเครื่อง
เกี่ยวไปของโลกล้วน เพราะละขาดซึ่งธรรมอะไรจึงเรียกว่า
นิพพาน ฯ

[๑๘๕] พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า

โลกมีความเพติดเพลินเป็นเครื่องประกอบไว้ วิตกเป็นเครื่อง
เกี่ยวไปของโลกล้วน เพราะละตัดหาเสียได้ขาด จึงเรียกว่า
นิพพาน ฯ

พันธสูตรที่ ๕

[๑๘๖] เทวดาทูลถามว่า

โลกมีอะไรหนอเป็นเครื่องผูกไว้ อะไรหนอเป็นเครื่องเกี่ยว
ไปของโลกล้วน เพราะละเสียได้ซึ่งอะไร จึงตัดเครื่องผูก
ได้หมด ฯ

[๑๘๗] พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า

โลกมีความเพติดเพลินเป็นเครื่องผูกไว้ วิตกเป็นเครื่องเกี่ยว
ไปของโลกล้วน เพราะละตัดหาเสียได้ขาด จึงตัดเครื่องผูก
ได้หมด ฯ

อัภาทสูตรที่ ๖

[๑๘๘] เทวดาทูลถามว่า

โลกอันอะไรหนอกำจัดแล้ว อันอะไรหนอล้อมไว้แล้ว อัน
ลูกศรคืออะไรเสียบแล้ว อันอะไรเผาแล้วในกาลทุกเมื่อ ฯ

[๑๘๙] พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า

โลกอันมฤตยูกำจัดแล้ว อันขราล้อมไว้แล้ว อันลูกศรคือ
ตัณหาเสียบแล้ว อันความอยากเผาให้ร้อนแล้วในกาล
ทุกเมื่อ ฯ

อุททิตสูตรที่ ๗

[๑๙๐] เทวดาทูลถามว่า

โลกอันอะไรหนอดักไว้ อันอะไรหนอล้อมไว้ โลกลอันอะไร
หนอปิดไว้ โลกตั้งอยู่แล้วในอะไร ฯ

[๑๙๑] พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า

โลกอันตัณหาดักไว้ อันขราล้อมไว้ โลกลอันมฤตยูปิดไว้
โลกตั้งอยู่แล้วในทุกข์ ฯ

ปีหิตสูตรที่ ๘

[๑๙๒] เทวดาทูลถามว่า

โลกอันอะไรหนอปิดไว้ โลกตั้งอยู่แล้วในอะไร โลกอัน
อะไรหนอดักไว้ อันอะไรหนอล้อมไว้ ฯ

[๑๕๓] พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า

โลกอันมฤตยูปิดไว้ โลกตั้งอยู่แล้วในทุกข์ โลกอันคัมภ
คักไว้ อันชราล้อมไว้ ฯ

อิฉาสูตรที่ ๕

[๑๕๔] เทวดาทูลถามว่า

โลกอันอะไรผูกไว้ เพราะกำจัดอะไรเสียจึงจะหลุดพ้น
เพราะอะไรได้ขาด จึงตัดเครื่องผูกได้ทุกอย่าง ฯ

[๑๕๕] พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า

โลกอันความอยากผูกไว้ เพราะกำจัดความอยากเสียได้
จึงหลุดพ้น เพราะละความอยากได้ขาด จึงตัดเครื่องผูกได้
ทั้งหมด ฯ

โลกสูตรที่ ๑๐

[๑๕๖] เทวดาทูลถามว่า

เมื่ออะไรเกิดขึ้น โลกจึงเกิดขึ้น โลกย่อมหมมเมยในอะไร
โลกยึดถือซึ่งอะไร โลกย่อมเดือดร้อนเพราะอะไร ฯ

[๑๕๗] พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า

เมื่ออายตนะ ๖ เกิดขึ้น โลกจึงเกิดขึ้น โลกย่อมทำความ
หมมเมยในอายตนะ ๖ โลกยึดถืออายตนะ ๖ นั้นแหละ
โลกย่อมเดือดร้อนเพราะอายตนะ ๖ ฯ

จบ อันธรรค ที่ ๗

สูตรที่กล่าวในอันธรรค นั้น คือ

นามสูตร จิตตสูตร คัมภาสสูตร สัมมโยชนสูตร พันธสูตร
อัปปาทสูตร อุททิตสูตร ปิหิตสูตร อิฉาสสูตร กับโลกสูตร รวมเป็น ๑๐ ฯ

มัตถาวรรคที่ ๘

มัตถวาสสูตรที่ ๑

[๑๕๘] เทวดานั้น ยิน ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่งแล้ว ได้กราบทูลพระ-

*ผู้มีพระภาคด้วยคาถาว่า

ฆ่าอะไรหนอจึงอยู่เป็นสุข ฆ่าอะไรหนอจึงไม่เศร้าโศก

ฆ่าแต่พระโคตม พระองค์ชอบฆ่าอะไรซึ่งเป็นธรรมอันเดียว ฯ

[๑๕๙] พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า

ฆ่าความโกรธเสียได้จึงอยู่เป็นสุข ฆ่าความโกรธเสียจึงไม่
เศร้าโศก แนะ เทวดา พระอริยเจ้าทั้งหลาย สรรเสริญ
การฆ่าความโกรธ ซึ่งมีรากเป็นพิษ มียอดหวาน เพราะฆ่า
ความโกรธนั้นเสียแล้วย่อมไม่เศร้าโศก ฯ

รตสูตรที่ ๒

[๒๐๐] เทวดาทูลถามว่า

อะไรหนอเป็นสง่าของรต อะไรหนอเป็นเครื่องปรากฏของไฟ
อะไรหนอเป็นสง่าของแวนแคว้น อะไรหนอเป็นสง่าของ
สตรี ฯ

[๒๐๑] พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า

รตเป็นสง่าของรต ควันเป็นเครื่องปรากฏของไฟ พระราชา
เป็นสง่าของแวนแคว้น ภักศดาเป็นสง่าของสตรี ฯ

วิคตสูตรที่ ๑

[๒๐๒] เทวดาทูลถามว่า

อะไรหนอเป็นทรัพย์เครื่องปลื้มใจอย่างประเสริฐของคนใน
โลกนี้ อะไรหนอที่บุคคลประพฤติดีแล้วนำความสุขมาให้
อะไรหนอเป็นรสดีกว่าบรรดาทั้งหลาย คนมีชีวิตเป็นอยู่
อย่างไร นักปราชญ์ทั้งหลายกล่าวว่ามีชีวิตประเสริฐ ฯ

[๒๐๓] พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า

ศรัทธาเป็นทรัพย์เครื่องปลื้มใจอย่างประเสริฐของคนในโลกนี้
ธรรมที่บุคคลประพฤติดีแล้วนำความสุขมาให้ ความจริง
เท่านั้นเป็นรสที่ดียิ่งกว่ารสทั้งหลาย คนที่เป็นอยู่ด้วยปัญญา
นักปราชญ์ทั้งหลายกล่าวว่ามีชีวิตประเสริฐ ฯ

วุจฺจิสสูตรที่ ๔

[๒๐๔] เทวดาทูลถามว่า

บรรดาสิ่งทั้งออกขึ้น สิ่งอะไรหนอประเสริฐ บรรดาสิ่งที่ตกไป
อะไรหนอประเสริฐ บรรดาสัตว์ที่เดินด้วยเท้า ใครเป็นผู้
ประเสริฐ บรรดาชนผู้แถลงการม ใครเป็นผู้ประเสริฐ ฯ

[๒๐๕] เทวดาผู้หนึ่งแก้ว่า

บรรดาสิ่งทั้งออกขึ้น ข้าวกล้าเป็นประเสริฐ บรรดาสิ่งที่ตกไป
ฝนเป็นประเสริฐ บรรดาสัตว์ที่เดินด้วยเท้า เหล่าโคเป็น
ประเสริฐ บรรดาชนผู้แถลงการม บุตรเป็นประเสริฐ (เพราะ
ไม่กล่าวร้ายให้มารดาบิดา) ฯ

[๒๐๖] พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า

บรรดาสิ่งทั้งหกขึ้น ความรู้เป็นประเสริฐ บรรดาสิ่งที่ตกไป
อวิชาเป็นประเสริฐ บรรดาสัตว์ที่เดินด้วยเท้า พระสงฆ์
เป็นประเสริฐ บรรดาชนผู้แถลงการม พระพุทธเจ้าเป็น
ประเสริฐ ฯ

กิตติสูตรที่ ๕

[๒๐๗] เทวาทูลถามว่า

ประชุมชนเป็นอันมากในโลกนี้ กล่าวอะไรหนอ มรรคาที่ดีแท้
พระพุทธเจ้าตรัสไว้ด้วยเหตุมิใช่น้อย ข้าแต่พระโคตมผู้มี
ปัญญาดูจแน่มดิน ข้าพระองค์ขอถามถึงเหตุนี้ ว่าบุคคล
ตั้งอยู่ในอะไรแล้วไม่พึงกลัวปรโลก ฯ

[๒๐๘] พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า

บุคคลตั้งวาจาและใจไว้โดยชอบ มิได้ทำบาปด้วยกาย อยู่
ครอบครองเรือนที่มีข้าวและน้ำมาก เป็นผู้มีศรัทธา เป็นผู้
อ่อนโยน มีปกติเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ทราบถ้อยคำ ผู้ที่ตั้งอยู่
ในธรรม ๔ อย่างเหล่านี้ ชื่อว่าผู้ดำรงในธรรม ไม่ต้องกลัว
ปรโลก ฯ

นชิรติสูตรที่ ๖

[๒๐๙] เทวาทูลถามว่า

อะไรหนอย่อมทรุดโทรม อะไรไม่ทรุดโทรม อะไรหนอ
ท่านเรียกว่าทางผิด อะไรหนอเป็นอันตรายแห่งธรรม อะไร
หนอลึ้นไปตามคิณและวัน อะไรหนอเป็นมลทินของ
พรหมจรรย์ อะไรไม่ใช่น้ำแต่เป็นเครื่องชำระล้าง ในโลก
มีช่องที่จืดไม่ตั้งอยู่ได้ ข้าพระองค์มาเพื่อทูลถามพระผู้-
มีพระภาค โฉนข้าพระองค์จะรู้ความชื่อนั้นได้ ฯ

[๒๑๐] พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า

รูปของสัตว์ทั้งหลายย่อมทรุดโทรม นามและโคตรย่อมไม่
ทรุดโทรม รากะท่านเรียกว่าทางผิด ความโลภเป็นอันตราย
ของธรรม วยสิ้นไปตามคิณและวัน หลึงเป็นมลทินของ
พรหมจรรย์ หมู่สัตว์นี้ย่อมข้องอยู่ในหลึงนี้ ตบะและ
พรหมจรรย์ทั้งสองนั้น มิใช่น้ำแต่เป็นเครื่องชำระล้าง ในโลก
มีช่องอยู่ ๖ ช่องที่จืดไม่ตั้งอยู่ได้ คือความเกียจคร้าน ๑ ความ
ประมาท ๑ ความไม่หมั่น ๑ ความไม่สำรวม ๑ ความมัก
หลับ ๑ ความอ้างเลศไม่ทำงาน ๑ พึงเว้นช่องทั้ง ๖ เหล่านี้
เสียโดยประการทั้งปวงเถิด ฯ

อิสราสูตรที่ ๗

[๒๑๑] เทวคาทูลถามว่า

อะไรหนอเป็นใหญ่ในโลก อะไรหนอเป็นสูงสุดแห่งภังคะ
ทั้งหลาย อะไรหนอเป็นดังสนิมัสตราในโลก อะไรหนอ
เป็นเสนียดในโลก ใครหนอนำของไปอยู่ย่อมถูกห้าม แต่
ใครนำไปกลับเป็นที่รัก ใครหนอมาหาบ่อยๆ บัณฑิตย่อม
ยินดีต้อนรับ ฯ

[๒๑๒] พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า

อำนาจเป็นใหญ่ในโลก ใหญ่เป็นสูงสุดแห่งภังคะทั้งหลาย
ความโกรธเป็นดังสนิมัสตราในโลก พวกโจรเป็นเสนียด
ในโลก โจรนำของไปอยู่ย่อมถูกห้าม แต่สมณะนำไปกลับ
เป็นที่รัก สมณะมาหาบ่อยๆ บัณฑิตย่อมยินดีต้อนรับ ฯ

กามสูตรที่ ๘

[๒๑๓] เทวคาทูลถามว่า

กุณบุตรผู้ใคร่ประโยชน์ไม่ควรให้สิ่งอะไร คนไม่ควรสละ
อะไร อะไรหนอที่เป็นส่วนจึงสมควรปล่อย แต่ที่เป็นส่วน
ลามกไม่ควรปล่อย ฯ

[๒๑๔] พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า

บุรุษไม่พึงให้ซึ่งตน ไม่พึงสละซึ่งตน วาจาที่ดีควรปล่อย
แต่วาจาที่ลามกไม่ควรปล่อย

ปาเถยยสูตรที่ ๙

[๒๑๕] เทวคาทูลถามว่า

อะไรหนอย่อมรวบรวมไว้ซึ่งเสปียง อะไรหนอเป็นที่มานอน
แห่งโคกทรัพย์ทั้งหลาย อะไรหนอย่อมเลือกไสนรชนไป
อะไรหนอละได้ยากในโลก สัตว์เป็นอันมากติดอยู่ในอะไร
เหมือนนกติดบ่วง ฯ

[๒๑๖] พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า

ศรัทธาย่อมรวบรวมไว้ซึ่งเสปียง ศิริ (คือมิ่งขวัญ) เป็นที่
มานอนแห่งโคกทรัพย์ทั้งหลาย ความอยากย่อมเลือกไสน
รชนไป ความอยากจะได้ยากในโลก สัตว์เป็นอันมากติด
อยู่ในความอยาก เหมือนนกติดบ่วง ฯ

ปัจจุตสูตรที่ ๑๐

[๒๑๗] เทวคาทูลถามว่า

อะไรเป็นแสงสว่างในโลก อะไรหนอเป็นธรรมเครื่องตื่นอยู่

ในโลก อะไรหนอเป็นสหายในการทำงานของผู้เป็นอยู่ด้วย
การทำงาน อะไรหนอเป็นเครื่องสืบต่อชีวิตของเขา อะไรหนอ
บุคคลผู้เกียจคร้านบ้าง ไม่เกียจคร้านบ้าง ย่อมพะโนเลียง
คุณมารดาเลียงบุตร เหล่าสัตว์มีชีวิตที่อาศัยแผ่นดินอาศัย
อะไรหนอเลียงชีวิต ฯ

[๒๑๘] พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า

ปัญญาเป็นแสงสว่างในโลก สติเป็นธรรมเครื่องตั้งอยู่ในโลก
ฝูงโคเป็นสหายในการทำงานของผู้เป็นอยู่ด้วยการทำงาน ไถเป็น
เครื่องต่อชีวิตของเขา ฝนย่อมเลียงบุคคลผู้เกียจคร้านบ้าง
ไม่เกียจคร้านบ้าง เหมือนมารดาเลียงบุตร เหล่าสัตว์มีชีวิต
ที่อาศัยแผ่นดิน อาศัยฝนเลียงชีวิต ฯ

อรณสูตรที่ ๑๑

[๒๑๙] เทวดาทูลถามว่า

คนพวกไหนหนอไม่เป็นข้าศึกในโลกนี้ พรหมจรรย์ที่อยู่
จบแล้วของชนพวกไหน ย่อมไม่เสื่อม คนพวกไหนกำหนด
รู้ความอยากได้ในโลกนี้ ความเป็นไทยมีแก่คนพวกไหนทุก
เมื่อ มารดาบิดาหรือพี่น้องย่อมไหว้บุคคลนั้น ผู้ตั้งมั่นในศีล
คือ ใครหนอ พวกกษัตริย์ย่อมอภิเษกใครหนอ ในธรรม
วินัยนี้ ผู้มีชาติต่ำ ฯ

[๒๒๐] พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า

สมณะทั้งหลายในธรรมวินัยนี้ ไม่เป็นข้าศึกในโลก พรหม-
จรรย์ที่อยู่จบแล้วของสมณะทั้งหลายย่อมไม่เสื่อม สมณะ
ทั้งหลายย่อมกำหนดรู้ความอยากได้ ความเป็นไทยย่อมมีแก่
สมณะทั้งหลายทุกเมื่อ มารดาบิดาหรือพี่น้องย่อมไหว้บุคคล
นั้น ผู้ตั้งมั่น (ในศีล) คือสมณะ ถึงพวกกษัตริย์ก็อภิเษก
สมณะในธรรมวินัยนี้ ผู้มีชาติต่ำ ฯ

จบ มัตถวารรค ที่ ๘

สูตรที่กล่าวในมัตถวารรค นั้น คือ

มัตถวาสุต รณสูตร วิตตสูตร วุฏฐิสูตร ภิตตสูตร นชิตตสูตร อัสสร
สูตร กามสูตร ปาณยาสุต ปิณฑาสุต และอรณสูตร ฯ

จบ เทวตาสังยุต ฯ

เทวปุตตสงยุต

วรรคที่ ๑

ปฐมกัศปสูตรที่ ๑

[๒๒๑] ข้าพเจ้าได้สดับมาแล้วอย่างนี้-

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ในพระวิหารเชตวัน อารามของท่าน
อนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตพระนครสาวัตถี ฯ

ครั้งนั้น กัศปเทวบุตร เมื่อราตรีปฐมยามสิ้นไปแล้ว มีวรรณอันงาม
ยิ่งนัก ยังพระวิหารเชตวันทั้งสิ้นให้สว่าง เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ
ครั้นแล้ว ถวายบังคมพระผู้มีพระภาคแล้ว ได้ยืนอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง
กัศปเทวบุตรยืนอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่งแล้ว ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคว่า
พระผู้มีพระภาคทรงประกาศภิกขุไว้แล้ว แต่ไม่ทรงประกาศคำสอนของภิกขุ ฯ

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกรกัศปเทวบุตร ถ้าอย่างนั้นคำสอนนั้นจง
แจ่มแจ้ง ณ ที่นี้เถิด ฯ

[๒๒๒] กัศปเทวบุตร ได้กราบทูลว่า บุคคลพึงศึกษาคำสุภาษิต
การเข้าไปนั่งใกล้สมณะ การนั่งในที่เร้นลับแต่ผู้เดียว และการสงบระงับจิต ฯ

พระศาสดาได้ทรงพอฟะทัย ฯ

ลำดับนั้น กัศปเทวบุตรทราบบว่า พระศาสดาทรงพอฟะทัย จึงถวาย
บังคมพระผู้มีพระภาค ทำประทักษิณแล้วอันตรธานไปในที่นั่นเอง ฯ

ทุติยกัศปสูตรที่ ๒

[๒๒๓] ... อารามของท่านอนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตพระนครสาวัตถี ...
กัศปเทวบุตร ยืนอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่งแล้ว ได้ภายิตถาถาณี่ ในสำนัก
พระผู้มีพระภาคว่า

ภิกขุพึงเป็นผู้เพ่งพินิจ มีจิตหลุดพ้นแล้ว พึงหวังธรรมอันไม่
เป็นที่เกิดขึ้นแห่งทุกข์
อนึ่ง ภิกขุผู้มุ่งต่อพระอรหันต์นั้น พึงรู้ความเกิดขึ้น และ
ความเสื่อมไปแห่งโลก พึงมีใจดี อันค้นหาและทูลไม่อิง
อาศัยแล้ว ฯ

สามสูตรที่ ๓

[๒๒๔] ... อารามของท่านอนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตพระนครสาวัตถี
ครั้งนั้น สามเทวบุตร เมื่อราตรีปฐมยามสิ้นไปแล้ว มีวรรณอันงามยิ่งนัก ยัง
พระวิหารเชตวันทั้งสิ้นให้สว่าง เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ครั้นแล้ว
ถวายบังคมพระผู้มีพระภาคแล้ว ได้ยืนอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ฯ

[๒๒๕] สามเทวบุตรยืนอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่งแล้ว ได้กราบทูล
พระผู้มีพระภาคด้วยคาถาว่า

บุคคลฆ่าอะไรดี จังจะอยู่เป็นสุข ฆ่าอะไรดี จังจะไม่เศร้า

โสภ ฆ่าแต่พระโคตม พระองค์ทรงพอพระทัยการฆ่ากรรม
อะไร ซึ่งเป็นกรรมอันเดียว ฯ

[๒๒๖] พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า

บุคคลฆ่าความโกรธแล้ว ย่อมอยู่เป็นสุข ฆ่าความโกรธแล้ว
ย่อมไม่เศร้าโศก ดูกรท้าววัศรภู อริยะทั้งหลาย สรรเสริญ
การฆ่าความโกรธ ซึ่งมีรากเป็นพิษ มียอดหวาน เพราะว่า
บุคคลฆ่าความโกรธนั้นแล้วย่อมไม่เศร้าโศก ฯ

มกขสูตรที่ ๔

[๒๒๗] มกขเทวบุตร ยืนอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่งแล้วได้กราบทูล
พระผู้มีพระภาคด้วยคาถาว่า

แสงสว่างในโลก มีกี่อย่าง ข้าพระองค์มาเพื่อทูลถามพระ
ผู้มีพระภาคแล้ว โฉนจะพึงทราบชื่อนั้นได้ ฯ

[๒๒๘] พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า

แสงสว่างในโลกมี ๔ อย่าง อย่างที่ ๕ ไม่มีในโลกนี้
พระอาทิตย์ส่องสว่างในกลางวัน พระจันทร์ส่องสว่างใน
กลางคืน ส่วนไฟส่องสว่างในที่นั้นๆ ทั้งกลางวันและ
กลางคืน พระสัมพุทธเจ้าประเสริฐสุดกว่าแสงสว่างทั้งหลาย
แสงสว่างนี้เป็นยอดเยี่ยม ฯ

ทามลิสสูตรที่ ๕

[๒๒๙] ... อารามแห่งอนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตพระนครสาวัตถี ครั้ง
นั้น ทามลิตเวบุตร เมื่อราตรีปฐมยามสิ้นไปแล้ว มีวรรณงามยิ่งนัก ยังพระวิหาร
เขตวันทั้งสิ้นให้สว่าง เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ครั้นแล้วก็ถวาย
บังคมพระผู้มีพระภาคแล้ว ได้ยืน ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ฯ

[๒๓๐] ทามลิตเวบุตร ยืนอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่งแล้วได้ภาษิตคาถา
นี้ ในสำนักพระผู้มีพระภาคว่า

พราหมณ์ผู้ไม่เกียจคร้าน พึงทำความเพียรนี้ เขาไม่ปรารถนา
ภพด้วยเหตุนี้ เพราะละกามได้ขาดแล้ว ฯ

[๒๓๑] พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ทามลิจิ ไม่มีแก่พราหมณ์ เพราะว่า พราหมณ์ทำกิจเสร็จ
แล้ว บุคคลยังไม่ได้ทำจอดในแม่น้ำทั้งหลาย เพียงใด เขา
เป็นสัตว์เกิด ต้องพยายาม ด้วยตัวทุกอย่าง เพียงนั้น ก็ผู้นั้น
ได้ทำเป็นที่จอดแล้ว ยืนอยู่บนบก ไม่ต้องพยายาม เพราะ
ว่า เขาเป็นผู้ถึงฝั่งแล้ว ฯ

ดูกรทามลิตเวบุตร นี่เป็นข้ออุปมาแห่งพราหมณ์ ผู้มีอาสวะ

สิ้นแล้ว มีปัญญาเพ่งพินิจ ฯ

พราหมณ์นั้น ถึงที่สุดแห่งชาติและมรณะแล้ว ไม่ต้องพยายาม

เพราะเป็นผู้ถึงฝั่งแล้ว ฯ

กามทสูตรที่ ๖

[๒๓๒] กามทเทวบุตร ยืนอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่งแล้ว ได้กราบทูล
พระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่พระผู้มีพระภาค สมณธรรมทำได้โดยยาก ข้าแต่
พระผู้มีพระภาค สมณธรรมทำได้โดยยากยิ่ง ฯ

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ชนทั้งหลาย ผู้ตั้งมั่นแล้วด้วยศีลแห่งพระเสขะ มีคนตั้งมั่น
แล้ว ย่อมกระทำ แม้ซึ่งสมณธรรมอันบุคคลทำได้โดยยาก
ความยินดี ย่อมนำสุขมาให้แก่บุคคลผู้เข้าถึงแล้วซึ่งความ
เป็นผู้ไม่มีเรื่อน ฯ

[๒๓๓] กามทเทวบุตรกราบทูลว่า ข้าแต่พระผู้มีพระภาค ข้อที่หาได้ยาก
นี้ คือความสันโดษ ยินดี ฯ

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ชนเหล่าใด ยินดีแล้วในความสงบแห่งจิต ชนเหล่าใด มีใจ
ยินดีแล้วในความอบรมจิต ทั้งกลางวันและกลางคืน ชน
เหล่านั้น ย่อมได้แม้ซึ่งสิ่งที่ได้โดยยาก ฯ

[๒๓๔] กามทเทวบุตรกราบทูลว่า ข้าแต่พระผู้มีพระภาค ธรรมชาติที่
ตั้งมั่นได้ยากนี้ คือจิต ฯ

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ชนเหล่าใด ยินดีแล้วในความสงบอินทรีย์ ชนเหล่านั้น
ย่อมตั้งมั่น ซึ่งจิตที่ตั้งมั่นได้ยาก ดูกรกามทเทวบุตร อริยะ
ทั้งหลายเหล่านั้นตัดข่ายแห่งมัจจุไปได้ ฯ

[๒๓๕] กามทเทวบุตรกราบทูลว่า ข้าแต่พระผู้มีพระภาค ทางที่ไปได้
ยาก คือ ทางที่ไม่เสมอ ฯ

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ดูกรกามทเทวบุตร อริยะทั้งหลาย ย่อมไปได้ แม้ในทางที่
ไม่เสมอ ที่ไปได้ยาก
ผู้มีใจอริยะ ย่อมเป็นผู้บ้ายศิระลงเบื้องต่ำ ตกไปในทาง
อันไม่เสมอ ทางนั้นสม่าเสมอสำหรับอริยะทั้งหลาย เพราะ
อริยะทั้งหลาย เป็นผู้สม่าเสมอ ในทางอันไม่เสมอ ฯ

ปัญจาลังคสูตรที่ ๗

[๒๓๖] ปัญจาลังคเทวบุตร ยืนอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่งแล้ว ได้

ภายิตกาลานี้ ในสำนักพระผู้มีพระภาคว่า

บุคคลผู้มีปัญญามาก ได้ประสบโอกาส ในที่ลับแคบหนอ
ผู้ใดได้รู้ฉาน เป็นผู้ตื่น ผู้นั้นเป็นผู้หลีกออกได้อย่างองอาจ
เป็นมุนี ฯ

[๒๓๗] พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ชนเหล่าใด แม้อยู่ในที่ลับแคบ แต่ได้เฉพาะแล้วซึ่งสติ
เพื่อการบรรลुธรรม คือพระนิพพาน ชนเหล่านั้น ตั้งมั่น
ดีแล้ว โดยชอบ ฯ

คายนสูตรที่ ๘

[๒๓๘] ครั้นนั้น คายนเทวบุตรผู้เป็นเจ้าลัทธิมามาก่อน เมื่อราตรีปฐม
ยามสิ้นไปแล้ว มีวรรณอันงามยิ่งนัก ยังพระวิหารเชตวันทั้งสิ้นให้สว่าง เข้าไป
เฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ครั้นแล้วก็ถวายบังคมพระผู้มีพระภาค แล้วได้ยืน
อยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ฯ

[๒๓๙] คายนเทวบุตร ยืนอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่งแล้วได้ภายิตกาลา
เหล่านี้ ในสำนักพระผู้มีพระภาคว่า

ท่านจงพยายามตัดกระแสตัณหา จงบรรเทาความเสียเถิด
พราหมณ์ ฯ

มุนีไม่ละ काम ย่อมไม่เข้าถึงความที่จิตแน่วแน่ได้ ฯ

ถ้าบุคคลจะพึงทำความเพียร พึงทำความเพียรนั้นจริงๆ พึง
บากบั่นทำความเพียรนั้นให้มั่น เพราะว่าการบรรพชาที่ปฏิบัติ
ย่อหย่อน ยิ่งเรียรายโทษคุณวุฒิ ฯ

ความชั่วไม่ทำลายเลยประเสริฐกว่า ความชั่วย่อมนิพลาญ
ในภายหลัง ฯ

ก็กรรมใดทำแล้ว ไม่เดือดร้อนในภายหลัง กรรมนั้นเป็น
ความดี ทำแล้วประเสริฐกว่า หน้าคาอันบุคคลจับไม่ดี ย่อม
บาดมือนั่นเองฉันใด ฯ

ความเป็นสมณะ อันบุคคลปฏิบัติไม่ดี ย่อมหลุดเข้าไปเพื่อ
เกิดในนรก ฉะนั้น ฯ

กรรมอันย่อหย่อนอย่างใดอย่างหนึ่ง วัตรอันใดที่เศร้าหมอง
และพรหมจรรย์ที่น่ารังเกียจ ทั้งสามอย่างนั้น ไม่มีผลมาก ฯ

คายนเทวบุตร ครั้นได้กล่าวดังนี้แล้ว ก็ถวายบังคมพระผู้มีพระภาค ทำ
ประทักษิณแล้วอันตรธานไปในที่นั่นเอง ฯ

[๒๔๐] ครั้นนั้น โดยล่วงราตรีนั้นแล้ว พระผู้มีพระภาคตรัสเรียกภิกษุ
ทั้งหลายมาว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เมื่อคืนนี้ เทวบุตรนามว่าคายนะ ผู้เป็นเจ้าลัทธิ

เขตวันทั้งสิ้นให้สว่างเข้ามาหาเราถึงที่อยู่ ครั้นแล้ว ก็อภิวาทเราแล้ว ได้ยืนอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ตายนเทวบุตร ยืนอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่งแล้ว ได้ภายิตคาถาเหล่านี้ในสำนักของเราว่า

ท่านจงพยายามตัดกระแสตัณหา จงบรรเทาความเสียเถิด

พราหมณ์

มุนีไม่ละ काम ย่อมไม่เข้าถึงความที่จิตแน่วแน่ได้ ฯ

ถ้าบุคคลจะพึงทำความเพียร พึงทำความเพียรนั้นจริงๆ พึง

บากบั่นทำความเพียรนั้นให้มั่น เพราะว่าการบรรพชาที่ปฏิบัติ

ย่อหย่อน ยิ่งเรียวยาวโทษคุณวุฒิ ฯ

ความชั่ว ไม่ทำเสียเลยประเสริฐกว่า ความชั่วย่อแผวผลาญ

ในภายหลัง ฯ

ก็กรรมใดทำแล้วไม่เดือดร้อนในภายหลัง กรรมนั้นเป็น

ความดี ทำแล้วประเสริฐกว่า หน้าคาอันบุคคลจับไม่ดี ย่อม

บาดมีอนันเอง ฉนใด ฯ

ความเป็นสมณะ อันบุคคลปฏิบัติไม่ดี ย่อมจุเข้าไปเพื่อ

เกิดในนรก ฉนนัน ฯ

กรรมอันย่อหย่อนอย่างใดอย่างหนึ่ง วัตรอันใดที่เศร้าหมอง

และพรหมจรรย์ที่น่ารังเกียจ ทั้งสามอย่างนั้น ไม่มีผลมาก ฯ

คุณภิกษุทั้งหลาย ตายนเทวบุตรครั้งได้กล่าวดังนี้แล้ว ก็อภิวาทเรา

ทำประทักษิณแล้วอันตรธานไปในที่นั้นเอง คุณภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลาย จง

ศึกษา จงเล่าเรียน จงทรงจำตายนคาถาไว้ คุณภิกษุทั้งหลาย ตายนคาถาประกอบ

ด้วยประโยชน์ เป็นเบื้องต้นแห่งพรหมจรรย์ ฯ

จันทิมสูตรที่ ๘

[๒๔๑] พระผู้มีพระภาคประทับ ... เขตพระนครสาวัตถี ก็โดยสมัย

นั้น จันทิมเทวบุตรถูกอสุนิทรานุเข้าจับแล้ว ครั้นนั้นจันทิมเทวบุตรระลึกถึงพระ

ผู้มีพระภาค ได้ภายิตคาถาในเวลานั้นว่า

ข้าแต่พระพุทธเจ้า ผู้แก้แล้วกล้า ขอความนอบน้อมจงมีแด่

พระองค์ พระองค์เป็นผู้หลุดพ้นแล้วในธรรมทั้งปวง ข้าพระ-

องค์ถึงเฉพาะแล้ว ซึ่งฐานะอันค้ำจัน ขอพระองค์จงเป็นที่พึ่ง

แห่งข้าพระองค์นั้น ฯ

[๒๔๒] ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาค ทรงปรารภจันทิมเทวบุตรได้ตรัส

กะอสุนิทรานุด้วยพระคาถาว่า

จันทิมเทวบุตร ถึงตลาคคผู้เป็นพระอรหันต์ ว่าเป็นที่พึ่ง

คุณภิกษุ ท่านจงปล่อยจันทิมเทวบุตร พระพุทธเจ้าทั้งหลาย

เป็นผู้อนุเคราะห์แก่โลก ฯ

[๒๔๓] ลำดับนั้น อสุรินทราหู ปล่อยจันทิมเทวบุตรแล้ว มีรูปอันกระหืดกระหอบ เข้าไปหาอสุรินทเวปจิตติถึงที่อยู่ ครั้นแล้วก็เป็นผู้เสรำสลด เกิดขนพอง ไฉยยืนอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ฯ

[๒๔๔] อสุรินทเวปจิตติ ได้กล่าวกะอสุรินทราหู ผู้ยืนอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ด้วยคาถาว่า

ดูกรราหู ทำไมหนอ ท่านจึงกระหืดกระหอบปล่อยพระจันทร์
เสีย ทำไมหนอ ท่านจึงมีรูปสลด มายืนกลัวอยู่ ฯ

[๒๔๕] อสุรินทราหูกล่าวว่า

ข้าพเจ้าถูกขับด้วยคาถาของพระพุทธรเจ้า หากข้าพเจ้าไม่พึง
ปล่อยจันทิมเทวบุตร ศีรษะของข้าพเจ้าพึงแตกเจ็ดเสี่ยง
มีชีวิตอยู่ ก็ไม่พึงได้รับความสุข ฯ

สุริยสูตรที่ ๑๐

[๒๔๖] ก็โดยสมัยนั้น สุริยเทวบุตร ถูกอสุรินทราหูเข้าจับแล้ว ครั้งนั้น สุริยเทวบุตร ระลึกถึงพระผู้มีพระภาค ได้กล่าวคาถานี้ในเวลานั้นว่า

ข้าแต่พระพุทธรเจ้า ผู้แก้แค้นข้า ขอความนอบน้อมจงมีแด่
พระองค์ พระองค์เป็นผู้หลุดพ้นแล้วในธรรมทั้งปวง ข้า-
พระองค์ถึงเฉพาะแล้วซึ่งฐานะอันคับขัน ขอพระองค์จงเป็น
ที่พึ่งแห่งข้าพระองค์นี้ ฯ

[๒๔๗] ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคทรงปรารภสุริยเทวบุตรได้ตรัสกะ-
*อสุรินทราหูด้วยพระคาถาว่า

สุริยเทวบุตร ถึงตถาคตผู้เป็นพระอรหันต์ ว่าเป็นที่พึ่ง ดูกร
ราหู ท่านจงปล่อยสุริยะ พระพุทธรเจ้าทั้งหลาย เป็นผู้
อนุเคราะห์แก่โลก สุริยะใดเป็นผู้ส่องแสง กระทำความสว่าง
ในที่มืดมิด มีสัณฐานเป็นวงกลม มีเดชสูง ดูกรราหู ท่าน
อย่ากลืนกินสุริยะนั้น ผู้เที่ยวไปในอากาศ ดูกรราหู ท่าน
จงปล่อยสุริยะ ผู้เป็นบุตรของเรา ฯ

[๒๔๘] ลำดับนั้น อสุรินทราหู ปล่อยสุริยเทวบุตรแล้ว มีรูปอันกระหืดกระหอบ เข้าไปหาอสุรินทเวปจิตติถึงที่อยู่ ครั้นแล้วก็เป็นผู้เสรำสลด เกิดขนพอง ไฉยยืนอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ฯ

[๒๔๙] อสุรินทเวปจิตติ ได้กล่าวกะอสุรินทราหู ผู้ยืนอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ด้วยคาถาว่า

ดูกรราหู ทำไมหนอ ท่านจึงกระหืดกระหอบ ปล่อยพระ-
สุริยะเสีย ทำไมหนอ ท่านจึงมีรูปเสรำสลด มายืนกลัวอยู่ ฯ

[๒๕๐] อสุรินทราหู กล่าวว่า

ข้าพเจ้าถูกจับด้วยคาถาของพระพุทธเจ้า ถ้าข้าพเจ้าไม่พึง
ปล่อยพระสุริยะ ศีรษะของข้าพเจ้าพึงแตกเจ็ดเสี่ยง มีชีวิต
อยู่ ก็ไม่พึงได้รับความสุข ฯ

จบ วรรคที่ ๑

รวมพระสูตรในวรรคที่ ๑ นี้ มี ๑๐ สูตร คือ ปฐมกัสดปสูตรที่ ๑
ทุติยกัสดปสูตรที่ ๒ มามสูตรที่ ๓ มัคคสูตรที่ ๔ ทามลิสสูตรที่ ๕ กามทสูตร
ที่ ๖ ปัญจาลัจฉทสูตรที่ ๗ ตายนสูตรที่ ๘ จันทิมสูตรที่ ๙ และ
สุริยสูตรที่ ๑๐ ฯ

อนาถปิณฑิกวรรคที่ ๒

จันทิมสูตรที่ ๑

[๒๕๑] พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ในพระวิหารเชตวัน อารามของท่าน
อนาถปิณฑิกเศรษฐี เขตพระนครสาวัตถี ครั้งนั้น จันทิมสเทวนบุตร เมื่อปฐม
ยามสิ้นไปแล้ว มีวรรณงามยิ่งนัก ยังพระวิหารเชตวันทั้งสิ้นให้สว่าง เข้าไปเฝ้า
พระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ครั้นแล้วก็ถวายบังคมพระผู้มีพระภาค แล้วได้ยืนอยู่
ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ฯ

[๒๕๒] จันทิมสเทวนบุตร ยืนอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่งแล้ว ได้
กล่าวคาถานี้ ในสำนักพระผู้มีพระภาคว่า

ก็ชนเหล่าใด เข้าถึงฉาน มีจิตเป็นสมาธิ มีปัญญา มีสติ
ชนเหล่านั้น จักถึงความสวัสดิ ประคองเนื้อในชวากเขา ไว้
รืนยุง ฉะนั้น ฯ

[๒๕๓] พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ก็ชนเหล่าใด เข้าถึงฉาน ไม่ประมาท ละกิเลสได้ ชน
เหล่านั้น จักถึงฝั่งประคองปลา ทำลายข้ายได้แล้ว ฉะนั้น ฯ

เวณกุสูตรที่ ๒

[๒๕๔] เวณกุเทวนบุตร ยืนอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่งแล้ว ได้กล่าว
คาถานี้ ในสำนักพระผู้มีพระภาคว่า

ชนเหล่าใด นั่งใกล้พระสุคต ประกอบตนในศาสนาของ
พระโคตม ไม่ประมาทแล้ว ศึกษาตามอยู่ ชนเหล่านั้น
ถึงความสุขแล้วหนอ ฯ

[๒๕๕] พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ชนเหล่าใด เป็นผู้เพ่งพินิจ ศึกษาตามในข้อสั่งสอน อันเรา

กล่าวไว้แล้ว คนเหล่านั้น ไม่ประมาทอยู่ในกาล ไม่พึงไปสู่
อำนาจแห่งมัจจุ ฯ

ทีฆลัทธิสูตรที่ ๓

[๒๕๖] ข้าพเจ้าได้สดับมาแล้วอย่างนี้-

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระวิหารเวฬุวัน อันเป็นที่
ให้เหยื่อแก่กระแต เขตพระนครราชคฤห์ ครั้งนั้น ทีฆลัทธิเทวบุตร เมื่อ
ราตรีปฐมยามสิ้นไปแล้ว มีวรรณอันงามยิ่งนัก ยังพระวิหารเวฬุวันทั้งคืนให้สว่าง
เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ครั้นแล้ว ก็ถวายบังคมพระผู้มีพระภาคแล้ว
ได้ยืนอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ฯ

[๒๕๗] ทีฆลัทธิเทวบุตร ยืนอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่งแล้ว ได้กล่าว
คาถานี้ ในสำนักพระผู้มีพระภาคว่า

ภิกษุพึงเป็นผู้มีปกติเพ่งพินิจ มีจิตหลุดพ้นแล้ว พึงหวัง
ความไม่เกิดขึ้นแห่งหทัย รู้ความเกิดขึ้นและความเสื่อมไป
แห่งโลกแล้ว มีใจดี อันค้นหาและทิลุไม้องอาศัยแล้ว มี
คุณข้อนั้นเป็นอานิสงส์ ฯ

นันทสูตรที่ ๔

[๒๕๘] นันทเทวบุตร ยืนอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่งแล้ว ได้
กราบทูลพระผู้มีพระภาคด้วยคาถาว่า

ข้าแต่พระโคตม ผู้มีพระปัญญากว้างขวาง ข้าพระองค์ขอทูลถาม
พระองค์ถึงญาณทัสสนะ อันไม่เวียนกลับแห่งพระผู้มีพระภาค
บัณฑิตทั้งหลายเรียกบุคคลชนิดไรว่า เป็นผู้มืศีล เรียก
บุคคลชนิดไรว่า เป็นผู้มืปัญญา บุคคลชนิดไรล่วงทุกข์
อยู่ได้ เทวดาทั้งหลาย บุชาบุคคลชนิดไร ฯ

[๒๕๙] พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า

บุคคลใด มีศีล มีปัญญา มีตนอบรมแล้ว มีจิตตั้งมั่น
ยินดีในฌาน มีสติ เขาปราศจากความโศกทั้งหมด ละได้ขาด
มีอาสวะสิ้นแล้ว ทรงไว้ซึ่งร่างกายมีในที่สุด บัณฑิตทั้งหลาย
เรียกบุคคลชนิดนั้นว่า เป็นผู้มืศีล เรียกบุคคลชนิดนั้นว่า
เป็นผู้มืปัญญา บุคคลชนิดนั้นล่วงทุกข์อยู่ได้ เทวดาทั้งหลาย
บุชาบุคคลชนิดนั้น ฯ

จันทสูตรที่ ๕

[๒๖๐] จันทเทวบุตร ยืนอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่งแล้ว ได้
กราบทูลพระผู้มีพระภาคด้วยคาถาว่า

บุคคลผู้ไม่เกียจคร้านทั้งกลางคืนและกลางวัน จะข้ามโอฆะ

ได้อะไรสิ ใครจะไม่จมในห้วงน้ำลึก อันไม่มีที่พึ่งพิง
ไม่มีที่ยึดเหนี่ยว ฯ

[๒๖๑] พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

บุคคลผู้สมบูรณ์ด้วยศีล ในกาลทุกเมื่อ มีปัญญา มีใจ
ตั้งมั่นดีแล้ว ปราศจากความเพียร มีตนส่งไปแล้ว ย่อมข้าม
โอฆะที่ข้ามได้ยาก เข้าเว้นขาดแล้วจากกามสัญญา ล่วงรูป
สัญญาได้ มีภพเป็นที่ผลิตเพลินสิ้นไปแล้ว ย่อมไม่จม
ในห้วงน้ำลึก ฯ

วาสุทตสูตรที่ ๖

[๒๖๒] วาสุทตเทวบุตร ยืนอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่งแล้ว ได้
กล่าวคาถานี้ในสำนักพระผู้มีพระภาคว่า

ภิกษุพึงมีสติเพื่อละการมราคะ จดเว้นเสีย ประคองบุคคลถูก
แทงด้วยหอก ประคองบุคคลถูกไฟไหม้ศรัณยอยู่ ฯ

[๒๖๓] พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ภิกษุพึงมีสติเพื่อการละสักกายทิฐิ จดเว้นเสีย ประคอง
บุคคลถูกแทงด้วยหอก ประคองบุคคลถูกไฟไหม้ศรัณยอยู่ ฯ

สุพรหมสูตรที่ ๗

[๒๖๔] สุพรหมเทวบุตร ยืนอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่งแล้ว ได้
กราบทูลพระผู้มีพระภาคด้วยคาถาว่า

จิตนี้สะดุ้งอยู่เป็นนิตย์ ใจนี้หวาดเสียวอยู่เป็นนิตย์ ถ้าเมื่อ
กิจทั้งหลายยังไม่เกิดขึ้น หรือเกิดขึ้นแล้วก็ตาม ถ้าความ
ไม่สะดุ้งกลัวมีอยู่ ข้าพระองค์ทูลถามแล้ว ของจงตรัสบอก
ข้อนั้นแก่ข้าพระองค์ ฯ

[๒๖๕] พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

นอกจากปัญญาและความเพียร นอกจากความสำรวมอินทรีย์
นอกจากความสละวางโดยประการทั้งปวง เรายังไม่เห็นความ
สวัสดิแห่งสัตว์ทั้งหลาย ฯ

สุพรหมเทวบุตร ได้กล่าวดังนี้แล้ว ฯ ล ฯ ก็อันตรธานไปในที่นั่นเอง ฯ

กกุทธสูตรที่ ๘

[๒๖๖] ข้าพเจ้าได้สดับมาแล้วอย่างนี้-

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระอัญจนวัน สถานที่
พระราชทานอภัยแก่เนื้อ เขตเมืองสาเกต ครั้งนั้น กกุทธเทวบุตร เมื่อราตรี
ปฐมยามสิ้นไปแล้ว มีวรรณงามยิ่งนัก ยังอัญจนวันทั้งคืนให้สว่าง เข้าไปเฝ้า
พระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ครั้นแล้ว ก็ถวายบังคมพระผู้มีพระภาคแล้ว ได้

ยืนอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ฯ

[๒๖๗] กุรุเทวบุตร ยืนอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่งแล้ว ได้กราบทูล
พระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่พระสมณะ พระองค์ทรงยินดีอยู่หรือ ฯ

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกรผู้มีอายุ เราได้อะไรจึงจะยินดี ฯ

กุรุเทวบุตรกราบทูลว่า ข้าแต่พระสมณะ ถ้าอย่างนั้นพระองค์ทรง
เศร้าโศกอยู่หรือ ฯ

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกรผู้มีอายุ เราเสื่อมอะไรจึงจะเศร้าโศก ฯ

กุรุเทวบุตรกราบทูลว่า ข้าแต่พระสมณะ ถ้าอย่างนั้นพระองค์ไม่ทรง
ยินดีเลย ไม่ทรงเศร้าโศกเลยหรือ ฯ

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า เป็นเช่นนั้นผู้มีอายุ ฯ

[๒๖๘] กุรุเทวบุตร กราบทูลว่า

ข้าแต่ภิกษุ พระองค์ไม่มีทุกข์บ้างหรือ ความเพิดเพลิน

ไม่มีบ้างหรือ ความเบื่อน่ายไม่ครอบงำพระองค์ผู้ประทับนั่ง

แต่พระองค์เดียวบ้างหรือ ฯ

[๒๖๙] พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ดูกรท่านผู้อันคนบูชา เราไม่มีทุกข์เลย และความเพิดเพลิน

ก็ไม่มี อนึ่ง ความเบื่อน่าย ก็ไม่ครอบงำเราผู้นั่งแต่

ผู้เดียว ฯ

[๒๗๐] กุรุเทวบุตรกราบทูลว่า

ข้าแต่ภิกษุ ทำไมพระองค์จึงไม่มีทุกข์ ทำไมความเพิดเพลิน

จึงไม่มี ทำไมความเบื่อน่าย จึงไม่ครอบงำพระองค์ผู้นั่ง

แต่ผู้เดียว ฯ

[๒๗๑] พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ผู้มีทุกข์นั้นแหละ จึงมีความเพิดเพลิน ผู้มีความเพิดเพลิน

นั้นแหละ จึงมีทุกข์ ภิกษุย่อมเป็นผู้ไม่มีความเพิดเพลิน

ไม่มีทุกข์ ท่านจงรู้อย่างนี้เถิด ผู้มีอายุ ฯ

[๒๗๒] กุรุเทวบุตรกราบทูลว่า

นานหนอ ข้าพระองค์จึงพบเห็นภิกษุ ผู้เป็นพราหมณ์

ดื่บรอบแล้ว ไม่มีความเพิดเพลิน ไม่มีทุกข์ ข้ามพ้น

เครื่องข้องในโลกแล้ว ฯ

อุตตรสูตรที่ ๕

[๒๗๓] ราชกฤหนิทาน ฯ อุตตรเทวบุตร ยืนอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้าง
หนึ่งแล้ว ได้กล่าววาทะนี้ ในสำนักพระผู้มีพระภาคว่า

ชีวิตมีอายุน้อย ถูกขราค้อนเข้าไป ชีวิตที่ถูกขราค้อนเข้าไป

แล้ว ย่อมไม่มีที่ด้านทาน บุคคลเห็นภัยในขณะนี้แล้ว
พึงทำบุญอันจะนำความสุขมาให้ ฯ

[๒๗๔] พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ชีวิตมีอายุน้อย ถูกขราด้อนเข้าไป ชีวิตที่ถูกขราด้อนเข้าไป
แล้ว ย่อมไม่มีที่ด้านทาน ผู้เห็นภัยในความตายนี้ พึงละ
โลกามิสเสีย มุ่งต่อสันติ ฯ

อนาถปิณฑิกสูตรที่ ๑๐

[๒๗๕] อนาถปิณฑิกเทวบุตร ยืนอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่งแล้ว ได้
กล่าวคาถาเหล่านี้ ในสำนักพระผู้มีพระภาคว่า

ก็พระเชตวันนี้นั้น อันหมู่แห่งท่านผู้แสวงคุณพำนักอยู่
พระธรรมราชาประทับอยู่แล้ว เป็นที่ให้เกิดปีติแก่ข้า
พระองค์ ฯ

สัตว์ทั้งหลาย ย่อมบริสุทธิด้วยส่วน ๕ นี้ คือ กรรม
วิชา ธรรม ศีล และชีวิตอันอุดม หาใช่บริสุทธิด้วยโคตร
หรือทรัพย์ไม่ ฯ

เพราะเหตุฉะนั้นแหละ บุรุษผู้เป็นบัณฑิต เมื่อเล็งเห็นประโยชน์
ของตน พึงเลือกเฟ้นธรรมโดยแยกคายอย่างนี้ จึงจะบริสุทธิด
ในธรรมนั้น พระสารีบุตรรูปเดียวเท่านั้น เป็นผู้ประเสริฐ
ด้วยปัญญา ศีล และธรรมเครื่องสงบระจับ ภิกษุใดเป็นผู้
ถึงซึ่งฝั่ง ภิกษุนั้นก็มีท่านพระสารีบุตรนั้นเป็นอย่างเยี่ยม ฯ

อนาถปิณฑิกเทวบุตร ครั้นได้กล่าวดังนี้แล้ว ก็ถวายบังคมพระผู้มี-

*พระภาค ทำประทักษิณแล้วอันตรธานไปในที่นั่นเอง ฯ

[๒๗๖] ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาค เมื่อล่วงราตรีนั้นแล้ว จึงตรัส
เรียกภิกษุทั้งหลายมาว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เมื่อคืนนี้เทวบุตรองค์หนึ่ง เมื่อราตรี
ปฐมยามสิ้นไปแล้ว มีวรรณงามยิ่งนัก ยังวิหารเชตวันทั้งสิ้นให้สว่าง เข้ามาหา
เราถึงที่อยู่ ครั้นแล้ว ก็อภิวาทเราแล้ว ได้ยืนอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง
เทวบุตรนั้น ยืนอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่งแล้ว ได้กล่าวคาถาเหล่านี้ในสำนัก
เราว่า

ก็พระเชตวันนี้นั้น อันหมู่แห่งท่านผู้แสวงคุณพำนักอยู่
พระธรรมราชาประทับอยู่แล้ว เป็นที่ให้เกิดปีติแก่ข้า
พระองค์ ฯ

สัตว์ทั้งหลาย ย่อมบริสุทธิด้วยส่วน ๕ นี้ คือ กรรม วิชา
ธรรม ศีล และชีวิตอันอุดม หาใช่บริสุทธิด้วยโคตรหรือ
ทรัพย์ไม่ ฯ

เพราะเหตุนี้แหละ บุรุษผู้เป็นบัณฑิต เมื่อเล็งเห็นประโยชน์
ของตน พึงเลือกเฟ้นธรรมโดยแยกคายอย่างนี้ จึงจะบริสุทธิ
ในธรรมนั้น พระสารีบุตรรูปเดียวเท่านั้น เป็นผู้ประเสริฐ
ด้วยปัญญา ศีล และธรรมเครื่องสงบระจับ ภิกษุใดเป็นผู้
ถึงซึ่งฝั่ง ภิกษุนั้นก็มีท่านพระสารีบุตรนั้นเป็นอย่างเยี่ยม ฯ
ดูกรภิกษุทั้งหลาย เทวบุตรนั้นครั้นได้กล่าวดังนี้แล้ว ก็อภิวาทเรา ทำ
ประทักษิณแล้ว อันตรธานไปในที่นั่นเอง ฯ
[๒๗๑] เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสอย่างนี้แล้ว ท่านพระอานนท์ได้กราบ-
*ทูลพระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ก็เทวบุตรนั้นเห็นจะเป็นอนาถบิณฑิก
เทวบุตรเน้อ อนาถบิณฑิกคฤหบดีได้เลื่อมใสยิ่งนักในท่านพระสารีบุตร ฯ
พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกรอานนท์ ฤๅละฯ ดูกรอานนท์ ข้อที่จะพึง
ถึงด้วยการนึกคิดมีประมาณเพียงใดนั้น เธอถึงแล้ว ดูกรอานนท์ ก็เทวบุตรนั้น
คือ อนาถบิณฑิกเทวบุตร ฯ

จบ อนาถบิณฑิกวรรคที่ ๒

รวมพระสูตรในอนาถบิณฑิกวรรคที่ ๒ นี้มี ๑๐ สูตร คือ จันทิมสสูตร
ที่ ๑ เวณขุสูตรที่ ๒ ทิมลัญฐิสูตรที่ ๓ นันทนสูตรที่ ๔ จันทนสูตรที่ ๕
วาสุทัตตสูตรที่ ๖ สุพรหมสูตรที่ ๗ กกุชสูตรที่ ๘ อุตตรสูตรที่ ๙ และ
อนาถบิณฑิกสูตรที่ ๑๐ ฯ

นานาติตถียวรรคที่ ๓

สิวสูตรที่ ๑

[๒๗๒] ข้าพเจ้าได้สดับมาแล้วอย่างนี้-

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระวิหารเชตวัน อารามของ
ท่านอนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตพระนครสาวัตถี ครั้นนั้น เมื่อปฐมยามล่วงแล้ว
สิวเทวบุตร มีวรรณงามยิ่งนัก ยังพระวิหารเชตวันทั้งสิ้นให้สว่าง เข้าไปเฝ้า
พระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ครั้นแล้ว จึงถวายอภิวาทพระผู้มีพระภาคแล้วได้ยืน
อยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ฯ

[๒๗๓] สิวเทวบุตร ครั้นยืนอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่งแล้ว ได้กล่าว
คาถาเหล่านี้ ในสำนักพระผู้มีพระภาคว่า

บุคคลควรสมาคมกับพวกสัตบุรุษเท่านั้น ควรทำความ
สนทนากับพวกสัตบุรุษ บุคคลรู้ทั่วถึงพระสัทธรรมของ
พวกสัตบุรุษแล้ว เป็นผู้ประเสริฐ ไม่เป็นผู้ตกต่ำ บุคคล
ควรสมาคมกับพวกสัตบุรุษเท่านั้น ควรทำความสนทนากับ

กับพวกสัตบุรุษ บุคคลรู้ทั่วถึงพระสัทธรรมของพวกสัตบุรุษ
แล้ว ย่อมได้ปัญญา ไม่คลาดเป็นอย่างอื่น บุคคลควร
สมาคมกับพวกสัตบุรุษเท่านั้น ควรทำความสนิทสนมกับ
พวกสัตบุรุษ บุคคลรู้ทั่วถึงพระสัทธรรมของพวกสัตบุรุษ
แล้ว ย่อมไม่เศร้าโศกในท่ามกลางแห่งความเศร้าโศก
บุคคลควรสมาคมกับพวกสัตบุรุษเท่านั้น ควรทำความสนิท
สนมกับพวกสัตบุรุษ บุคคลรู้ทั่วถึงพระสัทธรรมของพวก
สัตบุรุษแล้ว ย่อม รุ่งโรจน์ในท่ามกลางหมู่ญาติ บุคคลควร
สมาคมกับพวกสัตบุรุษเท่านั้น ควรทำความสนิทสนมกับพวก
สัตบุรุษ เหล่าสัตว์รู้ทั่วถึงพระสัทธรรมของพวกสัตบุรุษแล้ว
ย่อมถึงสุคติ บุคคลควรสมาคมกับพวกสัตบุรุษเท่านั้น ควรทำ
ความสนิทสนมกับพวกสัตบุรุษ เหล่าสัตว์รู้ทั่วถึงพระ
สัทธรรมของพวกสัตบุรุษแล้ว ย่อมยืนยงตลอดไป ฯ

[๒๘๐] ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคได้ตรัสตอบสิทธเทวบุตรด้วยพระ

คาถาว่า

บุคคลควรสมาคมกับพวกสัตบุรุษเท่านั้น ควรทำความสนิท
สนมกับพวกสัตบุรุษ บุคคลรู้ทั่วถึงสัทธรรมของพวกสัตบุรุษ
แล้ว ย่อมพ้นจากทุกข์ทั้งปวง ฯ

เขมสูตรที่ ๒

[๒๘๑] เขมเทพบุตร ครั้นยืนอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่งแล้ว ได้กล่าว

คาถาเหล่านี้ ในสำนักพระผู้มีพระภาคว่า

คนพาลผู้มีปัญญาทึบ ย่อมประพฤติกับตนเองดั่งศัตรู ย่อม
ทำกรรมลามกอันอำนวยผลเผ็ดร้อน บุคคลทำกรรมใดแล้ว
ย่อมเดือดร้อนภายหลัง มีหนานองด้วยน้ำตา ร้องไห้อยู่ เสวย
ผลแห่งกรรมใด กรรมนั้นทำแล้วไม่ดีเลย บุคคลทำกรรมใด
แล้ว ไม่เดือดร้อนในภายหลัง มีหัวใจชุ่มชื่นเบิกบาน เสวย
ผลแห่งกรรมใด กรรมนั้นทำแล้วเป็นการดี บุคคลรู้กรรมใดว่า
เป็นประโยชน์แก่ตน ควรรีบลงมือกระทำการนั้นทีเดียว อย่า
พยายามเป็นนักปราชญ์เจ้าความคิด ด้วยความคิดอย่างพ้อคำ
เกวียน พ้อคำเกวียนละหนทางสายใหญ่ที่เรียบร้อยสม่ำเสมอ
เสีย แะไปสู่ทางที่ขรุขระ เพลาก็หักสะบั้นชบเซา จันใด
บุคคลละทิ้งธรรม หันไปประพฤติดามธรรม ก็จันนั้น เป็น
คนเขลาเบาปัญญา ดำเนินไปสู่ทางมฤตยูชบเซาอยู่ เหมือน
พ้อคำเกวียนมีเพลากวียนหักแล้ว ฉะนั้น ฯ

เสรีสูตรที่ ๓

[๒๘๒] เสรีเทพบุตร ครั้นยืนอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่งแล้ว ได้กล่าว

กาลาทุลลวายพระผู้มีพระภาคว่า

เทวดาและมนุษย์ทั้งสองพวก ต่างก็พอใจอาหารด้วยกันทั้ง

นั้น เออ ก็ผู้ที่ไม่พอใจอาหารชื่อว่ายักษ์โดยแท้ ๆ

[๒๘๓] พระผู้มีพระภาคได้ตรัสตอบเสรีเทพบุตร ด้วยพระคาถาว่า

ชนเหล่าใดมีใจผ่องใส ให้ข้าวและน้ำด้วยศรัทธา ข้าวและ

น้ำนั้นแล ย่อมพบนอเขาทั้งในโลกลีและโลกหน้า เพราะ

เหตุนั้น สมควรเปลื้องความเหนียวแน่นเสีย ครอบงำ

มลทินของใจเสีย พึงให้ทาน บุญเท่านั้นย่อมเป็นที่พึงของ

เหล่าสัตว์ในโลกลี

[๒๘๔] ส. น้าอัสจรรย์พระเจ้าข้า ไม่เคยมีมา พระเจ้าข้า พระดำรัสนี้

พระผู้มีพระภาคตรัสแจ่มแจ้งแล้ว

ชนเหล่าใดมีใจผ่องใส ให้ข้าวและน้ำด้วยศรัทธา ข้าวและ

น้ำนั้นแล ย่อมพบนอเขาทั้งในโลกลีและโลกหน้า เพราะ

เหตุนั้น สมควรเปลื้องความเหนียวแน่นเสีย ครอบงำ

มลทินของใจเสีย พึงให้ทาน บุญเท่านั้นเป็นที่พึงของเหล่า

สัตว์ในโลกลี

[๒๘๕] ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ เรื่องเคยมีมาแล้ว หม่อมฉันได้เป็น

พระเจ้าแผ่นดิน มีนามว่าเสรี เป็นทายก เป็นทานบดี เป็นผู้กล่าวชมการให้ทาน

ที่ประดุจทั้ง ๔ ด้าน หม่อมฉันได้ให้ทานแก่สมณพราหมณ์ คนกำพร้า คนเดิน

ทางไกล วณิพกและยาจกทั้งหลาย ครั้นต่อมา พวกฝ่ายในพากันเข้าไปหาหม่อม

ฉัน ได้พูดปรารภขึ้นว่า พระองค์ทรงบำเพ็ญทาน แต่พวกหม่อมฉันไม่ได้ให้

ทาน เป็นการชอบที่พวกหม่อมฉันจะได้อาศัยได้ฝ่าละอองธุลีพระบาทให้ทาน

กระทำบุญบ้าง หม่อมฉันจึงคิดเห็นว่า เราเองก็เป็นทายก เป็นทานบดี เป็นผู้กล่าว

ชมการให้ทาน เมื่อมีผู้พูดว่า พวกหม่อมฉันจะให้ทาน เราจะว่าอะไร แล้วจึงมอบ

ประตูด่านแรกให้แก่พวกฝ่ายในไป เขาพากันให้ทานในที่นั้น ทานของหม่อมฉันก็

ลดไป ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ครั้นต่อมา พวกกษัตริย์พระราชวงศ์พากันเข้าไปหา

หม่อมฉัน ได้พูดปรารภขึ้นว่า พระองค์ทรงบำเพ็ญทาน พวกฝ่ายในก็บำเพ็ญทาน แต่

พวกข้าพระพุทธเจ้าไม่ได้ให้ทาน เป็นการชอบที่พวกข้าพระพุทธเจ้าจะได้อาศัยได้

ฝ่าละอองธุลีพระบาทกระทำบุญบ้าง หม่อมฉันก็คิดเห็นว่า เราเองก็เป็นทายก เป็น

ทานบดี เป็นผู้กล่าวชมการให้ทาน เมื่อมีผู้พูดว่า พวกข้าพระพุทธเจ้าจะให้ทานเราจะ

ว่าอะไร แล้วจึงมอบประตูด่านที่สองให้แก่พวกกษัตริย์พระราชวงศ์ไป พวกกษัตริย์

พระราชวงศ์ต่างก็พากันให้ทานในที่นั้น ทานของหม่อมฉันก็ลดไป ข้าแต่พระองค์ผู้

เจริญ ครั้นต่อมา พวกพลกาย (ข้าราชการฝ่ายทหาร) เข้าไปหาหม่อมฉันได้พูดปรารภขึ้นว่า พระองค์ก็ทรงบำเพ็ญพระราชกุศล พวกฝ่ายในก็ทรงบำเพ็ญพระกุศล พวกกษัตริย์พระราชวงศ์ก็ทรงบำเพ็ญพระกุศล พวกข้าพระพุทธเจ้ามิได้ให้ทานเป็นการชอบที่พวกข้าพระพุทธเจ้าจะได้อาศัยได้ฝ่าละอองธุลีพระบาทให้ทานกระทำบุญบ้าง หม่อมฉันจึงคิดเห็นว่า เราเองก็เป็นทายกเป็นทานบดี เป็นผู้กล่าวชมการให้ทาน เมื่อมีผู้พูดว่า พวกข้าพระพุทธเจ้าจะให้ทาน เราจะทำอะไร แล้วจึงมอบประตูด่านที่สามให้พวกพลกายไป เขาก็พากันให้ทานใน ที่นั้น ทานของหม่อมฉันก็ลุดไป ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ครั้นต่อมา มีพวกพราหมณ์คฤหบดี (ข้าราชการฝ่ายพลเรือน) เข้าไปหาหม่อมฉันได้พูดปรารภขึ้นว่า พระองค์ก็ทรงบำเพ็ญพระราชกุศล พวกฝ่ายในก็ทรงบำเพ็ญพระกุศล พวกกษัตริย์พระราชวงศ์ก็ทรงบำเพ็ญพระกุศล พวกข้าราชการฝ่ายทหารก็ให้ทาน แต่พวกข้าพระพุทธเจ้าไม่ได้ให้ทาน เป็นการชอบที่พวกข้าพระพุทธเจ้าจะได้อาศัยได้ฝ่าละอองธุลีพระบาทให้ทานกระทำบุญบ้าง หม่อมฉันจึงคิดเห็นว่า เราเองก็เป็นทายกเป็นทานบดี เป็นผู้กล่าวชมการให้ทาน เมื่อมีผู้พูดว่า พวกข้าพระพุทธเจ้าจะให้ทาน เราจะทำอะไร แล้วจึงมอบประตูด่านที่สี่ให้พวกพราหมณ์คฤหบดีไป เขาต่างก็พากันให้ทานในที่นั้น ทานของหม่อมฉันก็ลุดไป ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ พวกเจ้าหน้าที่ทั้งหลายต่างพากันเข้าไปหาหม่อมฉัน ได้ทูลสนองขึ้นว่า บัดนี้พระองค์จะไม่ทรงบำเพ็ญทานในที่ไหนๆ อีกหรือ เมื่อเขาทูลอย่างนี้ หม่อมฉันจึงกล่าวตอบไปว่า ทานทั้งหลาย ถ้าอย่างนั้น ในท้องถื่นชนบทนอกๆ ออกไป มีรายได้ใดๆ เกิดขึ้น พวกท่านจงรวบรวมส่งเข้าไปในเมือง (เข้าท้องพระคลัง) เสียกึ่งหนึ่ง อีกกึ่งหนึ่งพวกท่านจงให้ทานแก่สมณพราหมณ์ คนกำพร้า คนเดินทางไกล วณิกและยาจกทั้งหลายในชนบทนั้นเถิด (เป็นเช่นดังกราบบังคมทูลถวายนี้แหละพระเจ้าข้า) หม่อมฉันจึงยังไม่ถึงที่สุดแห่งบุญที่ได้บำเพ็ญไว้ แห่งกุศลที่ได้ก่อสร้างไว้ตลอดกาลนานอย่างนี้ โดยที่จะมาคำนึงถึงว่า เทำนี้เป็นบุญพอแล้ว เทำนี้เป็นผลของบุญพอแล้ว หรือเทำนี้ที่เราพึงตั้งอยู่ในสามัคคีธรรม (คือพร้อมเพรียงร่วมทำบุญกับเขาพอแล้ว) ฯ

[๒๔๖] น้าอัสจรรย พระเจ้าข้า ไม่เคยมีมา พระเจ้าข้า พระคำรัสนี้

พระผู้มีพระภาคตรัสแจ่มแจ้งแล้ว

ชนเหล่าใดมีใจผ่องใส ให้ข้าวและน้ำด้วยศรัทธา ข้าวและ
น้ำนั้นแล ย่อมพะนอเขาทั้งในโลกนี้และโลกหน้า เพราะ
เหตุนี้ สมควรเปลื้องความเหนียวแน่นเสีย ครอบงำ
มลทินของใจเสีย พึงให้ทาน บุญเท่านั้นย่อมเป็นที่พึงของ
เหล่าสัตว์ในโลกหน้า ฯ

ฉกัการสูตรที่ ๔

[๒๘๗] ฃฎัการเทพบุตร ครันยืนอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่งแล้ว ได้
กล่าวคาถาในสำนักพระผู้มีพระภาคว่า

ภิกษุ ๗ รูป ผู้เข้าถึงพรหมโลกชื่อว่าวิหาเป็นผู้หลุดพ้นแล้ว
สิ้นราคะ โทสะแล้ว ข้ามพ้นเครื่องข้องต่างๆ ในโลกเสีย
ได้แล้ว ฯ

พระผู้มีพระภาคตรัสถามว่า

ก็ภิกษุเหล่านั้น คือใครบ้างผู้ข้ามพ้นเครื่องข้องเป็นบ่วงมาร
อันแสนยากที่ใครๆ จะข้ามพ้นได้ ละกายของมนุษย์แล้ว
ก้าวล่วงเครื่องประกอบอันเป็นทิพย์ ฯ

ฃฎัการเทพบุตรกราบทูลว่า

คือ ท่านอุปกะ ๑ ท่านผลคัณทะ ๑ ท่านปุกกุสาติ ๑ รวม
เป็น ๓ ท่าน ท่านภัททิยะ ๑ ท่านฉันทะ ๑ ท่าน
พาหุรัคคิ ๑ ท่านลึงคิยะ ๑ (รวมเป็น ๗ ท่าน) ท่านเหล่า
นั้นล้วนแต่ละกายของมนุษย์ ก้าวล่วงเครื่องประกอบอันเป็น
ทิพย์ได้แล้ว ฯ

[๒๘๘] พระผู้มีพระภาคตรัสถามว่า

ท่านเป็นคนมีความฉลาด กล่าวสรรเสริญภิกษุเหล่านั้น ผู้
ละบ่วงมารได้แล้ว ภิกษุเหล่านั้นรู้ทั่วถึงธรรมของใคร จึงได้
ตัดเครื่องผูกคือภพเสียได้ ฯ

[๒๘๙] ฃ. ท่านเหล่านั้นรู้ทั่วถึงธรรมของผู้ใดจึงตัดเครื่องผูกคือ
ภพเสียได้ ผู้นั้นนอกจากพระผู้มีพระภาค และธรรมนั้นนอก
จากพระศาสนาของพระองค์แล้วเป็นไม่มี ฯ

นามและรูปดับไม่เหลือในธรรมใด ท่านเหล่านั้นได้รู้ธรรม
นั้นในพระศาสนานี้ จึงตัดเครื่องผูกคือภพได้ ฯ

[๒๙๐] พ. ท่านกล่าววาจาลึก รู้ได้ยาก เข้าใจให้สได้ยาก

ท่านรู้ทั่วถึงธรรมของใคร จึงกล่าววาจาเช่นนี้ได้ ฯ

[๒๙๑] ฃ. ครั้งก่อนข้าพเจ้าเป็นช่างหม้อ ทำหม้ออยู่ใน

เวกพิงคชนบท เป็นผู้เลี้ยงดูมารดาบิดา เป็นอุบาสกของ

พระกัสสปพุทธเจ้า เว้นขาดจากเมถุนธรรม ประพฤติ

พรหมจรรย์ ไม่มีอาภิส ได้เคยเป็นคนร่วมบ้านกับพระองค์

ทั้งเคยได้เป็นสหายของพระองค์ในปางก่อน ข้าพเจ้ารู้จักภิกษุ

ทั้ง ๗ รูปเหล่านั้น ผู้หลุดพ้นแล้ว สิ้นราคะ โทสะแล้ว

ข้ามพ้นเครื่องข้องต่างๆ ในโลกได้แล้ว ฯ

[๒๙๒] พ. แน่ นายช่างหม้อ ท่านพูดอย่างใดก็ได้เป็นจริงแล้ว

อย่างนั้นในกาลนั้น ครั้งก่อนท่านเป็นช่างหม้อ ทำหม้ออยู่
ในเวฬุคชนบท เป็นผู้เลี้ยงดูมารดาบิดา เป็นอุบาสกของ
พระกัสสปพุทธเจ้า งดเว้นจากเมถุนธรรม ประพฤติพรหม-
จรรย์ ไม่มีอาภิส ได้เป็นคนเคยร่วมบ้านกันกับเรา ทั้ง ได้เคย
เป็นสหายของเราในปางก่อน ฯ

พระสังคคิกาทจารย์กล่าวว่า

สหายเก่าทั้งสอง ผู้มีตนอันอบรมแล้ว ทรงไว้ซึ่งสรีระมี
ในที่สุด ได้มาพบกันด้วยอาการอย่างนี้ ฯ

ชั้นคสุตรที่ ๕

[๒๕๓] ข้าพเจ้าได้สดับมาแล้วอย่างนี้-

สมัยหนึ่ง ภิกษุเป็นจำนวนมากอยู่ในกุฏิอันตั้งอยู่ในป่าข้างเขาหิมวันต์
แคว้นโกศล เป็นผู้ฟุ้งซ่าน เย่อหยิ่ง โอนเอน ปากกล้า วาจาสามหาว มีสติ
พินเพื่อน ขาดสัมปชัญญะ ไม่มั่นคง มีจิตคิดนอกทาง ประพฤติเยี่ยงคฤหัสถ์ ฯ

[๒๕๔] วันหนึ่งเป็นวันอุโบสถ ๑๕ ค่ำ ชั้นคสุเทพบุตรเข้าไปหาพวกภิกษุ
เหล่านั้นถึงที่อยู่ ครั้นแล้วจึงได้กล่าวกะภิกษุเหล่านั้นด้วยคาถาทิ้งหลายว่า

ครั้งก่อน พวกภิกษุผู้เป็นสาวกพระโคตมเป็นอยู่ง่าย (เลี้ยง
ง่าย) ไม่เป็นผู้มักได้แสวงหาบิณฑบาต ไม่มักได้ที่นั่ง
ที่นั่ง ฯ

ท่านรู้ว่าสิ่งทั้งปวงในโลกเป็นของไม่เที่ยง กระทำที่สุดแห่ง
ทุกข์ได้ ฯ

ส่วนท่านเหล่านี้ ทำตนให้เป็นคนเลี้ยวยากเหมือนชาวบ้านที่
โกงเขากิน กินๆ แล้วก็นอน เทียวประจบไปในเรือนของ
คนอื่น ฯ

ข้าพเจ้าขอทำอุทฺธลิตต่อท่าน ขอพูดกะท่านบางพวกในที่นี้ว่า
พวกท่านถูกเขาทอดทิ้งหมดที่พึ่ง เป็นเหมือนเปรต ฯ
ที่ข้าพเจ้ากล่าวนี้หมายเอาบุคคลจำพวกที่ประมาทอยู่ ส่วน
ท่านพวกใดไม่ประมาทอยู่ ข้าพเจ้าขอนมัสการท่านพวกนั้น ฯ

โรหิตัสสสุตรที่ ๖

[๒๕๕] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระวิหารเชตวัน

อารามของท่านอนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตพระนครสาวัตถี ฯ

ครั้งนั้นแล เมื่อปฐมยามล่วงไปแล้ว โรหิตัสสเทพบุตรมีวรรณงามยิ่งนัก
ยังพระวิหารเชตวันทั้งสิ้นให้สว่าง เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ครั้นแล้ว
จึงถวายอภิวาทพระผู้มีพระภาคแล้ว ได้ยืนอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ฯ

โรหิตัสสเทพบุตรยืนอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่งแล้วแล ได้กราบทูล

พระผู้มีพระภาคว่า

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ บุคคลสถิตอยู่ ณ ที่ใดหนอ จึงจะไม่เกิด ไม่แก่ ไม่ตาย ไม่จุติ ไม่อุปบัติ ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ อันบุคคลจะอาจบ้างหรือไม่ เพื่อที่จะรู้ เพื่อที่จะเห็น หรือเพื่อที่จะบรรลุที่สุดของโลกได้ด้วยการเดินทาง ฯ

[๒๕๖] พ. อาวุโส ที่ใดเป็นที่ไม่เกิด ไม่แก่ ไม่ตาย ไม่จุติ ไม่อุปบัติ เราไม่พุดถึงที่นั่นอันเป็นที่สุดของโลกว่า ควรรู้ ควรเห็น ควรบรรลุด้วยการเดินทาง ฯ

ร. น้าอัสสรย์ พระเจ้าข้า ไม่เคยมีมา พระเจ้าข้า พระดำรัสนี้พระผู้มีพระภาคตรัสแจ่มแจ้ง ดังปรากฏว่า อาวุโส ที่ใดเป็นที่ไม่เกิด ไม่แก่ ไม่ตาย ไม่จุติ ไม่อุปบัติ เราไม่พุดถึงที่นั่นอันเป็นที่สุดของโลกว่า ควรรู้ ควรเห็น ควรบรรลุด้วยการเดินทาง ฯ

[๒๕๗] ร. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ แต่ปางก่อน ข้าพระองค์เป็นฤาษี ชื่อโรหิตัสสะ เป็นบุตรของอัสสรชน มีฤทธิ์ เหาะไปในอากาศได้ มีความเร็ว ประดุจอาจารย์สอนศิลปธนู จัปธนูมัน ชาญศึกษา ชำนาญมือ เคยประกวดยิงธนู มาแล้ว ยิ่งผ่านเงาตาลตามขวาง ได้ด้วยลูกศรขนาดเบาโดยสะดวกคาย อย่างเท้าของ ข้าพระองค์เห็นปานนี้ ประดุจจากมหาสมุทรด้านทิศบูรพา ก้าวถึงมหาสมุทรด้านทิศ ประจิม ข้าพระองค์มาประสงค้อยู่แต่เพียงว่า เราจักบรรลุถึงที่สุดของโลกด้วยการเดินทาง ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์ประกอบด้วยความเร็วขนาดนี้ ด้วยอย่างเท้าขนาดนี้ เว้นจากการกิน การขบเคี้ยว และการลิ้มรสอาหาร เว้นจากการถ่ายอุจจาระ ปัสสาวะ เว้นจากการจับความเหน็ดเหนื่อยด้วยการหลับนอน มีอายุ ถึงร้อยปี ดำรงชีพอยู่ถึงร้อยปี เดินทางตลอดร้อยปี ก็ยังไม่ถึงที่สุดของโลกได้ แต่มาทำกาลกิริยาเสียในระหว่าง น้าอัสสรย์นัก พระเจ้าข้า ไม่เคยมีมา พระเจ้าข้า พระดำรัสนี้ พระผู้มีพระภาคตรัสแจ่มแจ้งแล้ว ดังปรากฏว่า อาวุโส ที่ใดเป็นที่ไม่เกิด ไม่แก่ ไม่ตาย ไม่จุติ ไม่อุปบัติ เราไม่พุดถึงที่นั่นอันเป็นที่สุดของโลก ว่าควรรู้ ควรเห็น ควรบรรลุ ด้วยการเดินทาง ฯ

[๒๕๘] พ. ดูกรอาวุโส ที่ใดเป็นที่ไม่เกิด ไม่แก่ ไม่ตาย ไม่จุติ ไม่อุปบัติ เราไม่พุดถึงที่นั่นอันเป็นที่สุดของโลก ว่าควรรู้ ควรเห็น ควรบรรลุ ด้วยการเดินทาง ก็ถ้าหากเรายังไม่บรรลุถึงที่สุดของโลกแล้ว ก็จะไม่กล่าวถึงการกระทำที่สุดทุกข์ ก็แต่ว่าเราบัญญัติเรียกว่าโลก เหตุให้เกิดโลก การดับของโลก และทางให้ถึงความดับโลก ในสรีระร่าง มีประมาณว่าหนึ่งนี้ และพร้อมทั้งสัญญา พร้อมทั้งใจครอง ฯ

แต่ไหนแต่ไรมา ยังไม่มีใครบรรลุถึงที่สุดโลกด้วยการเดินทาง และเพราะที่ยังบรรลุถึงที่สุดโลกไม่ได้ จึงไม่พ้นไปจากทุกข์ ฯ

เหตุนี้แหละ คนมีปัญญาคิ ตระหนักชัดเรื่องโลก ถึงที่สุดโลกได้

อยู่จบพรหมจรรย์แล้ว รู้จักที่สุดโลกแล้ว เป็นผู้ระงับแล้ว จึงไม่หวังโลกนี้และโลกหน้า ฯ

นันทสูตรที่ ๗

[๒๕๕] นันทเทพบุตร ครั้นยืนอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง แล้วได้กล่าว
คาถาในสำนักพระผู้มีพระภาคว่า

กาลย่อมล่วงไป ราตรีย่อมผ่านไป ชั้นแห่งวัยย่อมละลำดับไป ฯ
บุคคลมาพิจารณาเห็นภัยในขณะนี้ ควรทำบุญอันนำความสุข
มาให้ ฯ

[๓๐๐] พ. กาลย่อมล่วงไป ราตรีย่อมผ่านไป ชั้นแห่งวัยย่อมละลำดับไป
บุคคลมาพิจารณาเห็นภัยในขณะนี้ มุ่งต่อสันติ ควรละโลกามิสเสีย ฯ

นันทวิสาขสูตรที่ ๘

[๓๐๑] นันทวิสาขเทพบุตร ครั้นยืนอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่งแล้ว
จึงได้กล่าวคาถาทูลถวายพระผู้มีพระภาคว่า

ข้าแต่พระองค์ผู้เป็นมหาวิรบุรุษ สรรยงค์ มีจักร ๑-๔ มีทวาร ๒-๕
เต็มไปด้วยของไม่สะอาด ประกอบด้วยความโลภ ย่อมเป็น
ประจวบเปือกตม โฉนจกมีความออกไปจากทุกข์ได้ ฯ

[๓๐๒] พ. บุคคลตัดความผูกโกรธด้วย กิเลสเป็นเครื่องรัดด้วย
ความปรารถนาและความโลภอันชั่วช้าด้วย ถอนต้นหาพร้อมทั้งอวิชชาอันเป็นมูล
รากเสียได้ อย่างนี้จึงจักออกไปจากทุกข์ได้

สุตติสูตรที่ ๙

[๓๐๓] สาวัตถิณีทาน ฯ

ณ กาลครั้งหนึ่ง ท่านพระอานนท์เถระเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่
ประทับ ครั้นแล้วจึงถวายอภิวาท นั่งอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ฯ

@๑. คือ อิริยาบถทั้ง ๔ ยืน เดิน นั่ง นอน ๒. คือทั้ง ๕ ทวาร

พระผู้มีพระภาคได้ตรัสกะท่านพระอานนท์ว่า อานนท์ เธอชอบสารีบุตร
หรือไม่ ฯ

อ. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ใครเล่าที่ไม่ใช่คนพาล ไม่ใช่คนมูทะลุ ไม่ใช่
คนงมงาย ไม่ใช่คนมีจิตวิปلاส จะไม่ชอบท่านพระสารีบุตร เพราะท่านเป็น
บัณฑิต มีปัญญามาก เป็นเจ้าปัญญา มีปัญญาชวนให้รำเริง มีปัญญาเล่น
มีปัญญาหลักแหลม มีปัญญาแทงตลอด มีความปรารถนาล้น สันโดษ
เป็นผู้สงัดกาย สงัดใจ ไม่คลุกคลีด้วยหมู่ ปรารภความเพียร เป็นผู้เข้าใจพูด
อดทนต่อถ้อยคำ เป็นผู้ใจทักท้วงคนผิด เป็นผู้ดำหนิคนชั่ว ข้าแต่พระองค์-
*ผู้เจริญ ใครเล่าที่ไม่ใช่คนพาล ไม่ใช่คนมูทะลุ ไม่ใช่คนงมงาย ไม่ใช่คน
มีจิตวิปลาส จะไม่ชอบท่าน ฯ

[๓๐๔] พ. อย่างนั้นๆ อานนท์ ใครเล่าที่ไม่ใช่คนพาล ไม่ใช่คนมูทะลุ ไม่ใช่คนงมgay ไม่ใช่คนมีจิตวิปาส จะไม่ชอบสารีบุตร เพราะสารีบุตรเป็นบัณฑิต มีปัญญามาก เป็นเจ้าปัญญา มีปัญญาชวนให้ร่าเริง มีปัญญาเล่น มีปัญญาหลักแหลม มีปัญญาแทงตลอด มีความปรารถนาล้น สันโดษ เป็นผู้สงัดกาย สงัดใจ ไม่คลุกคลีด้วยหมู่ ปรารถนาคบเพื่อน เป็นผู้เข้าใจพูด อวดทน ต่อถ้อยคำ เป็นผู้โจทก์ทั่วคนผิด เป็นผู้ตำหนิคนชั่ว อานนท์ ใครเล่าที่ไม่ใช่คนพาล ไม่ใช่คนมูทะลุ ไม่ใช่คนงมgay ไม่ใช่คนมีจิตวิปาส จะไม่ชอบสารีบุตร ฯ

[๓๐๕] ณ กาลครั้งนั้น สุสิมเทพบุตร แวดล้อมไปด้วยเทพบุตร บริษัทเป็นอันมาก ขณะที่พระผู้มีพระภาคและพระอานนท์เถระ กำลังกล่าวสรรเสริญคุณท่านพระสารีบุตรอยู่ ได้เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ครั้นแล้วจึงถวายอภิวาท แล้วยืนอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง เมื่อยืนเรียบร้อยแล้ว จึงได้กราบบังคมทูลพระผู้มีพระภาคว่า จริงอย่างนั้น พระผู้มีพระภาค จริงอย่างนั้น พระสุคต อันใครเล่าที่ไม่ใช่คนพาล ไม่ใช่คนมูทะลุ ไม่ใช่คนงมgay ไม่ใช่คนมีจิตวิปาส จะไม่ชอบท่านพระสารีบุตร เพราะท่านเป็นบัณฑิต ฯลฯ เป็นผู้ตำหนิคนชั่ว ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ เพราะข้าพระองค์ได้เข้าร่วมประชุม เทพบุตรบริษัทใดๆ ก็ได้ยินเสียงอย่างหนานี้ว่า ท่านพระสารีบุตรเป็นบัณฑิต ฯลฯ เป็นผู้ตำหนิคนชั่ว ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ใครเล่าที่ไม่ใช่คนพาล ไม่ใช่คนมูทะลุ ไม่ใช่คนงมgay ไม่ใช่คนมีจิตวิปาส จะไม่ชอบท่าน ฯ

[๓๐๖] ครั้งนั้น เทพบุตรบริษัทของสุสิมเทพบุตร ขณะที่สุสิมเทพบุตร กำลังกล่าวสรรเสริญคุณท่านพระสารีบุตรอยู่ เป็นผู้ปลื้มใจ เบิกบาน เกิดปีติ โสมนัส มีรัศมีแห่งผิวพรรณแพรวพราวปรากฏอยู่ ฯ

[๓๐๗] แก้วมณีและแก้วไพฑูรย์ อันงาม โชติช่วง แปรเปลี่ยน อันบุคคลขัดสีเรียบร้อยแล้ว วางไว้บนผ้ากัมพลสีเหลือง ย่อมส่องแสงแพรวพราว รุ่งเรือง ฉ้นใจ เทพบุตรบริษัทของสุสิมเทพบุตร ขณะที่สุสิมเทพบุตรกำลังกล่าวสรรเสริญคุณท่านพระสารีบุตรอยู่ เป็นผู้ปลื้มใจ เบิกบาน เกิดปีติโสมนัส มีรัศมีแห่งผิวพรรณแพรวพราวปรากฏอยู่ ฯ

[๓๐๘] แท่งทองชมพูนุท เป็นของที่บุตรนายช่างทองผู้ขยันหมั่นใส่เบ้า หลอมไล่จนสิ้นราศีเสร็จแล้ว วางไว้บนผ้ากัมพลสีเหลือง ย่อมขึ้นสีผุดผ่องเปล่ง-
*ปลั่ง ฉ้นใจ เทพบุตรบริษัทของสุสิมเทพบุตร ขณะที่สุสิมเทพบุตรกำลังกล่าวสรรเสริญคุณท่านพระสารีบุตรอยู่ เป็นผู้ปลื้มใจ เบิกบาน เกิดปีติโสมนัส มีรัศมีแห่งผิวพรรณแพรวพราวปรากฏอยู่ ฯ

[๓๐๙] ดาวประกายพุกฤษ์ ขณะที่อากาศปลอดโปร่งปราศจากหมู่เมฆใน ฤดูแล้งกาล ย่อมส่องแสงสุกสกาววาวระยับ ฉ้นใจ เทพบุตรบริษัทของสุสิมเทพบุตร ขณะที่สุสิมเทพบุตรกำลังกล่าวสรรเสริญคุณท่านพระสารีบุตรอยู่ เป็นผู้

ปลื้มใจ เบิกบาน เกิดปีติโสมนัส มีรัศมีแห่งผิวพรรณแพรวพราวปรากฏอยู่ ฯ

[๓๑๐] พระอาทิตย์ขณะที่อากาศปลอดโปร่ง ปราศจากหมุ่เมฆในฤดู
สรทกาล พวยพุ่งขึ้นสู่ท้องฟ้า ขจัดความมืดที่มีอยู่ในอากาศทั้งปวง ย่อมแผดแสง
แจ่มจ้าไฟโรจน์ ฉ้นใด เทพบุตรบริษัของสุลิมเทพบุตร ขณะที่สุลิมเทพบุตร
กำลังกล่าวสรรเสริญคุณท่านพระสารีบุตรอยู่ เป็นผู้ปลื้มใจ เบิกบาน เกิดปีติ-
*โสมนัส มีรัศมีแห่งผิวพรรณแพรวพราวปรากฏอยู่ ฯ

[๓๑๑] ครั้นนั้น สุลิมเทพบุตร ได้กล่าวคำถาในสำนักพระผู้มีพระภาค
ปรารภถึงท่านพระสารีบุตรว่า

ท่านพระสารีบุตรคนรู้จักท่านว่าเป็นบัณฑิต ไม่ใช่คนมักโกรธ
มีความปรารถนาน้อย สงบเสงี่ยม ฝึกฝนมาดี มีคุณงาม
ความดีอันพระศาสดาทรงสรรเสริญ เป็นผู้แสวงคุณ ฯ

[๓๑๒] พระผู้มีพระภาคได้ภายิตคาถาตอบสุลิมเทพบุตรปรารภถึงท่าน-
พระสารีบุตรว่า

สารีบุตรใครๆ ก็รู้จักว่าเป็นบัณฑิต ไม่ใช่คนมักโกรธ มีความ
ปรารถนาน้อย สงบเสงี่ยม อบรม ฝึกฝนมาดี จ้านงอยู่ก็
แต่กาลเป็นที่ปริณิพพาน ฯ

นาคาคติยสูตรที่ ๑๐

[๓๑๓] ข้าพเจ้าได้สดับมาแล้วอย่างนี้-

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระวิหารเวฬุวัน อันเป็นที่ให้
เหยื่อแก่กระแต เขตพระนครราชคฤห์ ณ กาลครั้งหนึ่ง เมื่อปฐมยามล่วงแล้ว
พวกเทพบุตรผู้เป็นสาวกเดิรดิยต่างๆ เป็นอันมาก คือ อสมเทพบุตร สหลิ-
*เทพบุตร นิกเทพบุตร กาโกฏกเทพบุตร เวฐัมพริเทพบุตร มาณวลามิเทพบุตร
มีวรรณงามยิ่ง ยังพระวิหารเวฬุวันทั้งสิ้นสว่าง เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ
ครั้นแล้วจึงอภิวาทพระผู้มีพระภาค แล้วยืนอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ฯ

[๓๑๔] อสมเทพบุตร ครั้นยืนอยู่ ณ ส่วนที่ควรข้างหนึ่งแล้ว ได้กล่าว
คำถาในสำนักพระผู้มีพระภาค ปรารภถึงท่านปุณณะกัสสปว่า

ครูปุณณะกัสสป เพียงแต่มองไม่เห็นบาปหรือบุญของตน
ในเพราะเหตุที่สัตว์ถูกฟัน ถูกฆ่า ถูกโบย ถูกข่มเหง ใน
โลกนี้เท่านั้น ท่านบอกให้วางใจเสีย ท่านย่อมควรที่จะยก
ย่องว่าเป็นศาสดา ฯ

[๓๑๕] สหลิเทพบุตร ได้กล่าวคำถาในสำนักพระผู้มีพระภาค ปรารภ
ถึงท่านมัคฆลิโคศลต่อไปว่า

ครูมัคฆลิโคศล ส้ารวมตนดีแล้ว เพราะรังเกียจบาปด้วยคบะ
ละวาจาที่ก่อให้เกิดความทะเลาะกับคนเสีย เป็นผู้สม่ำเสมอ

งควั้นจากสิ่งที่มีโทษ พุคจึง ท่านมกฺขลโกศาล จักว่าเป็นผู้
คงที่ ไม่กระทำบาปโดยแท้ ๆ

[๑๑๖] นิกเทพบุตร ได้กล่าวคำถาถนี้ในสำนักพระผู้มีพระภาค ประรภถึง
ท่านนิครนถ์ นาฏบุตรต่อไปว่า

ครูนิกนถ์ นาฏบุตร เป็นผู้เกลียดบาป มีปัญญารักษาดัรรอด
เห็นภัยในสงสาร เป็นผู้ระมัดระวังทั้ง ๔ ขาม เปิดเผยสิ่งที่
ตนเห็นแล้วและฟังแล้ว น่าจะไม่ใช่มุหยาบช้าโดยแท้ ๆ

[๑๑๗] อาโกฏกเทพบุตร ได้กล่าวคำถาถนี้ในสำนักพระผู้มีพระภาค
ประรภถึงพวกเคียรถียต่าง ๆ ต่อไปอีกว่า

ท่านปุกุระ กัจจายณะ ท่านนิครนถ์ นาฏบุตร และพวกท่าน
มกฺขลโกศาล ท่านปุณณะกัศสปเหล่านี้ ล้วนแต่เป็นศาสดา
ของหมู่ บรรลุถึงที่สุดนิสมณธรรมแล้ว ท่านเหล่านั้นคง
เป็นผู้ไม่ไกลไปจากสัตตบุรุษแน่นอน ๆ

[๑๑๘] เวกฺขมพิริเทพบุตร ได้กล่าวตอบอาโกฏกเทพบุตรด้วยคำถาถว่า
สุนัขจิ้งจอกสัตว์เลว ๆ ใครจะตีตนเสมอราชสีห์ แม้จะ
ไม่ใช่สัตว์จี่เรื้อน แต่ก็มีบางคราวที่ทำตนเทียมราชสีห์ ๆ
ครุของหมู่บ่าเพญ์ตัวเป็นคนแนะหนทาง แต่พูดคำเท็จ มี
มรรยาทน่ารังเกียจ จะเทียบกับสัตตบุรุษไม่ได้ ๆ

[๑๑๙] ลำดับนั้น มารผู้ลามกเข้าสิงเวกฺขมพิริเทพบุตรแล้วได้กล่าวคำถาถนี้
ในสำนักพระผู้มีพระภาคว่า

สัตว์เหล่าใด ประกอบแล้ว ในความเกลียดบาปด้วยตบะ
รักษาความสงบสัจอยู่ ดิคอยู่ในรูป ประรภนาเทวโลก สัตว์
เหล่านั้น ย่อมสั่งสอนชอบ เพื่อปรโลกโดยแท้ ๆ

[๑๒๐] ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคทรงทราบว่ นี่เป็นมารตัวร้ายกาจ
จึงได้ทรงภายิตคาถาตอบมารผู้ลามกว่

รูปใด ๆ จะอยู่ในโลกนี้หรือโลกหน้า และจะอยู่ในอากาศ
มีรัศมีรุ่งเรืองก็ตามที่ รูปทั้งหมดเหล่านั้น อันมารสรรเสริญ
แล้ว วางคักสัตว์ไว้แล้ว เหมือนเขาเอาเหยื่อล่อเพื่อฆ่าปลา
ฉะนั้น ๆ

[๑๒๑] ลำดับนั้น มาณวคามิเทพบุตร ได้ภายิตคาถาเหล่านี้ในสำนัก
พระผู้มีพระภาค ประรภถึงพระผู้มีพระภาคว่

ภูเขาวิปุละ เขากล่าวกันว่า เป็นสูงเยี่ยมกว่าภูเขที่ตั้งอยู่ใน
พระนครราชคฤห์ เสดบรรพตเป็นเลิศกว่าภูเขที่ตั้งอยู่ในป่า
หิมวันต์ พระอาทิตย์เป็นเลิศกว่าสิ่งที่ไปในอากาศ มหาสมุทร

เป็นเลศกว่าห้วงน้ำทั้งหลาย พระจันทร์เป็นเลศกว่าดวงดาว
ทั้งหลาย พระพุทธเจ้าโลกกล่าวว่าเป็นเลศกว่าประชุมชน
ทั้งโลก พร้อมทั้งเทวโลก ฯ

จบ นานาตติยวรรค ที่ ๓

รวมพระสูตรในนานาตติยวรรคที่ ๓ นี้ มี ๑๐ สูตร คือ สิวสูตรที่ ๑
เขมสูตรที่ ๒ เสรีสูตรที่ ๓ ขณิกการสูตรที่ ๔ ชนตสูตรที่ ๕ โรหิตัสสสูตรที่ ๖
นันทสูตรที่ ๗ นันทวิสาละสูตรที่ ๘ สุลลิมสูตรที่ ๙ และนานาตติยสูตรที่ ๑๐ ฯ

จบ เทวปุตตสังยุตต์

โกศลสังยุตต์

ปฐมวรรคที่ ๑

ทหสูตรที่ ๑

[๑๒๒] ข้าพเจ้าได้สดับมาแล้วอย่างนี้-

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระวิหารเชตวัน อารามของ
ท่านอนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตพระนครสาวัตถี ครั้นนั้นแล พระเจ้าปเสนทิโกศล
ได้เสด็จเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ครั้นแล้วจึงได้ทรงปราศรัยกับ
พระผู้มีพระภาค ครั้นผ่านการปราศรัยพอให้ระลึกถึงกันไปแล้ว จึงประทับนั่ง ณ
ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ฯ

[๑๒๓] พระเจ้าปเสนทิโกศลประทับนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่งแล้ว ได้
ทูลถามพระผู้มีพระภาคว่า แม้พระโคตมผู้เจริญย่อมทรงปฏิญาณบ้างหรือไม่ว่า
เราได้ตรัสรู้พระสัมมาสัมโพธิญาณอย่างยอดเยี่ยม ฯ

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า ดูกรมหาบพิตร ก็พระองค์เมื่อจะตรัสโดย
ชอบก็พึงตรัสถึงอาตมภาพว่า ตถาคตได้ตรัสรู้พระสัมมาสัมโพธิญาณอย่างยอด
เยี่ยม ดูกรมหาบพิตร เพราะว่าอาตมภาพได้ตรัสรู้อนุตรสัมมาสัมโพธิญาณ ฯ

[๑๒๔] พระเจ้าปเสนทิโกศลทูลถามพระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่พระโคตม
ผู้เจริญ แม้สมณพราหมณ์บางพวก เป็นเจ้าหมู่ เจ้าคณะ เป็นคณาจารย์ มี
ชื่อเสียง มีเกียรติยศ เป็นเจ้าลัทธิ ชนส่วนมากยกย่องว่าดี คือ ปุณณะกัสสป
มักขลิโคศล นิครนถ์ นาฏบุตร สัตถุชัย เวลัฏฐบุตร ปุกระ กัจจายนะ อชิต
เกสกัมพล ฯ

สมณพราหมณ์เหล่านั้น เมื่อถูกหม่อมฉันถามว่า ท่านทั้งหลายย่อม
ปฏิญาณได้หรือว่า เราได้ตรัสรู้พระอนุตรสัมมาสัมโพธิญาณดังนี้ ก็ยังไม่ปฏิญาณ
คนได้ว่า ได้ตรัสรู้พระอนุตรสัมมาสัมโพธิญาณ ส่วนพระโคตมผู้เจริญยังทรง
เป็นหนุ่มโดยกำเนิดและยังทรงเป็นผู้ใหม่โดยบรรพชา โฉนจึงปฏิญาณได้เล่า ฯ

[๑๒๕] พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า ดูกรมหาบพิตร ของ ๔ อย่าง
เหล่านี้ ไม่ควรดูถูกดูหมิ่นว่าเล็กน้อย ๔ อย่างเป็นไฉน ของ ๔ อย่างคือ

๑. กษัตริย์ไม่ควรดูถูกดูหมิ่นว่ายังทรงพระเยาว์

๒. งามไม่ควรดูถูกดูหมิ่นว่าตัวเล็ก

๓. ไฟ ไม่ควรดูถูกดูหมิ่นว่าเล็กน้อย

๔. ภิกษุ ไม่ควรดูถูกดูหมิ่นว่ายังหนุ่ม

ดูกรมหาบพิตร ของ ๔ อย่างเหล่านี้ ไม่ควรดูถูกดูหมิ่นว่าเล็กน้อย ฯ

[๑๒๖] พระผู้มีพระภาคผู้พระสุคตศาสดา ครั้นตรัสไวยากรณภาษิตนี้
จบลงแล้ว จึงได้ตรัสคาถาประพันธ์ต่อไปอีกว่า

นรชนไม่พึงดูถูกดูหมิ่น กษัตริย์ผู้ถึงพร้อมด้วยพระชาติ มี
พระชาติสูง ผู้ทรงพระยศว่ายังทรงพระเยาว์ เพราะเหตุว่า
พระองค์เป็นมนุษย์ชั้นสูง ได้เสวยราชสมบัติแล้ว ทรงพระ-
พิโรธขึ้น ย่อมทรงลงพระราชอาชญาอย่างหนักแก่เขาได้
ฉะนั้น ผู้รักษาชีวิตของตน พึงดเว้นการสบประมาทกษัตริย์
นั้นเสีย ฯ

นรชนเห็นงูที่บ้านหรือที่ป่าก็ตาม ไม่พึงดูถูกดูหมิ่นว่าตัวเล็ก
(เพราะเหตุว่า) งูเป็นสัตว์มีพิษ (เดช) ย่อมเหี่ยวไปด้วย
รูปร่างต่างๆ งูนั้นพึงมากัด ชายหญิงผู้พลั้งเผลอในบางคราว
ฉะนั้น ผู้รักษาชีวิตของตน พึงดเว้นการสบประมาทงู
นั้นเสีย ฯ

นรชนไม่พึงดูถูกดูหมิ่นไฟที่กินเชื้อมาก ลุกเป็นเปลว มี
ทางคำ (ที่) ไฟไหม้ไปคำ) ว่าเล็กน้อย เพราะว่าไฟนั้นได้
เชื้อแล้วก็เกิดเป็นกองไฟใหญ่ พึงลามไหม้ชายหญิงผู้พลั้งเผลอ
ในบางคราว ฉะนั้น ผู้รักษาชีวิตของตน พึงดเว้นการ
สบประมาทไฟนั้นเสีย ฯ

(แต่ว่า) ปาไคที่ถูกไฟไหม้จนดำไปแล้ว เมื่อวันคืนล่วงไปๆ
พรรณหญ้าหรือต้นไม้อีกงอกขึ้นที่ป่านั้นได้ ส่วนผู้ใดถูกภิกษุ
ผู้มีศีลแผดเผา ๑- ด้วยเดช บุตรธิดาและปศุสัตว์ของผู้นั้นย่อม
พินาศ ทายาทของเขาก็ย่อมไม่ได้รับทรัพย์มรดก เขาเป็นผู้
ไม่มีเผ่าพันธุ์ ย่อมเป็นเหมือนตาลยอดด้วน ฯ

ฉะนั้นแลบุคคลผู้เป็นบัณฑิต พิจารณาเห็นงู ไฟ กษัตริย์ผู้
ทรงยศ และภิกษุผู้มีศีล ว่าเป็นภัยแก่ตน พึงประพฤติดื้อ
โดยชอบทีเดียว ฯ

[๑๒๗] เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสจบลงแล้ว พระเจ้าปเสนทิโกศลได้

กราบทูลพระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ พระภิกษุของพระองค์แจ่มแจ้ง
นัก ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ภิกษุของพระองค์แจ่มแจ้งนัก บุคคลหงายของที่คว่ำ
เปิดของที่ปิด บอกทางแก่คนหลงทาง หรือส่องประทีปในที่มืดด้วยหวังว่า ผู้มี
จักขุจะได้เห็นรูป ฉันทิ พระผู้มีพระภาคได้ทรงแสดงธรรมโดยปริยายเป็นอันมาก
ก็ฉันทิฉันเหมือนกัน ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์นี้ขอถึงพระผู้มีพระภาค
พระธรรมและพระภิกษุสงฆ์ว่าเป็นที่พึ่งเป็นที่ระลึก ขอพระผู้มีพระภาคจงทรงจำ
ข้าพระองค์ว่าเป็นอุบาสก ผู้ถึงสรณคมน์จนตลอดชีวิตตั้งแต่วันนี้เป็นต้นไป ฯ

ปฐกถาที่ ๒

[๑๒๘] ข้าพเจ้าได้สดับมาแล้วอย่างนี้-

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระวิหารเชตวัน อารามแห่งท่าน
อนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตพระนครสาวัตถี ฯ

ครั้งนั้นแล พระเจ้าปเสนทิโกศลเสด็จเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่

@๑. อธิบายว่า ผู้ใดประทุษร้ายต่อภิกษุผู้มีศีล อำนาจเดชแห่งศีลของท่าน ย่อมแผดเผา

@ผู้ผู้นั้นไปเอง มิใช่ว่าท่านผูกพยาบาทต่อเขา และผลกรรมที่ชั่วย่อมเกิดมีแก่เขาในปัจจุบัน

@ชาตินี้ เช่นเสื่อมจากสมบัติต่างๆ มีบุตรธิดาปศุสัตว์เป็นต้น ฯ

ประทับ ครั้นแล้วจึงทรงถวายบังคมพระผู้มีพระภาค แล้วประทับนั่ง ณ ที่ควร
ส่วนข้างหนึ่ง ฯ

พระเจ้าปเสนทิโกศลประทับนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่งแล้วแล ได้กราบ-

*ทูลพระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ธรรมก็อย่างเมื่อบังเกิดขึ้นในภายใน
ของบุคคล ย่อมบังเกิดขึ้นเพื่อความไม่เป็นประโยชน์ เพื่อความทุกข์ เพื่อความ
อยู่ไม่สบาย ฯ

[๑๒๙] พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า ดูกรมหาบพิตร ธรรม ๓ อย่างแล
เมื่อบังเกิดขึ้นในภายในของบุรุษ ย่อมบังเกิดขึ้นเพื่อความไม่เป็นประโยชน์ เพื่อ
ความทุกข์ เพื่อความอยู่ไม่สบาย ธรรม ๓ อย่างเป็นไฉน ธรรม ๓ อย่าง คือ

๑. โลภะ

๒. โทสะ

๓. โมหะ

ดูกรมหาบพิตร ธรรม ๓ อย่างนี้แล เมื่อบังเกิดขึ้นในภายในของบุคคล
ย่อมบังเกิดขึ้นเพื่อความไม่เป็นประโยชน์ เพื่อความทุกข์ เพื่อความอยู่ไม่สบาย ฯ

[๑๓๐] พระผู้มีพระภาคผู้พระสุคตศาสดา ครั้นตรัสไวยากรณ์ภิกษุนี้
จบลงแล้ว จึงได้ตรัสคาถาประพันธ์ต่อไปอีกว่า

โลภะ โทสะ และโมหะ ที่เกิดขึ้นในตนย่อมบั่นรอนบุคคล

ผู้ใจบาป เหมือนผลของคณยอมบั่นรอนต้นตำร้าง ฉะนั้น ฯ

ราชสูตรที่ ๓

[๓๑๑] ข้าพเจ้าได้สดับมาแล้วอย่างนี้-

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระวิหารเชตวัน อารามแห่ง
ท่านอนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตพระนครสาวัตถี ฯ

ครั้งนั้นแล พระเจ้าปเสนทิโกศลเสด็จเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ครั้นแล้วจึงทรงถวายบังคมพระผู้มีพระภาค แล้วประทับนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ฯ

พระเจ้าปเสนทิโกศลประทับนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่งแล้วแล ได้กราบ-
*ทูลพระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ผู้ที่เกิดมาแล้วที่พ้นจากชราและมรณะ
มีอยู่บ้างหรือไม่ ฯ

[๓๑๒] พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า ดูกรมหาบพิตร คนเกิดมาแล้วที่
จะพ้นจากชราและมรณะ ไม่มีเลย แม้กษัตริย์มหาศาลซึ่งเป็นผู้มั่งคั่ง มีทรัพย์มาก มี
โภคะมาก มีทองและเงินมากมาย มีทรัพย์เครื่องอุปกรณาน่าปลื้มใจมากมาย มี
ทรัพย์คือข้าวเปลือกมากมาย ก็ไม่มีพ้นจากชราและมรณะ แม้พราหมณ์มหาศาลซึ่งเป็นผู้มั่งคั่ง ฯลฯ ก็ไม่มีพ้นจากชราและมรณะ แม้คฤหบดีมหาศาล ก็ไม่มีพ้นจากชรา
และมรณะ ภิกษุแม้ทุกองค์ ซึ่งเป็นพระอรหันต์ หมดสิ้นอาสวะแล้ว อยู่จบพรหมจรรย์
แล้ว กระทำกรรมิยะเสร็จแล้ว วางภาระหนักลงได้แล้ว ได้บรรลุประโยชน์ของตน
แล้ว หมดสิ้นกิเลสเครื่องประกอบไว้ในภพแล้ว หลุดพ้นแล้วเพราะรู้โดยชอบ
ร่างกายนี้แม้แห่งพระอรหันต์เหล่านั้น ก็เป็นสภาพแตกดับ ถูกทอดทิ้งเป็น
ธรรมดา ฯ

[๓๑๓] พระผู้มีพระภาคผู้พระสุคตศาสดา ครั้นตรัสไวยากรณ์ภาษิตนี้
จบลงแล้ว จึงได้ตรัสคาถาประพันธ์ต่อไปอีกว่า

ราชรถอันวิจิตรดีเยี่ยมชำรุดโดยแท้ อนึ่ง แม้สรีระก็ย่อมเข้า
ถึงชรา แต่ว่าธรรมของสัตบุรุษหาเข้าถึงชราไม่ สัตบุรุษ
เท่านั้น ย่อมรู้กันได้ดีกับสัตบุรุษ ฯ

ปิยสูตรที่ ๔

[๓๑๔] ข้าพเจ้าได้สดับมาแล้วอย่างนี้-

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระวิหารเชตวัน อารามแห่ง
ท่านอนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตพระนครสาวัตถี ฯ

ครั้งนั้นแล พระเจ้าปเสนทิโกศลเสด็จเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่
ประทับ ครั้นแล้ว จึงทรงถวายบังคมพระผู้มีพระภาคแล้วประทับนั่ง ณ ที่ควรส่วน
ข้างหนึ่ง ฯ

พระเจ้าปเสนทิโกศลประทับนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่งแล้วแล ได้กราบ-
*ทูลพระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ (วันนี้) ข้าพระองค์เข้าที่ลับพักผ่อน
อยู่ ได้เกิดความนึกคิดอย่างนี้ว่า ชนเหล่าไหนหนอแลชื่อว่ารักตน ชนเหล่าไหน

ชื่อว่าไม่รักตน ข้าพระองค์จึงได้เกิดความคิดต่อไปว่า ก็ชนเหล่าใดแลย่อม
ประพฤติดุจริตด้วยกาย วาจา ใจ ชนเหล่านั้นชื่อว่าไม่รักตน ถึงแม้ชนเหล่านั้นจะพึง
กล่าวอย่างนี้ว่า เรารักตน ถึงเช่นนั้น ชนเหล่านั้นก็ชื่อว่าไม่รักตน ข้อนี้เป็น
เพราะเหตุไร ก็เพราะเหตุว่า ชนผู้ไม่รักใคร่กันยอมทำความเสียหายให้แก่ผู้ไม่
รักใคร่กันได้โดยประการใด ชนเหล่านั้นยอมทำความเสียหายให้แก่ตนด้วยตนเอง
ได้โดยประการนั้น ฉะนั้น ชนเหล่านั้นจึงชื่อว่าไม่รักตน ส่วนว่าชนเหล่าใดแล
ย่อมประพฤติดุจริตด้วยกาย วาจา ใจ ชนเหล่านั้นชื่อว่ารักตน ถึงแม้ชนเหล่านั้น
จะพึงกล่าวอย่างนี้ว่า เราไม่รักตน ถึงเช่นนั้นชนเหล่านั้นก็ชื่อว่ารักตน ข้อนี้เป็น
เพราะเหตุไร ก็เพราะเหตุว่า ชนผู้ที่รักใคร่กันยอมทำความดีความเจริญ ให้
แก่ผู้ที่รักใคร่กันได้โดยประการใด ชนเหล่านั้นยอมทำความดีความเจริญ ให้แก่
ตนด้วยตนเองได้โดยประการนั้น ฉะนั้น ชนเหล่านั้นจึงชื่อว่ารักตน ฯ

[๓๓๕] พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ถูกแล้วๆ มหาบพิตร เพราะว่าชน
บางพวกยอมประพฤติดุจริตด้วยกาย วาจา ใจ ชนเหล่านั้นไม่ชื่อว่ารักตน ถึง
แม้พวกเขาจะกล่าวอย่างนี้ว่า เราทั้งหลายมีความรักตน ถึงเช่นนั้นพวกเขาก็ชื่อว่า
ไม่มีความรักตน ข้อนี้เป็นเพราะเหตุไร ก็เพราะเหตุว่า ชนผู้ไม่รักใคร่กันยอม
ทำความเสียหายให้แก่ผู้ไม่รักใคร่กันได้โดยประการใด พวกเขาเหล่านั้นยอมทำ
ความเสียหายแก่ตนด้วยตนเองได้โดยประการนั้น พวกเขาเหล่านั้นจึงชื่อว่าไม่รัก
ตน ส่วนว่าชนบางพวกยอมประพฤติดุจริตด้วยกาย วาจา ใจ พวกเขาเหล่านั้นชื่อว่า
รักตน ถึงแม้พวกเขาจะกล่าวอย่างนี้ว่า เราไม่รักตน ถึงเช่นนั้นพวกเขาก็ชื่อว่า
รักตน ข้อนี้เป็นเพราะเหตุไร ก็เพราะเหตุว่าชนผู้ที่รักใคร่กันยอมทำความดี
ความเจริญให้แก่ชนผู้ที่รักใคร่กันได้โดยประการใด พวกเขาเหล่านั้นยอมทำความ
ความเจริญแก่ตนด้วยตนเองได้โดยประการนั้น ฉะนั้น พวกเขาเหล่านั้นจึงชื่อว่ารักตน ฯ

[๓๓๖] พระผู้มีพระภาคผู้พระสุคตศาสดา ครั้นตรัสไวยากรณ์ภาษิตนี้
จบลงแล้ว จึงได้ตรัสคาถาประพันธ์ต่อไปอีกว่า

ถ้าบุคคลพึงรู้ว่าตนเป็นที่รัก ไม่พึงประกอบด้วยบาป เพราะ
ว่าความสุขนั้นไม่เป็นผลที่บุคคลผู้ทำชั่วจะพึงได้โดยง่าย ฯ
เมื่อบุคคลถูกภรรยาครอบงำ ละทิ้งภพมนุษย์ไปอยู่ ที่อะไร
เป็นสมบัติของเขา และเขาย่อมพาเอาอะไรไปได้อันหนึ่ง
อะไรเล่าจะติดตามเขาไปประจุเงาติดตามตนไป ฉะนั้น ฯ
ผู้ที่มาเกิดแล้วจะต้องตายในโลกนี้ ย่อมทำกรรมอันใดไว้ คือ
เป็นบุญและเป็นบาปทั้งสองประการ บุญและบาปนั้นแลเป็น
สมบัติของเขา และเขาจะพาเอาบุญและบาปนั้นไป (สู่ปรโลก)
อันหนึ่ง บุญและบาปนั้นย่อมเป็นของติดตามเขาไปประจุเงาติด-
ตามตนไป ฉะนั้น ฯ

เพราะฉะนั้น บุคคลพึงทำกัลยาณกรรมสะสมไว้เป็นสมบัติใน
ปรโลก (เพราะว่า) บุญทั้งหลายย่อมเป็นที่พึงของสัตว์ทั้งหลาย
ในปรโลก ฯ

อัครกัณฐสูตรที่ ๕

[๓๓๓] พระเจ้าปเสนทิโกศล ประทับนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่งแล้ว
ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ วันนี้หม่อมฉันได้เข้าที่ลับ
พักผ่อนอยู่ ได้เกิดความนึกคิดอย่างนี้ว่า ชนพวกไหนหนอแล ชื่อว่าเป็นผู้รักษา
ตน ชนพวกไหนหนอแล ชื่อว่าเป็นผู้ไม่รักษาดน ข้าพระองค์ได้คิดต่อไปว่า
ก็ชนบางพวกแลย่อมประพฤติดุจริตด้วยกาย วาจา ใจ ชนพวกนั้นชื่อว่าเป็นผู้
ไม่รักษาดน ถึงแม้พลช้าง พลม้า พลรถ หรือพลเดินเท้า จะพึงรักษาเขา ถึง
เช่นนั้นชนพวกนั้น ก็ชื่อว่าเป็นผู้ไม่รักษาดน ข้อนั้นเป็นเพราะเหตุไร ก็เพราะ
เหตุว่า การรักษาเช่นนั้น เป็นการรักษากายนอก มิใช่เป็นการรักษากายใน ฉะนั้น
ชนพวกนั้นจึงชื่อว่าเป็นผู้ไม่รักษาดน ส่วนว่าชนบางพวกย่อมประพฤติดุจริตด้วย
กาย วาจา ใจ ชนพวกนั้นชื่อว่าเป็นผู้รักษาดน ถึงแม้ว่าพลช้าง พลม้า พลรถ
หรือพลเดินเท้า จะไม่รักษาเขา ถึงเช่นนั้นชนพวกนั้นก็ชื่อว่าเป็นผู้รักษาดน
ข้อนั้นเป็นเพราะเหตุไร ก็เพราะเหตุว่าการรักษาเช่นนั้น เป็นการรักษากายใน มิใช่
เป็นการรักษากายนอก ฉะนั้น ชนพวกนั้นจึงชื่อว่าเป็นผู้รักษาดน ฯ

[๓๓๔] พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า ถูกแล้วๆ มหาบพิตร ก็ชนบาง
พวกย่อมประพฤติดุจริตด้วยกาย วาจา ใจ ชนพวกนั้นชื่อว่าเป็นผู้ไม่รักษาดน
ถึงแม้ชนพวกนั้นจะมีพลช้าง พลม้า พลรถ หรือพลเดินเท้า คอยรักษา ถึง
เช่นนั้นชนพวกนั้นก็ชื่อว่าเป็นผู้ไม่รักษาดน ข้อนั้นเป็นเพราะเหตุไร ก็เพราะเหตุว่า
การรักษาเช่นนั้นเป็นการรักษากายนอก มิใช่เป็นการรักษากายใน ฉะนั้น ชนพวก
นั้นจึงชื่อว่าเป็นผู้ไม่รักษาดน ส่วนว่าชนบางพวกย่อมประพฤติดุจริตด้วยกาย วาจา ใจ
ชนพวกนั้นชื่อว่าเป็นผู้รักษาดน ถึงแม้ชนพวกนั้นจะไม่มีพลช้าง พลม้า พลรถ
หรือพลเดินเท้า คอยรักษา ถึงเช่นนั้นชนพวกนั้นก็ชื่อว่ารักษาดน ข้อนั้นเป็น
เพราะเหตุไร ก็เพราะเหตุว่าการรักษาเช่นนั้นเป็นการรักษากายใน มิใช่เป็นการ
รักษากายนอก ฉะนั้น ชนพวกนั้นจึงชื่อว่าเป็นผู้รักษาดน ฯ

[๓๓๕] พระผู้มีพระภาคผู้พระสุคตศาสดา ครั้นตรัสไวยากรณ์ภายิตนี้
จบลงแล้ว จึงได้ตรัสสถาปนาประพันธ์ต่อไปอีกว่า

การสำรวมด้วยกายเป็นการดี การสำรวมด้วยวาจาเป็นการดี
การสำรวมด้วยใจเป็นการดี การสำรวมในที่ทั้งปวงเป็นการดี
บุคคลสำรวมในที่ทั้งปวงแล้วมีความละเอียดรอบาป เรากล่าวว่า
เป็นผู้รักษาดน ฯ

อัปภกสูตรที่ ๖

[๓๔๐] ข้าพเจ้าได้สดับมาแล้วอย่างนี้-

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระวิหารเชตวัน อารามแห่ง
ท่านอนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตพระนครสาวัตถี ฯ

ครั้งนั้นแล พระเจ้าปเสนทิโกศลเสด็จเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่
ประทับ ครั้นแล้วจึงถวายบังคมพระผู้มีพระภาคแล้วประทับนั่ง ณ ที่ควรส่วน
ข้างหนึ่ง ฯ

พระเจ้าปเสนทิโกศลประทับนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่งแล้ว ได้กราบทูล
พระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ วันนี้หม่อมฉันได้เข้าที่ลับพักผ่อนอยู่
ได้เกิดความคิดอย่างนี้ว่า สัตว์เหล่าใดได้โลกทรัพย์ยิ่งขึ้นแล้ว ย่อมไม่มัวเมา
ไม่ประมาท ไม่ถึงความติดอยู่ในกามคุณ และไม่ประพฤติดิในสัตว์ทั้งหลาย
สัตว์เหล่านั้นมีจำนวนน้อยในโลก ส่วนว่าสัตว์เหล่าใดได้โลกทรัพย์ยิ่งขึ้นแล้ว
ย่อมมัวเมา ประมาท ถึงความติดอยู่ในกามคุณ และประพฤติดิในสัตว์ทั้งหลาย
สัตว์เหล่านั้นแลมีจำนวนมากมายในโลก ฯ

[๓๔๑] พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า ถูกแล้วๆ มหาบพิตร สัตว์
เหล่าใดได้โลกทรัพย์ยิ่งขึ้นแล้ว ย่อมไม่มัวเมา ไม่ประมาท ไม่ถึงความติดอยู่
ในกามคุณ และไม่ประพฤติดิในสัตว์ทั้งหลาย สัตว์เหล่านั้นมีจำนวนน้อยในโลก
ส่วนว่าสัตว์เหล่าใดได้โลกทรัพย์ยิ่งขึ้นแล้ว ย่อมมัวเมา ประมาท ถึงความติด
อยู่ในกามคุณ และประพฤติดิในสัตว์ทั้งหลาย สัตว์เหล่านั้นแลมีจำนวนมาก
มายในโลก ฯ

[๓๔๒] พระผู้มีพระภาคผู้พระสุคตศาสดา ครั้นตรัสไวยากรณ์ภาษิตนี้
จบลงแล้ว จึงได้ตรัสคาถาประพันธ์ต่อไปอีกว่า

สัตว์ทั้งหลายเป็นผู้กำหนดกล้าใน โลกทรัพย์ ที่น่าใคร่ มักมาก
หลงใหลในกามคุณ ย่อมไม่รู้สึกรักการก้าวล่วง (ประพฤติ
ผิดในสัตว์พวกอื่น) เหมือนพวกเนื้อไม่รู้สึกริ้วซึ่งโก่งคดไว้
ฉะนั้น ผลเผ็ดร้อนย่อมมีแก่สัตว์พวกนั้นในภายหลัง เพราะ
ว่ากรรมเช่นนั้นมิวิบากเลวทราม ฯ

อรรถกรณสูตรที่ ๗

[๓๔๓] พระเจ้าปเสนทิโกศล ประทับนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่งแล้ว
ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ วันนี้หม่อมฉันได้นั่ง ณ ที่
พิจารณาคติ เห็นกษัตริย์มหาศาลบ้าง พราหมณ์มหาศาลบ้าง กฤหบดีมหาศาลบ้าง
ซึ่งเป็นผู้มั่งคั่ง มีทรัพย์มาก มีโภคะมาก มีทองและเงินมากมาย มีทรัพย์เครื่อง
อุปกรณ์น่าปลื้มใจมากมาย มีทรัพย์คือข้าวเปลือกมากมาย ยังกล่าวมุสาทั้งที่รู้สึก
อยู่ เพราะเหตุแห่งกาม เพราะเรื่องกาม เพราะมีกามเป็นเส้นมูล หม่อมฉันได้
เกิดความนึกคิดอย่างนี้ว่า เป็นการไม่สมควรเลยด้วยการที่เราจะพิจารณาคติในบัดนี้

(เพราะ) บัดนี้ ราชโอรสนามว่าวิฑูทกะผู้มีหน้าขึ้นบาน จักปรากฏโดยการ
พิจารณาคดี ฯ

[๑๔๔] พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า ชอบแล้วๆ มหาบพิตร กษัตริย์
มหาศาล พราหมณ์มหาศาล คฤหบดีมหาศาล แม้บางพวกเป็นผู้มั่งคั่ง มีทรัพย์
มาก ฯลฯ มีทรัพย์คือข้าวเปลือกมากมาย ยังจกกล่าวมุสาทั้งที่รู้สีกอยู่ เพราะเหตุ
แห่งกาม เพราะเรื่องกาม เพราะมีกามเป็นแก่นมูล ชื่อนั้นจักเป็นไปเพื่อความ
เสื่อมประโยชน์ เพื่อความทุกข์แก่พวกเขาตลอดกาลนาน ฯ

[๑๔๕] พระผู้มีพระภาคผู้พระสุคตศาสดา ครั้นตรัสไวยากรณ์ภายิตนี้
จบลงแล้ว จึงได้ตรัสคาถาประพันธ์ต่อไปอีกว่า

สัตว์ทั้งหลายเป็นผู้กำหนดกล้าใน โภคทรัพย์ที่น่าใคร่ มกมาก
หลงใหลในกามคุณ ย่อมไม่รู้สีกการล่วงเกิน เหมือนพวกปลา
กำลังเข้าไปสู่เครื่องดัก ซึ่งอ้าดักอยู่ ฉะนั้น ผลอันเผ็ดร้อน
ย่อมมีแก่สัตว์พวกนั้นในภายหลัง เพราะว่ากรรมเช่นนั้นไม่มีวิบาก
เลวทราม ฯ

มัลลิกาสูตรที่ ๘

[๑๔๖] ข้าพเจ้าได้สดับมาแล้วอย่างนี้-

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระวิหารเชตวัน อารามแห่ง
ท่านอนาถปิณฑิกเศรษฐี เขตพระนครสาวัตถี ฯ

ก็โดยสมัยนั้นแล พระเจ้าปเสนทิโกศลได้ประทับ ณ ปราสาทอัน
ประเสริฐชั้นบน พร้อมด้วยพระนางมัลลิการาชเทวี ฯ

ครั้งนั้นแล พระเจ้าปเสนทิโกศลได้ตรัสกับพระนางมัลลิการาชเทวีว่า แนะ
มัลลิกา ก็คนอื่นคือใครเล่าซึ่งเป็นที่รักยิ่งกว่าตน ย่อมมีแก่เธอหรือหนอแล ฯ

พระนางมัลลิกาได้ทูลสนองว่า ข้าแต่ महाराज เจ้า ก็คนอื่นคือใครเล่าซึ่ง
เป็นที่รักยิ่งกว่าตน ย่อมไม่มีแก่หม่อมฉันแล ก็คนอื่นคือใครเล่าซึ่งเป็นที่รักยิ่ง
กว่าตน ย่อมมีแก่พระองค์หรือไฉน ฯ

พระเจ้าปเสนทิโกศลตรัสว่า แนะมัลลิกา คนอื่นใครๆ ซึ่งเป็นที่รักยิ่ง
กว่าตนย่อมไม่มีแม้แก่ฉัน ฯ

[๑๔๗] ครั้งนั้นแล พระเจ้าปเสนทิโกศลเสด็จลงจากปราสาทเข้าไปเฝ้า
พระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ครั้นแล้ว จึงถวายบังคมพระผู้มีพระภาค แล้วประทับ
นั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ฯ

พระเจ้าปเสนทิโกศลประทับนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่งแล้ว ได้กราบทูล
พระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ วันนี้หม่อมฉันได้อยู่ที่ปราสาทอัน
ประเสริฐชั้นบนกับด้วยพระนางมัลลิการาชเทวี ได้พูดกับพระนางมัลลิการาชเทวีว่า
แนะมัลลิกา ก็คนอื่นคือใครเล่าซึ่งเป็นที่รักยิ่งกว่าตน ย่อมมีอยู่หรือหนอแล

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ครั้นหม่อมฉันพูดอย่างนี้แล้ว พระนางมัลลิการาชเทวีได้ทูล
สนองหม่อมฉันว่า ข้าแต่พระมหาราชเจ้า ก็คนอื่นคือใครเล่าซึ่งเป็นที่รักยิ่งกว่าตน
ย่อมไม่มีแก่หม่อมฉันแล ก็คนอื่นใครๆ ซึ่งเป็นที่รักยิ่งกว่าตนย่อมมีอยู่แก่พระ
องค์หรือไฉน ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ครั้นพระนางมัลลิกาทูลสนองอย่างนี้แล้ว
หม่อมฉันได้พูดกับพระนางมัลลิการาชเทวีว่า เนะมัลลิกา คนอื่นใครๆ ซึ่งเป็น
ที่รักยิ่งกว่าตน ย่อมไม่มีแม้แก่ฉันแล ฯ

[๑๔๘] ครั้งนั้นแล พระผู้มีพระภาคทรงทราบเนื้อความนั้นแล้ว จึงได้
ตรัสพระภาษิตนี้ในเวลานั้นว่า

บุคคลค้นหาด้วยจิตตลอดทิศทั้งหมด ไม่ได้พบใครซึ่งเป็นที่รัก
ยิ่งกว่าตนในที่ไหนๆ เลย สัตว์ทั้งหลายเหล่านี้ก็รักตนมาก
เช่นนั้นเหมือนกัน ฉะนั้น ผู้รักตนจึงไม่ควรเบียดเบียนสัตว์อื่น ฯ

อัญญสูตรที่ ๕

[๑๔๙] ข้าพเจ้าได้สดับมาแล้วอย่างนี้-

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระวิหารเชตวัน อารามแห่ง
ท่านอนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตพระนครสาวัตถี ฯ

ก็โดยสมัยนั้นแล พระเจ้าปเสนทิโกศลได้ตระเตรียมการบูชามหาชัย
โคผู้ ๕๐๐ ตัว ลูกโคผู้ ๕๐๐ ตัว ลูกโคตัวเมีย ๕๐๐ ตัว แพะ ๕๐๐ ตัว และ
แกะ ๕๐๐ ตัว ถูนำไปผูกไว้ที่หลักเพื่อบูชาชัย แม้ชนบางคนของพระเจ้า
ปเสนทิโกศลนั้น เป็นทาส คนใช้หรือกรรมกรที่มีอยู่ แม้ชนเหล่านั้นถูกอาชญา
ถูกภัยคุกคาม มีหน້านองด้วยน้ำตาร้องไห้พลง กระทำบริกรรมไปพลง ฯ

[๑๕๐] ครั้งนั้นแล พวกภิกษุหลายรูปครองผ้าเรียบร้อยแล้วในเวลาเช้า
ถือบาตรและจีวรเข้าไปสู่กรุงสาวัตถี เพื่อบิณฑบาต กลับจากบิณฑบาตในเวลาหลัง
ภัตแล้ว เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายบังคมพระผู้มีพระภาคแล้ว
ได้นั่งอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ฯ

ภิกษุเหล่านั้นนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่งแล้ว ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาค
ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ วันนี้พระเจ้าปเสนทิโกศลได้ตระเตรียมการบูชามหาชัย
โคผู้ ๕๐๐ ตัว ลูกโคผู้ ๕๐๐ ตัว ลูกโคตัวเมีย ๕๐๐ ตัว แพะ ๕๐๐ ตัว และ
แกะ ๕๐๐ ตัว ถูนำไปผูกไว้ที่หลักเพื่อบูชาชัย แม้ชนบางคนของพระเจ้า
ปเสนทิโกศลนั้น เป็นทาส คนใช้ หรือกรรมกร ที่มีอยู่ ชนแม้เหล่านั้นถูกอาชญา
ถูกภัยคุกคาม มีหน້านองด้วยน้ำตาร้องไห้พลง กระทำบริกรรมไปพลง ฯ

[๑๕๑] ครั้งนั้นแล พระผู้มีพระภาคทรงทราบเนื้อความนั้นแล้ว จึงได้
ตรัสพระภาษิตนี้ในเวลานั้นว่า

มหาชัยที่มีการตระเตรียมมาก มีการฆ่าแพะ แกะ โค และ
สัตว์ชนิดต่างๆ คือ อัสวเมธ ๑- ปุริสเมธ ๒- สัมมาปาสะ ๓-

วาชเปยยะ ๔- นิรคัพพะ ๕- มหายัญเฬ่านั้น เป็นยัญไม่มี
ผลมาก (เพราะ) พระพุทธเจ้าเป็นต้นผู้แสวงหาคุณอันยิ่งใหญ่
ผู้ดำเนินปฏิบัติอันชอบ ย่อมไม่เข้าไปใกล้ยัญนั้น ฯ

- @๑. อัสวเมธ ได้แก่การฆ่าม้าบูชายัญ แต่ชื่อนี้หมายความกว้างกว่านั้น คือ หมายถึงยัญที่บูชาด้วยสมบัติทุกอย่าง เว้นที่ดินแลคน ซึ่งเขาดั้งเสายัญ ๒๑ เสา สำหรับผูก
@ปศุสัตว์ที่จะต้องฆ่าประมาณ ๕๕๗ ชนิด เพื่อบูชายัญ แล้วทำการบูชาอยู่หลายวันกว่าจะ
@เสร็จพิธี แต่ฉบับพม่าเขียนไปเป็น สสุสมธ์ แปลว่าสัสสมธ เป็นยัญในพระพุทธศาสนา
@ที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงแก่พระเจ้ามหาวชิตราชในกฏทันทสูตร หมายความว่า การเก็บค่า
@นาตามรัชฎาหารที่สำเร็จผลสืบส่วน เก็บไว้เป็นส่วนหลวงส่วนหนึ่ง นี่เป็นสังคหวัตถุ
@ประการหนึ่งของพระเจ้าจักรพรรดิ ไม่ตรงกับเรื่องในพระสูตรนี้ ฯ
- @๒. ปุริสเมธ ได้แก่การฆ่าคนบูชายัญ แต่ความจริงหมายถึงยัญที่บูชาด้วย
@สมบัติต่างๆ อย่างอัสวเมธนั้น แต่รวมที่ดินเข้าด้วย แต่ในพระพุทธศาสนา หมายถึงการ
@พระราชทานทรัพย์เป็นเบี้ยเลี้ยงและบำเหน็จบำนาญแก่ทวยหาญทุก ๖ เดือน เป็นสังคห-
@วัตถุของพระเจ้าจักรพรรดิประการหนึ่ง ฯ
- @๓. สัมมาปาสะ ได้แก่การผูกสัตว์บูชายัญ โดยเขาทำพิธีเหวี่ยงท่อนไม้สำหรับ
@ด้อนสัตว์เข้าไปที่หลักบูชาเพลิงทั้งคู่ แล้วร่ายเวทตรงที่ท่อนไม้นั้นตก ทำการบูชาตามพิธี
@ผู้บูชาต้องเป็นคนได้เดินทางย้อนไปตามแม่น้ำสรสดีแล้วด้วย จึงจะเข้าพิธีได้ แต่ที่ใน
@พระพุทธศาสนาจัดเป็นสังคหวัตถุของพระเจ้าจักรพรรดิ หมายถึงการเรียกหนังสือสาร
@กรรมธรรม์กู้แต่ชาวเมืองที่ขัดสนแล้วพระราชทานทรัพย์ให้กู้ โดยไม่เรียกดอกเบี้ยเป็น
@เวลา ๓ ปี ฯ
- @๔. วาชเปยยะ ได้แก่ยัญอีกชนิดหนึ่งซึ่งเขาผูกปศุสัตว์ ๑๗ ชนิดบูชา แต่ที่เป็น
@สังคหวัตถุของพระเจ้าจักรพรรดิ หมายถึงการตรัสพระวาจาอันอ่อนหวาน เป็นที่ดูดีมีน้ำ
@ใจของประชาชน ฯ
- @๕. นิรคัพพะ ได้แก่ยัญที่ไม่ต้องมีหลักยัญสำหรับบูชา หมายถึงพิธีชนิดเดียวกับ
@อัสวเมธ แต่บูชาด้วยสมบัติทุกอย่าง ไม่มียกเว้นอะไร ฉะนั้นจึงมีชื่อเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า
@สรรพเมธ แต่ที่ในพระพุทธศาสนาจัดเป็นสังคหวัตถุของพระเจ้าจักรพรรดิ หมายถึงผลที่
@พระมหากษัตริย์สงเคราะห์ด้วยสังคหวัตถุ ๔ ข้างต้นนั้น ที่เป็นเหตุให้รัฐมั่งคั่งสมบูรณ์
@ไม่มีโจรผู้ร้ายและประชากรราษฎรบันเทิงใจเป็นอยู่อย่างที่กล่าวว่า ประตุเรือนไม่ต้องลงลิ้ม
@กลอนระวังก็ได้ฉะนั้น ฯ

ส่วนยัญโค มีการตระเตรียมน้อย ไม่มีการฆ่า แพะ แกะ
โค และสัตว์ชนิดต่างๆ ซึ่งบุคคลบูชาสืบตระกูลทุกเมื่อ
พระพุทธเจ้าเป็นต้นผู้แสวงหาคุณอันยิ่งใหญ่ ผู้ดำเนินปฏิบัติ
อันชอบ ย่อมเข้าไปใกล้ยัญนั้น ฯ
ผู้มีปัญญาควรบูชายัญนั้น ยัญนั้นเป็นยัญมีผลมาก เมื่อบุคคล

บุษายัณญ์นั้นนั่นแหละ ย่อมมีแต่ความดี ไม่มีความชั่วช้า
เลวทราม ยัณญ์ก็เป็นอย่างไพบูลย์ และเทวดาย่อม
เลื่อมใส ฯ

พันธสูตรที่ ๑๐

[๑๕๒] ก็โดยสมัยนั้นแล หมู่มหาชนถูกพระเจ้าปเสนทิโกศลให้จงจำ
ไว้แล้ว บางพวกถูกจองจำด้วยเชือก บางพวกถูกจองจำด้วยข้อคา บางพวกถูก
จองจำด้วยโซ่ตรวน ฯ

ครั้งนั้นแล ภิกษุหลายรูปครองผ้าเรียบร้อยแล้วในเวลาเช้าถือบาตรและจีวร
เข้าไปสู่พระนครสาวัตถิ เพื่อบิณฑบาต ครั้นกลับจากบิณฑบาตในเวลาหลัง
ภัตตาหารแล้ว เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ครั้นแล้วจึงถวายบังคม
พระผู้มีพระภาค แล้วได้นั่งอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ฯ

พวกภิกษุเหล่านั้นนั่งอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่งแล้ว ได้กราบทูลพระผู้มี-
*พระภาคว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ วันนี้หมู่มหาชนถูกพระเจ้าปเสนทิโกศลให้
จองจำไว้แล้ว บางพวกถูกจองจำด้วยเชือก บางพวกถูกจองจำด้วยข้อคา บางพวก
ถูกจองจำด้วยโซ่ตรวน ฯ

[๑๕๓] ครั้งนั้นแล พระผู้มีพระภาคทรงทราบเนื้อความนั้นแล้ว จึงได้
ตรัสพระคาถาเหล่านี้ในเวลานั้นว่า

นักปราชญ์ทั้งหลายไม่ได้กล่าวเครื่องจองจำที่ทำด้วยเหล็ก ทำ
ด้วยไม้ และทำด้วยหญ้า (เชือก) ว่าเป็นเครื่องจองจำที่มัน

นักปราชญ์ทั้งหลายกล่าวความรักใคร่พอใจนักในแก้วมณี
และกุณฑล และความห่วงอาลัยในบุตรและภรรยาทั้งหลาย
ว่าเป็นเครื่องจองจำที่มัน พาให้ตกต่ำ เป็นเครื่องจำที่หย่อนๆ
แต่ปลดปล่อยได้ยาก นักปราชญ์ทั้งหลายตัดเครื่องจองจำ
แม้เช่นนั้นออกบวช เป็นผู้ไม่มีความห่วงอาลัย ละกามสุข
เสียแล้ว ฯ

จบ วรรคที่ ๑

รวมพระสูตรในปฐมวรรคที่ ๑ นี้ คือ

ทหสูตรที่ ๑ ปุริสสูตรที่ ๒ ราชสูตรที่ ๓ ปิยสูตรที่ ๔ อัฏฐกขิต-
*สูตรที่ ๕ อัปภกสูตรที่ ๖ อรรถกรณสูตรที่ ๗ มัลลิกาสูตรที่ ๘ ยัณญสูตรที่ ๙
และพันธสูตรที่ ๑๐ ฯ

ทุติยวรรคที่ ๒

ชฎิลสูตรที่ ๑

[๑๕๔] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระวิหารบุพพาราม
ปราสาทของมิตราภรมา เขตพระนครสาวัตถี ฯ

ก็สมัยนั้น ในเวลาเย็น พระผู้มีพระภาคเสด็จออกจากที่ทรงพักผ่อนแล้ว
ประทับนั่งที่ภายนอกชும்ประตู่ ฯ

ครั้งนั้น พระเจ้าปเสนทิโกศลเสด็จเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ
ครั้นแล้วก็ถวายบังคมพระผู้มีพระภาค แล้วประทับนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ฯ

[๑๕๕] ก็สมัยนั้น ชฎิล ๗ คน นิครนถ์ ๗ คน อเจลก ๗ คน
เอกสาฎกนิครนถ์ ๗ คน ปริพาชก ๗ คน ผู้มีขนรักแร้ เล็บ และขนยาว ถือ
เครื่องบริขารต่างๆ เดินผ่านไปโดยไม่ไกล พระผู้มีพระภาค ฯ

ทันใดนั้น พระเจ้าปเสนทิโกศลก็เสด็จลุกจากอาสนะทรงกระทำพระภุช
เขียงพระอัสสาข้างหนึ่ง ทรงจดพระขานุมณฑลเบื้องขวา ณ พื้นแผ่นดิน ทรง
ประนมอัญชลีไปทางชฎิล ๗ คน นิครนถ์ ๗ คน อเจลก ๗ คน เอกสาฎก-
*นิครนถ์ ๗ คน ปริพาชก ๗ คน เหล่านั้นแล้ว ทรงประกาศพระนาม ๓ ครั้งว่า
ท่านเจ้าข้า ข้าพเจ้าคือพระราชาปเสนทิโกศล... ท่านเจ้าข้า ข้าพเจ้าคือพระราชา
ปเสนทิโกศล ฯ

ลำดับนั้น เมื่อชฎิล ๗ คน นิครนถ์ ๗ คน อเจลก ๗ คน เอกสาฎก-
*นิครนถ์ ๗ คน ปริพาชก ๗ คนเหล่านั้น เดินผ่านไปได้ไม่นาน พระเจ้า
ปเสนทิโกศล เสด็จเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ครั้นแล้ว ก็ถวายบังคม
พระผู้มีพระภาคแล้ว ประทับนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ฯ

พระเจ้าปเสนทิโกศลประทับนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่งแล้ว ได้กราบทูล
พระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ พวกนักบวชเหล่านั้น คงเป็นพระ-
*อรหันต์ หรือท่านผู้บรรลุพระอรหัตตมรรคเหล่าใดเหล่าหนึ่งในโลก ฯ

[๑๕๖] พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกรมหาบพิตร พระองค์เป็นคฤหัสถ์
บริโศกคาม ครอบครองเรือน บรรทมเบียดพระโอรสและพระชายา ทาจรณจันทน์
อันมาแต่แคว้นกาสิ ทรงมาลาของหอมและเครื่องลูบไล้ ยินดีเงินและทอง ยากที่
จะรู้เรื่องนี้ว่า คนพวกนี้เป็นพระอรหันต์ หรือคนพวกนี้บรรลุอรหัตตมรรค ฯ

ดูกรมหาบพิตร สิลพึงรู้ได้ด้วยการอยู่ร่วมกัน ก็สิelnั้นจะพึงรู้ได้โดย
กาลนาน ไม่ใช่ด้วยกาลเล็กน้อย ผู้สนใจจึงจะรู้ได้ ผู้ไม่สนใจก็ไม่รู้ ผู้มีปัญญา
จึงจะรู้ได้ ผู้มีปัญญาทรมาก็ไม่รู้ ฯ

ดูกรมหาบพิตร ความสะอาดพึงรู้ได้ด้วยการงาน ก็ความสะอาดนั้นจะพึง
รู้ได้ด้วยกาลนาน ไม่ใช่ด้วยกาลเล็กน้อย ผู้สนใจจึงจะรู้ได้ ผู้ไม่สนใจก็ไม่รู้
ผู้มีปัญญาจึงจะรู้ได้ ผู้มีปัญญาทรมาก็ไม่รู้ ฯ

ดูกรมหาบพิตร กำลังใจพึงรู้ได้ในคราวมีอันตราย ก็กำลังใจนั้น จะพึงรู้
ได้ด้วยกาลนาน ไม่ใช่ด้วยกาลเล็กน้อย ผู้สนใจจึงจะรู้ได้ ผู้ไม่สนใจก็ไม่รู้

ผู้มีปัญญาจึงจะรู้ได้ ผู้มีปัญญาทรมาก็ไม่รู้ ๆ

คุณกรมหาบพิตร ปัญญาพึงรู้ได้ด้วยการสนทนา ก็ปัญญานั้นจะพึงรู้ได้ด้วยกาลนาน ไม่ใช่ด้วยกาลเล็กน้อย ผู้สนใจจึงจะรู้ได้ ผู้ไม่สนใจก็ไม่รู้ ผู้มีปัญญาจึงจะรู้ได้ ผู้มีปัญญาทรมาก็ไม่รู้ ๆ

[๑๕๗] พระเจ้าปเสนทิโกศลกราบทูลว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ น้า-
*อัครราชย์ ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ เรื่องไม่เคยมีแล้ว ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ เท่าที่
พระผู้มีพระภาคตรัสว่า คุณกรมหาบพิตร พระองค์เป็นคฤหัสถ์ บริโภคคาม...
ยากที่จะรู้เรื่องนี้... ผู้มีปัญญาจึงจะรู้ได้ ผู้มีปัญญาทรมาก็ไม่รู้ ดังนี้ เป็นอันตรัส
ดีแล้ว ๆ

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ นักบวชเหล่านั้นเป็นคนของหม่อมฉัน เป็นจารบุรุษ
เป็นคนสืบข่าวลับ เทียวสอดแนมไปยังชนบทแล้วพากันมา ในภายหลังข้าพระองค์
จึงจะรู้เรื่องราวที่คนเหล่านั้นสืบได้ก่อน ๆ

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ บัดนี้คนเหล่านั้น ชำระล้างละอองธุลีนั้นแล้ว
อาบดี ประเทืองผิวดิ โคนผมและหนวดแล้ว นุ่งห่มผ้าขาว เอบอัมเพียบพร้อม
ด้วยเบญจกามคุณ บำเรอข้าพระองค์อยู่ ๆ

[๑๕๘] ลำดับนั้นแล พระผู้มีพระภาคทรงทราบความนี้แล้ว จึงได้ทรง
ภาษิตพระคาถาเหล่านี้ในเวลานั้นว่า

คนผู้เกิดมาดี ไม่ควรไว้ว่างใจ เพราะผิวพรรณและรูปร่าง
ไม่ควรไว้ว่างใจ เพราะการเห็นกันชั่วครู่เดียว เพราะว่า
นักบวชผู้ไม่สำรวมทั้งหลาย ย่อมเที่ยวไปยังโลกนี้ ด้วย
เครื่องบริวารของเหล่านักบวชผู้สำรวมดีแล้ว ประคองคุณทล-
*ดิน และมาสกโลหะหุ้มด้วยทองคำปลอมไว้ คนทั้งหลาย
ไม่บริสุทธิ์ในภายใน งามแต่ภายนอก แวดล้อมด้วยบริวาร
ท่องเที่ยวอยู่ในโลก ๆ

ปัญจราชสูตรที่ ๒

[๑๕๙] พระผู้มีพระภาคประทับ ... เขตพระนครสาวัตถี ๆ

ก็สมัยนั้น พระราชา ๕ พระองค์ มีพระเจ้าปเสนทิโกศลเป็นประมุข
ผู้เอบอัมเพียบพร้อมได้รับบำเรออยู่ด้วยเบญจพิรกามคุณ เกิดถ้อยคำโต้เถียงกัน
ขึ้นว่า อะไรมีหนอเป็นยอดแห่งกามทั้งหลาย ๆ

ในพระราชาเหล่านั้น บางองค์ได้ตรัสอย่างนี้ว่า รูปทั้งหลายเป็นยอดแห่ง
กามทั้งหลาย ๆ

บางองค์ได้ตรัสอย่างนี้ว่า เสียงทั้งหลายเป็นยอดแห่งกามทั้งหลาย ๆ

บางองค์ได้ตรัสอย่างนี้ว่า กลิ่นทั้งหลายเป็นยอดแห่งกามทั้งหลาย ๆ

บางองค์ได้ตรัสอย่างนี้ว่า รสทั้งหลายเป็นยอดแห่งกามทั้งหลาย ๆ

บางองค์ได้ตรัสอย่างนี้ว่า โผฏฐัพพะทั้งหลายเป็นยอดแห่งกามทั้งหลาย ฯ
เพราะเหตุที่พระราชาเหล่านั้น ไม่อาจทรงยังกันและกันให้เข้าพระทัยได้
จึงพระเจ้าปเสนทิโกศล ได้ตรัสกะพระราชาเหล่านั้นว่า มาเถิดท่านสหยาทั้งหลาย
เรจักเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ครั้นแล้วจักทูลถามความข้อนี้กะพระ-
*ผู้มีพระภาค พระผู้มีพระภาคจักทรงพยากรณ์แก่เราทั้งหลายอย่างใด เราทั้งหลาย
พึงจำคำพยากรณ์นั้นไว้อย่างนั้นเถิด ฯ

พระราชาเหล่านั้น ทรงรับพระดำรัสของพระเจ้าปเสนทิโกศลแล้ว ฯ
[๗๖๐] ครั้นนั้น พระราชา ๕ พระองค์เหล่านั้น มีพระเจ้าปเสนทิโกศล
เป็นประมุข เสด็จเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ครั้นแล้วก็ถวายบังคม
พระผู้มีพระภาคแล้ว ประทับนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ฯ

พระเจ้าปเสนทิโกศล ประทับนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่งแล้ว ได้กราบทูล
พระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์ทั้งหลายในที่นี้ เป็นราชา-
*ทั้ง ๕ คน เอบิรมเพริยพร้อมได้รับบำเรออยู่ด้วยเบญจกามคุณ เกิดมีถ้อยคำ
โต้เถียงกันขึ้นว่า

อะไรหนอเป็นยอดแห่งกามทั้งหลาย บางท่านกล่าวอย่างนี้ว่า รูปทั้งหลาย
เป็นยอดแห่งกามทั้งหลาย บางท่านกล่าวอย่างนี้ว่า เสียงทั้งหลายเป็นยอดแห่ง
กามทั้งหลาย บางท่านกล่าวอย่างนี้ว่า กลิ่นทั้งหลายเป็นยอดแห่งกามทั้งหลาย
บางท่านกล่าวอย่างนี้ว่า รสทั้งหลายเป็นยอดแห่งกามทั้งหลาย บางท่านกล่าวอย่างนี้
ว่า โผฏฐัพพะทั้งหลายเป็นยอดแห่งกามทั้งหลาย ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ อะไร
หนอเป็นยอดแห่งกามทั้งหลาย ฯ

[๗๖๑] พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกรมหาบพิตร ยอดสุดแห่งความ
พอใจนั้นแหละ อาตมภาพกล่าวว่าเป็นยอดในเบญจกามคุณ ดูกรมหาบพิตร รูป-
*เหล่าใดเป็นที่พอใจของคนบางคน รูปเหล่านั้นไม่เป็นที่พอใจของคนบางคน เขา
ดีใจ มีความดำริบริบูรณ์ด้วยรูปเหล่าใด รูปอื่นจากรูปเหล่านั้น จะยิ่งกว่า หรือ
ประณีตกว่า เขาก็ไม่ปรารถนา รูปเหล่านั้นเป็นอย่างยิ่งสำหรับเขา รูปเหล่านั้น
เป็นยอดเยี่ยมสำหรับเขา ดูกรมหาบพิตร เสียงเหล่าใด ... ดูกรมหาบพิตร
กลิ่นเหล่าใด ... ดูกรมหาบพิตร รสเหล่าใด ... ดูกรมหาบพิตร โผฏฐัพพะ
เหล่าใด เป็นที่พอใจของคนบางคน โผฏฐัพพะเหล่านั้น ไม่เป็นที่พอใจของคน
บางคน เขาดีใจ มีความดำริบริบูรณ์ด้วยโผฏฐัพพะเหล่าใด โผฏฐัพพะอื่นจาก
โผฏฐัพพะเหล่านั้น จะยิ่งกว่า หรือประณีตกว่า เขาก็ไม่ปรารถนา โผฏฐัพพะ
เหล่านั้นเป็นอย่างยิ่งสำหรับเขา โผฏฐัพพะเหล่านั้นเป็นยอดเยี่ยมสำหรับเขา ฯ

[๗๖๒] ก็สมัยนั้น จันทนังคลิโกอุบาสกนั่งอยู่ในบริษัทนั้น ฯ

ลำดับนั้น จันทนังคลิโกอุบาสกลุกจากอาสนะ ทำผ้าห่มเฉียงบ่าข้างหนึ่ง
ประนมอัญชลีไปทางพระผู้มีพระภาค แล้วได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่

พระผู้มีพระภาค เหตุอย่างหนึ่ง ย่อมแจ่มแจ้งกะข้าพระองค์ ข้าแต่พระสุคต
เหตุอย่างหนึ่งย่อมแจ่มแจ้งกะข้าพระองค์ ฯ

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกรจันทน์กัลลิกะ ขอเหตุนั้นจงแจ่มแจ้งเถิด ฯ

ลำดับนั้น จันทน์กัลลิกอุบาสก ได้สรรเสริญพระผู้มีพระภาคเฉพาะพระ-
*พักตร์ ด้วยคาถาที่สมควรแก่เหตุนั้นว่า

ดอกปทุมชื้อโกกนุท บานในเวลาเช้า ยังไม่สิ้นกลิ่น
ยังมีกลิ่นหอมอยู่ ฉันทใด ท่านจงดูพระอังคีรส ผู้ไพโรจน์อยู่
จุดดวงอาทิตย์ รุ่งโรจน์อยู่ในอากาศ ฉะนั้น ฯ

[๑๖๓] ลำดับนั้น พระราชา ๕ พระองค์เหล่านั้น ทรงให้จันทน์กัลลิก
อุบาสกห่มด้วยผ้า ๕ ผืน (คือพระราชนิกุลห่ม ๕ ผืน) ฯ

ทันใดนั้น จันทน์กัลลิกอุบาสก ก็ถวายให้พระผู้มีพระภาคทรงห่มด้วย
ผ้า ๕ ผืนเหล่านั้น ฯ

โทณปากสูตรที่ ๑

[๑๖๔] พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ... เขตพระนครสาวัตถี ฯ

ก็สมัยนั้น พระเจ้าปเสนทิโกศลเสวยพระสุราหารหุงด้วยข้าวสารหนึ่ง-
*ทะนาน ครั้งนั้น พระเจ้าปเสนทิโกศลเสวยแล้วทรงอืดอัด เสด็จเข้าไปเฝ้าพระ-
*ผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ครั้นแล้วก็ถวายบังคมพระผู้มีพระภาค แล้วประทับนั่ง ณ
ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ฯ

[๑๖๕] ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคทรงทราบว่ พระเจ้าปเสนทิโกศล
นั้นเสวยแล้วทรงอืดอัด จึงได้ทรงภายิตพระคานีในเวลานั้นว่า

มนุษย์ผู้มีสติอยู่ทุกเมื่อ รู้จักประมาณในโภชนะที่ได้มา
ย่อมมีเวทนาเบาบาง เขาย่อมแก่ช้า ครองอายุได้ยืนนาน ฯ

[๑๖๖] ก็สมัยนั้น มาณพชื่อสุทฺธสนะ ยืนอยู่เบื้องพระปฤษฎางค์
พระเจ้าปเสนทิโกศล ฯ

ลำดับนั้น พระเจ้าปเสนทิโกศลจึงตรัสเรียกสุทฺธสนะมาถามว่า
มาเถิด เจ้าสุทฺธสนะ เจ้าจงเรียนคานีในสำนักพระผู้มีพระภาค แล้วจงกล่าวใน
เวลาเรบริโภคอาหาร อนึ่ง เราจะให้นิตยภัตแก่เจ้าวันละ ๑๐๐ กหาปณะทุกวัน ฯ

สุทฺธสนะมาพบสนองพระดำรัสพระเจ้าปเสนทิโกศลว่า เป็นพระมหา-
*กรุณาอย่างยิ่ง พระพุทธเจ้าข้า ดังนี้ แล้วเรียนคานีในสำนักพระผู้มีพระภาค
กล่าวในเวลาทีพระเจ้าปเสนทิโกศล เสวยพระกระยาหารว่า

มนุษย์ผู้มีสติอยู่ทุกเมื่อ รู้จักประมาณในโภชนะที่ได้มา
ย่อมมีเวทนาเบาบาง เขาย่อมแก่ช้า ครองอายุได้ยืนนาน ฯ

[๑๖๗] ครั้งนั้น พระเจ้าปเสนทิโกศล ทรงดำรงอยู่โดยมีพระกระยาหาร
หนึ่งทะนานข้าวสุกเป็นอย่างมากเป็นลำดับมา ฯ

ในลำดับต่อมา พระเจ้าปเสนทิโกศลมีพระวรกายกระปรีกระเปร่าดี ทรง
ลูบพระวรกายด้วยฝ่าพระหัตถ์ ทรงเปล่งพระอุทานนี้ในเวลานั้นว่า พระผู้มีพระภาค
พระองค์นั้น ทรงอนุเคราะห์เราด้วยประโยชน์ทั้ง ๒ คือ ประโยชน์ภพนี้ และ
ประโยชน์ภพหน้าหนอ ฯ

ปฐมสังคามวัตตสูตรที่ ๔

[๗๖๘] พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ... เขตพระนครสาวัตถี ฯ

ครั้งนั้น พระเจ้าแผ่นดินมคธอชาตศัตรู เวเทหิบุตร ทรงตระเตรียม

จตุรงคินีเสนา ยกไปปรุกรานพระเจ้าปเสนทิโกศล ถึงแคว้นกาฬี ฯ

พระเจ้าปเสนทิโกศลได้ทรงสดับข่าวว่า พระเจ้าแผ่นดินมคธอชาตศัตรู

เวเทหิบุตร ทรงตระเตรียมจตุรงคินีเสนายกมารุกรานเราถึงแคว้นกาฬี ฯ

ลำดับนั้น พระเจ้าปเสนทิโกศลจึงทรงจัดจตุรงคินีเสนา ยกออกไปต่อสู้

พระเจ้าแผ่นดินมคธ อชาตศัตรู เวเทหิบุตร ป้องกันแคว้นกาฬี ฯ

ครั้งนั้น พระเจ้าแผ่นดินมคธอชาตศัตรู เวเทหิบุตร กับพระเจ้าปเสน-

*ทิโกศล ทรงทำสงครามกันแล้ว แต่ในสงครามครั้งนั้น พระเจ้าแผ่นดินมคธ-

*อชาตศัตรู เวเทหิบุตรทรงชำนะพระเจ้าปเสนทิโกศล ฯ

ฝ่ายพระเจ้าปเสนทิโกศลผู้ปราชย์ ก็เสด็จล่าทัพกลับพระนครสาวัตถี

ราชธานีของพระองค์ ฯ

[๗๖๙] ครั้งนั้น เวลาเช้า ภิกษุเป็นจำนวนมากนุ่งห่มแล้ว ถือบาตรและ

จีวรเข้าไปบิณฑบาตยังพระนครสาวัตถี เทียบบิณฑบาตไปในพระนครสาวัตถีแล้ว

ในเวลาปัจฉาภัต กลับจากบิณฑบาตแล้ว เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ

ครั้นแล้ว ก็ถวายบังคมพระผู้มีพระภาค แล้วนั่งอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ฯ

ภิกษุเหล่านั้นนั่งอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่งแล้ว ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาค

ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ขอประทานพระโอสภ พระเจ้าแผ่นดินมคธอชาตศัตรู

เวเทหิบุตร ทรงตระเตรียมจตุรงคินีเสนา ยกมารุกรานพระเจ้าปเสนทิโกศลถึง

แคว้นกาฬี พระเจ้าปเสนทิโกศลได้ทรงสดับข่าวว่า พระเจ้าแผ่นดินมคธอชาตศัตรู

เวเทหิบุตร ทรงตระเตรียมจตุรงคินีเสนา ยกมารุกรานเราถึงแคว้นกาฬี ข้าแต่-

*พระองค์ผู้เจริญ ลำดับนั้น พระเจ้าปเสนทิโกศล จึงทรงจัดจตุรงคินีเสนา ยก

ออกไปต่อสู้พระเจ้าแผ่นดินมคธอชาตศัตรู เวเทหิบุตร ป้องกันแคว้นกาฬี ครั้งนั้น

พระเจ้าแผ่นดินมคธอชาตศัตรู เวเทหิบุตร กับพระเจ้าปเสนทิโกศลทรงทำสงคราม

กันแล้ว แต่ในสงครามครั้งนั้น พระเจ้าแผ่นดินมคธอชาตศัตรู เวเทหิบุตร ทรง

ชำนะพระเจ้าปเสนทิโกศล ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ฝ่ายพระเจ้าปเสนทิโกศล

ผู้ปราชย์ ก็เสด็จล่าทัพกลับพระนครสาวัตถีราชธานีของพระองค์ ฯ

[๗๗๐] พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย พระเจ้าแผ่นดิน

มคธอชาตศัตรู เวเทหิบุตร มีมิตรเลวทราม มีสหายเลวทราม มีพระทัยน้อมไป

ในคนเลวทราม ดูกรภิกษุทั้งหลาย ฝ่ายพระเจ้าปเสนทิโกศล มิมิตรดิงาม มี
สหายดิงาม มีพระทัยน้อมไปในคนดิงาม ดูกรภิกษุทั้งหลาย วันนี้พระเจ้าปเสน-
*ทิโกศลทรงพำมาแล้วอย่างนี้ จักบรรทมเป็นทุกข์ตลอดราตรีนี้ ฯ

[๑๓๑] พระผู้มีพระภาคผู้พระสุคตศาสดา ครั้นตรัสไวยากรณ์ภิกษุดังนี้
จบลงแล้ว จึงได้ตรัสคาถาประพันธ์ต่อไปอีกว่า

ผู้ขำระย้อมก่อเวร ผู้เพื่อย่อมนอนเป็นทุกข์ บุคคลละความ
ชนะและความแพ้เสียแล้ว จึงสงบระงับ นอนเป็นสุข ฯ

ทุติยสังคามวัตตสูตรที่ ๕

[๑๓๒] ครั้งนั้น พระเจ้าแผ่นดินมคธชาตศัตรู เวเทหิบุตร ทรง
ตระเตรียมจตุรงคินีเสนา ยกไปรุกรานพระเจ้าปเสนทิโกศลถึงแคว้นกาสิ ฯ

พระเจ้าปเสนทิโกศลได้ทรงสดับข่าวว่า พระเจ้าแผ่นดินมคธชาตศัตรู
เวเทหิบุตร ทรงตระเตรียมจตุรงคินีเสนา ยกมารุกรานเราถึงแคว้นกาสิ ฯ

ลำดับนั้น พระเจ้าปเสนทิโกศลจึงทรงจัดจตุรงคินีเสนา ยกออกไปต่อสู้
พระเจ้าแผ่นดินมคธชาตศัตรู เวเทหิบุตร ป้องกันแคว้นกาสิ ฯ

ครั้งนั้น พระเจ้าแผ่นดินมคธชาตศัตรู เวเทหิบุตร กับพระเจ้าปเสน-
*ทิโกศลทรงทำสงครามกันแล้ว แต่ในสงครามครั้งนั้นพระเจ้าปเสนทิโกศลทรง
ชำระพระเจ้าแผ่นดินมคธชาตศัตรู เวเทหิบุตร และทรงจับพระองค์เป็นเชลย
ศึกได้ ฯ

[๑๓๓] ครั้งนั้น พระเจ้าปเสนทิโกศลได้มีพระดำริว่า ถึงแม้พระเจ้า
แผ่นดินมคธชาตศัตรู เวเทหิบุตรนี้ จะประทุษร้ายเราผู้มีได้ประทุษร้าย แต่เธอก็ยัง
เป็นพระภาคินีของเรายกะนั้นเลย เราควรยึดพลช้างทั้งหมด ยึดพลม้า
ทั้งหมด ยึดพลรถทั้งหมด ยึดพลเดินเท้าทั้งหมดของพระเจ้าแผ่นดินมคธชาตศัตรู
เวเทหิบุตร แล้วปล่อยพระองค์ไปทั้งยังมีพระชนม์อยู่เถิด ฯ

ลำดับนั้น พระเจ้าปเสนทิโกศลทรงยึดพลช้างทั้งหมด ทรงยึดพลม้า
ทั้งหมด ทรงยึดพลรถทั้งหมด ทรงยึดพลเดินเท้าทั้งหมด ของพระเจ้าแผ่นดิน
มคธชาตศัตรู เวเทหิบุตร แล้วทรงปล่อยพระองค์ไปทั้งยังมีพระชนม์อยู่ ฯ

[๑๓๔] ครั้งนั้น เวลาเช้า ภิกษุเป็นจำนวนมาก นุ่งห่มแล้ว ถือบาตร
และจีวร เข้าไปบิณฑบาตยังพระนครสาวัตถี เทียบบิณฑบาตไปในพระนครสาวัตถี
แล้ว ในเวลาปัจฉิมภัต กลับจากบิณฑบาตแล้ว เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่
ประทับ ครั้นแล้วก็ถวายบังคมพระผู้มีพระภาค แล้วนั่งอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ฯ

ภิกษุเหล่านั้น นั่งอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่งแล้ว ได้กราบทูลพระผู้มี
พระภาคว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ขอประทานพระโอสภ พระเจ้าแผ่นดินมคธ
ชาตศัตรู เวเทหิบุตร ทรงตระเตรียมจตุรงคินีเสนา ยกมารุกรานพระเจ้าปเสนทิ-
*โกศลถึงแคว้นกาสิ พระเจ้าปเสนทิโกศลได้ทรงสดับข่าวว่า พระเจ้าแผ่นดินมคธ

อชาตศัตรู เวเทหิบุตร ทรงตระเตรียมจตุรงคินีเสนา ยกมารุกรานเราถึงแคว้นกาสิ
ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ลำดับนั้น พระเจ้าปเสนทิโกศลจึงทรงจัดจตุรงคินีเสนา
ยกออกไปต่อสู้พระเจ้าแผ่นดินมคธอชาตศัตรู เวเทหิบุตร ป้องกันแคว้นกาสิ
ครั้งนั้น พระเจ้าแผ่นดินมคธอชาตศัตรู เวเทหิบุตรกับพระเจ้าปเสนทิโกศล ทรง
ทำสงครามกันแล้ว ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ แต่ในสงครามครั้งนั้น พระเจ้าปเสน-
*ทิโกศลทรงฆ่าพระเจ้าแผ่นดินมคธอชาตศัตรู เวเทหิบุตร และทรงจับพระองค์
เป็นเชลยศึกได้ด้วย ครั้งนั้น พระเจ้าปเสนทิโกศลได้มีพระดำริว่า ถึงแม้พระเจ้า
แผ่นดินมคธอชาตศัตรู เวเทหิบุตรนี้ จะประทุษร้ายเราผู้มีได้ประทุษร้าย แต่เธอ
ก็ยังเป็นพระภาคิไนยของเรา อย่างกระนั้นเลยเราควรยึดพลช้างทั้งหมด ยึดพลม้า
ทั้งหมด ยึดพลรถทั้งหมด ยึดพลเดินเท้าทั้งหมด ของพระเจ้าแผ่นดินมคธอชาตศัตรู
เวเทหิบุตร แล้วปล่อยพระองค์ไปทั้งยังมีพระชนม์อยู่เถิด ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ
ลำดับนั้น พระเจ้าปเสนทิโกศลทรงยึดพลช้างทั้งหมด ทรงยึดพลม้าทั้งหมด ทรง
ยึดพลรถทั้งหมด ทรงยึดพลเดินเท้าทั้งหมด ของพระเจ้าแผ่นดินมคธอชาตศัตรู
เวเทหิบุตร แล้วทรงปล่อยพระองค์ไปทั้งยังมีพระชนม์อยู่ ฯ

[๓๓๕] ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคทรงทราบเนื้อความนี้แล้วจึง ได้ทรง
ภาษิตพระคาถาเหล่านี้ในเวลานั้นว่า

บุรุษจะแย่งชิงเขาได้ ก็ชั่วกาลที่การแย่งชิงของเขายังพอสำเร็จ
ได้ แต่เมื่อใด คนเหล่านี้ยอมแย่งชิง ผู้แย่งชิงนั้น ย่อม
ถูกเขากลับแย่งชิงเมื่อนั้น ฯ
เพราะว่า คนพาลยอมสำคัญว่า เป็นฐานะตราบเท่าที่บาป
ยังไม่ให้ผล แต่บาปให้ผลเมื่อใด คนพาลยอมเข้าถึงทุกข์
เมื่อนั้น ฯ
ผู้มาข่มได้รับการมาตอบ ผู้ข้านะข่มได้รับการชนะตอบ
ผู้ต่ำข่มได้รับการค่าตอบ และผู้ซึ่งเคียดข่มได้รับความ
ซึ่งเคียดตอบ ฉะนั้น เพราะความหมุนเวียนแห่งกรรม ผู้แย่ง
ชิงนั้น ย่อมถูกเขากลับแย่งชิงคืน ฯ

ธิตุสูตรที่ ๖

[๓๓๖] สาวัตถินิทาน ฯ

ครั้งนั้น พระเจ้าปเสนทิโกศลเสด็จเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ
ครั้นแล้ว ก็ถวายบังคมพระผู้มีพระภาคแล้ว ประทับนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ฯ

ลำดับนั้น ราชบุรุษเข้าไปเฝ้าพระเจ้าปเสนทิโกศลถึงที่ประทับ ครั้นแล้ว
ก็กราบทูล ณ ที่ใกล้พระกรรมของพระเจ้าปเสนทิโกศลว่า ข้าแต่พระองค์
ผู้ประเสริฐ พระนางมัลลิกาเทวีทรงประสูติพระธิดาแล้ว ฯ

เมื่อบุรุษกราบทูลอย่างนี้แล้ว พระเจ้าปเสนทิโกศลก็ไม่ทรงเบิกบาน

พระทัย ฯ

[๓๙๙] ครั้นนั้น พระผู้มีพระภาคทรงทราบ ว่า พระเจ้าปเสนทิโกศล ไม่ทรงเบิกบานพระทัย จึงได้ทรงภายิตพระกาลาเหล่านี้ในเวลานั้นว่า

ดูกรมหาบพิตรผู้เป็นใหญ่ยิ่งกว่าปวงชน แท้จริง แม่สตรี
บางคนก็เป็นผู้ประเสริฐ พระองค์จึงชุลเลียงไว้ สตรีที่มี
ปัญญา มีศีล ปฏิบัติแม่พ่อพ่อผัวดั่งเทวดา จงรักสามี ฯ
บุตรที่เกิดจากสตรีนั้น ย่อมเป็นคนแก้วกล้า เป็นเจ้าแห่ง
ทิศได้ บุตรของภริยาดีเช่นนั้น แม้ราชสมบัติก็ครอบครอง
ได้ ฯ

ปฐมอัปมาทสูตรที่ ๘

[๔๐๐] พระผู้มีพระภาคประทับ ... เขตพระนครสาวัตถี ... พระเจ้า
ปเสนทิโกศล ประทับนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่งแล้ว ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาค
ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ธรรมอย่างหนึ่งที่ยึดไว้ได้ซึ่งประโยชน์ทั้ง ๒ คือ
ประโยชน์ภพนี้ และประโยชน์ภพหน้า มีอยู่หรือ พระเจ้าข้า ฯ

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกรมหาบพิตร ธรรมอย่างหนึ่งที่ยึดไว้ได้ซึ่ง
ประโยชน์ทั้ง ๒ คือ ประโยชน์ภพนี้ และประโยชน์ภพหน้ามีอยู่ ฯ

พระเจ้าปเสนทิโกศลกราบทูลถามว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ธรรมอย่าง-
*หนึ่งที่ยึดไว้ได้ซึ่งประโยชน์ทั้ง ๒ คือ ประโยชน์ภพนี้ และประโยชน์ภพหน้า
คืออะไร ฯ

[๔๐๑] พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกรมหาบพิตร ธรรมอย่างหนึ่งที่ยึด
ไว้ได้ซึ่งประโยชน์ทั้ง ๒ คือ ประโยชน์ภพนี้ และประโยชน์ภพหน้า คือ ความ
ไม่ประมาท ฯ

ดูกรมหาบพิตร รอยเท้าของสัตว์ทั้งหลายที่สัญจรไปบนแผ่นดิน ชนิดใด
ชนิดหนึ่ง รอยเท้าเหล่านั้นทั้งหมด ย่อมถึงการรวมลงในรอยเท้าข้าง รอยเท้าข้าง
ย่อมกล่าวกันว่า เป็นเล็กกว่ารอยเท้าเหล่านั้น เพราะเป็นของใหญ่ ข้อนี้อุปมา
ฉันใด ดูกรมหาบพิตร ธรรมอย่างหนึ่งที่ยึดไว้ได้ซึ่งประโยชน์ทั้ง ๒ คือ ประโยชน์
ภพนี้ และประโยชน์ภพหน้า คือความไม่ประมาท ก็มีอุปมาฉันนั้น ฯ

[๔๐๒] พระผู้มีพระภาคผู้พระสุคตศาสดา ครั้นตรัสไวยากรณภายิตนี้
จบลงแล้ว จึงได้ตรัสคาถาประพันธ์ต่อไปอีกว่า

บุคคลปรารถนาอยู่ซึ่งอายุ ความไม่มีโรค วรรณะ สวรรค์
ความเกิดในตระกูลสูง และความยินดีอันโอฬารต่อๆ ไป
พึงบำเพ็ญความไม่ประมาท บัณฑิตทั้งหลายย่อมสรรเสริญ
ความไม่ประมาทในบุญกิริยาทั้งหลาย บัณฑิตผู้ไม่ประมาท
ย่อมยึดไว้ได้ซึ่งประโยชน์ทั้ง ๒ คือ ประโยชน์ภพนี้ และ

ประโยชน์ภพหน้า เพราะยึดไว้ได้ซึ่งประโยชน์ ผู้มีปัญญา

จึงได้นามว่า "บัณฑิต" ฯ

ทศยอัปมาทสูตรที่ ๘

[๑๘๑] พระผู้มีพระภาคประทับ ... เขตพระนครสาวัตถี ...

พระเจ้าปเสนทิโกศลประทับนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่งแล้ว ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ขอประทานพระโอภาส ความปริวิตกแห่งใจบังเกิดขึ้นแก่ข้าพระองค์ผู้เข้าที่หลับพักผ่อนอยู่อย่างนี้ว่า ธรรมที่พระผู้มีพระภาคตรัสดีแล้วนั้นแหละ สำหรับผู้มีมิตรดี มีสหชาติ มีจิตน้อมไปในคนที่ดี ไม่ใช่สำหรับผู้มีมิตรชั่ว มีสหชาติ มีจิตน้อมไปในคนที่ชั่ว ฯ

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกรมหาบพิตร ข้อนี้เป็นอย่างนั้น ดูกรมหา-
*บพิตร ข้อนี้เป็นอย่างนั้น ดูกรมหาบพิตร ธรรมที่อาตมภาพกล่าวดีแล้วนั้นแหละ สำหรับผู้มีมิตรดี มีสหชาติ มีจิตน้อมไปในคนดี ไม่ใช่สำหรับผู้มีมิตรชั่ว มีสหชาติ มีจิตน้อมไปในคนที่ชั่ว ฯ

[๑๘๒] ดูกรมหาบพิตร สมัยหนึ่ง อาตมภาพอยู่ที่นิคมของหมู่เจ้า
สากยะ ชื่อว่านครกะ ในสักกชนบท ดูกรมหาบพิตร ครั้นนั้น ภิกษุอาณนท
เข้าไปหาอาตมภาพถึงที่อยู่ ครั้นแล้ว ก็อภิวาทอาตมภาพ แล้วนั่งอยู่ ณ ที่ควร
ส่วนข้างหนึ่ง ดูกรมหาบพิตร ภิกษุอาณนทนั่งอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่งแล้ว
ได้กล่าวกะอาตมภาพว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ความเป็นผู้มีมิตรดี มีสหชาติ
มีจิตน้อมไปในคนที่ดี เป็นคุณกึ่งหนึ่งแห่งพรหมจรรย์ ดูกรมหาบพิตร เมื่อภิกษุ
อาณนทกล่าวอย่างนี้แล้ว อาตมภาพได้กล่าวกะภิกษุอาณนทว่า ดูกรอาณนท
เธออย่ากล่าวอย่างนั้น ดูกรอาณนท ความเป็นผู้มีมิตรดี มีสหชาติ มีจิตน้อมไป
ในคนที่ดีนี้ เป็นพรหมจรรย์ทั้งสิ้นทีเดียว ดูกรอาณนท นี้ภิกษุผู้มีมิตรดีพึง
ปรารภนา ภิกษุผู้มีมิตรดี มีสหชาติ มีจิตน้อมไปในคนที่ดี จักเจริญอริยมรรค
มีองค์แปด จักกระทำซึ่งอริยมรรคมีองค์แปดให้มากได้ ฯ

[๑๘๓] ดูกรอาณนท ก็ภิกษุผู้มีมิตรดี มีสหชาติ มีจิตน้อมไปในคนที่ดี
ย่อมเจริญอริยมรรคมีองค์แปด ย่อมกระทำซึ่งอริยมรรคมีองค์แปดให้มากได้
อย่างไร ฯ

ดูกรอาณนท ภิกษุในศาสนานี้ ย่อมเจริญสัมมาทสิ อ้นอาศัยวิเวก
อาศัยวิราคะ อาศัยนิโรธ น้อมไปเพื่อความสละคืน ย่อมเจริญสัมมาสังกัปปะ ...
ย่อมเจริญสัมมาวาจา ... ย่อมเจริญสัมมากัมมันตะ ... ย่อมเจริญสัมมาอาชีวะ ...
ย่อมเจริญสัมมาวายามะ ... ย่อมเจริญสัมมาสติ ... ย่อมเจริญสัมมาสมาธิ อ้น
อาศัยวิเวก อาศัยวิราคะ อาศัยนิโรธ น้อมไปเพื่อความสละคืน ฯ

ดูกรอาณนท ภิกษุผู้มีมิตรดี มีสหชาติ มีจิตน้อมไปในคนที่ดี ย่อมเจริญ
อริยมรรคมีองค์แปด ย่อมกระทำซึ่งอริยมรรคมีองค์แปดให้มากได้ อย่างนี้แล ฯ

คุณอรานนท์ โดยปริยายแล้ว ฟังทราบว่าเป็นผู้มีมิตรดี มีสหายดี มีจิตน้อมไปในคนที่ดี นี่เป็นพรหมจรรย์ทั้งสิ้นทีเดียว ฯ

คุณอรานนท์ ด้วยว่าอาศัยเราเป็นมิตรดี สัตว์ทั้งหลายผู้มีความเกิดเป็นธรรมดา ย่อมหลุดพ้นจากความเกิดได้ สัตว์ทั้งหลายผู้มีความแก่เป็นธรรมดา ย่อมหลุดพ้นจากความแก่ได้ สัตว์ทั้งหลายผู้มีความเจ็บป่วยเป็นธรรมดา ย่อมหลุดพ้นจากความเจ็บป่วยได้ สัตว์ทั้งหลายผู้มีความตายเป็นธรรมดา ย่อมหลุดพ้นจากความตายได้ สัตว์ทั้งหลายผู้มีความโศก ความรำไร ความทุกข์ ความเสียใจ และความคับแค้นใจเป็นธรรมดา ย่อมหลุดพ้นจากความโศก ความรำไร ความทุกข์ ความเสียใจ และความคับแค้นใจได้ ฯ

คุณอรานนท์ โดยปริยายนี้แล ฟังทราบว่าเป็นผู้มีมิตรดี มีสหายดี มีจิตน้อมไปในคนที่ดี นี่เป็นพรหมจรรย์ทั้งสิ้นทีเดียว ฯ

[๓๘๔] คุณกรมหาบทิตร เพราะเหตุอันนั้นแหละ พระองค์พึงทรงสำเหนียกอย่างนี้ว่า เราจักเป็นผู้มีมิตรดี มีสหายดี มีจิตน้อมไปในคนที่ดี คุณกรมหาบทิตร พระองค์พึงทรงสำเหนียกอย่างนี้แล ฯ

คุณกรมหาบทิตร ธรรมอย่างหนึ่งนี้ คือความไม่ประมาทในกุศลธรรมทั้งหลาย พระองค์ผู้มีมิตรดี มีสหายดี มีจิตน้อมไปในคนที่ดี ฟังทรงอาศัยอยู่เกิด ฯ

คุณกรมหาบทิตร เมื่อพระองค์ไม่ประมาท อาศัยความไม่ประมาท หมุนนางสนมผู้ตามเสด็จจักมีความคิดอย่างนี้ว่า พระราชาเป็นผู้ไม่ประมาท อาศัยความไม่ประมาท ถ้ากระนั้น แม้พวกเราจักเป็นผู้ไม่ประมาท อาศัยความไม่ประมาท ฯ

คุณกรมหาบทิตร เมื่อพระองค์ไม่ประมาท อาศัยความไม่ประมาท แม้กษัตริย์ทั้งหลายผู้ตามเสด็จจักมีความคิดอย่างนี้ว่า พระราชาเป็นผู้ไม่ประมาท อาศัยความไม่ประมาท ถ้ากระนั้น แม้พวกเราจักเป็นผู้ไม่ประมาท อาศัยความไม่ประมาท ฯ

คุณกรมหาบทิตร เมื่อพระองค์ไม่ประมาท อาศัยความไม่ประมาท แม้กองทัพบก (ข้าราชการฝ่ายทหาร) ก็จักมีความคิดอย่างนี้ว่า พระราชาเป็นผู้ไม่ประมาท อาศัยความไม่ประมาท ถ้ากระนั้น แม้พวกเราจักเป็นผู้ไม่ประมาท อาศัยความไม่ประมาท ฯ

คุณกรมหาบทิตร เมื่อพระองค์ไม่ประมาท อาศัยความไม่ประมาท แม้ชาวนิกมและชาวชนบทก็จักมีความคิดอย่างนี้ว่า พระราชาเป็นผู้ไม่ประมาท อาศัยความไม่ประมาท ถ้ากระนั้น แม้พวกเราจักเป็นผู้ไม่ประมาท อาศัยความไม่ประมาท ฯ

คุณกรมหาบทิตร เมื่อพระองค์ไม่ประมาท อาศัยความไม่ประมาท แม้พระองค์เองก็จักเป็นผู้ได้รับคุ้มครองแล้ว ได้รับรักษาแล้ว แม้หมุนนางสนมก็จัก

เป็นผู้ได้รับคุ้มครองแล้ว ได้รับการรักษาแล้ว แม้เรือนคลังก็จักเป็นอันได้รับ
คุ้มครองแล้ว ได้รับการรักษาแล้ว ฯ

[๑๘๕] พระผู้มีพระภาคผู้พระสุคตศาสดา ครันตรัสไวยากรณ์ภยิตนี้
จบลงแล้ว จึงได้ตรัสสถาปนาพันธต่อไปอีกว่า

บุคคลผู้ปรารถนาโกะอัน โอพารต่อๆ ไป พึงบำเพ็ญความ
ไม่ประมาณ บัณฑิตทั้งหลาย ย่อมสรรเสริญความไม่ประมาณ
ในบุญกิริยาทั้งหลาย บัณฑิตผู้ไม่ประมาณย่อมยึดไว้ได้ซึ่ง
ประโยชน์ทั้ง ๒ คือประโยชน์ภพนี้ และประโยชน์ภพหน้า
เพราะยึดไว้ได้ซึ่งประโยชน์ ผู้มีปัญญาจึงได้นามว่า
"บัณฑิต" ฯ

ปฐมปาฐกสูตรที่ ๕

[๑๘๖] สาวัตถิณีทาน ฯ

ครั้งนั้น พระเจ้าปเสนทิโกศลเสด็จเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ
ในเวลาเที่ยงวัน ครั้นแล้ว ก็ถวายบังคมพระผู้มีพระภาคแล้วประทับนั่ง ณ ที่ควร
ส่วนข้างหนึ่ง ฯ

พระผู้มีพระภาคได้ตรัสกะพระเจ้าปเสนทิโกศลผู้ประทับนั่ง ณ ที่ควรส่วน
ข้างหนึ่งว่า เชิญเถอะมหาบพิตร พระองค์เสด็จมาจากไหนหนอ ในเวลาเที่ยงวัน ฯ

พระเจ้าปเสนทิโกศลกราบทูลว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ฤๅหบดีผู้เป็น
เศรษฐีในพระนครสาวัตถิณีนี้ กระทำกาลกิริยาแล้ว หม่อมฉันให้ชนทรัพย์สมบัติ
อันไม่มีบุตรรับมรดกนั้น มาไว้ในพระราชวังแล้วก็มา ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ
เฉพาะเงินเท่านั้นมี ๘,๐๐๐,๐๐๐ ส่วนเครื่องอุปโภคไม่ต้องพูดถึง ก็แต่ฤๅหบดีผู้เป็น
เศรษฐีนั้น ได้บริโภคน้ำอาหารเห็นปานนี้ คือบริโภคน้ำขลุกขลิกกับน้ำส้มพวมน้ำ ได้ใช้
ผ้าเครื่องนุ่งห่มเห็นปานนี้ คือนุ่งห่มผ้าเนื้อหยาบที่ตัดเป็นสามชิ้นเย็บติดกัน ได้ใช้
ยานพาหนะเห็นปานนี้ คือใช้รถเกาๆ กันร่วมทำด้วยใบไม้ ฯ

[๑๘๗] พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกรมหาบพิตร ขื่อนี้เป็นอย่างนั้น
ดูกรมหาบพิตร ขื่อนี้เป็นอย่างนั้น ดูกรมหาบพิตร อัสตบุรุษได้โกะอัน โอพาร
แล้ว ไม่ยังตนให้ได้รับความสุข ให้ได้รับความอึดหนำเลย ไม่ยังมารดาและบิดา
ให้ได้รับความสุข ให้ได้รับความอึดหนำ ไม่ยังบุตรและภรรยาให้ได้รับความสุข
ให้ได้รับความอึดหนำ ไม่ยังทาสกรรมกรให้ได้รับความสุข ให้ได้รับความอึดหนำ
ไม่ยังมิตรและอำมาตย์ให้ได้รับความสุข ให้ได้รับความอึดหนำ ไม่ยังทักษิณอัน
มีผลในเบื้องบน มีอรรถมนต์ดี มีวิบากเป็นสุข เป็นไปเพื่อสวรรค์ ให้ตั้งอยู่ใน
สมณพราหมณ์ทั้งหลาย โกะเหล่านั้นของเขาที่มีได้ใช้สอยโดยชอบอย่างนี้
พระราชวังทั้งหลายย่อมนำไปบ้าง โจรทั้งหลายย่อมนำไปบ้าง ไฟย่อมไหม้เสียบ้าง
น้ำย่อมพัดไปเสียบ้าง ทายาททั้งหลายผู้ไม่เป็นที่รักย่อมนำไปบ้าง ฯ

ดูกรมหาบพิตร เมื่อเป็นเช่นนี้ โทษะที่มีได้ใช้สอยโดยชอบของเขา
เหล่านั้น ย่อมถึงความหมดสิ้นไปเปล่าโดยไม่ถึงการบริโภคะ ฯ

ดูกรมหาบพิตร ในที่ของมนุษย์ มีสระโบกขรณีซึ่งมีน้ำใส มีน้ำเย็น
มีน้ำจืดสนิท ใสตลอด มีท่าดี น้ำร้อนรมย์ น้ำนั้นคนไม่พึงดักเอาไปเลย ไม่พึง
ดื่ม ไม่พึงอาบ หรือไม่พึงกระทำตามความต้องการได้ ดูกรมหาบพิตร ก็เมื่อ
เป็นเช่นนี้ น้ำที่มีได้บริโภคะโดยชอบนั้น พึงถึงความหมดสิ้นไปเปล่า โดยไม่ถึง
การบริโภคะ แม้ฉันทดูกรมหาบพิตร อัสตบรูษได้โทษะอันโอฬารแล้ว ไม่ยัง
ตนให้ได้รับความสุข ให้ได้รับความอึดหนำเลย ฯลฯ ดูกรมหาบพิตร เมื่อเป็น
เช่นนี้ โทษะที่มีได้บริโภคะโดยชอบของเขาเหล่านั้น ย่อมถึงความหมดสิ้นไป
เปล่าโดยไม่ถึงการบริโภคะ ฉะนั้นเหมือนกัน ฯ

[๑๘๘] ดูกรมหาบพิตร ส่วนอัสตบรูษได้โทษะอันโอฬารแล้ว ย่อมยัง
ตนให้ได้รับความสุข ให้ได้รับความอึดหนำ ย่อมยังมารดาและบิดาให้ได้รับความ
สุข ให้ได้รับความอึดหนำ ย่อมยังบุตรและภรรยาให้ได้รับความสุข ให้ได้รับ
ความอึดหนำ ย่อมยังทาสกรรมกรให้ได้รับความสุข ให้ได้รับความอึดหนำ ย่อม
ยังมิตรและอำมาตย์ให้ได้รับความสุข ให้ได้รับความอึดหนำ ย่อมประดิษฐานไว้
ซึ่งทักษิณอันมีผลในเบื้องบน มีอารมณ์ดี มีวิบากเป็นสุข เป็นไปเพื่อสวรรค์
ในสมณพราหมณ์ทั้งหลาย โทษะเหล่านั้นของเขา ที่บริโภคะโดยชอบอยู่อย่างนี้
พระราชาทิ้งหลายย่อมนำไปไม่ได้ โจรทิ้งหลายย่อมนำไปไม่ได้ ไฟย่อมไม่ไหม้
น้ำย่อมไม่พัดไป ทายาททั้งหลายผู้ไม่เป็นที่รักย่อมนำไปไม่ได้ ฯ

ดูกรมหาบพิตร เมื่อเป็นเช่นนี้ โทษะที่บริโภคะอยู่โดยชอบของเขาเหล่านี้นั้น
ย่อมถึงการบริโภคะ ไม่ถึงความหมดสิ้นไปเปล่า ฯ

ดูกรมหาบพิตร ในที่ไม่ไกลคามหรือนิคม มีสระโบกขรณี ซึ่งมีน้ำใส
มีน้ำเย็น มีน้ำจืดสนิท ใสตลอด มีท่าดี น้ำร้อนรมย์ น้ำนั้นคนพึงดักไปบ้าง
พึงดื่มบ้าง พึงอาบบ้าง พึงกระทำตามความต้องการบ้าง ดูกรมหาบพิตร ก็เมื่อ
เป็นเช่นนี้ น้ำที่บริโภคะอยู่โดยชอบนั้น พึงถึงการบริโภคะ ไม่ถึงความหมดสิ้นไป
เปล่า แม้ฉันทดูกรมหาบพิตร อัสตบรูษได้โทษะอันโอฬารแล้ว ย่อมยังตนให้
ได้รับความสุข ให้ได้รับความอึดหนำ ฯลฯ เมื่อเป็นเช่นนี้ โทษะที่บริโภคะอยู่
โดยชอบของเขาเหล่านั้น ย่อมถึงการบริโภคะ ไม่ถึงความหมดสิ้นไปเปล่า ฉะนั้น
เหมือนกัน ฯ

[๑๘๙] พระผู้มีพระภาคผู้พระสุคตศาสดา ครั้นตรัสไวยากรณ์ภายิตนี้
จบลงแล้ว จึงได้ตรัสสถาปนาประพันธ์ต่อไปอีกว่า

น้ำมีอยู่ในที่ของมนุษย์ คนย่อมงดน้ำที่ไม่พึงดื่มนั้น ฉันท
คนชั่วได้ทรัพย์แล้ว ย่อมไม่บริโภคะด้วยตนเอง ย่อมไม่ให้
ทาน ฉะนั้น ส่วนวิญญูชนผู้มีปัญญา ได้โทษะแล้ว เขา

ย่อมบริโภคน้ำ และทำกิจ เขาเป็นคนอาหวน เลี้ยงดูหมู่

ญาติ ไม่ถูกติเตียน ย่อมเข้าถึงแดนสวรรค์ ฯ

พุทธยาปุตตกสูตรที่ ๑๐

[๑๕๐] ครั้งนั้น พระเจ้าปเสนทิโกศล เสด็จเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาค
ถึงที่ประทับในเวลาเที่ยงวัน ครั้นแล้ว ก็ถวายบังคมพระผู้มีพระภาคแล้ว ประทับ
นั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ฯ

พระผู้มีพระภาคได้ตรัสแก่พระเจ้าปเสนทิโกศลผู้ประทับนั่ง ณ ที่ควรส่วน
ข้างหนึ่งว่า เชิญเถระมหายาปิตร พระองค์เสด็จมาจากไหนหนอ ในเวลาเที่ยงวัน ฯ

พระเจ้าปเสนทิโกศลกราบทูลว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ คฤหบดีผู้เป็น
เศรษฐีในพระนครสาวัตถีนี้ กระทำกาลกิริยาแล้ว หม่อมฉันให้ขนทรัพย์สมบัติ
อันไม่มีบุตรรับมรดกนั้น มาไว้ในพระราชวังแล้วก็มา ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ
เฉพาะเงินเท่านั้นมี ๑๐,๐๐๐,๐๐๐ ส่วนเครื่องอุปโภคไม่ต้องพูดถึง ข้าแต่พระองค์
ผู้เจริญ ก็คฤหบดีผู้เป็นเศรษฐีนั้น ได้บริโภคน้ำอาหารเห็นปานนี้ คือบริโภคน้ำ
ข้าวกับน้ำส้มพวมน้ำ ได้ใช้ผ้าเครื่องนุ่งห่มเห็นปานนี้ คือนุ่งห่มผ้าเนื้อหยาบที่ตัด
เป็นสามชิ้นเย็บติดกัน ได้ใช้ยานพาหนะเห็นปานนี้ คือใช้รถเกาๆ กันร่วมทำด้วย
ใบไม้ ฯ

[๑๕๑] พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกรมหายาปิตร ข้อนี้เป็นอย่างนั้น
ดูกรมหายาปิตร ข้อนี้เป็นอย่างนั้น ดูกรมหายาปิตร เรื่องเคยมีมาแล้ว คฤหบดี
ผู้เป็นเศรษฐีนั้น ได้สั่งให้จัดบิณฑบาตถวายพระปัจเจกสัมพุทฺธะ นามว่า ตครสิขี
ว่าท่านทั้งหลาย จงถวายบิณฑบาตแก่สมณะแล้วลุกจากอาสนะเดินหลีกไป แต่ครั้ง
ถวายแล้ว ภายหลังได้มีวิปัสสิการว่า บิณฑบาตนี้ ทาสหรือกรรมกรพึงบริโภคยัง
ดีกว่า นอกจากนี้เขายังปลงชีวิตบุตรน้อยคนเดียวของพี่ชาย เพราะเหตุทรัพย์
สมบัติอีก ดูกรมหายาปิตร การที่คฤหบดีผู้เป็นเศรษฐีนั้น สั่งให้จัดบิณฑบาต
ถวายพระตครสิขีปัจเจกสัมพุทฺธะ ด้วยวิบากของกรรมนั้น เขาจึงเข้าถึงสุคติโลก
สวรรค์ ๗ ครั้ง ด้วยวิบากอันเป็นส่วนเหลือของกรรมนั้นเหมือนกัน ได้ครอง
ความเป็นเศรษฐีในพระนครสาวัตถีนี้แหละถึง ๗ ครั้ง ฯ

ดูกรมหายาปิตร การที่คฤหบดีผู้เป็นเศรษฐีนั้นถวายแล้วภายหลังได้มี
วิปัสสิการว่า บิณฑบาตนี้ทาสหรือกรรมกรพึงบริโภคยังดีกว่า ด้วยวิบากของกรรม
นั้น จิตของเขาจึงไม่น้อมไปเพื่อบริโภคอาหารอันโอฬาร จิตของเขาจึงไม่น้อมไป
เพื่อใช้ผ้าเครื่องนุ่งห่มอันโอฬาร จิตของเขาจึงไม่น้อมไปเพื่อใช้ยานพาหนะอัน
โอฬาร จิตของเขาจึงไม่น้อมไปเพื่อบริโภคเบญจกามคุณอันโอฬาร ฯ

ดูกรมหายาปิตร ก็แหละการที่คฤหบดีผู้เป็นเศรษฐีนั้น ปลงชีวิตบุตรน้อย
คนเดียวของพี่ชาย เพราะเหตุทรัพย์สมบัติ ด้วยวิบากของกรรมนั้น เขาจึงถูกไฟ
เผาอยู่ในนรกหลายปี หลายพันปี หลายแสนปี ด้วยวิบากอันเป็นส่วนเหลือของ

กรรมนั้นเหมือนกัน ทรัพย์สมบัติอันไม่มีบุตรรับมรดกของเขานี้ จึงถูกขโมยเข้า
พระคลังหลวงเป็นครั้งที่ ๗ ฯ

คุณกรมหาบพิตร ก็บุญเก่าของคฤหบดีผู้เป็นเศรษฐีนั้นหมดสิ้นแล้ว และ
บุญใหม่ก็ไม่ได้สะสมไว้ ฯ

คุณกรมหาบพิตร ก็ในวันนี้ คฤหบดีผู้เป็นเศรษฐี ถูกไฟเผาอยู่ใน
มหาโรฐานรก ฯ

พระเจ้าปเสนทิโกศลกราบทูลว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ คฤหบดีผู้เป็น
เศรษฐี เข้าถึงมหาโรฐานรกลักษณะนั้นหรือ ฯ

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า อย่างนั้นมหาบพิตร คฤหบดีผู้เป็นเศรษฐี เข้า
ถึงมหาโรฐานรกแล้ว ฯ

[๓๕๒] พระผู้มีพระภาคผู้พระสุคตศาสดา ครั้นตรัสไวยากรณ์ภาษิตนี้
จบลงแล้ว จึงได้ตรัสคาถาประพันธ์ต่อไปอีกว่า

ข้าวเปลือก ทรัพย์ เงินทอง หรือข้าวของ ที่หวงแหนอย่าง
ใดอย่างหนึ่งมีอยู่ ทาส กรรมกร คนใช้ และผู้อาศัยของ
เขา พึงพาเอาไปไม่ได้ทั้งหมด จะต้องถึงซึ่งการละทิ้งไว้
ทั้งหมด ฯ

ก็บุคคลทำกรรมใด ด้วยกาย ด้วยวาจา หรือด้วยใจ กรรม
นั้นแหละ เป็นของๆ เขา และเขาย่อมพาเอากรรมนั้นไป
อนึ่งกรรมนั้นย่อมติดตามเขาไป เหมือนเงาติดตามตน ฉะนั้น
เพราะฉะนั้น บุคคลควรทำกรรมดี สังสมไว้สำหรับภพหน้า
บุญทั้งหลายย่อมเป็นที่พึงของสัตว์ทั้งหลายในโลกหน้า ฯ

จบ บรรคที่ ๒

รวมพระสูตรในวรรคที่ ๒ นี้ มี ๑๐ สูตร คือ ขุณฺณสูตรที่ ๑ ปัญจ-
*ราชสูตรที่ ๒ โทณปากสูตรที่ ๓ สังคามวัตตสูตร กล่าวไว้ ๒ สูตร เป็นที่ ๔
และที่ ๕ ธิตฺตสูตรที่ ๖ อัปปมาทสูตร ๒ สูตร เป็นที่ ๗ และที่ ๘ กับอุปุตตก-
*สูตร กล่าวไว้ ๒ สูตร เป็นที่ ๙ และที่ ๑๐ ครบวรรคพอดี ฯ

ตติยวรรคที่ ๓

ปุคฺคผลสูตรที่ ๑

[๓๕๓] ข้าพเจ้าได้สดับมาแล้วอย่างนี้-

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ในพระเชตวัน อารามของท่าน
อนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตพระนครสาวัตถี ฯ

ครั้งนั้นแล พระเจ้าปเสนทิโกศล เสด็จเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่

ประทับ ครั้นแล้วทรงถวายอภิชาติพระผู้มีพระภาค แล้วได้ประทับนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ฯ

พระผู้มีพระภาคได้ตรัสกะท้าวเธอผู้ประทับนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่งว่า
ดูกรมหาบพิตร บุคคล ๔ จำพวกนี้มีปรากฏอยู่ในโลก บุคคล ๔ จำพวกเป็นไฉน
บุคคล ๔ จำพวกคือ บุคคลผู้มีดีแล้วมีดีต่อไปจำพวก ๑ บุคคลผู้มีดีแล้วกลับ
สว่างต่อไปจำพวก ๑ บุคคลผู้สว่างแล้วกลับมีดีต่อไปจำพวก ๑ บุคคลผู้สว่างแล้ว
คงสว่างต่อไปจำพวก ๑ ฯ

[๑๔๔] ดูกรมหาบพิตร ก้อย่างไร บุคคลชื่อว่ามีดีแล้วคงมีดีต่อไป
ดูกรมหาบพิตร บุคคลบางคนในโลกนี้ เกิดมาภายหลังในตระกูลอันต่ำ คือใน
ตระกูลจันทาล ในตระกูลช่างจักสาน ในตระกูลพราน ในตระกูลช่างรถ หรือ
ในตระกูลคนเทหยาเกื้อ ซึ่งขัดสน มีข้าวน้ำโภชนาหารน้อย มีอาชีพฝืดเคือง
เป็นตระกูลที่หาอาหารและฝ้านุ่งห่มได้โดยยาก และเขาเป็นคนที่มีผิวพรรณทราม
ไม่น่าดูไม่น่าชม เป็นคนเล็กแคระ มีอาพาธมาก เป็นคนเสียดจัญ เป็นน่อย
เป็นคนกระจอกหรือเป็นเปลี้ย ๑- มักหาข้าว น้ำ ฝ้านุ่งห่ม ยวดยาน ดอกไม้
ของหอม เครื่องอุปโภค ที่นอน ที่อยู่อาศัย เครื่องประทีปไม่ใคร่ได้ เขาเข้า
ประพาศอุทิศด้วยกาย วาจา ใจ ครั้นเขาประพาศอุทิศด้วยกาย วาจา ใจแล้ว
@๑. คนกระจอก คือเดินขาเขย่ง ฯ คนเปลี้ย คือเป็นอัมพาต ตายแถบหนึ่ง
ครั้นตายไปย่อมเข้าถึงอบาย ทุกคติ วินิบาต นรก ดูกรมหาบพิตร บุรุษพึงไป
จากความมืดทึบสู่ความมืดทึบ หรือพึงไปจากความมืดมัวสู่ความมืดมัว หรือพึง
ไปจากโลหิตอันมีมลทินสู่โลหิตอันมีมลทิน ฉนใด ดูกรมหาบพิตร ตถาคตกล่าว
ว่าบุคคลนี้ มีอุปไมยฉนนั้ ดูกรมหาบพิตร อย่างนี้แล บุคคลชื่อว่าเป็นผู้มีดีแล้ว
คงมีดีต่อไป ฯ

[๑๔๕] ดูกรมหาบพิตร ก้อย่างไร บุคคลชื่อว่าเป็นผู้มีดีแล้วกลับสว่าง
ต่อไป ดูกรมหาบพิตร บุคคลบางคนในโลกนี้ เป็นคนเกิดมาภายหลังในตระกูล
อันต่ำทราม คือในตระกูลจันทาล ในตระกูลช่างจักสาน ในตระกูลพราน ใน
ตระกูลช่างรถ หรือในตระกูลคนเทหยาเกื้อ ขัดสน มีข้าวน้ำโภชนาหารน้อย
มีอาชีพฝืดเคือง เป็นตระกูลที่หาอาหารและฝ้านุ่งห่มได้โดยยาก และเขาเป็นคน
มีผิวพรรณทราม ไม่น่าดูไม่น่าชม เป็นคนเล็กแคระ เป็นคนมีอาพาธมาก เป็น
คนเสียดจัญ เป็นคนน่อย เป็นคนกระจอก หรือเป็นคนเปลี้ย มักหาข้าว น้ำ
ฝ้า ยวดยาน ดอกไม้ ของหอมเครื่องอุปโภค ที่นอน ที่อยู่อาศัย และเครื่อง
ประทีปไม่ใคร่ได้ แม้กระนั้น เขาก็ประพาศอุทิศด้วยกาย วาจา ใจ ครั้นเขา
ประพาศอุทิศด้วยกาย วาจา ใจแล้ว ครั้นตายไป ย่อมเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์
ดูกรมหาบพิตร บุรุษพึงขึ้นจากแผ่นดินสู่บัลลังก์ หรือพึงขึ้นจากบัลลังก์สู่หลังม้า
หรือพึงขึ้นจากหลังม้าสู่คอช้าง หรือพึงขึ้นจากคอช้างสู่ปราสาท แม้ฉนใด ดูกร

มหาบพิตร ตถาคตย่อมกล่าวว่า บุคคลนี้มีอุปไมยฉันนั้น ดูกรมมหาบพิตร อย่างนี้แล บุคคลชื่อว่าเป็นผู้มืดแล้วกลับสว่างต่อไป ฯ

[๑๕๖] ดูกรมมหาบพิตร ก็อย่างไร บุคคลชื่อว่าเป็นผู้สว่างแล้วกลับมืดต่อไป ดูกรมมหาบพิตร บุคคลบางคนในโลกนี้ เป็นผู้เกิดมาภายหลังในตระกูลสูง คือในตระกูลขัตติยมหาศาล ในตระกูลพราหมณมหาศาล หรือในตระกูลคฤหบดีมหาศาล มั่งคั่ง มีทรัพย์มาก มีโภกสมบัติมาก มีทองและเงินล้นเหลือ มีของใช้น่าปลื้มใจล้นเหลือ มีทรัพย์คือข้าวเปลือกล้นเหลือ และเขาเป็นคนมีรูปงาม น่าดูน่าชม ประกอบด้วยความงามแห่งผิวเป็นเยี่ยม มักหาข้าว น้ำ ผ้า ยวดยาน ดอกไม้ ของหอม เครื่องลูบไล้ ที่นอน ที่อยู่อาศัย และเครื่องประทีปได้สะดวก แต่เขากลับประพฤติดุจริตด้วยกาย วาจา ใจ ครั้นเขาประพฤติดุจริตด้วยกาย วาจา ใจแล้ว ครั้นตายไป ย่อมเข้าถึงอบาย ทุคติ วินิบาต นรก ดูกรมมหาบพิตร บุรุษลงจากปราสาทสู่คอกช้าง หรือลงจากคอกช้างสู่หลังม้า หรือลงจากหลังม้าสู่บัลลังก์ หรือลงจากบัลลังก์สู่พื้นดิน หรือจากพื้นดินเข้าไปสู่ที่มืด แม้ฉันใด ดูกรมมหาบพิตร ตถาคตกล่าวว่า บุคคลนี้มีอุปไมยฉันนั้น ดูกรมมหาบพิตร อย่างนี้แล บุคคลชื่อว่าเป็นผู้สว่างแล้วกลับมืดต่อไป ฯ

[๑๕๗] ดูกรมมหาบพิตร ก็อย่างไร บุคคลชื่อว่าเป็นผู้สว่างแล้วคงสว่างต่อไป ดูกรมมหาบพิตร บุคคลบางคนในโลกนี้ เป็นคนเกิดมาภายหลังในตระกูลสูง คือในตระกูลขัตติยมหาศาล ในตระกูลพราหมณมหาศาล หรือในตระกูลคฤหบดีมหาศาล อันมั่งคั่ง มีทรัพย์มาก มีโภกสมบัติมาก มีทองและเงินล้นเหลือ มีของใช้น่าปลื้มใจล้นเหลือ มีทรัพย์คือข้าวเปลือกล้นเหลือ และเขาเป็นคนมีรูปสวย น่าดูน่าชม ประกอบด้วยความงามแห่งผิวเป็นเยี่ยม มักหาข้าว น้ำ ผ้า ยวดยาน ดอกไม้ ของหอม เครื่องลูบไล้ ที่นอน ที่อยู่อาศัยและเครื่องประทีปได้สะดวก เขาย่อมประพฤติดุจริตด้วยกาย วาจา ใจ ครั้นเขาประพฤติดุจริตด้วยกาย วาจา ใจแล้ว ครั้นตายไป ย่อมเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ ดูกรมมหาบพิตร บุรุษพึงก้าวไปด้วยดีจากบัลลังก์สู่บัลลังก์ หรือพึงก้าวไปด้วยดีจากหลังม้าสู่หลังม้า หรือพึงก้าวไปด้วยดีจากคอกช้างสู่คอกช้าง หรือพึงก้าวไปด้วยดีจากปราสาทสู่ปราสาท แม้ฉันใด ดูกรมมหาบพิตร ตถาคตย่อมกล่าวว่า บุคคลนี้มีอุปไมยฉันนั้น ดูกรมมหาบพิตร อย่างนี้แล บุคคลชื่อว่าเป็นผู้สว่างแล้วคงสว่างต่อไป ดูกรมมหาบพิตร บุคคล ๔ จำพวกนี้แล มีปรากฏอยู่ในโลก ดังนี้ ฯ

[๑๕๘] พระผู้มีพระภาคผู้พระสุคตศาสดา ครั้นตรัสไวยาภรณ์ภายิตนี้จบลงแล้ว จึงได้ตรัสพระคาถาประพันธ์ต่อไปอีกว่า

ดูกรมมหาบพิตร บุรุษเจริญใจไม่มีศรัทธา เป็นคนตระหนี่
เหนียวแน่น มีความด่าริชั่ว เป็นมิฉนาทิลู ไม่มีความเอื้อเฟื้อ
ย่อมด่า ย่อมบปริยาสมณะหรือพราหมณ์หรือวณิกอื่นๆ

เขาเป็นคนไม่มีประโยชน์ เป็นคนมักขี้เกียจ ย่อมห้ามคน
ที่กำลังจะให้โภชนาหารแก่คนที่ขอ คุณกรมหาบพิตรผู้เป็นใหญ่
ยิ่งของพระราชาราชผู้ คนเช่นนั้นเมื่อตายไป ย่อมเข้าถึงนรก
อันร้ายแรง นี่ชื่อว่าผู้มีดีแล้วคงมีต่อไป ฯ

คุณกรมหาบพิตร บุรุษ (บางคน) เป็นคนเจ้าใจ (แต่) เป็น
คนมีศรัทธา ไม่มีความตระหนี่ เขามีความดำริประเสริฐ มีใจ
ไม่ฟุ้งซ่าน ย่อมให้ทาน ย่อมลูกรับสมณะหรือพราหมณ์ หรือ
วณิกอื่นๆ ย่อมสำเหนียกในจรรยาอันเรียบร้อย ไม่ห้าม
คนที่กำลังจะให้โภชนาหารแก่คนที่ขอ คุณกรมหาบพิตรผู้เป็น
ใหญ่ยิ่งของพระราชาราชผู้ คนเช่นนั้นเมื่อตายไป ย่อมเข้าถึง
ไตรทิพสถาน นี่ชื่อว่าผู้มีดีแล้วกลับสว่างต่อไป ฯ

คุณกรมหาบพิตร บุรุษ (บางคน) ถึงหากจะมั่งมี (แต่) ไม่มี
ศรัทธา เป็นคนมีความตระหนี่เหนียวแน่น มีความดำริชั่ว
เป็นมิจฉาทิฐิ ไม่มีความเอื้อเฟื้อ ย่อมด่าข่มบริภาษสมณะหรือ
พราหมณ์ หรือวณิกอื่นๆ เขาเป็นคนไม่มีประโยชน์ เป็น
คนมักขี้เกียจ ย่อมห้ามคนที่กำลังจะให้โภชนาหารแก่คนที่ขอ
คุณกรมหาบพิตรผู้เป็นใหญ่ยิ่งของพระราชาราชผู้ คนเช่นนั้น
เมื่อตายไป ย่อมเข้าถึงนรกอันร้ายแรง นี่ชื่อว่า ผู้สว่างแล้ว
กลับมืดต่อไป ฯ

คุณกรมหาบพิตร บุรุษ (บางคน) ถึงหากจะมั่งมี ก็เป็นคนมี-
*ศรัทธา ไม่มีความตระหนี่ เขามีความดำริประเสริฐ มีใจไม่
ฟุ้งซ่าน ย่อมให้ทาน ย่อมลูกรับสมณะหรือพราหมณ์หรือแม่
วณิกอื่นๆ ย่อมสำเหนียกในจรรยาอันเรียบร้อย ไม่ห้าม
คนที่กำลังจะให้โภชนาหารแก่ผู้ที่ขอ คุณกรมหาบพิตรผู้เป็น
ใหญ่ยิ่งของพระราชาราชผู้ คนเช่นนั้นเมื่อตายไป ย่อมเข้าถึง
ไตรทิพสถาน นี่ชื่อว่าผู้สว่างแล้วคงสว่างต่อไป ดังนี้ ฯ

อัยยิกาสูตรที่ ๒

[๑๕๕] สวรรค์นิทาน ฯ

ครั้งนั้นแลเป็นเวลากลางวัน พระเจ้าปเสนทิโกศลเสด็จเข้าไปเฝ้าพระผู้มี-
*พระภาคถึงที่ประทับ ถวายอภิวาทพระผู้มีพระภาคแล้ว ประทับอยู่ ณ ที่ควร
ส่วนข้างหนึ่ง ฯ

พระผู้มีพระภาคได้ตรัสกะท้าวเธอผู้ประทับนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่งว่า
เชษฐาเถลิงยศ พระองค์เสด็จมาจากไหนหนอแต่วัน ฯ

พระเจ้าปเสนทิโกศลกราบทูลว่า พระพุทธเจ้าข้า พระอัยยิกาของหม่อม-

*ฉัน ผู้ทรงชรา เป็นผู้เฒ่า เป็นผู้ใหญ่ ล่วงกาลผ่านวัย มีพระชนม์พรรษา ๑๒๐
พรรษา ได้เสด็จทิวศดเลยแล้ว ท่านเป็นที่รัก เป็นที่พอใจของหม่อมฉันมาก
พระพุทธเจ้าข้า หากหม่อมฉันจะพึงได้สมหวังว่า ขอพระอัยยิกาเจ้าของเราอย่าได้
เสด็จทิวศดเลย ดังนี้ แม้ด้วยใช้ช้างแก้วแลกไขร์ หม่อมฉันพึงให้แม่ซึ่งช้างแก้ว
เพื่อให้ได้สมหวัง ดังนี้ พระพุทธเจ้าข้า หากหม่อมฉันพึงได้สมหวังว่า ขอพระ-
*อัยยิกาเจ้าของเราอย่าได้เสด็จทิวศดเลย แม้ด้วยใช้ม้าแก้วแลกไขร์ หม่อมฉัน
พึงให้แม่ซึ่งม้าแก้วเพื่อให้ได้สมหวัง พระพุทธเจ้าข้า หากหม่อมฉันพึงได้สมหวัง
ว่า ขอพระอัยยิกาเจ้าของเราอย่าได้เสด็จทิวศดเลย ดังนี้ แม้ด้วยใช้บ้านส่วย
แลกไขร์ หม่อมฉันพึงให้แม่ซึ่งบ้านส่วยเพื่อให้ได้สมหวัง พระพุทธเจ้าข้า หาก
หม่อมฉันพึงได้สมหวังว่า ขอพระอัยยิกาเจ้าของเราอย่าได้เสด็จทิวศดเลย ดังนี้
แม้ด้วยใช้ชนบทแลกไขร์ หม่อมฉันพึงให้แม่ซึ่งชนบทเพื่อให้ได้สมหวัง พระ-
*พุทธเจ้าข้า พระผู้มีพระภาคเจ้าได้ตรัสค่านี้ไว้ว่า สัตว์ทั้งหลายทั้งปวง มีมรรณะ
เป็นธรรมดา มีมรรณะเป็นที่สุด ไม่ล่วงพ้นมรรณะไปได้เลย ดังนั้นนั้ เป็นคำตรัส
ที่ชอบ เป็นของอัศจรรย์ ไม่เคยมีมาแล้ว ฯ

[๔๐๐] พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ข้อนั้นเป็นอย่างนั้น มหาบพิตร ข้อนั้น
เป็นอย่างนั้น มหาบพิตร สัตว์ทั้งหลายทั้งปวง มีความตายเป็นธรรมดา มีความ
ตายเป็นที่สุด ไม่ล่วงพ้นความตายไปได้เลย ดูกรมหาบพิตร ภาชนะดิน ชนิด
โคชนิดหนึ่ง ทั้งที่ดิบทั้งที่สุก ภาชนะดินเหล่านั้นทั้งหมด มีความแตกเป็นธรรมดา
มีความแตกเป็นที่สุด ไม่ล่วงพ้นความแตกไปได้เลย แม้ฉันใด ดูกรมหาบพิตร
สัตว์ทั้งหลายทั้งปวง มีความตายเป็นธรรมดา มีความตายเป็นที่สุด ไม่ล่วงพ้น
ความตายไปได้เลย ฉะนั้นเหมือนกันแล ฯ

[๔๐๑] พระผู้มีพระภาคผู้พระสุคตศาสดา ครั้นตรัสไวยากรณัณภัยนี้
จบลงแล้ว จึงได้ตรัสคาถาประพันธ์ต่อไปอีกว่า

สัตว์ทั้งหลายทั้งปวงต้องตาย เพราะชีวิตมีความตายเป็นที่สุด
สัตว์ทั้งหลายจักไปตามกรรม เข้าถึงผลแห่งบุญและบาป คือ
ผู้มีกรรมเป็นบาป จักไปสู่นรก ส่วนผู้มีกรรมเป็นบุญ จักไป
สู่สุคติ ฯ

เพราะฉะนั้น พึงทำกรรมงามอันจะนำไปสู่สัมปรายภพ สัมสม
ไว้ บุญทั้งหลายย่อมเป็นที่พึงของสัตว์ทั้งหลายในปรโลก ฯ

โลกสูตรที่ ๑

[๔๐๒] สาวตถิณีทาน ฯ

พระเจ้าปเสนทิโกศลประทับนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่งแล้วได้ทูลพระผู้มี-
*พระภาคว่า พระพุทธเจ้าข้า ธรรมเท่าไรหนอแลเมื่อเกิดขึ้นแก่โลก ย่อมเกิดขึ้น
เพื่อไม่เป็นประโยชน์เกื้อกูล เพื่อทุกข์ เพื่อความอยู่ไม่สำราญ ฯ

[๔๐๓] พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกรมหาบพิตร ธรรม ๓ อย่างแล
เมื่อเกิดขึ้นแก่โลก ย่อมเกิดขึ้นเพื่อไม่เป็นประโยชน์เกื้อกูล เพื่อทุกข์ เพื่อความ
อยู่ไม่สำราญ ธรรม ๓ อย่างเป็นไฉน ฯ

๑. ดูกรมหาบพิตร ธรรมคือความโลภแล เมื่อเกิดขึ้นแก่โลกย่อมเกิด
ขึ้นเพื่อไม่เป็นประโยชน์เกื้อกูล เพื่อทุกข์ เพื่อความอยู่ไม่สำราญ ฯ

๒. ดูกรมหาบพิตร ธรรมคือโทสะความประทุษร้ายแล เมื่อเกิดขึ้น
แก่โลก ย่อมเกิดขึ้นเพื่อไม่เป็นประโยชน์เกื้อกูล เพื่อทุกข์ เพื่อความอยู่ไม่
สำราญ ฯ

๓. ดูกรมหาบพิตร ธรรมคือโมหะความหลงแล เมื่อเกิดขึ้นแก่โลก
ย่อมเกิดขึ้นเพื่อไม่เป็นประโยชน์เกื้อกูล เพื่อทุกข์ เพื่อความอยู่ไม่สำราญ ฯ

ดูกรมหาบพิตร ธรรม ๓ อย่างนี้แล เมื่อเกิดขึ้นแก่โลก ย่อมเกิดขึ้น
เพื่อไม่เป็นประโยชน์เกื้อกูล เพื่อทุกข์ เพื่อความอยู่ไม่สำราญ ฯ

[๔๐๔] พระผู้มีพระภาคผู้พระสุคตศาสดา ครั้นตรัสไวยากรณภาษิตนี้
จบลงแล้ว จึงได้ตรัสสถาปนาพระพันธต่อไปอีกว่า

โลกะ โทสะ และโมหะ อันบังเกิดแก่ตนย่อมเบียดเบียน
บุรุษ ผู้มีใจเป็นบาป คุุผลของตนเบียดเบียนไม่ดำรง
ฉะนั้น ฯ

อิสัตถสูตรที่ ๔

[๔๐๕] สาวัตถินิทาน ฯ

พระเจ้าปเสนทิโกศลประทับนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่งแล้วได้กราบทูล
พระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ทาน บุคคลพึงให้ในที่ไหนหนอแล ฯ

พ. ดูกรมหาบพิตร จิตย่อมเลื่อมใสในที่ใด พึงให้ในที่นั้นแล ฯ

ป. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ และทานที่ให้แล้วในที่ไหนจึงมีผลมาก ฯ

[๔๐๖] พ. ดูกรมหาบพิตร ทานพึงให้ในที่ไหนนั้นเป็นข้อหนึ่ง และทาน
ที่ให้แล้วในที่ไหนจึงมีผลมาก นั้นเป็นอีกข้อหนึ่ง ดูกรมหาบพิตร ทานที่ให้แล้ว
แก่ผู้มีศีลแลมีผลมาก ทานที่ให้แล้วในผู้ทุศีลหาไม่ผลมากไม่ ดูกรมหาบพิตร และ
ด้วยเหตุนี้ อาตมภาพจักย้อนถามมหาบพิตรในปัญหาคารมข้อนั้นบ้าง มหาบพิตร
พอพระทัยอย่างไร พึงพยากรณ์อย่างนั้น ฯ

[๔๐๗] มหาบพิตรจะสำคัญความข้อนั้นเป็นไฉน ณ ที่นี้การอุทฺทพิง
ปรากฏเฉพาะหน้าแต่พระองค์ สงครามพึงปะทะกัน ถ้าว่ากุมารที่เป็นกษัตริย์ผู้ไม่
ได้ศึกษา ไม่ได้หัดมือ ไม่ได้รับความชำนาญ ไม่ได้ประลองการยิง เป็นคน
ขลาด เป็นคนมักสัน เป็นคนมักสะอื้น เป็นคนมักวิงหนี พึงมาอาสาไชร้ พระองค์
พึงทรงชุบเลี้ยงบุรุษนั้นหรือ และพระองค์พึงทรงต้องการบุรุษเช่นนั้นหรือ ฯ

ป. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์ไม่พึงชุบเลี้ยงบุรุษเช่นนั้น และ

ข้าพระองค์ไม่ต้องการบวชเช่นนั้นเลย ฯ

พ. ถ้าว่า กุมารที่เป็นพราหมณ์ ผู้ไม่ได้ศึกษา ฯลฯ พึงมาอาสาไชรี ฯลฯ
ถ้าว่า กุมารที่เป็นแพศย์ ผู้ไม่ได้ศึกษา ฯลฯ พึงมาอาสาไชรี ฯลฯ ถ้าว่า กุมารที่เป็น
ศูทร ผู้ไม่ได้ศึกษา ฯลฯ พึงมาอาสาไชรี พระองค์พึงทรงชุบเลี้ยงบวชนั้นหรือ
และพระองค์พึงทรงต้องการบวชเช่นนั้นหรือ ฯ

ป. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์ไม่พึงชุบเลี้ยงบวชนั้น และข้า-
*พระองค์ไม่พึงต้องการบวชเช่นนั้นแล ฯ

[๔๐๘] พ. ดูกรมหาบพิตร พระองค์จะทรงสำคัญความชื่อนั้นเป็นไฉน
ณ ที่นี้การยุทธพึงปรากฏแก่พระองค์ สงครามพึงปะทะกัน ถ้าว่า กุมารที่เป็นกษัตริย์
ผู้ศึกษาดีแล้ว ได้หัดมือแล้ว ได้รับความชำนาญแล้ว ได้ประลองการยิงมาแล้ว
ไม่เป็นคนขลาด ไม่เป็นคนสั้น ไม่เป็นคนสะดุ้ง ไม่เป็นคนมักว้างหนี พึงมา
อาสาไชรี พระองค์พึงทรงชุบเลี้ยงบวชนั้นหรือ และพระองค์พึงทรงมีพระประสงค์
บวชเช่นนั้นหรือ ฯ

ป. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ หม่อมฉันพึงชุบเลี้ยงบวชนั้น และหม่อมฉัน
พึงต้องการบวชเช่นนั้น ฯ

พ. ถ้าว่า กุมารที่เป็นพราหมณ์ ผู้ศึกษาดีแล้ว ฯลฯ พึงมาอาสาไชรี ฯลฯ
ถ้าว่า กุมารที่เป็นแพศย์ ผู้ศึกษาดีแล้ว ฯลฯ พึงมาอาสาไชรี ฯลฯ ถ้าว่า กุมาร
ที่เป็นศูทร ผู้ศึกษาดีแล้ว ฯลฯ พึงมาอาสาไชรี พระองค์จะพึงทรงชุบเลี้ยงบวช
นั้นหรือ และพระองค์จะพึงทรงมีพระประสงค์บวชเช่นนั้นหรือ

ป. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ หม่อมฉันพึงชุบเลี้ยงบวชนั้น และหม่อมฉัน
พึงต้องการบวชเช่นนั้น ฯ

[๔๐๙] พ. ฉะนั้นนั้นแล มหาบพิตร แม้หากว่า กุลบุตรออกจากเรือน
ตระกูลใดๆ เป็นผู้บวชหาเรือนมิได้ และกุลบุตรนั้น เป็นผู้มืองค์ ๕ อันละได้
แล้ว เป็นผู้ประกอบแล้วด้วยองค์ ๕ ทานที่ให้แล้วในกุลบุตรนั้น ย่อมเป็นทาน
มีผลมาก องค์ ๕ อันกุลบุตรนั้นละได้แล้วเป็นไฉน กามฉันทะอันกุลบุตรนั้นละ
ได้แล้ว พยาบาทอันกุลบุตรนั้นละได้แล้ว ถีนมิทธะอันกุลบุตรนั้นละได้แล้ว
อุทธัจจกุกกุจจะอันกุลบุตรนั้นละได้แล้ว วิจิกิจฉาอันกุลบุตรนั้นละได้แล้ว องค์ ๕
เหล่านี้อันกุลบุตรนั้นละได้แล้ว กุลบุตรนั้นเป็นผู้ประกอบด้วยองค์ ๕ เป็นไฉน
กุลบุตรนั้นเป็นผู้ประกอบแล้วด้วยศีลจันท์ อันเป็นของพระอเสหะ เป็นผู้ประกอบ
แล้วด้วยสมาธิจันท์อันเป็นของพระอเสหะ เป็นผู้ประกอบแล้วด้วยปัญญาจันท์
อันเป็นของพระอเสหะ เป็นผู้ประกอบแล้วด้วยวิมุตติจันท์อันเป็นของพระอเสหะ
เป็นผู้ประกอบแล้วด้วยวิมุตติญาณทัสสนจันท์ อันเป็นของพระอเสหะ กุลบุตรนั้น
เป็นผู้ประกอบแล้วด้วยองค์ ๕ เหล่านี้ ทานที่ให้แล้วในกุลบุตรผู้มืองค์ ๕ อันละ
ได้แล้ว ผู้ประกอบแล้วด้วยองค์ ๕ ดังนี้ ย่อมมีผลมาก ฯ

[๔๑๐] พระผู้มีพระภาคผู้พระสุคตศาสดา ครั้นตรัสไวยากรณ์ภายินนี้
จบลงแล้ว จึงได้ตรัสคาถาประพันธ์ต่อไปอีกว่า

ศิลปะการยิงแม่น กำลังเข้มแข็ง และความกล้าหาญมีอยู่
ในชายหนุ่มผู้ใด พระราชาผู้ทรงพระประสงค์ด้วยการยุทธ
พึงทรงชูปะเหลียงชายหนุ่มเช่นนั้น ไม่พึงทรงชูปะเหลียงชายหนุ่ม
ผู้ไม่กล้าหาญ เพราะเหตุแห่งชาติ จันใด ฯ
ธรรมะคือขันติ และโสรจจะ ตั้งอยู่แล้วในบุคคลใด บุคคล
พึงบูชาบุคคลนั้นผู้มีปัญญา มีความประพฤติดีเยี่ยงพระอริยะ
แม้มีชาติทรมาน จันนั้นเหมือนกัน ฯ
พึงสร้างอาศรมอันเป็นที่รื่นรมย์ ยังผู้พหุสูตทั้งหลายให้ดำเนิน
อยู่ ณ ที่นั้น พึงสร้างบ่อน้ำไว้ในป่าที่กันดารน้ำ และสะพาน
ในที่ที่เป็นหล่ม พึงถวาย ข้าว น้ำ ของเคี้ยว ผ้า และ
เสนาสนะในท่านผู้ซื้อตรงทั้งหลาย ด้วยน้ำใจอันผ่องใส
เมฆมีสายฟ้าแลบแปลบปลาบ (เมฆอันประกอบด้วยถ้องแถว
แห่งสายฟ้า) มียอดตั้งร้อยกระหิมอยู่ ยังแผ่นดินให้โซกชุ่มอยู่
ย่อมยังที่ดอนและที่ลุ่มให้เต็ม แม้นันใด ฯ
ทายกผู้มีศรัทธา เป็นบัณฑิตได้ฟังแล้ว ย่อมจัดหาโภชนา-
หารมาเลี้ยงวณิก ด้วยข้าวน้ำให้อิ่มหนา บันเทิงใจ เทียวไป
ในโรงทาน สั่งว่า ท่านทั้งหลายจงให้ ท่านทั้งหลายจงให้
ดังนี้ และทายกนั้นบันลือเสียงเหมือนเสียงกระหิมแห่งเมฆ
เมื่อฝนกำลังตก ฉะนั้น ธารแห่งบุญอันไพบูรณ์นั้น ย่อมยัง
ทายกผู้ให้ ให้ชุ่มชื้น ฯ

ปิพพโตปมสูตรที่ ๕

[๔๑๑] สาวัตถินิทาน ฯ

ครั้งนั้นแล พระเจ้าปเสนทิโกศลได้เสด็จเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่
ประทับในตอนกลางวัน ครั้นแล้วได้ทรงอภิเษก แล้วประทับอยู่ ณ ที่ควร
ส่วนข้างหนึ่ง ฯ

พระผู้มีพระภาคจึงได้ตรัสกะท้าวเธอว่า เชิญเถิดมหายาปิตร พระองค์
เสด็จมาแต่ไหนหนอ แดวัน ฯ

ป. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ พระราชาผู้กษัตริย์ ได้มูรธาภิเษกแล้ว ผู้เมา
แล้วเพราะความเมาในความเป็นใหญ่ ผู้อันความกำหนัดในกามกลุ้มรมแล้ว ผู้ถึง
แล้วซึ่งความมั่นคงในชนบท ผู้ชำนะซึ่งปฐพีมณฑลอันใหญ่แล้วครอบครองอยู่
ย่อมมีราชนครณียะอันใด บัดนี้หม่อมฉันถึงแล้วซึ่งความขวนขวายในราชนครณียะ
เหล่านั้น ฯ

[๔๑๒] พ. ดุกรมหาบพิตร พระองค์จะทรงสำคัญความข้อนั้นเป็นไฉน
ณ ที่นี้ข้าราชการของพระองค์ ผู้ควรเชื่อถือ มีวาจาเป็นหลักฐาน ฟังมาแต่ทิส
ตะวันออก เขาเข้ามาเฝ้าพระองค์ แล้วฟังกราบทูลอย่างนี้ว่า ขอเดชะพระมหา-
*ราชาเจ้า ขอพระองค์ฟังทรงทราบได้ฝ่าละอองธุลีพระบาท ข้าพระพุทธเจ้าฟังมาจาก
ทิสตะวันออก ณ ที่นั้น ข้าพระพุทธเจ้าได้เห็นภูเขาใหญ่สูงเทียมเมฆ กำลังกลิ้ง
บดปวงสัตว์มา พระพุทธเจ้าข้า สิ่งใดที่พระองค์จะฟังทรงกระทำ ขอได้โปรด
กระทำเสีย ลำดับนั้น ข้าราชการคนที่ ๒ ผู้ควรเชื่อถือ มีวาจาเป็นหลักฐาน
ฟังมาแต่ทิศใต้ ฯลฯ ถัดนั้น ข้าราชการคนที่ ๓ ผู้ควรเชื่อถือ มีวาจาเป็นหลักฐาน
ฟังมาจากทิศตะวันตก ฯลฯ ต่อจากนั้น ข้าราชการคนที่ ๔ ผู้ควรเชื่อถือ มีวาจา
เป็นหลักฐาน ฟังมาจากทิศเหนือ เขาเข้ามาเฝ้าพระองค์แล้ว ฟังกราบทูลอย่างนี้ว่า
ขอเดชะพระมหाराชาเจ้า ขอพระองค์ฟังทรงทราบได้ฝ่าละอองธุลีพระบาท ข้า-
*พระพุทธเจ้าฟังมาจากทิศเหนือ ณ ที่นั้น ข้าพระพุทธเจ้าได้เห็นภูเขาใหญ่สูง
เทียมเมฆ กำลังกลิ้งบดปวงสัตว์มา พระพุทธเจ้าข้า สิ่งใดที่พระองค์จะฟังทรง
กระทำ ขอได้โปรดกระทำเสียเถิด ฯ

ดุกรมหาบพิตร ครั้นเมื่อมหาภัยอันร้ายกาจ ที่ทำให้มนุษย์พินาศใหญ่โต
ถึงเพียงนี้ บังเกิดขึ้นแล้วแก่พระองค์ อะไรเล่า ที่พระองค์จะฟังทรงกระทำใน
ภาวะแห่งมนุษย์ที่ได้แสนยาก ฯ

ป. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ครั้นเมื่อมหาภัยอันร้ายกาจ ที่ทำให้มนุษย์
พินาศอันใหญ่โตถึงเพียงนั้น บังเกิดขึ้นแก่หม่อมฉัน อะไรจะฟังเป็นกิจที่หม่อมฉัน
ฟังกระทำ ในภาวะแห่งมนุษย์ที่ได้แสนยากเล่า นอกจากการประพฤดิธรรม
นอกจากการประพฤดิสมาสมา นอกจากการสร้างกุศล นอกจากการทำบุญ ฯ

[๔๑๓] พ. ดุกรมหาบพิตร อาตมภาพขอถวายพระพรให้พระองค์ทรง
ทราบ ดุกรมหาบพิตร ชราและมรณะย่อมครอบงำพระองค์ ดุกรมหาบพิตร
ก็และเมื่อชราและมรณะครอบงำพระองค์อยู่ อะไรเล่า จะฟังเป็นกิจที่มหาบพิตรฟัง
กระทำ ฯ

ป. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ก็และเมื่อชราและมรณะครอบงำหม่อมฉันอยู่
อะไรเล่าจะฟังเป็นกิจที่หม่อมฉันควรจะทำ นอกจากการประพฤดิธรรม นอกจาก
การประพฤดิสมาสมา นอกจากการสร้างกุศล นอกจากการทำบุญ ข้าแต่พระองค์
ผู้เจริญ การรบด้วยช้างเหล่าใด ย่อมมีแก่พระราชผู้เป็นกษัตริย์ ผู้ได้มูรธา-
*ภิเษกแล้ว ผู้มาแล้วเพราะความเมาในความเป็นใหญ่ ผู้อันความกำหนัดในกาม
กลุ้มรุมแล้ว ผู้ถึงแล้วซึ่งความมั่นคงในชนบท ผู้ชานะซึ่งปฐพีมณฑลอันใหญ่ แล้ว
ครอบงำอยู่ ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ เมื่อชราและมรณะครอบงำอยู่ คติวิสัยแห่งการรบ
ด้วยช้างแม่เหล่านั้น ไม่มีเลย ๑- ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ การรบด้วยม้าแม่เหล่าใด
ฯลฯ การรบด้วยรถแม่เหล่าใด ฯลฯ การรบด้วยทหารเดินเท้าแม่เหล่าใด ย่อมมี

แก่พระราชผู้เป็นกษัตริย์ ผู้ได้มรรคาเกษแล้ว ผู้มาแล้วเพราะความมาในความ
เป็นใหญ่ ผู้อันความกำหนดในกามกัณฐมแล้ว ผู้ถึงแล้วซึ่งความมั่นคงในชนบท
ผู้ชำระปฐพีมณฑลอันใหญ่แล้วครอบงำอยู่ ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ เมื่อชราภรณ์
ครอบงำอยู่ คติวิสัยแห่งการรบด้วยทหารเดินเท้าแม่เหล่านั้น ไม่มีเลย ข้าแต่พระองค์
ผู้เจริญ ในราชสกุลนี้ มหาอำมาตย์ผู้มีมณฑล ซึ่งสามารถจะใช้มนต์ทำลายข้าศึก
ที่ยกมา ก็มีอยู่เหมือนกัน ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ แต่เมื่อชราภรณ์ครอบงำ
คติวิสัยแห่งการรบด้วยมนต์ แม่เหล่านั้นหาไม่มี อนึ่ง ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ
ในราชสกุลนี้ เงินทองทั้งที่อยู่ในพื้นดิน ทั้งที่อยู่ในเวหาส ซึ่งพวกหม่อมฉัน
สามารถจะใช้เป็นเครื่องมืออยู่ แหะให้ข้าศึกที่ยกมาแตกกันก็มีอยู่เป็นอันมาก ข้าแต่
พระองค์ผู้เจริญ แต่เมื่อชราภรณ์ครอบงำ คติวิสัยแห่งการรบด้วยทรัพย์แม่
เหล่านั้นหาไม่มี ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ก็แลเมื่อชราภรณ์ครอบงำอยู่ อะไรเล่า
จะพึงเป็นกิจที่หม่อมฉันควรทำ นอกจากการประพฤติธรรม นอกจากการประพฤติ
สมาธิสมาธ นอกจากการสร้างกุศล นอกจากการทำบุญ ฯ

[๔๑๔] ป. ถูกแล้วๆ มหาบพิตร ก็เมื่อชราภรณ์ครอบงำอยู่ อะไร

@๑. สุตวิสัยที่จะรบด้วยช้าง

เล่าจะพึงเป็นกิจที่พระองค์ควรทำนอกจากการประพฤติธรรม นอกจากการประพฤติ
สมาธิสมาธ นอกจากการสร้างกุศล นอกจากการทำบุญ ฯ

[๔๑๕] พระผู้มีพระภาคผู้พระสุคตศาสดา ครั้นตรัสไวยากรณ์ภายิตนี้

จบลงแล้ว จึงได้ตรัสสถาปนาพระพันธต่อไปอีกว่า ฯ

ภูเขาใหญ่แล้วด้วยศิลา จดท้องฟ้า กลิ้งบดสัตว์มาโดยรอบ
ทั้ง ๔ ทิศ แม่ฉนโค ชราและมัจจุก็ฉนนันน์ ย่อมครอบงำ
สัตว์ทั้งหลาย คือ พวกกษัตริย์ พวกพราหมณ์ พวกแพศย์
พวกศูทร พวกจัณชาล และคนเทมุลฝอย ไม่เว้นใครๆ
ไว้เลย ย่อมย่ำยีเสียสิ้น ณ ที่นั้น ไม่มียุทธภูมิสำหรับ
พลช้าง พลม้า ไม่มียุทธภูมิสำหรับพลรถ ไม่มียุทธภูมิ
สำหรับพลราบ และไม่อาจจะเอาชนะแม้ด้วยการรบด้วย
มนต์หรือด้วยทรัพย์ เพราะฉะนั้นแล บุรุษผู้เป็นบัณฑิต
มีปัญญา เมื่อเล็งเห็นประโยชน์ตน พึงตั้งศรัทธาไว้ในพระ-
*พุทธเจ้า ในพระธรรมและในพระสงฆ์ ผู้ใดมีปกติประพฤติ
ธรรมด้วยกาย ด้วยวาจา หรือด้วยใจ บัณฑิตทั้งหลายย่อม
สรรเสริญผู้นั้น ในโลกนี้นั้นเทียว ผู้นั้นละโลกนี้ไป ย่อม
บันเทิงในสวรรค์ ฯ

จบ โกศลสังยุต

รวมพระสูตรในคติยวรรคนี้มี ๕ สูตร คือ ปุคคลสูตรที่ ๑ อัยยิกา-
*สูตรที่ ๒ โลกสูตรที่ ๑ อิตถัคคสูตรที่ ๔ ปัพพโตปมสูตรที่ ๕ โกสลสังยุต-
*วรรคนี้มี ๕ สูตร พระพุทธเจ้าผู้ประเสริฐ สุกตตรัสเทศนาแล้ว ฯ

มารสังยุต

ปฐมวรรคที่ ๑

คโปกรรมสูตรที่ ๑

[๔๑๖] ข้าพเจ้าได้สดับมาแล้วอย่างนี้-

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคได้ตรัสรู้ใหม่ๆ ประทับอยู่ที่ต้นไม้อชปาล
นิโครธ ใกล้ฝั่งแม่น้ำเนรัญชรา ณ ตำบลอุรุเวลา ครั้งนั้นแล พระผู้มีพระภาค
ทรงประทับพักผ่อนอยู่ในที่ลับ ได้เกิดความปริวิตกแห่งพระทัยอย่างนี้ว่า โอ เรา
เป็นผู้พ้นจากทุกกริยานั้นแล้ว โอ สาธุ เราเป็นผู้พ้นแล้วจากทุกกริยาอันไม่
ประกอบด้วยประโยชน์นั้น โอ สาธุ เราเป็นสัตว์ที่บรรลุปิณญาณแล้ว ฯ

[๔๑๗] ครั้งนั้นแล มารผู้มีบาปได้ทราบความปริวิตกแห่งพระทัยของ
พระผู้มีพระภาคด้วยจิต จึงเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ แล้วได้กราบทูล
พระผู้มีพระภาคด้วยคาถาว่า

มาณพทั้งหลายย่อมบริสุทธิได้ด้วยการบำเพ็ญตะบะใด ท่าน
หลีกจากตะบะนั้นเสียแล้ว เป็นผู้ไม่บริสุทธิ มาสำคัญตนว่า
เป็นผู้บริสุทธิ ท่านพลาดจากมรรคาแห่งความบริสุทธิเสีย
แล้ว ฯ

[๔๑๘] ครั้งนั้นแล พระผู้มีพระภาคทรงทราบว่ นี้มารผู้มีบาป จึงได้
ตรัสกะมารผู้มีบาปด้วยพระคาถาว่า

เรารู้แล้วว่า ตะบะอื่นๆ อย่างใดอย่างหนึ่ง ไม่ประกอบด้วย
ประโยชน์ ตะบะทั้งหมดหาอันวยประโยชน์ให้ไม่ คุณไม่แจว
หรือไม้ถ่อ ไม่อันวยประโยชน์บนบก ฉะนั้น (เรา) จึง
เจริญมรรค คือ ศีล สมาธิ และปัญญา เพื่อความตรัสรู้
เป็นผู้บรรลุมรรคบริสุทธิอย่างยอดเยี่ยมแล้ว ดูกรมารผู้กระทำ
ซึ่งที่สุด ตัวท่านเป็นผู้ที่เรากำจัดเสียได้แล้ว ฯ
ครั้งนั้นแล มารผู้มีบาปเป็นทุกข์เสียใจว่า พระผู้มีพระภาคทรงรู้จักเรา
พระสุคตทรงรู้จักเรา ดังนี้ จึงได้อันตรธานไปในที่นั่นเอง ฯ

นาคสูตรที่ ๒

[๔๑๙] ข้าพเจ้าได้สดับมาแล้วอย่างนี้-

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคได้ตรัสรู้แล้วใหม่ๆ ประทับอยู่ที่ต้นไม้อชปาล
นิโครธ ใกล้ฝั่งแม่น้ำเนรัญชรา ณ อุรุเวลาประเทศ ก็โดยสมัยนั้นแล

พระผู้มีพระภาคประทับนั่งในท่ากลางแจ้ง ในราตรีอันมืดทึบ และฝนกำลังตก
ประปรายอยู่ ฯ

[๔๒๐] ครั้งนั้นแล มารผู้มีบาปใคร่จะให้เกิดความกลัว ความครั่นคร้าม
ขนลุกขนพองแด่พระผู้มีพระภาค จึงเนรมิตเพศเป็นพระยาช้างใหญ่ เข้าไปใกล้
พระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ พระยาช้างนั้นมีศีรษะเหมือนกับก้อนหินใหญ่สีดำ
งาทั้งสองของมันเหมือนเงินบริสุทธิ์ งวงเหมือนงอนไถใหญ่ ฯ

[๔๒๑] ครั้งนั้นแล พระผู้มีพระภาคทรงทราบ ว่า มารผู้มีบาป ดังนี้
แล้วได้ตรัสกะมารผู้มีบาปด้วยพระคาถาว่า

ท่านจำแลงเพศทั้งที่งามและไม่งาม ท่องเที่ยวอยู่ตลอดกาล
อันยืดยาวนาน มารผู้มีบาปเอ๋ย ไม่พอที่ท่านจะทำการจำแลง
เพศนั้นเลย ดูกรรมผู้กระทำซึ่งที่สุด ตัวท่านเป็นผู้ที่เรา
กำจัดเสียได้แล้ว ฯ

ครั้งนั้นแล มารผู้มีบาปเป็นทุกข์เสียใจว่า พระผู้มีพระภาคทรงรู้จักเรา
พระสุคตทรงรู้จักเรา ดังนี้ จึงได้อันตรธานไปในที่นั่นเอง ฯ

สุกสูตรที่ ๓

[๔๒๒] ข้าพเจ้าได้สดับมาแล้วอย่างนี้-

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคได้ตรัสรู้แล้วใหม่ๆ ประทับอยู่ที่คันไถ
อชปาลนิโครธ ใกล้ฝั่งแม่น้ำเนรัญชรา ณ อุรุเวลาประเทศ ก็โดยสมัยนั้นแล
พระผู้มีพระภาคประทับนั่งในท่ากลางแจ้ง ในราตรีอันมืดทึบ และฝนกำลังตก
ประปรายอยู่ ฯ

[๔๒๓] ครั้งนั้นแล มารผู้มีบาปใคร่จะให้เกิดความกลัว ความครั่นคร้าม
ขนลุกขนพองแด่พระผู้มีพระภาค จึงเข้าไปใกล้พระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ แล้ว
แสดงเพศต่างๆ หลากหลาย ทั้งที่งามทั้งที่ไม่งาม ในที่ไม่ไกลแต่พระผู้มีพระภาค ฯ

[๔๒๔] ครั้งนั้นแล พระผู้มีพระภาคทรงทราบ ว่า มารผู้มีบาป ดังนี้
จึงตรัสกะมารผู้มีบาปด้วยพระคาถาทั้งหลายว่า

ท่านจำแลงเพศทั้งที่งามทั้งที่ไม่งาม ท่องเที่ยวอยู่ตลอดกาล
อันยืดยาวนาน มารผู้มีบาปเอ๋ย ไม่พอที่ท่านจะทำการจำแลง
เพศนั้นเลย ดูกรรมผู้กระทำซึ่งที่สุด ตัวท่านเป็นผู้ที่เรากำจัด
เสียได้แล้ว ฯ

และชนเหล่าใดดำริรวมดีแล้ว ด้วยกาย ด้วยวาจา และ
ด้วยใจ ชนเหล่านั้น ย่อมไม่เป็นผู้ตกอยู่ในอำนาจของมาร
ชนเหล่านั้น ย่อมไม่เป็นผู้เดินตามหลัง ฯ

ครั้งนั้นแล มารผู้มีบาปเป็นทุกข์เสียใจว่า พระผู้มีพระภาค ทรงรู้จักเรา
พระสุคตทรงรู้จักเรา จึงได้อันตรธานไปในที่นั่นเอง ฯ

ปฐมปาฐสูตรที่ ๔

[๔๒๕] ข้าพเจ้าได้สดับมาแล้วอย่างนี้-

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ที่ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน เขตพระนครพาราณสี ณ ที่นั้นแล พระผู้มีพระภาคตรัสเรียกภิกษุทั้งหลายว่า ดูภิกษุทั้งหลาย ฯ

ภิกษุเหล่านั้นได้ทูลรับพระดำรัสของพระผู้มีพระภาคแล้ว ฯ

พระผู้มีพระภาคได้ตรัสว่า ดูภิกษุทั้งหลาย ความหลุดพ้นอย่างยอดเยี่ยมเราบรรลุลแล้ว ความหลุดพ้นอย่างยอดเยี่ยม เรากระทำให้แจ้งแล้ว เพราะการกระทำไว้ในใจโดยแยบคาย เพราะการตั้งความเพียรไว้ชอบโดยแยบคาย ดูภิกษุทั้งหลาย แม้เธอทั้งหลายก็จงบรรลุซึ่งความหลุดพ้นอย่างยอดเยี่ยม จงกระทำให้แจ้งซึ่งความหลุดพ้นอย่างยอดเยี่ยม เพราะการกระทำไว้ในใจโดยแยบคาย เพราะการตั้งความเพียรไว้ชอบโดยแยบคายเกิด ฯ

[๔๒๖] ครั้งนั้นแล มารผู้มีบาปได้เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ แล้วได้ทูลพระผู้มีพระภาคด้วยคาถาว่า

ท่านเป็นผู้ที่ถูกเราผูกไว้แล้วด้วยบ่วงของมารทั้งที่เป็นของทิพย์
ทั้งที่เป็นของมนุษย์ ท่านเป็นผู้ที่ถูกเราผูกไว้แล้วด้วยเครื่อง
ผูกของมาร ดูกรสมณะ ท่านจักไม่หลุดพ้นจากวิสัยของ
เราไปได้ ฯ

[๔๒๗] ครั้งนั้นแล พระผู้มีพระภาคทรงทราบว่ นี้มารผู้มีบาป จึงได้ตรัสกะมารผู้มีบาปด้วยพระคาถาว่า

เราเป็นผู้พ้นแล้วจากบ่วงของมาร ทั้งที่เป็นของทิพย์ ทั้งที่เป็น
ของมนุษย์ เราเป็นผู้พ้นแล้วจากเครื่องผูกของมาร ดูกรมาร
ผู้กระทำความพินาศ ท่านเป็นผู้ที่เรากำจัดเสียได้แล้ว ฯ
ครั้งนั้นแล มารผู้มีบาปเป็นทุกข์เสียใจว่า พระผู้มีพระภาคทรงรู้จักเรา
พระสุคตทรงรู้จักเรา ดังนี้ จึงได้อันตรธานไปในที่นั่นเอง ฯ

ทุติยปาฐสูตรที่ ๕

[๔๒๘] ข้าพเจ้าได้สดับมาแล้วอย่างนี้-

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ที่ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน เขตพระนครพาราณสี ณ ที่นั้นแล พระผู้มีพระภาคตรัสเรียกภิกษุทั้งหลายว่า ดูภิกษุทั้งหลาย ฯ

ภิกษุเหล่านั้นได้ทูลรับพระดำรัสของพระผู้มีพระภาคแล้ว ฯ

พระผู้มีพระภาคได้ตรัสว่า ดูภิกษุทั้งหลาย เราพ้นแล้วจากบ่วงทั้งปวง ทั้งที่เป็นของทิพย์ ทั้งที่เป็นของมนุษย์ ดูภิกษุทั้งหลาย แม้เธอทั้งหลายก็พ้นแล้วจากบ่วงทั้งปวง ทั้งที่เป็นของทิพย์ ทั้งที่เป็นของมนุษย์ ดูภิกษุทั้งหลาย เธอ

ทั้งหลายจึงเที่ยวจาริกไปเพื่อประโยชน์เกื้อกูลแก่ชนหมู่มาก เพื่อความสุขแก่ชน
หมู่มาก เพื่ออนุเคราะห์โลก เพื่อประโยชน์ เพื่อเกื้อกูล เพื่อความสุขแก่เทวดา
และมนุษย์ทั้งหลาย เธอทั้งหลายอย่าได้ไปด้วยกัน ๒ รูป โดยทางเดียวกัน ดุริยภิกขุ
ทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงแสดงธรรม งามในเบื้องต้น งามในท่ามกลาง งามในที่สุด
จงประกาศพรหมจรรย์ พร้อมทั้งอรรถ พร้อมทั้งพยัญชนะ บริสุทธิ์บริบูรณ์
สิ้นเชิง สัตว์ทั้งหลายผู้มีธุลีในจักษุน้อยมีอยู่ เพราะไม่ได้ฟังธรรมย่อมเสื่อมรอบ
ผู้รู้ทั่วถึงซึ่งธรรมจักมี ดุริยภิกขุทั้งหลาย แม้เราก็จักไปยังอุรุเวลาเสนานิคม เพื่อ
แสดงธรรม ฯ

[๔๒๕] ครั้งนั้นแล มารผู้มีบาปเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ
แล้วได้ทูลพระผู้มีพระภาคด้วยคาถาว่า

ท่านเป็นผู้ที่ถูกเราผูกไว้แล้วด้วยบ่วงทั้งปวง ทั้งที่เป็นของทิพย์
ทั้งที่เป็นของมนุษย์ ท่านเป็นผู้ที่ถูกเราผูกไว้แล้ว ด้วยเครื่อง
พันธนาการอันใหญ่ ดุริยสมณะ ท่านจักไม่พ้นไปจากวิสัย
ของเราได้ ฯ

[๔๓๐] ครั้งนั้นแล พระผู้มีพระภาคทรงทราบ ว่า นี้มารผู้มีบาป
จึงได้ตรัสกะมารผู้มีบาปด้วยพระคาถาว่า

เราเป็นผู้พ้นแล้วจากบ่วงทั้งปวง ทั้งที่เป็นของทิพย์ ทั้งที่เป็น
ของมนุษย์ เราเป็นผู้พ้นแล้วจากเครื่องพันธนาการอันใหญ่
ดูกรมารผู้กระทำความพินาศ ท่านเป็นผู้ที่เรากำจัด
เสียได้แล้ว ฯ

ครั้งนั้นแล มารผู้มีบาปเป็นทุกข์ เสียใจว่า พระผู้มีพระภาคทรงรู้จักเรา
พระสุคตทรงรู้จักเรา ดังนี้ จึงได้อันตรธานไป ณ ที่นั้นเอง ฯ

สัปตสูตรที่ ๖

[๔๓๑] ข้าพเจ้าได้สดับมาแล้วอย่างนี้-

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระวิหารเวฬุวันอันเป็นสถานที่
ที่พระราชทานเหยื่อแก่กระแต เขตกรุงราชคฤห์ ฯ

ก็โดยสมัยนั้นแล พระผู้มีพระภาคได้ประทับนั่งในทีกกลางแจ้งในราตรี
อันมืดทึบ และฝนกำลังตกประปรายอยู่ ฯ

[๔๓๒] ครั้งนั้นแล มารผู้มีบาปใคร่จะให้เกิดความกลัว ความครั่นคร้าม
ชนลูกชนพองแก่พระผู้มีพระภาค จึงนิรมิตเพศเป็นพระยางูใหญ่เข้าไปใกล้
พระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ กายของพระยางูนั้นเป็นเหมือนเรือลำใหญ่ที่ขุดด้วยขง
ทั้งดิน พังพานของมันเป็นเหมือนเสื่อลำแพนผืนใหญ่ สำหรับปูตากเป้งของช่าง
ทำสุรา นัยน์ตาของมันเป็นเหมือนถาดสำริดใบใหญ่ของพระเจ้าโกศล ลิ้นของมัน
แลบออกจากปากเหมือนสายฟ้าแลบ ในขณะที่เมฆกำลังกระหึ่ม ฉะนั้น เสียง

หายใจเข้าออกของมัน เหมือนเสียงสับช่างทองที่กำลังฟันลมอยู่ที่ปานกัน ฯ

[๔๓๓] ครั้งนั้นแล พระผู้มีพระภาคทรงทราบ ว่า นิมารผู้มีบาป ดังนี้
จึงได้ตรัสกะมารผู้มีบาปด้วยพระคาถาทิ้งหลายว่า

มุณีเสพรือนว่างเปล่าเพื่ออยู่อาศัย มุณินั้นเป็นผู้มีตนอัน
ล้ารวมแล้ว เขาสะละความอาลัยในอรรถาพนั้นเที่ยวไป เพราะ
การสะละความอาลัยในอรรถาพแล้วเที่ยวไปนั้น เหมาะสมแก่
ผู้เช่นนั้น ฯ

สัตว์ที่สัญจรไปมากี่มาก สิ่งที่น่ากลัวก็มาก อนึ่ง เหลือบ
และสัตว์เลื้อยคลานก็ชุกชุม (แต่) มหามุณีผู้อยู่ในเรือน
ว่างเปล่า ย่อมไม่ยังแม้แต่ขนให้ไหว ในเพราะสิ่งที่น่ากลัว
เหล่านั้น ฯ

ถึงแม้ท้องฟ้าจะพังแตก แผ่นดินจะพังไหว สัตว์ทั้งหลาย
พึงสะดุ้งกลัวกันหมดก็ตามที่ แม้ถึงว่าหอกหรือหูลาจะจ่ออยู่
ทิ่มก็ตามเถิด พระพุทธเจ้าทั้งหลายย่อมไม่ทรงทำการป้องกัน
ในเพราะอุปธิ (คือขันธ) ทั้งหลาย ฯ

ครั้งนั้นแล มารผู้มีบาป เป็นทุกข์ เสียใจว่า พระผู้มีพระภาคทรงรู้จักเรา
พระสุคตทรงรู้จักเรา ดังนี้ จึงได้อันตรธานไปในที่นั่นเอง ฯ

อุปบัติสูตรที่ ๗

[๔๓๔] ข้าพเจ้าได้สดับมาแล้วอย่างนี้-

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระวิหารเวฬุวัน อันเป็นสถานที่
ที่พระราชทานเหยื่อแก่กระแต เขตกรุงราชคฤห์ ฯ

ครั้งนั้นแล พระผู้มีพระภาคเสด็จจงกรมอยู่ในที่กลางแจ้งเกือบตลอดราตรี
ในสมัยใกล้รุ่งแห่งราตรี ทรงล้างพระบาทแล้วเสด็จเข้าพระวิหารทรงสำเร็จสีห-
*ไสยาโดยพระปรตเบื้องขวา ทรงเลื่อมพระบาทด้วยพระบาท ทรงมีพระ
สติสัมปชัญญะ ทรงทำความเข้าใจในอันจะเสด็จลุกขึ้นไว้ในพระฤทัย ฯ

[๔๓๕] ครั้งนั้นแล มารผู้มีบาปได้เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ
แล้วได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคด้วยคาถาว่า

ท่านหลับหรือ ท่านจะหลับเสียทำไมนะ ท่านหลับเป็นตาย
เที่ยวหรือนี้ ท่านหลับโดยสำคัญว่า เราได้เรือนว่างเปล่า
กระนั้นหรือ เมื่อพระอาทิตย์ขึ้น โด่งแล้ว ท่านยังจะหลับ
อยู่หรือนี้ ฯ

[๔๓๖] ครั้งนั้นแล พระผู้มีพระภาคทรงทราบ ว่า นิมารผู้มีบาป จึงได้
ตรัสกะมารผู้มีบาปด้วยพระคาถาว่า

พระพุทธเจ้าซึ่งไม่มีคณหาจุจาย ซึ่งแส่ไปในอารมณ์ต่างๆ

สำหรับจะนำไปสู่ภพไหนๆ ย่อมบรรทมหลับ เพราะความ
สิ้นไปรอบแห่งอุปติทั้งปวง กงการอะไรของท่านในเรื่องนี้เล่า

มารเอ๋ย ฯ

ครั้งนั้นแล มารผู้มีบาป เป็นทุกข์ เสียใจว่า พระผู้มีพระภาคทรงรู้จักเรา
พระสุคตทรงรู้จักเรา ดังนี้ จึงได้อันตรธานไปในที่นั่นเอง ฯ

นันทนสูตรที่ ๘

[๔๓๗] ข้าพเจ้าได้สดับมาแล้วอย่างนี้-

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระวิหารเชตวัน อารามของท่าน
อนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตพระนครสาวัตถี ฯ

[๔๓๘] ครั้งนั้นแล มารผู้มีบาปได้เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ
แล้วได้กล่าวคำถ้อยในสำนักพระผู้มีพระภาคว่า

คนมีบุตร ย่อมผลิตเพลินเพราะบุตร คนมีโคก็ย่อม
ผลิตเพลินเพราะโค ฉะนั้นเหมือนกัน อุปติทั้งหลายนั้นแล
เป็นเครื่องผลิตเพลินของนรชน เพราะคนที่ไม่มียุติ
หาผลิตเพลินไม่ ฯ

[๔๓๙] ครั้งนั้นแล พระผู้มีพระภาคทรงทราบ ว่า มารผู้มีบาป จึงได้
ตรัสถามมารผู้มีบาปด้วยพระคำถ้อยว่า

คนมีบุตร ย่อมเศร้าโศกเพราะบุตร คนมีโคก็ย่อมเศร้าโศก
เพราะโค ฉะนั้นเหมือนกัน อุปติทั้งหลายนั้นแล เป็นเหตุ
เศร้าโศกของนรชน เพราะคนที่ไม่มียุติหาเศร้าโศกไม่ ฯ
ครั้งนั้นแล มารผู้มีบาป เป็นทุกข์ เสียใจว่า พระผู้มีพระภาคทรงรู้จักเรา
พระสุคตทรงรู้จักเรา ดังนี้ จึงได้อันตรธานไปในที่นั่นเอง ฯ

ปฐมอายุสูตรที่ ๙

[๔๔๐] ข้าพเจ้าได้สดับมาแล้วอย่างนี้-

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระวิหารเวฬุวัน อันเป็นสถานที่
ที่พระราชทานเหยื่อแก่กระแต เขตกรุงราชคฤห์ ฯ

ณ ที่นั้นแล พระผู้มีพระภาคตรัสเรียกภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย
ดังนี้ ฯ

ภิกษุเหล่านั้นทูลรับพระดำรัสพระผู้มีพระภาคแล้ว

พระผู้มีพระภาคได้ตรัสว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย อายุของมนุษย์ทั้งหลายนี้
น้อยนัก จำต้องไปสู่สัมปรายภพ ควรทำกุศล ควรประพฤติพรหมจรรย์ สัตว์
ผู้เกิดมาแล้วจะไม่ตายไม่มี ดูกรภิกษุทั้งหลาย คนที่เป็นอยู่นาน ย่อมเป็นอยู่ได้
เพียงร้อยปี หรือจะอยู่เกินไปได้บ้าง ก็มีน้อย ฯ

[๔๔๑] ครั้งนั้นแล มารผู้มีบาปได้เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ

แล้วได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคด้วยคาถาว่า

อายุของมนุษย์ทั้งหลายยืนยาว คนดีไม่ควรดูหมิ่นอายุนั้นเลย
ควรประพฤติดุจเด็กอ่อนที่มุ่งแต่จะกินนม ฉะนั้น การมาแห่ง
มัจจุ ไม่มี ฯ

[๔๔๒] ครั้งนั้นแล พระผู้มีพระภาคทรงทราบ ว่า มีมารผู้มาบป จึงได้
ตรัสกะมารผู้มีบาปด้วยพระคาถาว่า

อายุของมนุษย์ทั้งหลายน้อย คนดีควรดูหมิ่น
อายุนั้นเสีย ควรประพฤติดุจคนที่ถูกไฟไหม้ศีรษะ ฉะนั้น
การที่จะไม่มาแห่งมัจจุ ไม่มีเลย ฯ

ครั้งนั้นแล มารผู้มีบาป เป็นทุกข์ เสียใจว่า พระผู้มีพระภาคทรงรู้จัก
เรา พระสุคตทรงรู้จักเรา ดังนี้ จึงได้อันตรธานไปในที่นั้นแล ฯ

ทุติยอายุสูตรที่ ๑๐

[๔๔๓] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระวิหารเวฬุวัน อัน
เป็นสถานที่พระราชทานเหยื่อแก่กระแต เขตกรุงราชคฤห์ ฯ

ณ ที่นั้นแล พระผู้มีพระภาคได้ตรัสข้อนี้ว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย อายุของ
มนุษย์ทั้งหลายนี้น้อยนัก จำต้องไปสู่สัมปรายภพ ควรทำกุศล ควรประพฤดิ
พรหมจรรย์ สัตว์ผู้เกิดแล้วจะไม่ตาย ไม่มีเลย ดูกรภิกษุทั้งหลาย คนที่เป็นอยู่นาน
ย่อมเป็นอยู่ได้เพียงร้อยปี หรือจะเกินขึ้นไปก็น้อย ดังนี้ ฯ

[๔๔๔] ครั้งนั้นแล มารผู้มีบาป ได้เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ
แล้วได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคด้วยคาถาว่า

วันคืนย่อมไม่ผ่านพ้นไป ชีวิตย่อมไม่รุกรันไป อายุย่อมจร
ตามสัตว์ทั้งหลายไป ดุจกงจรตามฐปรัดไป ฉะนั้น ดังนี้ ฯ

[๔๔๕] ครั้งนั้นแล พระผู้มีพระภาคทรงทราบ ว่า มีมารผู้มาบป จึงได้
ตรัสกะมารผู้มีบาปด้วยพระคาถาว่า

วันคืนย่อมผ่านพ้นไป ชีวิตย่อมรุกรันไป อายุของสัตว์ทั้งหลาย
ย่อมสิ้นเปลืองไป ดุจน้ำแห่งแม่น้ำน้อย ฉะนั้น ดังนี้ ฯ

ครั้งนั้นแล มารผู้มีบาป เป็นทุกข์ เสียใจว่า พระผู้มีพระภาคทรงรู้จัก
เรา พระสุคตทรงรู้จักเรา ดังนี้ จึงได้อันตรธานไปในที่นั้นแล ฯ

จบ วรรคที่ ๑

รวมพระสูตรในปฐมวรรคนี้มี ๑๐ สูตร คือ

คโปกรรมสูตรที่ ๑ นาคสูตรที่ ๒ สุกสูตรที่ ๓ ปาสสูตรที่ ๒ สูตรเป็น
ที่ ๔ และที่ ๕ สัปปสูตรที่ ๖ สุปปติสูตรที่ ๗ นันทนสูตรที่ ๘ อายุสูตรอีก ๒
สูตรเป็นที่ ๙ และที่ ๑๐

ทุติยวรรคที่ ๒

ปาสาณสูตรที่ ๑

[๔๔๖] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ ภูเขาอิชฌณฏฐ

เขตกรุงราชคฤห์ ฯ

ก็สมัยนั้นแล พระผู้มีพระภาคประทับนั่งในที่แจ้ง ในเวลากลางคืนอันมืด และฝนกำลังตกประปรายอยู่ ฯ

[๔๔๗] ครั้งนั้นแล มารผู้มีบาปต้องการจะยังความกลัว ความหวาดเสียวนพองสยองเกล้า ให้เกิดขึ้นแก่พระผู้มีพระภาค จึงเข้าไป ณ ที่พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ครั้นแล้ว กลิ้งศิลาก้อนใหญ่ๆ ไปใกล้พระผู้มีพระภาค ฯ

[๔๔๘] ครั้งนั้นแล พระผู้มีพระภาคทรงทราบ ว่า นิมารผู้มีบาป จึงตรัส
ส้าทับกะมารผู้มีบาปด้วยพระคาถาว่า

แม้ถึงว่าท่านจะพึงกลิ้งภูเขาอิชฌณฏฐหมดทั้งสิ้น ความหวั่น

ไหวก็จะไม่มีแก่พระพุทธเจ้าทั้งหลายผู้หลุดพ้นแล้วโดยชอบ

แน่แท้ ฯ

ลำดับนั้น มารผู้มีบาปเป็นทุกข์เสียใจว่า พระผู้มีพระภาคทรงรู้จักเรา
พระสุคตทรงรู้จักเรา ดังนี้ จึงได้หายไปในที่นั่นเอง ฯ

สหัสสูตรที่ ๒

[๔๔๙] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระวิหารเชตวัน อาราม
ของท่านอนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตพระนครสาวัตถี ฯ

ก็สมัยนั้นแล พระองค์แวดล้อมด้วยบริษัทหมู่ใหญ่ ทรงแสดงธรรมอยู่ ฯ

ครั้งนั้นแล มารผู้มีบาปได้มีความคิดเห็นอย่างนี้ว่า พระสมณโคดมนี้แล
แวดล้อมด้วยบริษัทหมู่ใหญ่ แสดงธรรมอยู่ ถ้ากระไรเราพึงเข้าไปใกล้ ณ ที่พระ
สมณโคดมประทับอยู่ เพื่อกำบังจักมีเกิด ฯ

[๔๕๐] ลำดับนั้น มารผู้มีบาปเข้าไปใกล้พระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ
ครั้นแล้ว กล่าวกะพระผู้มีพระภาคด้วยคาถาว่า

ท่านเป็นผู้องอาจในบริษัท บันลือสีหนาท ดุจราชสีห์ ฉะนั้น

หรือ ก็ผู้ที่พอจะต่อสู้ท่านยังมี ท่านเข้าใจว่าเป็นผู้ชนะแล้ว

หรือ ฯ

[๔๕๑] พระผู้มีพระภาค ตรัสตอบด้วยพระคาถาว่า

ตลาดคเป็นมหารวีรบุรุษ องอาจในบริษัท บรรลุทสพลญาณ ข้าม

ต้นหาอันเป็นเหตุข้องในโลกเสียได้ บันลืออยู่โดยแท้ ฯ

ครั้งนั้นแล มารผู้มีบาปเป็นทุกข์ เสียใจว่า พระผู้มีพระภาคทรงรู้จักเรา
พระสุคตทรงรู้จักเรา ดังนี้ จึงได้หายไปในที่นั่นเอง ฯ

สกลกสูตรที่ ๓

[๔๕๒] ข้าพเจ้าได้สดับมาแล้วอย่างนี้-

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ มัททกุจฉิมคทายวัน เขต

กรุงราชคฤห์ ฯ

ก็โดยสมัยนั้นแล พระบาทของพระผู้มีพระภาคถูกสะเก็ดหินเจาะแล้ว ได้ยินว่า เวทนาทั้งหลาย อันยัง เป็นไปในพระสรีระ เป็นทุกข์ แรงกล้า เผ็ด ร้อน ไม่เป็นที่ยินดี ไม่เป็นที่ทรงสบาย ย่อมเป็นไปแต่พระผู้มีพระภาค พระองค์ มีพระสติสัมปชัญญะอดกลั้นซึ่งเวทนาเหล่านั้น ไม่กระสับกระส่าย ฯ

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาครับสั่งให้ลาดผ้าสังฆาฏิเป็น ๔ ชั้น แล้วสำเร็จ สีหไสยา โดยพระปรศเบื้องขวา พระบาทซ้ายห่อหุ้มพระบาทขวา มีพระสติสัมปชัญญะ ฯ

[๔๕๓] ครั้นนั้นแล มารผู้มีบาปเข้าไปเฝ้าพระองค์ถึงที่ประทับ แล้วทูล

ถามพระผู้มีพระภาคด้วยคาถาว่า

ท่านนอนด้วยความเขลา หรือมัวเมาติดกาพย์กลอนอยู่
ประโยชน์ทั้งหลายของท่านไม่มีมาก ท่านอยู่ ณ ที่นั่งที่นอน
อันสงัดแต่ผู้เดียว ตั้งหน้านอนหลับ นี้อะไร ท่านหลับ
ที่เดียวหรือ ฯ

[๔๕๔] พระผู้มีพระภาคจึงตรัสตอบว่า

เราไม่ได้นอนด้วยความเขลา ทั้งมิได้มัวเมาติดกาพย์กลอนอยู่
เราบรรลุประโยชน์แล้วปราศจากความโศก อยู่ ณ ที่นั่งที่นอน
อันสงัดแต่ผู้เดียว นอนราพึงด้วยความเอ็นดูในสัตว์ทั้งปวง ฯ
ลูกศรเข้าไปในอกของชนเหล่าใด ร้อยหทัยให้ลุ่มหลงอยู่ แม้
ชนเหล่านั้นในโลกนี้ ผู้มีลูกศรเสียบอกอยู่ ยังได้ความหลับ
เราผู้ปราศจากลูกศรแล้ว ไฉนจะไม่หลับเล่า ฯ
เราเดินทางไปในทางที่มีราชสีห์เป็นคัน ก็มีได้หวาดหวั่น ถึง
หลับในที่เช่นนั้นก็มีได้กลัวเกรง กลางคืนและกลางวันย่อม
ไม่ทำให้เราเดือดร้อน เราย่อมไม่พบเห็นความเสื่อมอะไร ฯ

ในโลก ฉะนั้น เราผู้มีความเอ็นดูในสัตว์ทั้งปวงจึงนอนหลับ ฯ

ครั้งนั้นแล มารผู้มีบาปเป็นทุกข์ เสียใจว่า พระผู้มีพระภาคทรงรู้จักเรา

พระสุคตทรงรู้จักเรา ดังนี้ จึงได้หายไปในที่นั้นเอง ฯ

ปฎิรูปสูตรที่ ๔

[๔๕๕] ข้าพเจ้าได้สดับมาแล้วอย่างนี้-

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ ศาลาหลังหนึ่ง ในพราหมณคาม
ในแคว้นโกศล ฯ

ก็โดยสมัยนั้นแล พระผู้มีพระภาคแวดล้อมด้วยภุชงค์บริวารใหญ่
ทรงแสดงธรรมอยู่ ฯ

ลำดับนั้น มารผู้มีบาปได้มีความคิดขึ้นว่า พระสมณโคดมนี้แวดล้อม
ด้วยภุชงค์บริวารใหญ่ ทรงแสดงธรรมอยู่ ถ้ากระไรเราพึงเข้าไปใกล้
พระสมณโคดมถึงที่ประทับ เพื่อการกำบังจักขุเถิด ฯ

[๔๕๖] ลำดับนั้น มารผู้มีบาปเข้าไปใกล้พระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ครั้น
แล้ว จึงทูลถามพระผู้มีพระภาคด้วยคาถาว่า

ท่านพร้าสอนผู้อื่นด้วยสิ่งใด สิ่งนั้นไม่สมควรแก่ท่าน เมื่อ
ท่านกล่าวถึงธรรมนั้น อย่าได้ข้องอยู่ในความยินดียินร้าย ฯ

[๔๕๗] พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า

พระสัมพุทธเจ้ามีปรกตินุเคราะห์ด้วยจิตอันเกื้อกูล ทรงพร้า
สอนผู้อื่นด้วยสิ่งใด ตถาคตมีจิตหลุดพ้นจากความยินดียินร้าย
ในสิ่งนั้นแล้ว ฯ

ครั้งนั้นแล มารผู้มีบาปเป็นทุกข์ เสียใจว่า พระผู้มีพระภาคทรงรู้จักเรา
พระสุคตทรงรู้จักเรา ดังนี้ จึงได้หายไปในที่นั้นนั่นเอง ฯ

มานสสูตรที่ ๕

[๔๕๘] ข้าพเจ้าได้สดับมาแล้วอย่างนี้-

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระวิหารเชตวัน อารามของท่าน
อนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตพระนครสาวัตถี ฯ

[๔๕๙] ครั้งนั้นแล มารผู้มีบาปได้เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ
ครั้นแล้ว ได้กล่าวกะพระผู้มีพระภาคด้วยคาถาว่า

บ่วงใดมิอาจไปได้ในอากาศ กำลังเที่ยวไป ข้าพระองค์จักคล้อง
พระองค์ไว้ด้วยบ่วงนั้น สมณะ ท่านไม่พ้นเรา ฯ

[๔๖๐] พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า

เราหมดความพอใจในรูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ อันเป็น
ของร้นรมย์ใจแล้ว แะมาร เราจำกัดท่านได้แล้ว ฯ

ลำดับนั้น มารผู้มีบาปเป็นทุกข์ เสียใจว่า พระผู้มีพระภาคทรงรู้จักเรา
พระสุคตทรงรู้จักเรา ดังนี้ จึงได้หายไปในที่นั้นนั่นเอง ฯ

ปัตตสูตรที่ ๖

[๔๖๑] พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระวิหารเชตวัน อารามของท่าน
อนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตพระนครสาวัตถี ฯ

ก็สมัยนั้นแล พระผู้มีพระภาคทรงยังภิกษุทั้งหลายให้เห็นแจ้ง ให้สมา-
*ทาน ให้อาจหาญ ให้ร่าเริง ด้วยธรรมีกถาเกี่ยวกับอุปาทานขันธ ๕ ก็ภิกษุ
เหล่านั้นทำในใจให้สำเร็จประโยชน์ น้อมน้อมมาด้วยความเต็มใจ เจียใโสตกลงศดับ

ธรรมอยู่ ฯ

ครั้งนั้นแล มารผู้มีบาปได้มีความคิดว่า พระสมณโคดมนี้แล ยังภิกษุทั้งหลายให้เห็นแจ้ง ให้สมาทาน ให้อาจหาญ ให้ร่าเริง ด้วยธรรมิกเถาเกี่ยวด้วยอุปาทานจันท์ ๕ ก็ภิกษุเหล่านั้นทำในใจให้สำเร็จประโยชน์ น้อมนิกมาด้วยความเต็มใจ เจียโสตกลงสดับธรรมอยู่ ถ้ากระไร เราพึงเข้าไปใกล้พระสมณโคดมถึงที่ประทับ เพื่อการกำบังตาเถิด ฯ

ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุเหล่านั้นได้วางบาตรเป็นอันมากไว้ในที่กลางแจ้ง ฯ

[๔๖๒] ลำดับนั้น มารผู้มีบาปแปลงเพศเป็นโคเดินไปยังที่บาตรเหล่านั้นวางอยู่ ฯ

ลำดับนั้น ภิกษุรูปหนึ่งจึงบอกกะภิกษุอีกรูปหนึ่งว่า ภิกษุๆ โคนั้นพึงทำบาตรทั้งหลายให้แตก ฯ

เมื่อภิกษุนั้นพูดอย่างนั้นแล้ว พระผู้มีพระภาคได้ตรัสกะภิกษุนั้นว่า ภิกษุ นันมิใช่โค นั้นเป็นมารผู้มีบาป มาเพื่อกำบังตาพวกเธอ ฯ

[๔๖๓] ครั้งนั้นแล พระผู้มีพระภาคทรงทราบวา ผู้นี้เป็นมารผู้มีบาป จึงตรัสกะมารผู้มีบาปด้วยพระคาถาว่า

พระอริยสาวกย่อมเบียดหน่ายในรูป เวทนา สัญญา สังขาร

และวิญญาณ อย่างนี้ว่า เราไม่ใช่มัน มันไม่ใช่ของเรา

แม้มารและเสนามารแสวงหาอยู่ในที่ทั้งปวง ก็ไม่พบอริยสาวก

ผู้เบียดหน่ายแล้วอย่างนี้ มีอัทธภาพอันเกษมล่วงพ้นสังโยชน์

ทั้งปวงแล้ว ฯ

ลำดับนั้น มารผู้มีบาปเป็นทุกข์ เสียใจว่า พระผู้มีพระภาคทรงรู้จักเรา พระสุคตทรงรู้จักเรา ดังนี้ จึงได้หายไปในที่นั้นนั่นเอง ฯ

อายตনสูตรที่ ๗

[๔๖๔] ครั้งหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ ภูฏาคารศาลา ป่ามหาวัน เขตเมืองเวสาลี ฯ

ก็โดยสมัยนั้นแล พระผู้มีพระภาคทรงยังภิกษุทั้งหลายให้เห็นแจ้ง ให้สมาทาน ให้อาจหาญ ให้ร่าเริง ด้วยธรรมิกเถาเกี่ยวด้วยผัสสาชยตนะ ๖ ฯ

ก็ภิกษุเหล่านั้นทำในใจให้สำเร็จประโยชน์ น้อมนิกมาด้วยความเต็มใจ เจียโสตกลงสดับธรรมอยู่ ฯ

ครั้งนั้นแล มารผู้มีบาปได้มีความคิดว่า พระสมณโคดมนี้แล ยังภิกษุทั้งหลายให้เห็นแจ้ง ให้สมาทาน ให้อาจหาญ ให้ร่าเริง ด้วยธรรมิกเถาเกี่ยวด้วยผัสสาชยตนะ ๖ และภิกษุเหล่านั้นทำในใจให้สำเร็จประโยชน์ น้อมนิกมาด้วยความเต็มใจ เจียโสตกลงสดับธรรมอยู่ ถ้ากระไร เราพึงเข้าไปเฝ้าพระสมณโคดมถึงที่ประทับ เพื่อการกำบังตาเถิด ฯ

[๔๖๕] ครั้นนั้นแล มารผู้มีบาปเข้าไปใกล้พระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ
ครั้นแล้ว ได้ร้องเสียงดังพิลึกพิลั่นว่า ประคองแผ่นดินจะถล่ม ในที่ใกล้
พระผู้มีพระภาค ฯ

ลำดับนั้น ภิกษุรูปหนึ่งจึงกล่าวกะภิกษุอีกรูปหนึ่งอย่างนี้ว่า ภิกษุ ภิกษุ
แผ่นดินนี้เห็นจะถล่มเสียละกระมัง ฯ

เมื่อภิกษุนั้นกล่าวอย่างนี้แล้ว พระผู้มีพระภาคจึงตรัสกะภิกษุนั้นว่า ดูกร
ภิกษุ แผ่นดินนี้ย่อมไม่ถล่ม ดูกรภิกษุ นั้นมารผู้มีบาปมาแล้ว เพื่อกำบังตา
พวกเธอ ฯ

[๔๖๖] ลำดับนั้นแล พระผู้มีพระภาคทรงทราบวา นี้เป็นมารผู้มีบาป
จึงตรัสกะมารผู้มีบาปด้วยพระคาถาว่า

รูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ และธรรมารมณ์ทั้งสิ้นนี้
เป็นโลกามิสอันแรงกล้า โลกหมกมุ่นอยู่ในอารมณ์เหล่านี้
ส่วนสาวกของพระพุทธเจ้ามีสติก้าวล่วงโลกามิสนั้น และ
ก้าวล่วงบ่วงมารแล้ว รุ่งเรืองอยู่ดุจพระอาทิตย์ ฉะนั้น ฯ

ลำดับนั้น มารผู้มีบาปเป็นทุกข์ เสียใจว่า พระผู้มีพระภาคทรงรู้จักเรา
พระสุคตทรงรู้จักเรา ดังนี้ จึงได้หายไปในที่นั้นนั่นเอง ฯ

ปิณฑกิสูตรที่ ๘

[๔๖๗] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ บ้านพราหมณ์ใน
ปัญจาสาลคาม แคว้นมคธ ฯ

ก็สมัยนั้นแล ที่บ้านพราหมณ์ ในปัญจาสาลคาม มีนักขัตฤกษ์แจกของ
แก่พวกเด็กๆ ครั้นรุ่งเช้า พระผู้มีพระภาคทรงครองแล้ว ทรงถือบาตรและจีวร
เสด็จเข้าไปสู่บ้านพราหมณ์ในปัญจาสาลคามเพื่อบิณฑบาต ฯ

ก็โดยสมัยนั้นแล พราหมณ์ผู้คฤหบดีชาวปัญจาสาลคามถูกมารผู้มีบาปเข้า
คลอ ด้วยประสงค์ว่า พระสมณโคดมอย่าได้บิณฑบาตเลย ฯ

พระผู้มีพระภาคเจ้าเสด็จเข้าสู่บ้านพราหมณ์ในปัญจาสาลคามเพื่อบิณฑบาต
ด้วยบาตรเปล่าอย่างใด ก็เสด็จกลับมาด้วยบาตรเปล่าอย่างนั้น ฯ

[๔๖๘] ลำดับนั้น มารผู้มีบาปเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ
ครั้นแล้ว จึงกล่าวกะพระผู้มีพระภาคว่า สมณะ ท่านได้บิณฑบาตบ้างไหม ฯ

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า แน่ะมารผู้มีบาป ท่านได้กระทำให้เราไม่ได้
บิณฑบาตมิใช่หรือ ฯ

มารผู้มีบาปกราบทูลว่า ถ้าอย่างนั้น ขอพระผู้มีพระภาคจงเสด็จเข้าไปสู่
บ้านพราหมณ์ในปัญจาสาลคาม เพื่อบิณฑบาตครั้งที่สองอีกเถิด พระเจ้าข้า ข้า-
*พระองค์จักกระทำให้พระผู้มีพระภาคได้บิณฑบาต ฯ

[๔๖๙] พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

มารมาขัดขวางตกาศได้ประสพสิ่งมิไฉนอยู่แล้ว ดูกรมารผู้มี-
บาป ท่านเข้าใจว่า "บาปย่อมไม่ให้ผลแก่เรา" ฉะนั้นหรือ
พวกเราไม่มีความกังวล ย่อมอยู่เป็นสุขสบายหนอ พวกเรา
จักมีปิตเป็นภักษา คุณอาภัสสรเทพ ฉะนั้น ฯ
ครั้งนั้นแล มารผู้มีบาปเป็นทุกข์ เสียใจว่า พระผู้มีพระภาคทรงรู้จักเรา
พระสุคตทรงรู้จักเรา ดังนี้ จึงได้หายไปในที่นั้นนั่นเอง ฯ

กัศสกุศตรที่ ๕

[๔๗๐] สาวตถินิทาน ฯ

ก็สมัยนั้นแล พระผู้มีพระภาคทรงยังภิกษุทั้งหลายให้เห็นแจ้ง ให้
สมาทาน ให้อาจหาญ ให้อำนาจ ด้วยธรรมิกถาเกี่ยวกับพระนิพพาน และภิกษุ
เหล่านั้นทำในใจให้สำเร็จประโยชน์ น้อมนิมิตด้วยความเต็มใจ เจริญโสตลงสดับ
ธรรมอยู่ ฯ

ครั้งนั้นแล มารผู้มีบาปได้มีความคิดว่า พระสมณโคดมนี้แล ทรงยัง
ภิกษุทั้งหลายให้เห็นแจ้ง ให้สมาทาน ให้อาจหาญ ให้อำนาจ ด้วยธรรมิกถา
เกี่ยวกับพระนิพพาน ถ้ากระไร เราพึงเข้าไปใกล้พระสมณโคดมถึงที่ประทับ
เพื่อการกำบังตาเถิด ฯ

[๔๗๑] ครั้งนั้นแล มารผู้มีบาปจึงนิรมิตเพศเป็นชวานาแบกไถใหญ่
ถืออะฐักมีด้ามยาว มีผมยาวรุงรังปกหน้าปกหลัง นุ่งผ้าเนื้อหยาบ มีเท้าทั้งสองเปื้อน
โคลน เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ครั้นแล้วได้กราบทูลว่า ข้าแต่สมณะ
ท่านได้เห็นโคทั้งหลายบ้างไหม ฯ

พระผู้มีพระภาคตรัสถามว่า แน่มารผู้มีบาป ท่านต้องการอะไรด้วย
โคทั้งหลายเล่า ฯ

มารกราบทูลว่า ข้าแต่พระสมณะ จักขุเป็นของเราแท้ รูปก็เป็นของเรา
อายตนะคือวิญญาณอันเกิดแก่จักขุสัมผัสก็เป็นของเรา ท่านจะหนีเราไปไหนพ้น
ข้าแต่สมณะ โสตเป็นของเรา เสียงเป็นของเรา อายตนะคือวิญญาณอันเกิดแต่
โสตสัมผัสก็เป็นของเรา ท่านจะหนีเราไปไหนพ้น ข้าแต่สมณะ จมูกเป็นของเรา
กลิ่นเป็นของเรา อายตนะคือวิญญาณอันเกิดแต่ฆานสัมผัส ก็เป็นของเรา ท่านจะ
หนีเราไปไหนพ้น ข้าแต่สมณะ ลิ้นเป็นของเรา รสเป็นของเรา อายตนะคือ
วิญญาณอันเกิดแต่ชีวหาสัมผัสก็เป็นของเรา ท่านจะหนีเราไปไหนพ้น ข้าแต่
สมณะ กายเป็นของเรา โสภณูปะเป็นของเรา อายตนะคือวิญญาณอันเกิดแต่กาย
สัมผัสก็เป็นของเรา ท่านจะหนีเราไปไหนพ้น ข้าแต่สมณะ ใจเป็นของเรา
ธรรมารมณ์เป็นของเรา อายตนะคือวิญญาณอันเกิดแต่มนัสสัมผัสก็เป็นของเรา
ท่านจะหนีเราไปไหนพ้น ฯ

[๔๗๒] พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกรมารผู้มีบาป จักขุเป็นของท่าน

รูปเป็นของท่าน อายตนะคือวิญญาณอันเกิดแต่จักขุสัมผัสก็เป็นของท่านแท้ ดูกร
มารผู้มีบาป แต่ในที่ใด ไม่มีจักขุ ไม่มีรูป ไม่มีอายตนะคือวิญญาณอันเกิดแต่จักขุ
สัมผัส ที่นั่นมิใช่ทางดำเนินของท่าน โสตเป็นของท่าน เสียงเป็นของท่าน
อายตนะคือวิญญาณอันเกิดแต่โสตสัมผัสก็เป็นของท่าน แต่ในที่ใด ไม่มีโสต ไม่
มีเสียง ไม่มีอายตนะคือวิญญาณอันเกิดแต่โสตสัมผัส ที่นั่นมิใช่ทางดำเนินของ
ท่าน จมูกเป็นของท่าน กลิ่นเป็นของท่าน อายตนะคือวิญญาณอันเกิดแต่ฆาน
สัมผัสเป็นของท่าน ฯลฯ ลิ้นเป็นของท่าน รสเป็นของท่าน อายตนะคือวิญญาณ
อันเกิดแต่ชีวหาสัมผัสเป็นของท่าน ฯลฯ กายเป็นของท่าน โภกฐ์พะเป็นของท่าน
อายตนะคือวิญญาณอันเกิดแต่กายสัมผัสเป็นของท่าน ฯลฯ ใจเป็นของท่าน
ธรรมารมณ์ทั้งหลายเป็นของท่าน อายตนะคือวิญญาณอันเกิดแต่มนสัมผัสก็เป็น
ของท่าน แต่ในที่ใด ไม่มีใจ ไม่มีธรรมารมณ์ ไม่มีอายตนะคือวิญญาณอันเกิดแต่
มนสัมผัส ที่นั่นมิใช่ทางดำเนินของท่าน ฯ

[๔๗๓] มารกราบทูลว่า

ชนเหล่าใดกล่าวถึงสิ่งใดว่า นี่ของเรา และกล่าวว่า นี่เป็นเรา

ถ้าใจของท่านมีอยู่ในสิ่งนั้น ข้าแต่สมณะ ท่านก็จะไม่พ้น

เราไปได้ ฯ

[๔๗๔] พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า ชนเหล่าใดกล่าวถึงสิ่งใด สิ่งนั้น

ไม่มีแก่เรา ชนเหล่านั้นไม่ใช่เรา ดูกรมารผู้มีบาป ท่านจงรู้
อย่างนี้ ท่านย่อมไม่เห็นแม้ทางของเรา ฯ

ลำดับนั้น มารผู้มีบาปเป็นทุกข์ เสียใจว่า พระผู้มีพระภาคทรงรู้จักเรา

พระสุคตทรงรู้จักเรา ดังนี้ จึงได้หายไปในที่นั้นนั่นเอง ฯ

รัชสูตที่ ๑๐

[๔๗๕] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ กระท่อมอันตั้งอยู่ใน

ป่า ในประเทศหิมวันต์ แคว้นโกศล ฯ

ครั้งนั้นแล พระผู้มีพระภาคประทับทรงพักผ่อนอยู่ในที่ลับ ได้ทรงปริวิตก

ว่า เราจะสามารถเสวยรัชสมบัติโดยธรรม โดยที่ไม่เบียดเบียนเอง ไม่ใช่ให้ผู้อื่น
เบียดเบียน ไม่ทำผู้อื่นให้เสื่อมเอง ไม่ใช่ให้เขาทำผู้อื่นให้เสื่อม ไม่เศร้าโศกเอง
ไม่ทำให้ผู้อื่นเศร้าโศกได้หรือไม่ ฯ

[๔๗๖] ครั้งนั้นแล มารผู้มีบาปทราบความปริวิตกแห่งพระหฤทัยของ-

*พระผู้มีพระภาคด้วยจิตแล้ว เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ครั้นแล้วจึง
กราบทูลพระผู้มีพระภาคว่า ขอพระผู้มีพระภาคจงทรงเสวยรัชสมบัติเถิด พระเจ้าข้า
ขอพระสุคตจงเสวยรัชสมบัติโดยธรรม โดยที่ไม่เบียดเบียนเอง ไม่ใช่ให้ผู้อื่น
เบียดเบียน ไม่ทำให้ผู้อื่นเสื่อมเอง ไม่ใช่ให้เขาทำคนอื่นให้เสื่อม ไม่เศร้าโศก
เอง ไม่ทำให้ผู้อื่นเศร้าโศก ฯ

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกรมารผู้มีบาป ท่านเห็นอะไรของเรา ทำไมจึงได้พูดกระไรอย่างนี้ว่า ขอพระผู้มีพระภาคจงเสวยรัชสมบัติเถิด พระเจ้าข้า ขอพระสฤตจงเสวยรัชสมบัติโดยธรรม โดยที่ไม่เบียดเบียนเอง ไม่ใช่ให้ผู้อื่นเบียดเบียน ไม่ทำให้ผู้อื่นเสื่อมเอง ไม่ใช่ให้เขาทำผู้อื่นให้เสื่อม ไม่เศร้าโศกเอง ไม่ทำให้ผู้อื่นเศร้าโศก ฯ

มารกราบทูลว่า พระเจ้าข้า อิทธิบาททั้ง ๔ พระองค์ทรงบำเพ็ญให้เจริญ กระทำให้มาก กระทำให้เป็นอุทยาน ทำให้เป็นวัตถุที่ตั้ง กระทำให้ไม่หยุค ตั้งสมปรารถนาคือแล้ว พระเจ้าข้า ก็เมื่อพระองค์ทรงพระประสงค์ ทรงอธิษฐานกุณา หลวงซื้อหิมพานต์ให้เป็นทองคำล้วน กุณานั้นก็พึงเป็นทองคำล้วน ฯ

[๔๗๗] พระผู้มีพระภาคตรัสถามด้วยพระคาถาว่า

กุณาทองคำล้วนมีสีสุก ถึงสองเท่าก็ยังไม่พอแก่บุคคลคน

หนึ่ง บุคคลทราบดังนี้แล้ว พึงประพฤตีสงบ ผู้ใดได้เห็น

ทุกข์มีกามเป็นเหตุแล้ว โฉนผู้นั้นจะพึงน้อมใจไปในกามเล่า

บุคคลทราบอุปธิว่า เป็นเครื่องข้องในโลกแล้ว พึงศึกษาเพื่อ

กำจัดอุปธินั้นเสีย ฯ

ลำดับนั้น มารผู้มีบาปเป็นทุกข์ เสียใจว่า พระผู้มีพระภาคทรงรู้จักเรา พระสฤตทรงรู้จักเรา ดังนี้ จึงได้หายไปในที่นั้นนั่นเอง ฯ

จบวรรคที่ ๒

รวมพระสูตรในวรรคที่ ๒ นี้มี ๑๐ สูตร คือ

ปาสาณสูตรที่ ๑ สีหสูตรที่ ๒ สกกลีสูตรที่ ๓ ปฏิจรูปสูตรที่ ๔ มานสสูตรที่ ๕ ปัตตสูตรที่ ๑ อายตนสูตรที่ ๗ ปิณจิกสูตรที่ ๘ กัสสกสูตรที่ ๙ กัปรัชสูตร ครอบ ๑๐ ฯ

ตติยวรรคที่ ๓

สัมพหุลสูตรที่ ๑

[๔๗๘] ข้าพเจ้าได้สดับมาแล้วอย่างนี้-

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ที่นครสิลาวิ ในแคว้นสักกะ ฯ

ก็สมัยนั้นแล ภิกษุมารักด้วยกัน เป็นคู่ไม่ประมาณ มีความเพียร มีตน

อันส่งไปแล้ว อยู่ในที่ใกล้พระผู้มีพระภาค ฯ

[๔๗๙] ครั้งนั้นแล มารผู้มีบาปนิรมิตเพศเป็นพราหมณ์มุ่นชฎาใหญ่ นุ่งหนังเสือ แกหลังโก่ง หายใจเสียงดังครีคราด ถือไม้เท้าทำด้วยไม้มะเดื่อ เข้าไปหาภิกษุเหล่านั้นถึงที่อยู่ ครั้นแล้วจึงกล่าวกะภิกษุเหล่านั้นว่า ท่านบรรพชิตผู้-
*เจริญทั้งหลายล้วนแต่เป็นคนหนุ่มกระชุ่มกระชวย มีผมดำ ปรกอบด้วยความหนุ่ม

แน่น ยังไม่เบื่อในกามารมณ์ทั้งหลายด้วยปฐมวัยของท่านจงบริโภคมกามอันเป็นของมนุษย์ อย่าละผลอันเห็นเอง วังไปสู่ผลชั่วคราวเลย ฯ

ภิกษุเหล่านั้นตอบว่า คูกรพราหมณ์ พวกเราย่อมไม่ละผลอันเห็นเอง วังไปสู่ผลชั่วคราว แต่เราทั้งหลายละผลชั่วคราววังไปสู่ผลอันเห็นเอง คูกรพราหมณ์ เพราะกามทั้งหลาย พระผู้มีพระภาคตรัสว่าเป็นของชั่วคราว มีทุกข์มาก มีความคับแค้นมาก โทษในกามทั้งหลายมีโดยยิ่ง ธรรมนี้มีผลอันเห็นเอง ให้ผลไม่จำกัดกาล เป็นของควรเรียกกันมาดู ควรน้อมมาไว้ในตน อันวิญญูชนทั้งหลายพึงรู้ได้เฉพาะตน ฯ

เมื่อภิกษุเหล่านั้นกล่าวอย่างนี้แล้ว มารผู้มีบาปจึงสั่นศีรษะ แลบลิ้น ทำหน้าขมวดเป็นสามรอย จดจ้องไม้เท้าหลีกไป ฯ

[๔๘๐] ครั้งนั้นแล ภิกษุเหล่านั้นเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคยังที่ประทับ ถวายอภิวาทพระผู้มีพระภาคแล้ว นั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ภิกษุเหล่านั้นครั้งนั้นแล้ว จึงกราบทูลพระผู้มีพระภาคว่า พระเจ้าข้า ข้าพระองค์ทั้งหลายเป็นผู้ไม่ประมาท บำเพ็ญความเพียร มีตนอันส่งไปแล้ว อยู่ในที่ใกล้พระองค์ ณ ที่นี้ พระเจ้าข้า มีพราหมณ์คนหนึ่ง มุนชฎาใหญ่ นุ่งหนังเสือเป็นคนแก่ หลังโกง หายใจเสียงดังครีคราด ถือไม้เท้าทำด้วยไม้มะเดื่อ เข้าไปหาข้าพระองค์ยังที่อยู่ ครั้นแล้วได้กล่าวกะข้าพระองค์ว่า ท่านบรรพชิตผู้เจริญทั้งหลาย ล้วนแต่เป็นคนหนุ่มกระชุ่มกระชวย มีผมดำ ประกอบด้วยความหนุ่มแน่น ยังไม่เบื่อในกามารมณ์ทั้งหลายด้วยปฐมวัยของท่านจงบริโภคมกามอันเป็นของมนุษย์ อย่าละผลอันเห็นเอง วังไปสู่ผลชั่วคราวเลย พระเจ้าข้า เมื่อพราหมณ์กล่าวอย่างนี้แล้ว พวกข้าพระองค์ได้กล่าวกะพราหมณ์นั้นว่า คูกรพราหมณ์ พวกเราย่อมไม่ละผลอันเห็นเอง วังไปสู่ผลชั่วคราว แต่พวกเราละผลชั่วคราว วังไปสู่ผลอันเห็นเอง คูกรพราหมณ์ เพราะกามทั้งหลาย พระผู้มีพระภาคตรัสว่า เป็นของชั่วคราว มีทุกข์มาก มีความคับแค้นมาก โทษในกามทั้งหลายนั้นมีโดยยิ่ง ธรรมนี้มีผลอันเห็นเอง ให้ผลไม่จำกัดกาล เป็นของควรเรียกมาดู ควรน้อมไว้ในตน อันวิญญูชนทั้งหลายพึงรู้เฉพาะตน พระเจ้าข้า เมื่อข้าพระองค์กล่าวอย่างนี้แล้ว พราหมณ์นั้นสั่นศีรษะ แลบลิ้น ทำหน้าขมวดเป็นสามรอย จดจ้องไม้เท้าหลีกไป ฯ

[๔๘๑] พระผู้มีพระภาคตรัสว่า คูกรภิกษุทั้งหลาย นั้นมิใช่พราหมณ์ นั้นเป็นมารผู้มีบาป มาเพื่อกำบังตาเธอทั้งหลาย ฯ

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคทรงทราบเนื้อความนั้นแล้ว จึงภยิตพระคาถา นี้ในเวลานั้นว่า

ผู้ใดได้เห็นทุกข์มีกามเป็นเหตุแล้ว โฉนผู้นั้นจะพึงน้อมใจ

ไปในกามเล่า บุคคลผู้ทราบอุปธิว่า เป็นเครื่องข้องอยู่ในโลก

แล้ว ฟังศึกษาเพื่อกำจัดอุปนิสัยเสีย ๆ

สมมติสูตรที่ ๒

[๔๘๒] ข้าพเจ้าได้สดับมาแล้วอย่างนี้-

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ที่กรุงสิлавดี ในแคว้นสักกะ ฯ

ก็สมัยนั้นแล ท่านสมมติเป็นผู้ไม่ประมาท มีความเพียร มีคนอัน

ส่งไปแล้ว อยู่ในที่ใกล้พระผู้มีพระภาค ฯ

ครั้งนั้นแล ท่านสมมติผู้พักผ่อนอยู่ในที่ลับ มีความปริวิตกแห่งจิตเกิด

ขึ้นอย่างนี้ว่า เป็นลาภของเราดีแท้ที่เราได้พระอรหันต์ผู้ตรัสรู้เองโดยชอบ เป็น

พระศาสดาของเรา เป็นลาภของเราดีแท้ที่เราได้บวชในพระธรรมวินัย อัน

พระศาสดาตรัสดีแล้วอย่างนี้ เป็นลาภของเราดีแท้ที่เราได้เพื่อนพรหมจรรย์อันมี

ศีลมีกัลยาณธรรม ฯ

[๔๘๓] ครั้งนั้นแล มารผู้มีบาปทราบความปริวิตกแห่งจิตของท่านสมมติ

ด้วยจิตแล้ว เข้าไปหาท่านสมมติถึงที่อยู่ ครั้นแล้ว จึงทำเสียงดังน่ากลัว

น่าหวาดเสียวประดุจแผ่นดินจะถล่ม ณ ที่ใกล้ท่านสมมติ ฯ

[๔๘๔] ลำดับนั้น ท่านสมมติเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคยังที่ประทับ

ถวายอภิวาทพระผู้มีพระภาค แล้วนั่ง ณ ที่ควรข้างหนึ่ง ท่านสมมติครั้งนั้น ณ

ที่ควรข้างหนึ่งแล้ว จึงได้กราบทูลว่า พระเจ้าข้า ข้าพระองค์เป็นผู้ไม่ประมาท

มีความเพียร มีคนอันส่งไปแล้ว อยู่ในที่ใกล้พระองค์ ณ ที่นี้ พระเจ้าข้า

ข้าพระองค์อยู่ในที่ลับเร้น มีความปริวิตกแห่งจิตเกิดขึ้นอย่างนี้ว่า เป็นลาภของ

เราดีแท้ที่เราได้พระอรหันต์ผู้ตรัสรู้เองโดยชอบ เป็นพระศาสดาของเรา เป็นลาภ

ของเราดีแท้ที่เราได้บวชในพระธรรมวินัยอันพระศาสดาตรัสดีแล้วอย่างนี้ เป็น

ลาภของเราดีแท้ที่เราได้เพื่อนพรหมจรรย์ อันมีศีลมีกัลยาณธรรม พระเจ้าข้า

ขณะนั้น ก็ได้มีเสียงดังน่ากลัว น่าหวาดเสียวประดุจแผ่นดินจะถล่ม เกิดขึ้นใน

ที่ใกล้ข้าพระองค์ ฯ

[๔๘๕] พระผู้มีพระภาคตรัสว่า สมมติ นั้น ไม่ใช่แผ่นดินจะถล่ม นั้น

เป็นมารผู้มีบาปมาเพื่อกำบังตาเธอ เธอจงไปเถิด สมมติ จงเป็นผู้ไม่ประมาท

มีความเพียร มีคนอันส่งไปแล้วอยู่ในที่นั้นตามเดิมเถิด ฯ

ท่านสมมติรับพระคำรัสแล้วลุกขึ้นจากอาสนะ ถวายอภิวาทพระผู้มี

พระภาค ทำประทักษิณแล้วหลีกไป ฯ

[๔๘๖] แม้ครั้งที่สอง ท่านสมมติเป็นผู้ไม่ประมาท มีความเพียร มีคน

อันส่งไปแล้วอยู่ในที่นั้นนั่นเอง แม้ในครั้งที่สอง ท่านสมมติไปในที่ลับเร้นอยู่ มี

ความปริวิตกเกิดขึ้นอย่างนี้ ฯลฯ แม้ในครั้งที่สอง มารผู้มีบาปทราบความปริวิตก

แห่งจิตของท่านสมมติด้วยจิตแล้ว ฯลฯ จึงทำเสียงดังน่ากลัว น่าหวาดเสียว

ประดุจแผ่นดินจะถล่ม ณ ที่ใกล้ท่านสมมติ ฯ

[๔๘๙] ลำดับนั้น ท่านสมิทธิทราบว่าเป็นมารผู้มีบาป จึงกล่าว
กะมารผู้มีบาปด้วยคำว่า

เราหลีกเลี่ยงจากเรือนบวชเป็นผู้ไม่มีเรือนด้วยศรัทธา สติ
และปัญญาของเรา เราได้แล้ว อนึ่ง จิตของเราตั้งมั่นดีแล้ว ท่าน
จักบันดาลรูปต่างๆ อันน่ากลัวอย่างไร ก็จักไม่ยังเราให้หวาด
กลัวได้เลยโดยแท้ ฯ

ลำดับนั้น มารผู้มีบาปเป็นทุกข์ เสียใจว่า ภิกษุสมิทธิรู้จักเรา ดังนี้
จึงได้หายไปในที่นั้นนั่นเอง ฯ

โคธิกสูตรที่ ๓

[๔๘๘] ข้าพเจ้าได้สดับมาแล้วอย่างนี้-

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระวิหารเวฬุวัน อันเป็นสถานที่
พระราชทานเหยื่อแก่กระแต เขตกรุงราชคฤห์ ฯ

ก็สมัยนั้นแล ท่านโคธิกะ อยู่ที่กาลศิลาข้างภูเขาอิสิคิลิ ฯ

[๔๘๙] ครั้งนั้นแล ท่านโคธิกะเป็นผู้ไม่ประมาท มีความเพียร มีจิต
มั่นคงอยู่ ได้บรรลุเจโตวิมุตติอันเป็นโลกีย์ ภายหลังท่านโคธิกะ ได้เสื่อมจากเจโต-
*วิมุตติอันเป็นโลกีย์นั้น แม้ครั้งที่ ๒ ท่านโคธิกะเป็นผู้ไม่ประมาท มีความเพียร
มีจิตมั่นคงอยู่ ได้บรรลุเจโตวิมุตติอันเป็นโลกีย์ แม้ในครั้งที่ ๒ ก็ได้เสื่อมจาก
เจโตวิมุตติอันเป็นโลกีย์นั้น แม้ครั้งที่ ๓ ท่านโคธิกะเป็นผู้ไม่ประมาท มีความ
เพียร มีจิตมั่นคงอยู่ ได้บรรลุเจโตวิมุตติอันเป็นโลกีย์ แม้ในครั้งที่ ๓ ก็ได้เสื่อม
จากเจโตวิมุตติอันเป็นโลกีย์นั้น แม้ครั้งที่ ๔ ท่านโคธิกะเป็นผู้ไม่ประมาท มีความ
เพียร มีจิตมั่นคงอยู่ ได้บรรลุเจโตวิมุตติอันเป็นโลกีย์ แม้ในครั้งที่ ๔ ก็ได้เสื่อม
จากเจโตวิมุตติอันเป็นโลกีย์นั้น แม้ครั้งที่ ๕ ท่านโคธิกะเป็นผู้ไม่ประมาท มีความ
เพียร มีจิตมั่นคงอยู่ ได้บรรลุเจโตวิมุตติอันเป็นโลกีย์ แม้ในครั้งที่ ๕ ก็ได้เสื่อม
จากเจโตวิมุตติอันเป็นโลกีย์นั้น แม้ครั้งที่ ๖ ท่านโคธิกะเป็นผู้ไม่ประมาท มีความ
เพียร มีจิตมั่นคงอยู่ ได้บรรลุเจโตวิมุตติอันเป็นโลกีย์ แม้ในครั้งที่ ๖ ก็ได้เสื่อม
จากเจโตวิมุตติอันเป็นโลกีย์นั้น แม้ครั้งที่ ๗ ท่านโคธิกะเป็นผู้ไม่ประมาท มี
ความเพียร มีจิตมั่นคงอยู่ ก็ได้บรรลุเจโตวิมุตติอันเป็นโลกีย์อีก ฯ

ครั้งนั้นแล ท่านโคธิกะได้เกิดความคิดอย่างนี้ว่า เราได้เสื่อมจากเจโต-
*วิมุตติอันเป็นโลกีย์ถึง ๖ ครั้งแล้ว ถ้ากระไรเราพึงนำศัสตรามา ฯ

[๔๙๐] ลำดับนั้นแล มารผู้มีบาปทราบความปริวิตกแห่งจิตของท่าน
โคธิกะด้วยจิตแล้ว จึงเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ครั้นแล้ว ได้
กราบทูลพระผู้มีพระภาคด้วยคำว่า

ข้าแต่พระองค์ผู้มีจักขุ มีเพียรใหญ่ มีปัญญามาก รุ่งเรือง
ด้วยฤทธิ์และยศ ก้าวล่วงเวรและภัยทั้งปวง ข้าพระองค์ขอ

ถวายเป็นพระบาททั้งคู่ ข้าแต่พระองค์ผู้มีเพียรใหญ่ สาวก
ของพระองค์อันมรณะครอบงำแล้ว ย่อมคิดจางหวังความ
ตาย ข้าแต่พระองค์ผู้ทรงไว้ซึ่งความรุ่งเรือง ขอพระองค์จึง
ห้ามสาวกของพระองค์นั้นเสียเถิด ฯ

ข้าแต่พระองค์ผู้มีพระภาคผู้ปรากฏในหมู่ชน สาวกของพระองค์
ยินดีในพระศาสนา ยังไม่ได้บรรลุพระอรหัตตอันตัดเสียซึ่ง
มานะ ยังเป็นพระเสขะอยู่ โฉนจะพึงกระทำกาลเสียเล่า ฯ

ก็เวลานั้น ท่านโคธิกะได้นำศัสตรามาแล้ว ฯ

[๔๘๑] ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคทรงทราบว่า ผู้นี้เป็นมารผู้มีบาป จึง
ได้ตรัสกะมารผู้มีบาปด้วยพระคาถาว่า

ปราชญ์ทั้งหลายย่อมทำอย่างนี้แล ย่อมไม่หวั่นไหวชีวิต โคธิกะ

ภิกษุ ถอนต้นหาพร้อมด้วยราก นิพพานแล้ว ฯ

[๔๘๒] ครั้งนั้นแล พระผู้มีพระภาคตรัสเรียกภิกษุทั้งหลายมาแล้วตรัส
ว่า ภิกษุทั้งหลาย เรามาไปสู่กาลศิลา ข้างภูเขาสีลิลิ อันเป็นที่โคธิกกุลบุตร
นำศัสตรามาแล้ว ฯ

ภิกษุเหล่านั้น กราบทูลรับพระดำรัสของพระผู้มีพระภาคแล้ว ฯ

ครั้งนั้นแล พระผู้มีพระภาคพร้อมด้วยภิกษุหลายรูปได้เข้าไปยังกาลศิลา
ข้างภูเขาสีลิลิ ฯ

พระผู้มีพระภาคได้ทอดพระเนตรเห็นโคธิกะมีคออันพลิกแล้ว นอนอยู่
บนเตียงที่ไกลเที่ยว ก็เวลานั้นแล ควันหรือหมอกพลุ่งไปสู่ทิศตะวันออก ทิศ
ตะวันตก ทิศเหนือ ทิศใต้ ทิศเบื้องบน ทิศเบื้องต่ำ และอนุทิศ ฯ

[๔๘๓] ครั้งนั้นแล พระผู้มีพระภาคตรัสเรียกภิกษุทั้งหลายว่า ดูกร
ภิกษุทั้งหลาย พวกเธอเห็นไหม ควันหรือหมอกนั้นพลุ่งไปสู่ทิศตะวันออก ทิศ
ตะวันตก ทิศเหนือ ทิศใต้ ทิศเบื้องบน ทิศเบื้องต่ำ และอนุทิศ เมื่อภิกษุ
เหล่านั้นกราบทูลรับพระดำรัสแล้วจึงตรัสว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย นั้นมารผู้มีบาป
เที่ยวแสวงหาวิญญานของโคธิกกุลบุตร ด้วยคิดว่า วิญญานของโคธิกกุลบุตรตั้ง
อยู่ ณ ที่ไหน ดูกรภิกษุทั้งหลาย โคธิกกุลบุตร มีวิญญานอันไม่ตั้งอยู่แล้ว
ปรินิพพานแล้ว ฯ

[๔๘๔] ครั้งนั้นแล มารผู้มีบาปถือพิณมีสีเหลืองเหมือนมะตูมสุก เข้า
ไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ครั้นแล้ว ได้ทูลถามพระผู้มีพระภาคด้วยคาถาว่า

ข้าพระองค์ได้ค้นหาวิญญานของโคธิกกุลบุตร ทั้งในทิศ

เบื้องบน ทั้งทิศเบื้องต่ำ ทั้งทางขวาง ทั้งทิศใหญ่ ทิศน้อย

ทั่วแล้ว มิได้ประสบ โคธิกะนั้นไป ณ ที่ไหน ฯ

[๔๘๕] พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า

นักปราชญ์ผู้ใดสมบูรณ์ด้วยสติ มีปรกติเพ่งพินิจ ยินดีแล้ว
ในฉันทะทุกเมื่อ พากเพียรอยู่ตลอดวันและคืน ไม่มีความ
อาลัยในชีวิต ขณะเสนาของมัจจุราชแล้ว ไม่กลับมาสู่ภพ
ใหม่ นักปราชญ์นั้นคือโคธิกกุลบุตร ได้ถอนตัณหาพร้อม
ด้วยราก ปรินิพพานแล้ว ฯ

พิณได้พลัดตกจากรักเร้าของมารผู้มีความเศร้าโศก ในลำดับนั้น ยักษ์
นั้นมีความโหม่นสลด หายไปในที่นั้นนั่นเอง ฯ

สัตตวัสสสูตรที่ ๔

[๔๕๖] ข้าพเจ้าได้สดับมาแล้วอย่างนี้-

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับที่คันทขุพลาณโคธธ ริมฝั่งแม่น้ำ
เนรัญชรา ณ ตำบลอุรุเวลา ฯ

ก็สมัยนั้นแล มารผู้มีบาปติดตามพระผู้มีพระภาค คอยมุ่งหาช่องโอกาส
สิ้น ๗ ปี ก็ยังไม่ได้ช่อง ฯ

[๔๕๗] ภายหลังมารผู้มีบาป จึงเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ
ครั้นแล้ว ได้ทูลถามพระผู้มีพระภาคด้วยคำถามว่า

ท่านถูกความโศกทัฬหหรือ จึงได้มาชบเซาอยู่ในป่าอย่างนี้
ท่านเสื่อมจากทรัพย์เครื่องปลื้มใจแล้วหรือ หรือว่ากำลัง
ปรารถนาอยู่ ท่านได้ทำความชั่วอะไร ไว้ในบ้านหรือ เหตุ
ไรท่านจึงไม่ทำมิตรภาพกับชนทั้งปวงเล่า หรือว่าท่านทำมิตร-
*ภาพกับใครๆ ไม่สำเร็จ ฯ

[๔๕๘] พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า

ดูกรมารผู้เป็นเฝ้าของบุคคลผู้ประมาทแล้ว เราขุดรากของ
ความเศร้าโศกทั้งหมดแล้ว ไม่มีความชั่ว ไม่เศร้าโศก เพ่ง
อยู่ เราชนะความติดแน่น กล่าวคือความโลภในภพทั้งหมด
เป็นผู้ไม่มีอาสวะ เพ่งอยู่ ฯ

[๔๕๙] มารทูลว่า

ถ้าใจของท่านยังข้องอยู่ในสิ่งที่ชนทั้งหลาย กล่าวว่าสิ่งนี้
เป็นของเรา แล้วสิ่งนี้เป็นเราแล้ว สมณะ ท่านจักไม่พิน
เราไปได้ ฯ

[๕๐๐] พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

สิ่งที่ชนทั้งหลายกล่าวว่า เป็นของเรานั้น ย่อมไม่เป็นของเรา
และสิ่งที่ชนทั้งหลายกล่าวว่า เป็นเรา ก็ไม่เป็นเราเหมือน
กัน เนะ มารผู้มีบาป ท่านจงทราบอย่างนี้เถิด แม้ท่านก็
จักไม่เห็นทางของเรา ฯ

[๕๐๑] มารทูลว่า

ถ้าท่านรู้จักทางอันปลอดภัย เป็นที่ไปสู่อมตมหานิพพาน ก็จง
หลีกเลี่ยงแต่คนเดียวยเถิด จะพราសอนคนอื่นทำไมเล่า ฯ

[๕๐๒] พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ชนเหล่าใดมุ่งไปสู่ฝั่ง ย่อมถึงพระนิพพาน อันมิใช่โอกาส
ของมาร เราถูกชนเหล่านั้นถามแล้ว จักบอกว่า สิ่งใดเป็น
ความจริง สิ่งนั้นหาอุปภิเลสมิได้ ฯ

[๕๐๓] มารทูลว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ เหมือนอย่างว่ามีสระ โบกขรณิ
ในที่ที่ไม่ไกลแห่งบ้านหรือนิคม ในสระนั้นมีปูอยู่ ครั้นนั้น พวกเด็กชายหรือพวก
เด็กหญิงเป็นอันมาก ออกจากบ้านหรือนิคมนั้นแล้วเข้าไปถึงที่สระ โบกขรณินั้นตั้ง
อยู่ ครั้นแล้วจึงจับปูนั้นขึ้นจากน้ำให้อยู่บนบก พระเจ้าข้า ก็ปูนั้นยังกำมทุก ๆ
กำมให้ยื่นออก พวกเด็กชายหรือเด็กหญิงเหล่านั้น ฟังรดฟังหักฟังทำลายกำมนั้น
เสียทุก ๆ กำมด้วยไม้หรือก้อนหิน พระเจ้าข้า ก็เมื่อเป็นอย่างนั้น ปูนั้นมีกำม
ถูกริด ถูกหัก ถูกทำลายเสียหมดแล้ว ย่อมไม่อาจก้าวลงไปสู่สระ โบกขรณินั้น
อีกเหมือนแต่ก่อน ฉนใด อารมณ์แม้ทุกชนิดอันเป็นวิสัยของมาร อันให้สัตว์
เสพผิด ทำให้สัตว์ดิรน อารมณ์นั้นทั้งหมด อันพระผู้มีพระภาคตรอน
หักรณย่ำยีเสียหมดแล้ว บัดนี้ ข้าพระองค์ผู้คอยหาโอกาส ย่อมไม่อาจเข้าไปใกล้
พระผู้มีพระภาคได้อีก ฉนนั้น ฯ

[๕๐๔] ครั้นแล้ว มารผู้มีบาปได้ภยิตถาอันเป็นที่ตั้งแห่งความเบื่อ-
*หน่ายเหล่านี้ ในสำนักพระผู้มีพระภาคว่า

ฝูงกาเห็นก้อนหินมีสีดงามนั้ จิงบินเข้าไปใกล้ด้วยเข้าใจว่า
เราทั้งหลาย ฟิงประสบอาหารในที่นี้เป็นแน่ ความยินดีฟิงมี
โดยแท้ ฯ

เมื่อพยายามอยู่ไม่ได้อาหารสมประสงค์ในที่นั้น จิงบิน
หลีกเลี่ยงไป ฯ

ข้าแต่พระโคตม ข้าพระองค์ก็เหมือนกามาพบศิลา ฉะนั้น
ขอหลีกเลี่ยงไป ฯ

ครั้งนั้นแล มารผู้มีบาปครั้นกล่าวถาถาอันเป็นที่ตั้งแห่งความเบื่อหน่าย
เหล่านี้ ในสำนักพระผู้มีพระภาคแล้ว จิงหลีกเลี่ยงจากที่นั้น ไปนั่งขัดสมาธิที่พื้นดิน
ไม่ไกลจากพระผู้มีพระภาค เป็นผู้นิ่ง เกื้อเงิน คอดก กั่มหน้า ชบเสา หมด
ปฏิกาน เอาไม้ขีดแผ่นดินอยู่ ฯ

มารจิตสูตรที่ ๕

[๕๐๕] ครั้งนั้นแล มารธิดาทั้ง ๓ คือ นางตันหา นางอรดี นางราคา
จิงพากันเข้าไปหาพระยามารถึงที่อยู่ ครั้นแล้วจิงถามพระยามารด้วยถาถาว่า

ข้าแต่คุณพ่อ คุณพ่อมีความเสียใจด้วยเหตุอะไร หรือ
เศร้าโศกถึงผู้ชายคนไหน หม่อมฉันจักผูกผู้ชายคนนั้นด้วย
บ่วง คือราคะ นำมาถวาย เหมือนบุคลลผูกช้างมาจากป่า ฉะนั้น
ชายนั้นจักตกอยู่ในอำนาจของคุณพ่อ ฯ

[๕๐๖] พระยามารกล่าวว่า

ชายนั้นเป็นพระอรหันต์ผู้ดำเนินไปดีแล้วในโลก ไม่เป็นผู้
อันใครๆ พึงนำมาด้วยราคะได้ง่ายๆ ก้าวล่วงบ่วงมาร
ไปแล้ว เพราะฉะนั้น เราจึงเศร้าโศกมาก ฯ

[๕๐๗] ครั้งนั้นแล มารธิดา คือ นางคันทหา นางอรดี นางราคา จึง

พากันเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ครั้นแล้วกราบทูลพระผู้มีพระภาคอย่าง
นี้ว่า ข้าแต่พระสมณะ พวกหม่อมฉันจักขอบำเรอพระบาทของพระองค์ ฯ

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคมิได้ทรงใส่พระทัยถึงคำของนางมารธิดาเหล่า
นั้น เพราะพระองค์ทรงน้อมพระทัยไปในความสิ้นอุปธิกิเลสอย่างยอดเยี่ยม ฯ

[๕๐๘] ลำดับนั้น มารธิดา คือนางคันทหา นางอรดี นางราคา จึง

หลีกออกไป ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง แล้วร่วมคิดกันอย่างนี้ว่า ความประสงค์ของ
บุรุษมีต่างๆ กันแล อย่างกระนั้นเลย พวกเราควรนิรมิตเพศเป็นนางกุมาริกาคน
ละร้อยๆ ฯ

ลำดับนั้น มารธิดา คือนางคันทหา นางอรดี นางราคา จึงพากันนิรมิต
เพศเป็นนางกุมาริกาคนละร้อยๆ เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ แล้ว
กราบทูลพระผู้มีพระภาคอย่างนี้ว่า ข้าแต่พระสมณะ พวกหม่อมฉันจะขอบำเรอ
พระบาทของพระองค์ ฯ

พระผู้มีพระภาคมิได้ทรงใส่พระทัยถึงถ้อยคำของมารธิดา เพราะพระองค์
ทรงน้อมพระทัยไปในความสิ้นอุปธิกิเลสอย่างยอดเยี่ยม ฯ

[๕๐๙] ลำดับนั้น มารธิดาทั้ง ๓ คือ นางคันทหา นางอรดี นางราคา

พากันหลีกไป ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่งแล้ว ร่วมกันคิดอย่างนี้ว่า ความประสงค์ของ
บุรุษมีต่างๆ กัน อย่างกระนั้นเลย พวกเราควรพากันจำแลงเพศเป็นหญิงยังไม่เคย
คลอดบุตรคนละร้อยๆ ฯ

ลำดับนั้นแล มารธิดาทั้ง ๓ คือ นางคันทหา นางอรดี นางราคา จึง
พากันจำแลงเพศเป็นหญิงยังไม่เคยคลอดบุตรคนละร้อยๆ เข้าไปเฝ้าพระผู้มี-
*พระภาคถึงที่ประทับ แล้วกราบทูลพระผู้มีพระภาคอย่างนี้ว่า ข้าแต่พระสมณะ
พวกหม่อมฉันจะขอบำเรอบาทของพระองค์ ฯ

ถึงอย่างนั้น พระผู้มีพระภาคก็มิได้ทรงใส่พระทัยถึงเลย เพราะพระองค์
ทรงน้อมพระทัยไปในความสิ้นอุปธิกิเลสอย่างยอดเยี่ยม ฯ

[๕๑๐] ฝ่ายนางคันทหา นางอรดี นางราคา พากันหลีกไป ณ ที่ควร

ข้างหนึ่งแล้ว ร่วมคิดกันอย่างนี้ว่า ความประสงค์ของบุรุษทั้งหลายมีต่างๆ กัน
อย่างกระนั้นเลย พวกเราควรจำแลงเพศเป็นหญิงที่คลอดบุตรแล้วคราวเดียวคนละ
ร้อยละ ๑

ลำดับนั้นแล นางคันหา นางอรดี นางราคา พวกจำแลงเพศเป็นหญิง
คลอดแล้วคราวเดียวคนละร้อยละ ๑ เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ แล้ว
กราบทูลพระผู้มีพระภาคอย่างนี้ว่า ข้าแต่พระสมณะ พวกหม่อมฉันจะขอบำเรอ
พระบาทของพระองค์ ฯ

ถึงอย่างนั้น พระผู้มีพระภาคก็มิได้ทรงใส่พระทัยถึง เพราะพระองค์ทรง
น้อมพระทัยไปในความสิ้นอุปธิกิเลสอย่างยอดเยี่ยม ฯ

[๕๑๑] ลำดับนั้นแล นางคันหา นางอรดี นางราคา ฯลฯ จึงพากัน
จำแลงเพศเป็นหญิงที่คลอดบุตรแล้ว ๒ คราว คนละร้อยละ ๑ เข้าไปเฝ้าพระผู้มี-
*พระภาคถึงที่ประทับ ฯลฯ แม้ถึงอย่างนั้น พระผู้มีพระภาคก็มิได้ทรงใส่พระทัยถึง
เพราะพระองค์ทรงน้อมพระทัยไปในความสิ้นอุปธิกิเลสอย่างยอดเยี่ยม ฯ

[๕๑๒] ลำดับนั้น นางคันหา นางอรดี นางราคา ฯลฯ จึงพากัน
จำแลงเพศเป็นหญิงกลางคน คนละร้อยละ ๑ เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ
ฯลฯ ถึงอย่างนั้น พระผู้มีพระภาคก็มิได้ทรงใส่พระทัยถึงเลย เพราะพระองค์
ทรงน้อมพระทัยไปในความสิ้นอุปธิกิเลสอย่างยอดเยี่ยม ฯ

[๕๑๓] ลำดับนั้น นางคันหา นางอรดี นางราคา ฯลฯ จึงพากัน
จำแลงเพศเป็นหญิงผู้ใหญ่คนละร้อยละ ๑ เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคจนถึงที่ประทับ
ฯลฯ แม้ถึงอย่างนั้น พระผู้มีพระภาคก็มิได้ทรงใส่พระทัยถึง เพราะพระองค์ทรง
น้อมพระทัยไปในความสิ้นอุปธิกิเลสอย่างยอดเยี่ยม ฯ

[๕๑๔] ลำดับนั้น มารธิดา คือ นางคันหา นางอรดี นางราคา พากัน
หลีกไป ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่งแล้ว จึงพูดกันว่า เรื่องนี้จริงดังบิดาของเราได้พูด
ไว้ว่า

ชายนั้นเป็นพระอรหันต์ ผู้ดำเนินไปดีแล้วในโลก ไม่เป็นผู้

อันใครๆ พึงนำมาด้วยราคะได้ง่ายๆ ก้าวล่วงบ่วงมารไป

ได้แล้ว เพราะฉะนั้น เราจึงเศร้าโศกมาก ฯ

ก็ถ้าพวกเราพึงเล้าโลมสมณะหรือพราหมณ์คนใดที่ยังไม่หมดราคะ ด้วย
ความพยายามอย่างนี้ หทัยของสมณะหรือพราหมณ์คนนั้นพึงแตก หรือโลหิตอุ่น
พึงพลุ่งออกจากปาก หรือพึงถึงกับเป็นบ้า หรือถึงความมีจิตฟุ้งซ่าน (จิตลอย)
เหมือนอย่างไม้้อสดอันลมพัดขาดแล้ว ย่อมหงอยเหงาน้ำเหวแห้งไป แม้นินใด
สมณะหรือพราหมณ์นั้นพึงชูปชิตเหวแห้งไป ฉะนั้นเหมือนกัน ฯ

ครั้นแล้ว นางคันหา นางอรดี นางราคา พากันเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาค
ถึงที่ประทับ แล้วยืนอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ฯ

[๕๑๕] นางคันหามารธิดา ครั้นยืนอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่งแล้ว ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคด้วยคาถาว่า

ท่านถูกความโศกทัฬหหรือ จึงได้มาชบเซาอยู่ในป่าอย่างนี้
ท่านเสื่อมจากทรัพย์เครื่องปลื้มใจแล้วหรือ หรือว่ากำลัง
ปรารถนาอยู่ ท่านได้ทำความชั่วอะไรๆ ไว้ในบ้านหรือ
เพราะเหตุไร ท่านจึงไม่ทำมิตรภาพกับชนทั้งปวงเล่า หรือว่า
ท่านทำมิตรภาพกับใครๆ ไม่สำเร็จ ฯ

[๕๑๖] พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า

เราชนะเสนาคือปิยรูปและสาตรูป (รูปที่รักและรูปที่พอใจ)
เป็นผู้ๆ เดียวเพ่งอยู่ ได้รู้ความบรรลุประโยชน์ และความ
สงบแห่งหทัย ว่าเป็นความสุข ฯ
เพราะฉะนั้น เราจึงไม่ทำความเป็นมิตรกับชนทั้งปวง และ
ความเป็นมิตรกับใครๆ ย่อมไม่อำนวยประโยชน์ให้แก่เรา ฯ

[๕๑๗] ลำดับนั้น นางอรดีมารธิดา ได้ทูลถามพระผู้มีพระภาคด้วยคาถาว่า

ภิกษุในพระศาสนานี้ มีปรกติดอยู่ด้วยธรรมเป็นเครื่องอยู่อย่าง
ไหนดมาก จึงข้ามโอชะทั้ง ๕ แล้ว เวลานี้ได้ข้ามโอชะที่ ๖
แล้ว กามสัญญาทั้งหลายย่อมห้อมล้อมไม่ได้ซึ่งบุคคลผู้เพ่ง-
ฌานอย่างไหนดมาก ฯ

[๕๑๘] พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า

บุคคลมีกายอันสงบแล้ว มีจิตหลุดพ้นดีแล้ว เป็นผู้ไม่มี
อะไรๆ เป็นเครื่องปรุงแต่ง มีสติ ไม่มีความอาลัย ได้รู้ทั่ว
ซึ่งธรรม มีปรกติเพ่งอยู่ด้วยฌานที่ ๔ อันหาวิตกมิได้ ย่อม
ไม่กำเริบ ไม่ชานไป ไม่เป็นผู้ย่อท้อ ฯ
ภิกษุในศาสนานี้ เป็นผู้ที่มีปรกติดอยู่ด้วยธรรมเป็นเครื่องอยู่
อย่างนี้มาก จึงข้ามโอชะทั้ง ๕ ได้แล้ว บัดนี้ได้ข้ามโอชะที่
๖ แล้ว กามสัญญาทั้งหลายย่อมห้อมล้อมไม่ได้ ซึ่งภิกษุผู้
เพ่งฌานอย่างนี้มาก ฯ

[๕๑๙] ลำดับนั้นแล นางราคามารธิดา ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคด้วย
คาถาว่า

พระศาสดาผู้เป็นหัวหน้าดูแลคณะสงฆ์ ได้ตัดต้นหาขาดแล้ว
และชนผู้มีศรัทธาเป็นอันมาก จักประพฤติดตามได้แน่แท้
พระศาสดานี้เป็นผู้ไม่มีความอาลัย ได้ตัดขาดจากมอมัจจุราช
แล้ว จักนำหมู่ชนเป็นอันมาก ไปสู่ฝั่งพระนิพพาน ฯ

[๕๒๐] พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า

ตถาคตมีความแก่ล้วนแล้วใหญ่ ย่อมนำสัตว์ไปด้วยพระสัท-
ธรรมแล เมื่อตถาคตนำไปอยู่โดยธรรม โฉนความริษยา
จะพึงมีแก่ท่านผู้รู้เล่า ฯ

[๕๒๑] ลำดับนั้นแล มารธิดาทั้ง ๓ คือ นางคันทหา นางอรดี นางราคา
พากันเข้าไปหาพระยามารถึงที่อยู่ ฯ

พระยามารเห็นมารธิดา คือ นางคันทหา นางอรดี นางราคา มาแต่ไกล
ครั้นเห็นแล้ว ได้กล่าวพ้อด้วยคาถาทั้งหลายว่า

พวกคน โง่พากันทำลายภูเขาด้วยกำนั้ว ขุดภูเขาด้วยเล็บ
เคียวเหล็กด้วยฟันทั้งหลาย ท่านทั้งหลายจะทำพระโคดมให้
เบื่อเข้าต้องหลีกไป เป็นประจวบบุคคลวางหินไว้บนศีรษะแล้ว
แทรกลงไปในบาดาล หรือจวบบุคคลเอาอกกระแทกตอ
ฉะนั้น ฯ

พระศาสดาได้จับไถ่นางคันทหา นางอรดี และนางราคา ผู้มีรูป
น่าทศนาซึ่ง ได้มาแล้วในที่นั้นให้หนีไป เหมือนลมพัด
ปยุन्नุณ ฉะนั้น ฯ

จบวรรคที่ ๓

รวมสูตรในวรรคที่สามมี ๕ สูตร คือ สัมพหุลสูตรที่ ๑ สมัทธิสูตรที่ ๒
โคธิกสูตรที่ ๓ สัตตวัสสสูตรที่ ๔ มารธิดสูตรที่ ๕ นี้ พระพุทธเจ้าผู้ประเสริฐ
ทรงแสดงแล้วกะมารธิดา ฯ

จบมารสังยุต

ภิกขุณีสังยุต

อาฬวกาสสูตรที่ ๑

[๕๒๒] ข้าพเจ้าได้สดับมาแล้วอย่างนี้-

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระวิหารเชตวัน อารามของ
ท่านอนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตพระนครสาวัตถี ฯ

ครั้งนั้น เวลาเช้า อาฬวกาภิกษุณีนั่งห่มแล้วถือบาตรและจีวร เข้าไป
บิณฑบาตยังพระนครสาวัตถี เทียบบิณฑบาตไปในพระนครสาวัตถีแล้ว เวลา
ปัจฉิมภัต กลับจากบิณฑบาต มีความต้องการด้วยวิเวก จึงเข้าไปในป่าอันธวัณ ฯ

[๕๒๓] ลำดับนั้น มารผู้มีบาปใครจะให้อาฬวกาภิกษุณีบังเกิดความกลัว
ความหวาดเสียว ความขนพองสยองเกล้า และใครจะให้เคลื่อนจากวิเวก จึง
เข้าไปหาอาฬวกาภิกษุณีถึงที่อยู่ ครั้นแล้วได้กล่าวกะอาฬวกาภิกษุณีด้วยคาถาว่า

ในโลก ไม่มีทางออกไปจากทุกข์ได้ ท่านจักทำอะไรด้วย

วิเวก จงเสวยความยินดีในกามเกิด อย่าได้มีความเดือดร้อน

ในภายหลังเลย ฯ

[๕๒๔] ลำดับนั้น อาฬวกฤชณ์ได้มีความดำริว่า นี่ใครหนอกล่าว

คาถา จะเป็นมนุษย์หรืออมมนุษย์ ฯ

ทันใดนั้น อาฬวกฤชณ์ได้มีความดำริว่า นี่คือมารผู้มีบาป ใครจะให้เราบังเกิดความกลัว ความหวาดเสียว ความขนพองสยองเกล้า และใครจะให้เราเคลื่อนจากวิเวก จึงกล่าวคาถา ฯ

ครั้นอาฬวกฤชณ์ทราบว่ นี่คือมารผู้มีบาปแล้ว จึงได้กล่าวกะมารผู้มีบาปด้วยคาถาว่า

ในโลกนี้มีทางออกไปจากทุกข์ได้ เรารู้ชัดดีแล้วด้วยปัญญา

ดูกรรมารผู้มีบาปซึ่งเป็นเผ่าพันธุ์ของผู้ประมาท ท่านไม่รู้จัก

ทางนั้น กามทั้งหลายเปรียบด้วยหอกและหลาว กองกาม

ทั้งหลายนั้นประหนึ่งว่าฝั่วย เราไม่โยคิดถึงความยินดีในกามที่

ท่านกล่าวถึงนั้น ฯ

ลำดับนั้น มารผู้มีบาปเป็นทุกข์ เสียใจว่า อาฬวกฤชณ์รู้จักเรา ดังนี้ จึงได้อันตรธานไปในที่นั้นเอง ฯ

โสมาสูตที่ ๒

[๕๒๕] สาวัตถินิทาน ฯ

ครั้งนั้น เวลาเช้า โสมากฤชณ์ง่วงห่มแล้ว ถือบาตรและจีวรเข้าไป

บิณฑบาตยังพระนครสาวัตถิ เทียวบิณฑบาตไปในพระนครสาวัตถิแล้ว เวลา-

*ปัจฉิมภัต กลับจากบิณฑบาตแล้ว เข้าไปยังป่าอันธวันเพื่อพักผ่อนกลางวัน ครั้นถึงป่าอันธวันแล้ว จึงนั่งพักกลางวันทีโคนไม้ต้นหนึ่ง ฯ

[๕๒๖] ลำดับนั้น มารผู้มีบาปใครจะให้โสมากฤชณ์บังเกิดความกลัว

ความหวาดเสียว ความขนพองสยองเกล้า และใครจะให้เราเคลื่อนจากสมาธิ จึงเข้าไปหาโสมากฤชณ์ถึงที่นั่งพัก ครั้นแล้วได้กล่าวกะโสมากฤชณ์ด้วยคาถาว่า

สตรีมีปัญญาเพียงสองนิ้ว ไม่อาจถึงฐานะอันจะพึงอดทนได้

ด้วยยาก ซึ่งท่านผู้แสวงทั้งหลายจะพึงถึงได้ ฯ

[๕๒๗] ลำดับนั้น โสมากฤชณ์ได้มีความดำริว่า นี่ใครหนอกล่าวคาถา

จะเป็นมนุษย์หรืออมมนุษย์ ฯ

ทันใดนั้น โสมากฤชณ์ได้มีความดำริว่า นี่คือมารผู้มีบาป ใครจะให้เรา

บังเกิดความกลัว ความหวาดเสียว ความขนพองสยองเกล้า และใครจะให้เราเคลื่อนจากสมาธิ จึงกล่าวคาถา ฯ

ครั้นโสมากฤชณ์ทราบว่ นี่คือมารผู้มีบาปแล้ว จึงได้กล่าวกะมารผู้มีบาปด้วยคาถาว่า

ความเป็นสตรีจะทำอะไรได้ เมื่อจิตตั้งมั่นดีแล้ว เมื่อญาณ
เป็นไปแก่ผู้เห็นธรรมอยู่โดยชอบ ผู้ใดจะพึงมีความคิดเห็น
แน่อนี้ว่า เราเป็นสตรี หรือว่าเราเป็นบุรุษ หรือจะยังมี
ความเกาะเกี่ยวว่า เรามีอยู่ มารควรจะกล่าวกะผู้ นั้น ๆ
ลำดับนั้น มารผู้มีบาปเป็นทุกข์ เสียใจว่า โสมากิภุคณ์รู้จักเรา ดังนี้
จึงได้อันตรธานไปในที่นั่นเอง ฯ

โคตมิสูตรที่ ๓

[๕๒๘] สาวัตถิณีทาน ฯ

ครั้งนั้น เวลาเช้า กิสาโคตมิกิภุคณ์ุ่งห่มแล้ว ถือบาตรและจีวรเข้าไป
บิณฑบาตในพระนครสาวัตถิ เทียบบิณฑบาตไปในพระนครสาวัตถิแล้ว เวลาปัจ
*จกกลับจากบิณฑบาตแล้วเข้าไปยังป่าอันธวันเพื่อพักผ่อนกลางวัน ครั้นถึงป่า
อันธวันแล้ว จึงนั่งพักกลางวันที่โคนไม้ต้นหนึ่ง ฯ

[๕๒๙] ลำดับนั้น มารผู้มีบาปใครจะให้กิสาโคตมิกิภุคณ์ั่งเกิดความ
*กลัว ความหวาดเสียว ความขนพองสยองเกล้า และใครจะให้เคลื่อนจากสมาธิ
จึงเข้าไปหากิสาโคตมิกิภุคณ์ั่งที่นั่นพัก ครั้นแล้ว ได้กล่าวกะกิสาโคตมิกิภุคณ์
ด้วยคาถาว่า

ท่านมีบุตรตายแล้ว มานั่งอยู่คนเดียว มีหน้าเหมือนคน
ร้องไห้ มาอยู่กลางป่าคนเดียว กำลังแสวงหาบุรุษบ้างหรือ
หนอ ฯ

[๕๓๐] ลำดับนั้น กิสาโคตมิกิภุคณ์ได้มีความดำริว่า นี่ใครหนอกล่าว
คาถา จะเป็นมนุษย์หรืออมมนุษย์

ทันใดนั้น กิสาโคตมิกิภุคณ์ได้มีความดำริว่า นี่คือมารผู้มีบาป ใครจะ
ให้เราบังเกิดความกลัว ความหวาดเสียว ความขนพองสยองเกล้า และใครจะ
ให้เคลื่อนจากสมาธิ จึงกล่าวคาถา ฯ

ครั้นกิสาโคตมิกิภุคณ์ทราบว่ นี่คือมารผู้มีบาปแล้ว จึงได้กล่าวกะมาร
ผู้มีบาปด้วยคาถาว่า

เรามีบุตรตายแล้ว เหมือนความตายของบุตร ถึงที่สุดแล้ว
บุรุษทั้งหลายก็มีความตายของบุตรนี้เป็นที่สุดเหมือนกัน เรา
ไม่เศร้าโศก ไม่ร้องไห้ ไม่กลัวความตายนั้นดอก ฯ
ผู้มีอายุ ความเพลิดเพลนในส่วนทั้งปวง เรากำจัดแล้ว
กองมิดเราทำลายแล้ว เราชนะเสนาแห่งมัจจุแล้ว ไม่มี
อาสวะอยู่ ฯ

ลำดับนั้น มารผู้มีบาปเป็นทุกข์ เสียใจว่า กิสาโคตมิกิภุคณ์รู้จักเรา
ดังนี้ จึงได้อันตรธานไปในที่นั่นเอง ฯ

วิชาสูตรที่ ๔

[๕๓๑] สาวัตถิณีทาน ฯ

ครั้งนั้น เวลาเช้า วิชาภิกษุณีนั่งห่มแล้ว ถือบาตรและจีวร ฯลฯ จึงนั่ง
พักกลางวันโคนไม้ต้นหนึ่ง ฯ

[๕๓๒] ลำดับนั้น มารผู้มีบาปใคร่จะให้วิชาภิกษุณีบังเกิดความกลัว
ความหวาดเสียว ความขนพองสยองเกล้า และใคร่จะให้เคลื่อนจากสมาธิ จึงเข้าไปหาวิชาภิกษุณีถึงที่นั่งพัก ครั้นแล้ว ได้กล่าวกะวิชาภิกษุณีด้วยคาถาว่า

เธอยังเป็นสาวมีรูปงาม และล้นก็ยังเป็นหนุ่มแน่น มาเถิด

นาง เรามารภิรมย์กันด้วยดนตรี มโหรี ห้า ฯ

[๕๓๓] ลำดับนั้น วิชาภิกษุณีได้มีความดำริว่า นี่ใครหนอกล่าวคาถา
จะเป็นมนุษย์หรืออมนุษย์ ฯ

ทันใดนั้น วิชาภิกษุณีได้มีความดำริว่า นี่คือมารผู้มีบาป ใคร่ให้เรา
บังเกิดความกลัว ความหวาดเสียว ความขนพองสยองเกล้า และใคร่จะให้เคลื่อน
จากสมาธิ จึงได้กล่าวคาถา ฯ

ครั้นวิชาภิกษุณีทราบว่ นี่คือมารผู้มีบาปแล้ว จึงได้กล่าวกะมารผู้มีบาป
ด้วยคาถาว่า

ดูกรมาร รูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ อันน่ารื่นรมย์ใจ

เราขอมอบให้ท่านผู้เดียว เพราะเราไม่ต้องการมัน เราอิติอัถ

ระอาด้วยกายเน่า อันจะแตกทำลาย เปื่อยพังไปนี้ กาม-

ตัณหา เราถอนได้แล้ว ความมืดในรูปภพที่สัตว์ทั้งหลาย

เข้าถึง ในรูปภพที่สัตว์ทั้งหลายเป็นภาคี และในสมวัตติอัน

สงบทั้งปวง เรากำจัดได้แล้ว ฯ

ลำดับนั้น มารผู้มีบาปเป็นทุกข์ เสียใจว่า วิชาภิกษุณีรู้จักเรา
ดังนี้ จึงได้อันตรธานไปในที่นั่นเอง ฯ

อุบลวรรณาสูตรที่ ๕

[๕๓๔] สาวัตถิณีทาน ฯ

ครั้งนั้น เวลาเช้า อุบลวรรณาภิกษุณีนั่งห่มแล้ว ถือบาตรและจีวร ฯลฯ
ได้ยืนอยู่ที่โคนต้นสาละพฤกษ์ซึ่งมีดอกบานสะพรั่ง ต้นหนึ่ง ฯ

[๕๓๕] ลำดับนั้น มารผู้มีบาปใคร่ให้อุบลวรรณาภิกษุณีบังเกิดความ-
*กลัว ความหวาดเสียว ความขนพองสยองเกล้า และใคร่จะให้เคลื่อนจากสมาธิ
จึงเข้าไปหาอุบลวรรณาภิกษุณีถึงที่ที่ยืนอยู่ ครั้นแล้ว ได้กล่าวกะอุบลวรรณาภิกษุณี
ด้วยคาถาว่า

ดูกรภิกษุณี ท่านคนเดียว เข้ามายังต้นสาละพฤกษ์ ซึ่งมีดอก

บานสะพรั่งตลอดยอด แล้วยืนอยู่ที่โคนต้นสาละพฤกษ์ ก็

ฉวีวรรณของท่าน ไม่มีที่สอง คนทั้งหลายก็จะมาในที่นี้เช่นท่าน
ท่านกลัวพวกนักเลงเพราะความเขลาหรือ ฯ
[๕๓๖] ลำดับนั้น อุบลวรรณภิกษุณีได้มีความดำริว่า นี่ใครหนอกล่าว
คาถา จะเป็นมนุษย์หรืออมมนุษย์ ฯ
ทันใดนั้น อุบลวรรณภิกษุณีได้มีความดำริว่า นี่คือมารผู้มีบาป ใครจะ
ให้เราบังเกิดความกลัว ความหวาดเสียว ความขนพองสยองเกล้า และใครจะให้
เคลื่อนจากสมาธิ จึงกล่าวคาถา ฯ
ครั้นอุบลวรรณภิกษุณีทราบว่ นี่คือมารผู้มีบาปแล้ว จึงได้กล่าวกะมารผู้-
*มีบาปด้วยคาถาว่า

เมื่อนักเลงตั้งแสนมาในที่นี้ ก็ตามเถิด เราไม่สะเทือนขน
ไม่สะดุ้ง ดูกรมาร ถึงเราคนเดียว ก็ไม่กลัวท่าน ฯ
เรานี้จะหายตัวหรือเข้าห้องพวกท่าน แม้จะยืนอยู่ ณ ระหว่าง
ดวงตาดังจุมูก ท่านจักไม่เห็นเรา ฯ
เราเป็นผู้ชำนาญในจิต อิทธิบาทเราเจริญดีแล้ว เราพ้นแล้ว
จากเครื่องผูกทุกชนิด เราไม่กลัวท่านดอก ท่านผู้มีอายุ ฯ
ลำดับนั้น มารผู้มีบาปเป็นทุกข์ เสียใจว่า อุบลวรรณภิกษุณีรู้จักเรา
ดังนี้ จึงได้อันตรธานไปในที่นั่นเอง ฯ

จาลาสูตรที่ ๖

[๕๓๗] สาวตถิณีทาน ฯ
ครั้งนั้น เวลาเช้า จาลาภิกษุณีนุ่งห่มแล้ว ถือบาตรและจีวรเข้าไป
บิณฑบาตยังพระนครสาวตถิ เทียวบิณฑบาตไปในพระนครสาวตถิแล้ว เวลาปัจ-
*ฉภาต์กลับจากบิณฑบาตแล้วเข้าไปยังป่าอันธวันเพื่อพักกลางวัน ครั้นถึงป่าอันธวัน
แล้วจึงนั่งพักกลางวันที่โคนไม้ต้นหนึ่ง ฯ

[๕๓๘] ลำดับนั้น มารผู้มีบาปใครจะให้จาลาภิกษุณีบังเกิดความกลัว
ความหวาดเสียว ความขนพองสยองเกล้า และใครจะให้เคลื่อนจากสมาธิ จึง
เข้าไปหาจาลาภิกษุณีถึงที่นั่งพัก ครั้นแล้วได้กล่าวกะจาลาภิกษุณีว่า ดูกรภิกษุณี
ท่านไม่ชอบใจอะไรหนอ ฯ

จาลาภิกษุณีตอบว่า ดูกรท่านผู้มีอายุ เราไม่ชอบความเกิดเลย ฯ

[๕๓๙] ม. เพราะเหตุไรหนอ ท่านจึงไม่ชอบความเกิดผู้เกิดมาแล้วย่อม
บริโภคคาม ใครหนอให้ท่านยึดถือเรื่องนี้ อย่าเลยภิกษุณี
ท่านจงชอบความเกิดขึ้น ฯ

[๕๔๐] จา. ความตายย่อมมีแก่ผู้ที่เกิดมาแล้ว ผู้ที่เกิดมาแล้วย่อมพบ
เห็นทุกข์ คือ การจองจำ การฆ่า ความเศร้าหมอง
เพราะฉะนั้น เราจึงไม่ชอบความเกิด ฯ

พระพุทธเจ้าทรงแสดงธรรมเป็นเครื่องก้าวล่วงความเกิด
พระองค์สอนให้เราตั้งอยู่ในสัจจะ ๑- เพื่อละทุกข์ทั้งมวล ฯ
สัตว์เหล่าใดเข้าถึงรูปภพ และสัตว์เหล่าใดเป็นภากิแห่ง
อรุภพ สัตว์เหล่านั้นเมื่อยังไม่รู้นิโรธ ต้องมาสู่ภพอีก ฯ
ลำดับนั้น มารผู้มีบาปเป็นทุกข์ เสียใจว่า จาละภิกษุณีรู้จักเรา ดังนี้
จึงได้อันตรธานไปในที่นั่นเอง ฯ

อุปจาลาสูตที่ ๗

[๕๔๑] สาวัตถิณีทาน ฯ

ครั้งนั้น เวลาเช้า อุปจาลาภิกษุณีนั่งห่มแล้ว ถือบาตรและจีวรเข้าไป
บิณฑบาตยังพระนครสาวัตถิ เทียบบิณฑบาตไปในพระนครสาวัตถิแล้ว เวลา
ปัจฉิมภัต กลับจากบิณฑบาตแล้วเข้าไปยังป่าอันธวันเพื่อพักกลางวัน ครั้นถึงป่า
อันธวันแล้ว จึงนั่งพักกลางวันอยู่ที่โคนไม้ต้นหนึ่ง ฯ

[๕๔๒] ลำดับนั้น มารผู้มีบาปใคร่จะให้อุปจาลาภิกษุณีบังเกิดความกลัว
ความหวาดเสียว ความขนพองสยองเกล้า และใคร่จะให้เคลื่อนจากสมาธิ จึง
เข้าไปหาอุปจาลาภิกษุณีถึงที่นั่งพัก ครั้นแล้วได้กล่าวกะอุปจาลาภิกษุณีว่า คุณ
ภิกษุณี อย่างไรหนอท่านจึงอยากเกิด ฯ

อุปจาลาภิกษุณีตอบว่า คุณของท่านผู้มีอายุ เราไม่อยากเกิดในที่ไหน ฯ

เลย ฯ

[๕๔๓] ม. ท่านจงตั้งจิตไว้ในพวกเทพชั้นดาวดึงส์ ชั้นยาม ชั้นดุสิต
ชั้นนิมมานรดี และชั้นวสวัตตีเถิด ท่านจักได้ไสยความ
ยินดี ฯ

@๑ หมายเอาพระนิพพาน

[๕๔๔] อ. พวกเทพชั้นดาวดึงส์ ชั้นยาม ชั้นดุสิต ชั้นนิมมานรดี
และชั้นวสวัตตี ยังผูกพันอยู่ด้วยเครื่องผูกคือกาม จำต้อง
กลับมาสู่อำนาจมารอีก โลกทั้งหมดเร่าร้อน โลกทั้งหมด
คุเป็นควัน โลกทั้งหมดดุกโพลง โลกทั้งหมดสิ้น
สะเทือน ฯ

ใจของเรายินดีแน่วในพระนิพพาน อันไม่สั่นสะเทือน

อันไม่หวั่นไหว ที่ปุณฺณเสพไม่ได้ มีโชคติของมาร ฯ

ลำดับนั้น มารผู้มีบาปเป็นทุกข์ เสียใจว่า อุปจาลาภิกษุณีรู้จักเรา ดังนี้
จึงได้อันตรธานไปในที่นั่นเอง ฯ

สิสุปจาลาสูตที่ ๘

[๕๔๕] สาวัตถิณีทาน ฯ

ครั้งนั้น เวลาเช้า สิสุปจาลาภิกษุณีนั่งห่มแล้ว ถือบาตรและจีวรเข้าไป

บิณฑบาตยังพระนครสาวัตถิ เทียวบิณฑบาตไปในพระนครสาวัตถิแล้ว เวลาปัจ-
*จนาถกลับจากบิณฑบาตแล้วเข้าไปยังป่าอันธวันเพื่อพักกลางวัน ครั้นถึงป่าอันธวัน
จึงนั่งพักกลางวันที่โคนไม้ต้นหนึ่ง ฯ

[๕๔๖] ลำดับนั้น มารผู้มีบาปเข้าไปหาสิสุปจาลาภิกษุถึงที่นั่งพัก
ครั้นแล้วได้กล่าวกะสิสุปจาลาภิกษุว่า ดูกรภิกษุ ท่านชอบใจทิฐิของใคร
หนอ ฯ

สิสุปจาลาภิกษุตอบว่า ดูกรท่านผู้มีอายุ เราไม่ชอบใจทิฐิของใคร
เลย ฯ

[๕๔๗] ม. ท่านจงใจเป็นคนโล้น ปรากฏตัวเหมือนสมณะ แต่ใจน
ท่านจึงไม่ชอบใจทิฐิ ท่านจึงประพฤติเรื่องนี้ เพราะความ
งมงายดอกหรือ ฯ

[๕๔๘] ส. คนเจ้าทิฐิ ภายนอกพระศาสนานี้ ย่อมจมอยู่ใน
ทิฐิทั้งหลาย เราไม่ชอบใจธรรมของพวกเขา พวกเขาเป็นคน
ไม่ฉลาดต่อธรรม ยังมีพระพุทธเจ้าผู้เสด็จอุบัติในสากยสกุล
หาบุคคลอื่นเปรียบมิได้ ทรงครอบงำส่วนทั้งปวง ทรงบรรเทา
เสียซึ่งมาร ไม่ปราชัยในที่ทุกสถาน ทรงพ้นแล้วในส่วน
ทั้งปวง เป็นผู้อันค้นหาและทิฐิอาศัยไม่ได้ มีพระจักขุทรง
เห็นธรรมทั้งปวง ทรงบรรลुธรรมเป็นที่สิ้นกรรมทุกอย่าง
ทรงน้อมไปในธรรมเป็นที่สิ้นอุปธิ พระผู้มีพระภาคพระองค์
นั้นเป็นศาสดาของเรา เราชอบใจคำสอนของพระองค์ท่าน ฯ

ลำดับนั้น มารผู้มีบาปเป็นทุกข์ เสียใจว่า สิสุปจาลาภิกษุรู้จักเรา
ดังนี้ จึงได้อันตรธานไปในที่นั่นเอง ฯ

เสลาสูตรที่ ๕

[๕๔๙] สาวัตถินิทาน ฯ

ครั้งนั้น เวลาเช้า เสลาภิกษุหนึ่งห่มแล้ว ถือบาตรและจีวรเข้าไป
บิณฑบาตยังพระนครสาวัตถิ เทียวบิณฑบาตไปในพระนครสาวัตถิแล้ว เวลา
ปัจจนาถ กลับจากบิณฑบาตแล้วเข้าไปยังป่าอันธวันเพื่อพักกลางวัน ครั้นถึงป่า
อันธวันแล้ว จึงนั่งพักกลางวันที่โคนไม้ต้นหนึ่ง ฯ

[๕๕๐] ลำดับนั้น มารผู้มีบาปใคร่จะให้เสลาภิกษุบังเกิดความกลัว
ความหวาดเสียว ความขนพองสยองเกล้า และใคร่จะให้เคลื่อนจากสมาธิ จึงเข้า
ไปหาเสลาภิกษุถึงที่นั่งพัก ครั้นแล้ว ได้กล่าวกะเสลาภิกษุด้วยคาถาว่า
รูปนี้ ใครสร้าง ผู้สร้างรูปอยู่ที่ไหน รูปบังเกิดในที่ไหน
รูปดับไปในที่ไหน ฯ

[๕๕๑] ลำดับนั้น เสลาภิกษุได้มีความดำริว่า นี่ใครหนอกล่าวคาถา

จะเป็นมนุษย์หรืออมนุษย์ ฯ

ทันใดนั้น เสดลภิกษุณีได้มีความดำริว่า นี่คือมารผู้มีบาป ใครจะให้เรา
บังเกิดความกลัว ความหวาดเสียว ความขนพองสยองเกล้า และใครจะให้เราเคลื่อน
จากสมาธิ จึงกล่าวคาถา ฯ

ครั้นเสดลภิกษุณีทราบว่ นี่คือมารผู้มีบาปแล้ว จึงได้กล่าวกะมารผู้มีบาป
ด้วยคาถาว่า

รูปนี้ ไม่มีใครสร้าง อตภาพนี้ ไม่มีใครก่อ รูปเกิดขึ้น
เพราะอาศัยเหตุ ดับไป เพราะเหตุดับ ฯ
พีชนดิโคชนิดหนึ่งที่บุคลหลว่นลงในนา ย่อมงอกขึ้น
เพราะอาศัยเหตุ ๒ ประการ คือ รตในแผ่นดิน และยาง
ในพีช ฉนใด ชนธ ธาตุ และอายตนะ ๖ เหล่านี้ ก็เกิดขึ้น
เพราะอาศัยเหตุ ดับไป เพราะเหตุดับ ฉนนั่น ฯ

ลำดับนั้น มารผู้มีบาปเป็นทุกข์ เสียใจว่า เสดลภิกษุณีรู้จักเรา ดังนี้
จึงได้อันตรธานไปในที่นั่นเอง ฯ

วชิราสูตรที่ ๑๐

[๕๕๒] ข้าพเจ้าได้สดับมาแล้วอย่างนี้-

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระวิหารเชตวัน อารามของ
ท่านอนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตพระนครสาวัตถี ฯ
ครั้งนั้น เวลาเช้า วชิราภิกษุณีนั่งห่มแล้ว ถือบาตรและจีวรเข้าไป
บิณฑบาตยังพระนครสาวัตถี เทียวบิณฑบาตไปในพระนครสาวัตถีแล้ว เวลา
ปัจฉิมภัต กลับจากบิณฑบาตแล้วเข้าไปยังป่าอันชวันเพื่อพักกลางวัน ครั้นถึงป่า
อันชวันแล้ว จึงนั่งพักกลางวันในที่โคนไม้ต้นหนึ่ง ฯ

[๕๕๓] ลำดับนั้น มารผู้มีบาปใครจะให้เราวชิราภิกษุณีบังเกิดความกลัว
ความหวาดเสียว ความขนพองสยองเกล้า และใครจะให้เราเคลื่อนจากสมาธิ จึงเข้า
ไปหาวชิราภิกษุณีถึงที่นั่งพัก ครั้นแล้วได้กล่าวกะวชิราภิกษุณีด้วยคาถาว่า

สัตว์นี้ ใครสร้าง ผู้สร้างสัตว์อยู่ที่ไหน สัตว์บังเกิดใน
ที่ไหน สัตว์ดับไปในที่ไหน ฯ

[๕๕๔] ลำดับนั้น วชิราภิกษุณีได้มีความดำริว่า นี่ใครหนอกล่าวคาถา
จะเป็นมนุษย์หรืออมนุษย์ ฯ

ทันใดนั้น วชิราภิกษุณีได้มีความดำริว่า นี่คือมารผู้มีบาปใครจะให้เรา
บังเกิดความกลัว ความหวาดเสียว ความขนพองสยองเกล้า และใครจะให้เราเคลื่อน
จากสมาธิ จึงกล่าวคาถา ฯ

ครั้นวชิราภิกษุณีทราบว่ นี่คือมารผู้มีบาป แล้วจึงได้กล่าวกะมารผู้มีบาป
ด้วยคาถาว่า

ดูกรรม เพราะเหตุไรหนอ ความเห็นของท่านจึงหวนกลับ

มาว่าสัตว์ ฯ

ในกองสังขารล้วนนี้ ย่อมไม่ได้นามว่าสัตว์ ฯ

เหมือนอย่างว่า เพราะคุณสมบัติทั้งหลายเข้า เสี่ยงว่ารอย่อมมี

นั้นใด ฯ

เมื่อขั้นทั้งหลายยังมีอยู่ การสมมติว่าสัตว์ย่อมมี ฉะนั้น ฯ

ความจริงทุกขที่เท่านั้นย่อมเกิด ทุกขที่ย่อมตั้งอยู่และเสื่อมสิ้น

ไป นอกจากทุกข ไม่มีอะไรเกิด นอกจากทุกข ไม่มี

อะไรดับ ฯ

ลำดับนั้น มารผู้มีบาปเป็นทุกข เสียใจว่า วิชาภิกษุณีรู้จักเรา ดังนี้
จึงได้อันตรธานไปในที่นั้นเอง ฯ

จบภิกษุณีสังยุต

รวมพระสูตรในภิกษุณีสังยุตนี้มี ๑๐ สูตร คือ

อาฬวกสูตรที่ ๑ โสมาสูตรที่ ๒ โคตมสูตรที่ ๓ วิชาสูตรที่ ๔
อุบลวรรณาสูตรที่ ๕ จาลาสูตรที่ ๖ อุปจาลาสูตรที่ ๗ สีสุปจาลาสูตรที่ ๘
เสลาสูตรที่ ๙ กับวิชาสูตรครบ ๑๐ ฯ

พรหมสังยุต

ปฐมวรรคที่ ๑

อายุจณสูตรที่ ๑

[๕๕๕] ข้าพเจ้าได้สดับมาแล้วอย่างนี้-

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคแรกตรัสรู้ ประทับอยู่ที่ต้นอชปาลนิโครธ
แถบฝั่งแม่น้ำเนรัญชรา เขตอุรุเวลาประเทศ ฯ

ครั้งนั้น ความปริวิตกแห่งพระหฤทัยบังเกิดขึ้นแก่พระผู้มีพระภาคผู้เสด็จ
เข้าที่ลับ ทรงพักผ่อนอยู่อย่างนี้ว่า ธรรมที่เราตรัสรู้แล้วนี้ ลึกซึ้ง เห็นได้ยาก
รู้ตามได้ยาก สงบ ประณีต คาคะเนเอาไม่ได้ ละเอียดย รู้ได้เฉพาะบัณฑิต
ก็หมู่สัตว์นี้แล ยังยินดีด้วยอาลัย ยินดีแล้วในอาลัย เบิกบานแล้วในอาลัย ก็
ฐานะนี้ คือ ความเป็นปัจจัยแห่งธรรมมีสังขารเป็นต้นนี้ เป็นธรรมอาศัยกันและกัน
เกิดขึ้น อันหมู่สัตว์ผู้ยินดีด้วยอาลัย ยินดีแล้วในอาลัย เบิกบานแล้วในอาลัย
จะพึงเห็นได้ยาก แม้ฐานะนี้ ก็เห็นได้ยาก คือ ธรรมเป็นที่ระงับสังขารทั้งปวง
ธรรมเป็นที่สละคืนอุปธิทั้งปวง ธรรมเป็นที่สิ้นค้นหา ธรรมเป็นที่สำรอก ธรรม
เป็นที่ดับ นิพพาน ก็ถ้าเราจะพึงแสดงธรรม แต่ชนเหล่าอื่นจะไม่พึงรู้ทั่วถึงธรรม
ของเรา ชื่อนั้น จะพึงเป็นความเหน็ดเหนื่อยของเรา ชื่อนั้น จะพึงเป็นความ

ลำบากของเรา ฯ

อนึ่ง ได้ยินว่า กาถาอันน่าอัศจรรย์ยิ่งนักเหล่านี้ ที่พระผู้มีพระภาค
ไม่เคยได้ทรงสดับมาแต่ก่อน เกิดแจ่มแจ้งกะพระผู้มีพระภาคว่า
บัดนี้ เราไม่ควรจะประกาศธรรม ที่เรารู้แล้วโดยยาก
ธรรมนี้ เหล่าสัตว์ผู้ถูกราคะโทสะครอบงำแล้ว จะไม่รู้
ไม่ได้ง่าย เหล่าสัตว์ผู้ยินดีแล้วด้วยความกำหนัด ถูกกองแห่ง
ความมืดมืมห่อแล้ว จักไม่เห็นธรรมอันทวนกระแส ละเอียด
ลึกซึ่ง เห็นได้ยาก เป็นอญ ฯ

เมื่อพระผู้มีพระภาคทรงพิจารณาเห็นดังนี้ พระหฤทัยก็ทรงโน้มไปเพื่อ
ความชวนชวนน้อย ไม่ทรงโน้มไปเพื่อทรงแสดงธรรม ฯ

[๕๕๖] ครั้นนั้น สหัมบดีพรหม ทราบความปริวิตกแห่งพระหฤทัยของ
พระผู้มีพระภาคด้วยใจแล้ว ได้มีความดำริว่า ท่านผู้เจริญทั้งหลาย โลกจะนิบหนาย
หนอ ท่านผู้เจริญทั้งหลาย โลกจะพินาศหนอ เพราะพระตถาคตอรหันตสัมมา-
*สัมพุทธเจ้า ทรงโน้มพระหฤทัยไปเพื่อความชวนชวนน้อย ไม่ทรงโน้มพระหฤทัย
ไปเพื่อทรงแสดงธรรม ฯ

ลำดับนั้น สหัมบดีพรหมอันตรธานไปในพรหมโลก มาปรากฏอยู่เฉพาะ
พระพักตร์พระผู้มีพระภาค เหมือนบุรุษมีกำลังพึงเหยียดออกซึ่งแขนที่ยึดอยู่ หรือ
พึงคู่เข้าซึ่งแขนที่เหยียดอยู่ ฉะนั้น ฯ

ครั้นแล้ว สหัมบดีพรหมกระทำผ้าห่มเจวียงบ่าข้างหนึ่งแล้ว ถูกราบ-
*มณฑลเบื้องขวาอยู่ที่แผ่นดิน ประนมอัญชลีไปทางพระผู้มีพระภาค แล้วได้กราบทูล
พระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ขอพระผู้มีพระภาคจงทรงแสดงธรรมเกิด
ขอพระสุคตจงทรงแสดงธรรมเกิด สัตว์ทั้งหลายผู้มีกิเลสจตุรสุตในดวงตาน้อยเป็น
ปรกติก็มีอยู่ เพราะมิได้สดับย่อมเสื่อมจากธรรม สัตว์ทั้งหลายผู้รู้ทั่วถึงธรรม
จักมี ฯ

สหัมบดีพรหม ได้กราบทูลดังนี้แล้ว ครั้นแล้วได้กราบทูลเป็นนิคมกาลา
อีกว่า

เมื่อก่อนธรรมที่ไม่บริสุทธิ์ซึ่งศาสดาผู้มีมลทินทั้งหลายคิดแล้ว
ปรากฏขึ้นในหมู่ชนชาวมคธ ขอพระองค์จงทรงเปิดประตูมคธ
เกิด ขอสัตว์ทั้งหลายจงฟังธรรมซึ่งพระพุทธเจ้า ผู้ปราศจาก
มลทินตรัสรู้แล้วเกิด ขอพระองค์ผู้มีพระปัญญาดี มีพระจักขุ
โดยรอบ มีความโสภณปราศจากแล้ว จงเสด็จขึ้นสู่
ปราสาทอันสำเร็จด้วยธรรม จงพิจารณาชุมชนผู้จมอยู่ใน
ความโสภณ ถูกชาติและชราครอบงำแล้ว อุปมาเหมือนบุคคล
ผู้อยู่บนยอดภูเขา อันล้วนด้วยศิลา จะพึงเห็นชุมชนโดยรอบ

ฉะนั้น ๑

ข้าแต่พระองค์ผู้แก้แค้น ผู้ทรงชนะสงครามแล้ว ผู้ทรงนำ
พวก ผู้ไม่มีหนี้ ขอพระองค์จงเสด็จลุกขึ้นเถิด จงเสด็จ
เที่ยวไปในโลกเถิด ขอพระผู้มีพระภาคจงทรงแสดงธรรมเถิด
ผู้รู้ทั่วถึงธรรมจักมี ๑

[๕๕๖] ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคทรงทราบการเชื้อเชิญของพรหม และ
ทรงอาศัยพระกรุณาในสัตว์ทั้งหลาย จึงทรงสอดส่องดูโลกด้วยพระพุทจักขุ ๑
เมื่อพระผู้มีพระภาคทรงสอดส่องดูโลกด้วยพระพุทจักขุ ก็ได้ทรงเห็น
สัตว์ทั้งหลาย บางพวกมีกิเลสจุจฺจุลีในดวงตาน้อย บางพวกมีกิเลสจุจฺจุลีในดวงตา
มาก บางพวกมีอินทรีย์กล้า บางพวกมีอินทรีย์อ่อน บางพวกมีอาการดี บางพวก
มีอาการเลว บางพวกจะพึงสอนให้รู้ได้โดยง่าย บางพวกจะพึงสอนให้รู้ได้โดยยาก
บางพวกมีปรกติเห็นโทษในปรโลกว่าเป็นภัยอยู่ ๑

ในกอบุบลก็ดี ในกอปทุมก็ดี ในกอบุณทริกก็ดี ดอกอุบลก็ดี ดอกปทุม
ก็ดี ดอกบุณทริกก็ดี บางเหล่าเกิดแล้วในน้ำ เจริญแล้วในน้ำ อาศัยอยู่ในน้ำ
จมอยู่ในน้ำ อันน้ำเลี้ยงอยู่ บางเหล่าเกิดแล้วในน้ำ เจริญแล้วในน้ำ ตั้งอยู่
เสมอน้ำ บางเหล่าเกิดแล้วในน้ำ เจริญแล้วในน้ำ ตั้งขึ้นพ้นน้ำ อันน้ำไม่คิดแล้ว
แม้ฉันทิ พระผู้มีพระภาคทรงสอดส่องดูโลกด้วยพระพุทจักขุ ก็ได้ทรงเห็นสัตว์
ทั้งหลาย บางพวกมีกิเลสจุจฺจุลีในดวงตาน้อย บางพวกมีกิเลสจุจฺจุลีในดวงตา
มาก บางพวกมีอินทรีย์กล้า บางพวกมีอินทรีย์อ่อน บางพวกมีอาการดี บางพวก
มีอาการเลว บางพวกจะพึงสอนให้รู้ได้โดยง่าย บางพวกจะพึงสอนให้รู้ได้โดยยาก
บางพวกมีปรกติเห็นโทษในปรโลกว่าเป็นภัยอยู่ ฉะนั้น ครั้นทรงเห็นแล้ว จึงได้
ตรัสตอบสัพพัญญูด้วยพระคาถาว่า

ประตอมตะ เราเปิดแล้วเพราะท่าน ชนผู้ฟังจงปล่อยศรัทธา
มาเถิด ดูกรพรหม เราจะไม่มีมีความสำคัญในความลำบาก
แสดงธรรมอันประณีตที่ขำขันในหมู่มนุษย์ ๑

[๕๕๗] ลำดับนั้น สัพพัญญูดำริว่า เราอันพระผู้มีพระภาคทรงทำ
โอกาสเพื่อทรงแสดงธรรมแล้ว จึงถวายอภิวัตพระผู้มีพระภาค ทำประทักษิณแล้ว
อันตรธานไปในที่นั่นเอง ๑

การวสูตรที่ ๒

[๕๕๘] ข้าพเจ้าได้สดับมาแล้วอย่างนี้-

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคแรกตรัสรู้ ประทับอยู่ที่ต้นอชปาลนิโครธ
แถบฝั่งแม่น้ำเนรัญชรา เขตอุรุเวลาประเทศ ๑

ครั้งนั้น ความปริวิตกแห่งพระหฤทัยบังเกิดแก่พระผู้มีพระภาคผู้เสด็จเข้า
ที่ลับ ทรงพักผ่อนอยู่อย่างนี้ว่า บุคคลผู้ไม่มีที่เคารพ ไม่มีที่ยำเกรง ย่อมอยู่

เป็นทุกข์ เราจะพึงสักการะ เคารพ อาศัยสมณะหรือพราหมณ์ใครผู้ใดอยู่หนอ ฯ

[๕๖๐] ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคได้มีพระดำริว่า เราควรสักการะ

เคารพสมณะหรือพราหมณ์อื่นแล้วอาศัยอยู่ เพื่อความบริบูรณ์แห่งศีลขันธที่ยังไม่บริบูรณ์ แต่ว่า เรายังไม่เห็นสมณะหรือพราหมณ์อื่นที่ถึงพร้อมด้วยศีลยิ่งกว่าตนในโลก พร้อมทั้งเทวโลก มารโลก พรหมโลก ในหมู่สัตว์พร้อมทั้งสมณพราหมณ์

เทวดาและมนุษย์ ซึ่งเราควรสักการะเคารพแล้วอาศัยอยู่ เราควรสักการะเคารพสมณะหรือพราหมณ์อื่นแล้วอาศัยอยู่ เพื่อความบริบูรณ์แห่งสมาธิที่ยังไม่บริบูรณ์ แต่ว่า เรายังไม่เห็นสมณะหรือพราหมณ์อื่นที่ถึงพร้อมด้วยสมาธิยิ่งกว่าตนในโลก พร้อมทั้งเทวโลก มารโลก พรหมโลก ในหมู่สัตว์พร้อมทั้งสมณพราหมณ์ เทวดา

และมนุษย์ ซึ่งเราควรสักการะเคารพแล้วอาศัยอยู่ เราควรสักการะเคารพสมณะ-

*หรือพราหมณ์อื่นแล้วอาศัยอยู่ เพื่อความบริบูรณ์แห่งปัญญาขันธที่ยังไม่บริบูรณ์ แต่ว่า เรายังไม่เห็นสมณะหรือพราหมณ์อื่นที่ถึงพร้อมด้วยปัญญายิ่งกว่าตนในโลก พร้อมทั้งเทวโลก มารโลก พรหมโลก ในหมู่สัตว์พร้อมทั้งสมณพราหมณ์ เทวดา

และมนุษย์ ซึ่งเราควรสักการะเคารพแล้วอาศัยอยู่ เราควรสักการะเคารพสมณะ-

*หรือพราหมณ์อื่นแล้วอาศัยอยู่ เพื่อความบริบูรณ์แห่งวิมุตติขันธที่ยัง ไม่บริบูรณ์ แต่ว่า เรายังไม่เห็นสมณะหรือพราหมณ์อื่น ที่ถึงพร้อมด้วยวิมุตติยิ่งกว่าตน ในโลก พร้อมทั้งเทวโลก มารโลก พรหมโลก ในหมู่สัตว์พร้อมทั้งสมณพราหมณ์ เทวดา

และมนุษย์ ซึ่งเราควรสักการะเคารพแล้วอาศัยอยู่ เราควรสักการะเคารพสมณะ-

*หรือพราหมณ์อื่นแล้วอาศัยอยู่ เพื่อความบริบูรณ์แห่งวิมุตติญาณทัสสนขันธที่ยังไม่บริบูรณ์ แต่ว่า เรายังไม่เห็นสมณะหรือพราหมณ์อื่นที่ถึงพร้อมด้วยวิมุตติญาณ-

*ทัสสนะ ยิ่งกว่าตน ในโลกพร้อมทั้งเทวโลก มารโลก พรหมโลก ในหมู่สัตว์พร้อมทั้งสมณพราหมณ์ เทวดาและมนุษย์ ซึ่งเราควรสักการะเคารพแล้วอาศัยอยู่ อย่างกระนั้นเลย เราควรสักการะเคารพธรรมที่เราตรัสรู้นั้นแหละ แล้วอาศัยอยู่ ฯ

[๕๖๑] ลำดับนั้น สหัมบดีพรหม ทราบความปริวิตกแห่งพระหฤทัย

ของพระผู้มีพระภาคด้วยใจแล้ว ก็อันตรธานไปในพรหมโลก มาปรากฏเฉพาะ

พระพักตร์พระผู้มีพระภาค เหมือนบุรุษมีกำลัง พึงเหยียดออกซึ่งแขนที่อยู่

หรือพึงก้าวเข้าซึ่งแขนที่เหยียดอยู่ ฉะนั้น ฯ

ครั้นแล้ว สหัมบดีพรหมกระทำฝ่าห่มเจวียงบ่าข้างหนึ่ง ประนมอัญชลี

ไปทางพระผู้มีพระภาค แล้วได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่พระผู้มีพระภาค

เรื่องนี้เป็นอย่างนั้น ข้าแต่พระสุคต เรื่องนี้เป็นอย่างนั้น ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ

พระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าเหล่าใด ได้มีมาแล้วตลอดกาลอันล่วงแล้ว แม้พระผู้มี

พระภาคเหล่านั้น ก็ทรงสักการะเคารพธรรมนั่นเองแล้วอาศัยอยู่ ข้าแต่พระองค์

ผู้เจริญ พระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าเหล่าใดจักมีตลอดกาลไกลอันยังไม่มาถึง

แม้พระผู้มีพระภาคเหล่านั้น ก็จักทรงสักการะเคารพธรรมนั่นเองแล้วอาศัยอยู่

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ แม้พระผู้มีพระภาค อรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าในบัดนี้ ก็
ของทรงสักการะเคารพธรรมนั้นแหละ แล้วอาศัยอยู่ ฯ

[๕๖๒] สหัมบดีพรหม ได้กราบทูลดังนี้แล้ว ครั้นแล้วได้กล่าวนิคม
กาลาอีกว่า

พระสัมพุทธเจ้าทั้งหลายเหล่าใดที่ล่วงไปแล้วก็ดี พระพุทธเจ้า
ทั้งหลายเหล่าใดที่ยังไม่มีมาก็ดี และพระสัมพุทธเจ้าพระองค์
ใดในบัดนี้ผู้ยังความโศกของชนเป็นอันมากให้เสื่อมหายก็ดี
พระพุทธเจ้าเหล่านั้นทุกพระองค์ ทรงเคารพพระสัทธรรม
อยู่แล้ว ยังอยู่ และจักอยู่ต่อไป ชื่อนี้เป็นธรรมคาของ
พระพุทธเจ้าทั้งหลาย เพราะเหตุอันนั้นแหละ กุลบุตรผู้รักคน
หวังความเป็นผู้ใหญ่ เมื่อระลึกถึงคำสอนของพระพุทธเจ้า
ทั้งหลาย พึงเคารพพระสัทธรรม ฯ

พรหมเทวสูตรที่ ๓

[๕๖๓] ข้าพเจ้าได้สดับมาแล้วอย่างนี้-

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระวิหารเชตวัน อารามแห่ง
ท่านอนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตพระนครสาวัตถี ฯ

ก็สมัยนั้นแล บุตรแห่งนางพราหมณีคนหนึ่ง ชื่อพรหมเทวะ ออก
บวชในสำนักของพระผู้มีพระภาค ครั้งนั้นแล ท่านพระพรหมเทวะเป็นผู้เดียว
หลีกออกแล้ว ไม่ประมาท มีความเพียร มีตนอันส่งไปแล้ว อยู่ไม่นานเท่าไร
ก็ได้กระทำให้แจ้งประโยชน์ที่กุลบุตรทั้งหลายผู้ออกจากเรือน บวชเป็นบรรพชิตโดย
ชอบต้องประสงค์อันนั้นอย่างยอดเยี่ยม เป็นที่สุดแห่งพรหมจรรย์ เพราะรู้แจ้งชัด
เองในปรตฺยฺบันนี้แหละเข้าถึงอยู่ ท่านได้ทราบวาทะสาธุแล้ว พรหมจรรย์อยู่
จบแล้ว กิจที่จะต้องทำ ได้ทำเสร็จแล้ว กิจอื่นเพื่อความเป็นอย่างนี้อีกมิได้มี ก็
แหละท่านพรหมเทวะได้เป็นพระอรหันตองค์หนึ่งในบรรดาพระอรหันต์แล้ว ฯ

[๕๖๔] ครั้งนั้นแล ท่านพระพรหมเทวะ ในเวลารุ่งเช้ามุ่งห่มแล้ว ถือบาตรจีวรเข้าไปบิณฑบาตในพระนครสาวัตถี ท่านเที่ยวบิณฑบาตในพระนคร
สาวัตถีตามลำดับตรอก เข้าไปยังนิเวศน์แห่งมารดาของตนแล้ว ฯ

ก็สมัยนั้นแล นางพราหมณีผู้มารดาของท่านพระพรหมเทวะถือการบูชา
บิณฑะแก่พรหมมั่นคงเป็นนิตย์ ฯ

ครั้งนั้นแล ท้าวสหัมบดีพรหมคิดว่า นางพราหมณีผู้มารดาของท่าน
พระพรหมเทวะนี้แล ถือการบูชาบิณฑะแก่พรหมมั่นคงเป็นนิตย์ โฉนหนอ เราพึง
เข้าไปหานางแล้วทำให้สลดใจ ฯ

[๕๖๕] ลำดับนั้น ท้าวสหัมบดีพรหมหายไปในพรหมโลกปรากฏแล้วใน
นิเวศน์ของมารดาของท่านพระพรหมเทวะ เปรียบเหมือนบุรุษผู้มีกำลังพึงเหยียด

ออกซึ่งแขนที่คู่เข้าแล้ว หรือพึงคู่เข้าซึ่งแขนที่เหยียดออกแล้ว ฉะนั้น ฯ

ครั้งนั้นแล ท้าวสหัมบดีพรหมลอยอยู่ในอากาศ ได้กล่าวกะนางพราหมณ์
ผู้มารดาของท่านพระพรหมทเวด้วยคาถาทั้งหลายว่า

ดูกรนางพราหมณ์ ท่านถือการบูชาด้วยก้อนข้าวแก่พรหมใด
มันคงเป็นนิศย์ พรหมโลกของพรหมนั้นอยู่ไกลจากที่นี่ ดูกร
นางพราหมณ์ ภักษะของพรหมไม่ใช่เช่นนี้ ท่านไม่รู้จักทางของ
พรหม ทำไม่จึงบ่นถึงพรหม ฯ

ดูกรนางพราหมณ์ ก็ท่านพระพรหมทเวของท่านนั้น เป็นผู้
หมดอุปธิกิเลส ถึงความเป็นอติเทพ ไม่มีกิเลสเป็นเครื่อง
กังวล มีปรกติชอบ ไม่เลี้ยยคู่ผู้อื่น ท่านพระพรหมทเวที่เข้าสู่
เรือนของท่านเพื่อบิณฑบาต เป็นผู้สมควรแก่บิณฑะที่บุคคล
พืงนำมาบูชา ถึงเวท มีตนอันอบรมแล้ว สมควรแก่ทักษิณ-
ทานของมนุษย์และเทวดาทั้งหลาย ลอยบาปเสียแล้ว อัน
ตัณหาและทิฐิไม่ฉาบทาแล้ว เป็นผู้เยือกเย็นกำลังเขียวแสงหา
อาหารอยู่ ฯ

อดีตอนาคตไม่มีแก่ท่านพระพรหมทเวนั้น ท่านพระพรหม
ทเวเป็นผู้สงบระงับ ปราศจากวัน ไม่มีทุกข์ ไม่มีความ
หวัง วางอาชญาในปฤชนผู้ยังมีความหวาดหวั่น และ
พระจิณาสพผู้มั่นคงแล้ว ขอท่านพระพรหมทเวนั้นจงบริโลก
บิณฑบาตอันเลิศสำหรับบูชาพรหมของท่าน ฯ
ท่านพระพรหมทเวซึ่งเป็นผู้มีเสนามารไปปราศแล้ว มีจิต
สงบระงับ ผีกลคนแล้ว เทียวไปเหมือนช้างตัวประเสริฐ ไม่
หวั่นไหว เป็นภิกษุมีศีลดี มีจิตพ้นวิเศษแล้ว ขอท่านพระ-
พรหมทเวนั้น จงบริโลกบิณฑบาตอันเลิศสำหรับบูชาพรหม
ของท่าน ฯ

ท่านจงเป็นผู้เลื่อมใสในท่านพระพรหมทเวนั้น เป็นผู้ไม่
หวั่นไหว ตั้งทักษิณาไว้ในท่านผู้เป็นทักษิณะบุคคล ดูกร
นางพราหมณ์ ท่านเห็นมุณีผู้มีโอชะอันข้ามแล้วจงทำบุญ อัน
จะนำความสุขต่อไปมาให้ ฯ

ท่านจงเป็นผู้เลื่อมใสในท่าน พระพรหมทเวนั้นเป็นผู้ไม่หวั่น
ไหว ตั้งทักษิณาไว้ในท่านผู้เป็นทักษิณะบุคคล ดูกร
นางพราหมณ์ ท่านเห็นมุณีผู้มีโอชะอันข้ามแล้ว ได้ทำบุญอัน
จะนำความสุขต่อไปมาให้แล้ว ฯ

พกสูตรที่ ๔

[๕๖๖] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระวิหารเชตวัน อารามของท่านอนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตพระนครสาวัตถี ฯ
ก็สมัยนั้นแล พกพรหมได้เกิดทิวี่อันชั่วช้าเห็นปานดังนี้ว่า ฐานะแห่งพรหมนี้เที่ยง ยั่งยืน ติดต่อกัน คงที่ มีความไม่เคลื่อนไหวเป็นธรรมดา ไม่เกิด ไม่แก่ ไม่ตาย ไม่จุติ ไม่อุปบัติ ก็แหละอุบายเป็นเครื่องออกไปอันยังอย่างอื่นจากฐานะแห่งพรหมนี้ไม่มี ฯ

[๕๖๗] ครั้งนั้นแล พระผู้มีพระภาคทรงทราบความปริวิตกแห่งใจของ พกพรหมด้วยพระทัยแล้ว ทรงหายไป ในพระเชตวันวิหารแล้ว ได้ปรากฏในพรหม-
*โลกนั้น เปรียบเหมือนบุรุษมีกำลังพึงเหยียดออกซึ่งแขนที่คู้เข้า หรือคู้เข้าซึ่งแขนที่เหยียดออก ฉะนั้น ฯ

พกพรหมได้เห็นพระผู้มีพระภาคกำลังเสด็จมาแต่ไกลทีเดียว ครั้นแล้ว ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ขอบพระองค์จงเสด็จมาเกิด ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ พระองค์เสด็จมาดีแล้ว ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ นานเทียวแลพระองค์ได้กระทำปริยายเพื่อการเสด็จมา ณ พรหมโลกนี้ ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ฐานะแห่งพรหมนี้เที่ยง ยั่งยืน ติดต่อกัน คงที่ มีความไม่เคลื่อนไหวเป็นธรรมดา ไม่เกิด ไม่แก่ ไม่ตาย ไม่จุติ ไม่อุปบัติ ก็อุบายเป็นเครื่องออกไปอันยังอย่างอื่นจากฐานะแห่งพรหมนี้ไม่มี ฯ

[๕๖๘] เมื่อพกพรหมกล่าวเช่นนี้แล้ว พระผู้มีพระภาคได้ตรัสคำนี้กะ พกพรหมว่า ท่านผู้เจริญทั้งหลาย พกพรหมนั้นถึงความโง่เขลาแล้วหนอ ท่านผู้เจริญทั้งหลาย พกพรหมนั้นถึงความโง่เขลาแล้วหนอ พกพรหมกล่าวฐานะแห่งพรหมที่เป็นของไม่เที่ยงเลยว่าเที่ยง กล่าวฐานะแห่งพรหมที่เป็นของไม่ยั่งยืนเลยว่ายั่งยืน กล่าวฐานะแห่งพรหมที่เป็นของไม่ติดต่อกันเลยว่าติดต่อกัน กล่าวฐานะแห่งพรหมที่เป็นของไม่คงที่เลยว่าคงที่ กล่าวฐานะแห่งพรหมที่เป็นของความเคลื่อนไหวเป็นธรรมดาทีเดียวว่า มีความไม่เคลื่อนไหวเป็นธรรมดา และกล่าวฐานะแห่งพรหมอันเป็นที่เกิดแก่ ตาย และเป็นที่จุติและอุปบัติแห่งตนว่า ฐานะแห่งพรหมนี้ ไม่เกิด ไม่แก่ ไม่ตาย ไม่จุติ ไม่อุปบัติ ก็แหละยอมกล่าวอุบายเป็นเครื่องออกไปอันยังอย่างอื่นซึ่งมีอยู่ว่าไม่มี ดังนี้ ฯ

[๕๖๙] พกพรหมทูลว่า

ข้าแต่พระโคตม พวกข้าพระองค์ ๗๒ คน บังเกิดในพรหมโลกนี้เพราะบุญกรรม ยังอำนาจให้เป็นไป ล่วงชาติขราได้ แล้ว การอุปบัติในพรหมโลก ซึ่งถึงฝั่งไตรภพนี้เป็นที่สุดแล้ว ชนมิใช่น้อยยอมปรารถนาเป็นดังพวกข้าพระองค์ ฯ

[๕๗๐] พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ดูกรพกพรหม ท่านสำคัญอายุใดว่ายาว ก็อายุนั้นสั้น ไม่

ยาวเลย ดูกรพรหม เราอยู่อายุหนึ่งแสนนิรพพุต ๑-ของท่าน
ได้ดี ๆ

[๕๗๑] พกพรหมทูลว่า

ข้าแต่พระผู้มีพระภาค พระองค์ตรัสว่า เราเป็นผู้มีปกติเห็น
ไม่มีที่สิ้นสุด ล่วงชาติขราและความโศกได้แล้วดังนี้ อะไร
เป็นศีลวัตรเก่าแก่ของข้าพระองค์หนอ ขอพระองค์จงตรัส
บอกศีลวัตรซึ่งข้าพระองค์ควรรู้แจ้งชัด ๆ

[๕๗๒] พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า

๑. ข้อที่ท่านยังมณุษย์เป็นอันมาก ผู้ซึ่งกระหายน้ำอันแฉด
แผดเผาแล้ว ในฤดูร้อนให้ได้ดื่มน้ำกิน เป็นศีลวัตรเก่าแก่
ของท่าน เรายังระลึกได้อยู่ ประจุกลับแล้วและตื่นขึ้น
ฉะนั้น ๆ

๒. ข้อที่ท่านช่วยปลดเปลื้องประมุขชน ซึ่งถูกโจรจับพาไป
อยู่ที่ฝั่งแม่น้ำคงคา เป็นศีลวัตรเก่าแก่ของท่าน เรายังระลึก
ได้อยู่ประจุกลับแล้วและตื่นขึ้น ฉะนั้น ๆ

๓. ข้อที่ท่านขมจีด้วยกำลัง แล้วช่วยปลดเปลื้องเรือซึ่งถูก
นาคผู้ร้ายกาจจับไว้ในกระแสนของแม่น้ำคงคา เพราะความ
เอ็นดูในหมู่มนุษย์ ข้อนั้นเป็นศีลวัตรเก่าแก่ของท่าน เรายัง
ระลึกได้อยู่ ประจุกลับแล้วและตื่นขึ้น ฉะนั้น ๆ

๔. และเราได้เป็นอันเตวสิกของท่าน นามว่ากัมปมาณพ
เราได้เข้าใจท่านแล้วว่า มีความรู้ชอบ มีวัตร ข้อนั้นเป็น

@๑. นิรพพุต เป็นสังขยาซึ่งมีจำนวนสูญ ๖๘ สูญ

ศีลวัตรเก่าแก่ของท่าน เรายังระลึกได้อยู่ ประจุกลับแล้ว
และตื่นขึ้น ฉะนั้น ๆ

พกพรหมทูลว่า

พระองค์ทรงทราบอายุนี้ของข้าพระองค์แน่แท้ แม้สิ่งอื่นๆ
พระองค์ก็ทรงทราบได้ เพราะพระองค์เป็นพระพุทธานุเจ้า
ฉะนั้น อานุภาพอันรุ่งโรจน์ของพระองค์นี้ จึงยังพรหมโลก
ให้สว่างไสวตั้งอยู่ ๆ

อปราภิภูติสูตรที่ ๕

[๕๗๓] ข้าพเจ้าได้สดับมาแล้วอย่างนี้-

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระวิหารเชตวัน อารามของท่าน
อนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตพระนครสาวัตถี ๆ

ก็โดยสมัยนั้นแล พรหมองค์หนึ่งได้เกิดทิฐิอันชั่วช้าเห็นปานดังนี้ว่า

สมณะหรือพราหมณ์ที่จะพึงมาในพรหมโลกนี้ได้ไม่มีเลย ฯ

[๕๗๔] ครั้นนั้นแล พระผู้มีพระภาคทรงทราบความปริวิตกแห่งใจของพรหมนั้นด้วยพระทัยแล้ว ทรงหายไปในพระวิหารเชตวันปรากฏแล้วในพรหมโลกนั้นเปรียบเหมือนบุรุษมีกำลังพึงเหยียดออกซึ่งแขนทั้งคู่ไว้ หรือพึงคู้เข้าซึ่งแขนที่เหยียดออก ฉะนั้น ฯ

ลำดับนั้นแล พระผู้มีพระภาคประทับนั่งขัดสมาธิในเวหาเบื้องบนของพรหมนั้น เข้าเตโชธาตุกลืนแล้ว ฯ

[๕๗๕] ครั้นนั้นแล ท่านพระมหาโมคคัลลานะ ได้มีความคิดเช่นนี้ว่า บัดนี้พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ ที่ไหนหนอ ฯ

ท่านพระมหาโมคคัลลานะ ได้เห็นแล้วแลซึ่งพระผู้มีพระภาคผู้ประทับนั่งขัดสมาธิในเวหาเบื้องบนของพรหมนั้น เข้าเตโชธาตุกลืนแล้ว ด้วยจักขุเพียงดังทิพย์อันบริสุทธิ์ล่วงจักขุของมนุษย์ ครั้นแล้วได้หายไปในพระวิหารเชตวัน ปรากฏแล้วในพรหมโลกนั้น ปานดังบุรุษมีกำลังพึงเหยียดออกซึ่งแขนทั้งคู่เข้า หรือพึงคู้เข้าซึ่งแขนที่เหยียดออกแล้ว ฉะนั้น ฯ

ลำดับนั้นแล ท่านพระมหาโมคคัลลานะอาศัยทิสบุรพา นั่งขัดสมาธิในเวหาเบื้องบนของพรหมนั้น (แต่) ต่ำกว่าพระผู้มีพระภาคเข้าเตโชธาตุกลืนแล้ว ฯ

[๕๗๖] ครั้นนั้นแล ท่านพระมหากัสสปได้มีความคิดนี้ว่า บัดนี้พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ ที่ไหนหนอแล ท่านพระมหากัสสปได้เห็นแล้วแลซึ่งพระผู้มีพระภาค ฯลฯ ด้วยจักขุเพียงดังทิพย์ ฯลฯ ครั้นแล้วได้หายไปในพระวิหารเชตวัน ปรากฏแล้วในพรหมโลกนั้น ปานดังบุรุษมีกำลัง ฯลฯ ฉะนั้น ฯ

ลำดับนั้นแล ท่านพระมหากัสสปอาศัยทิสทัชฌิมณังนั่งขัดสมาธิในเวหาเบื้องบนของพรหมนั้น (แต่) ต่ำกว่าพระผู้มีพระภาค เข้าเตโชธาตุกลืนแล้ว ฯ

[๕๗๗] ครั้นนั้นแล ท่านพระมหากัปปินะได้มีความคิดนี้ว่า บัดนี้พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ ที่ไหนหนอแล ฯ

ลำดับนั้นแล ท่านพระมหากัปปินะได้เห็นพระผู้มีพระภาค ฯลฯ ด้วยจักขุเพียงดังทิพย์ ครั้นแล้วได้หายไปในพระวิหารเชตวันปรากฏแล้วในพรหมโลกนั้น ปานดังบุรุษมีกำลัง ฯลฯ ฉะนั้น ฯ

ลำดับนั้นแล ท่านพระมหากัปปินะอาศัยปัจฉิมทิศ นั่งขัดสมาธิในเวหาเบื้องบนพรหมนั้น (แต่) ต่ำกว่าพระผู้มีพระภาค เข้าเตโชธาตุกลืนแล้ว ฯ

[๕๗๘] ครั้นนั้นแล ท่านพระอนูรุทธได้มีความคิดนี้ว่า บัดนี้พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ ที่ไหนหนอแล ท่านพระอนูรุทธได้เห็นแล้วแลซึ่งพระผู้มีพระภาค ฯลฯ ด้วยจักขุเพียงดังทิพย์ ครั้นแล้วได้หายไปในพระวิหารเชตวัน ปรากฏแล้วในพรหมโลกนั้น ปานดังบุรุษมีกำลัง ฯลฯ ฉะนั้น ฯ

ลำดับนั้นแล ท่านพระอนุรุทธ อาศัยทิศอุดรนั่งขัดสมาธิในวิเวหาเบื้องบนของพรหมนั้น (แต่) คำว่าพระผู้มีพระภาค เข้าเตโชธาตุกลืนแล้ว ฯ

[๕๑๕] ครั้งนั้นแล ท่านพระมหาโมคคัลลานะ ได้กล่าวกะพรหมด้วยคาถาว่า

ผู้มีอายุ ทิฐิในก่อนของท่าน แม้ในวันนี้ก็ยังมีแก่ท่านหรือ
ท่านเห็นพระผู้มีพระภาคผู้เป็น ไปล่งวิเศษ ผู้เป็นเบื้องหน้า
ของสัตว์ในพรหมโลกหรือ ฯ

[๕๑๖] พรหมนั้นตอบว่า ข้าแต่ท่านผู้นิรทุกข์ ทิฐิในเก่าก่อน
ของข้าพเจ้ามิได้มีแก่ข้าพเจ้า ข้าพเจ้าย่อมเห็นพระผู้มี
พระภาคผู้เป็น ไปล่งวิเศษ ผู้เป็นเบื้องหน้าของสัตว์ในพรหม
โลก โฉนในวันนี้ ข้าพเจ้าจะพึงกล่าวว่า "เราเป็นผู้เที่ยง
เป็นผู้ติดต่อกัน" ดังนี้เล่า ฯ

[๕๑๗] ลำดับนั้นแล พระผู้มีพระภาคยังพรหมนั้นให้สลัดใจแล้ว ได้หาย
ไปในพรหมโลกนั้น ปรากฏแล้วในพระวิหารเชตวันปาดังบุรุษมีกำลังพึงเหยียด
ออกซึ่งแขนทั้งคู่เข้า หรือพึงคู่เข้าซึ่งแขนที่ได้เหยียดออกแล้ว ฉะนั้น ฯ

ลำดับนั้นแล พรหมได้เรียกพรหมปาริच्छะ ๑- องค์หนึ่งมาว่า แน่ะท่านผู้นิรทุกข์ ท่านจงมา ท่านจงเข้าไปหาท่านพระมหาโมคคัลลานะจนถึงที่อยู่ ครั้นแล้ว
จงกล่าวกะท่านพระมหาโมคคัลลานะอย่างนี้ว่า ข้าแต่ท่านผู้นิรทุกข์ สาวกทั้งหลาย
ของพระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น แม้เหล่าอื่นซึ่งมีฤทธิ์มากมีอำนาจมาก เหมือน
กับท่านพระมหาโมคคัลลานะ ท่านพระกัสสป ท่านพระกปิณะและท่านพระ-
*อนุรุทธะผู้เจริญ ก็ยังมีอยู่หรือหนอแล ฯ

พรหมปาริच्छะนั้นรับคำของพรหมนั้นว่า อย่างนั้นท่านผู้นิรทุกข์ แล้ว
หายไปในพรหมโลกนั้น ปรากฏแล้วข้างหน้าท่านพระมหาโมคคัลลานะ ปาดัง
บุรุษมีกำลัง ฯลฯ ฉะนั้น ฯ

@๑. คือพรหมสำหรับใช้ของพวกพรหม เพราะแม้พวกพรหมก็มีพรหมไว้รับใช้เหมือน

@พระเถระมีภิกษุหนุ่มๆ ไว้ช่วยถือบริจาร ฉะนั้น

[๕๑๘] ครั้งนั้นแล พรหมปาริच्छะนั้น อภิวัตน์ท่านพระมหาโมค-
*คัลลานะแล้ว ได้ยืนอยู่ในที่ควรส่วนข้างหนึ่ง

พรหมปาริच्छะนั้นยืน ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่งแล้ว ได้กล่าวคำนี้กะท่าน
พระมหาโมคคัลลานะว่า ข้าแต่ท่านผู้นิรทุกข์ สาวกทั้งหลายของพระผู้มีพระภาค
พระองค์นั้น แม้เหล่าอื่นซึ่งมีฤทธิ์มาก มีอำนาจมาก เหมือนกับท่านพระมหาโมค-
*คัลลานะ ท่านพระกัสสป ท่านพระกปิณะ และท่านพระอนุรุทธะก็ยังมีอยู่
หรือหนอ ฯ

[๕๑๙] ลำดับนั้นแล ท่านพระมหาโมคคัลลานะ ได้กล่าวกะพรหม

ปาริสาชชะด้วยคาถาว่า

สาวกทั้งหลายของพระพุทธเจ้า ซึ่งได้วิชา ๓ บรรลุอิทธิ

วิริญาณ และฉลาดในเจโตปริยญาณ หมคอาสวะ ไกลจาก

กิเลส มีอยู่มาก ดังนี้ ฯ

[๕๘๔] ลำดับนั้นแล พรหมปาริสาชะนั้นขึ้นชมอนุโมทนาภายิตของท่านมหาโมคคัลลานะแล้ว เข้าไปหาพรหมนั้นถึงที่อยู่ ครั้นแล้วได้กล่าวคำนี้กะพรหมนั้นว่า ข้าแต่ท่านผู้นิรทุกข์ พระมหาโมคคัลลานะกล่าวเช่นนั้นว่า

สาวกทั้งหลายของพระพุทธเจ้า ซึ่งได้วิชา ๓ บรรลุอิทธิ

วิริญาณ และฉลาดในเจโตปริยญาณ หมคอาสวะ ไกลจาก

กิเลส มีอยู่มาก ดังนี้ ฯ

[๕๘๕] พรหมปาริสาชะได้กล่าวคำนี้แล้ว พรหมมีใจยินดีชื่นชมภายิตของพรหมปาริสาชะนั้นแล ฯ

ปมาทสูตรที่ ๖

[๕๘๖] สาวตถิณีทาน ฯ

ก็สมัยนั้นแล พระผู้มีพระภาคเป็นผู้ประทับพักกลางวัน หลีกเร้นอยู่ ฯ

ครั้งนั้นแล สุพรหมปัจเจกพรหม และสุทธาวาสปัจเจกพรหมเข้าไป

ใกล้ที่ประทับของพระผู้มีพระภาค ครั้นแล้วได้ยื่นพิงบานประคุดคนละข้าง ฯ

ลำดับนั้นแล สุพรหมปัจเจกพรหมได้กล่าวกะสุทธาวาสปัจเจกพรหมว่า
เนะท่านผู้นิรทุกข์ ไม่ใช่กาลอันควรที่จะเข้าเฝ้าพระผู้มีพระภาคก่อน พระผู้มีพระภาคทรงประทับพักกลางวัน หลีกเร้นอยู่ ก็พรหมโลกโน้นบริบูรณ์และเบิกบานแล้ว แต่พรหมในพรหมโลกนั้น ย่อมอยู่ด้วยความประมาท เนะท่านผู้นิรทุกข์ มาไปด้วยกัน เราทั้งหลายจักเข้าไปยังพรหมโลกนั้น ครั้นแล้วพึงยังพรหมนั้นให้สลดใจ

สุทธาวาสปัจเจกพรหมได้รับคำของสุพรหมปัจเจกพรหมแล้ว ฯ

ครั้งนั้นแล สุพรหมปัจเจกพรหมและสุทธาวาสปัจเจกพรหม ได้หายไป

จากเบื้องพระพักตร์ของพระผู้มีพระภาค ปรากฏแล้วในพรหมโลกนั้น ปานดังบุรุษมีกำลัง ฯลฯ ฉะนั้น ฯ

พรหมนั้นได้เห็นแล้วแลซึ่งพรหมทั้งหลายเหล่านั้น ผู้มาอยู่แต่ที่ไกลเทียว ครั้นแล้ว ได้กล่าวคำนี้กะพรหมเหล่านั้นว่า เนะท่านผู้นิรทุกข์ทั้งหลาย เชิญเถิด พวกท่านมากันแต่ที่ไหนหนอ ฯ

พรหมเหล่านั้นกล่าวว่า เนะท่านผู้นิรทุกข์ พวกเรามาแต่สำนักของพระผู้มีพระภาค ผู้เป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์นั้น เนะท่านผู้นิรทุกข์ ก็ท่านจะไปสู่ที่บำรุงของพระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น ผู้เป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าบ้างหรือ ฯ

[๕๘๑] เมื่อพรหมเหล่านั้นกล่าวแล้วเช่นนั้นแล พรหมนั้นอดกลั้นคำนั้น
ไม่ได้ จึงนิรมิตตนเป็นพันตน แล้วได้กล่าวคำนี้กะสุพรหมปัจเจกพรหมว่า ฯ

"แน่ท่านผู้นิรทุกข์ ท่านเห็นอิทธานุภาพเห็นปานดังนี้ของเราหรือไม่" ฯ

สุพรหมปัจเจกพรหมกล่าวว่า "แน่ท่านผู้นิรทุกข์ เราเห็นอยู่แลซึ่ง
อิทธานุภาพเห็นปานดังนี้ของท่าน" ฯ

พรหมนั้นกล่าวว่า "แน่ท่านผู้นิรทุกข์ เรานั้นแลเป็นผู้มีฤทธิ์มากอย่างนี้
มีอานุภาพมากอย่างนี้ จักไปสู่ที่บำรุงของสมณะหรือพราหมณ์อื่นทำไม" ฯ

[๕๘๒] ลำดับนั้นแล สุพรหมปัจเจกพรหมนิรมิตตนเป็นสองพันตน
แล้วได้กล่าวคำนี้กะพรหมว่า

"แน่ท่านผู้นิรทุกข์ ท่านเห็นอิทธานุภาพ เห็นปานดังนี้ของเราหรือไม่" ฯ

พรหมนั้นกล่าวว่า "แน่ท่านผู้นิรทุกข์ เราเห็นอยู่แลซึ่งอิทธานุภาพ
เห็นปานดังนี้ของท่าน" ฯ

สุพรหมปัจเจกพรหมกล่าวว่า "แน่ท่านผู้นิรทุกข์ พระผู้มีพระภาค
พระองค์นั้นท่านเป็นผู้มีฤทธิ์มากกว่า และมีอานุภาพใหญ่กว่าท่านและเราด้วย ฯ

"แน่ท่านผู้นิรทุกข์ ท่านพึงไปสู่ที่บำรุงของพระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น
ผู้เป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า" ฯ

[๕๘๓] ครั้งนั้นแล พรหมนั้นได้กล่าวกะสุพรหมปัจเจกพรหมด้วย-
*คาถาว่า

"แน่พรหม ครุฑ ๓๐๐ หงส์ ๔๐๐ เขี้ยวตะไกร ๑- ๕๐๐

และวิมานของเราผู้มีมานี่นั้นย่อมรุ่งโรจน์ส่องสว่างอยู่ในทิศ

อุดร" ฯ

[๕๘๔] สุพรหมปัจเจกพรหมกล่าวว่า

"วิมานของท่านนั้นถึงจะรุ่งโรจน์ส่องสว่างอยู่ในทิศอุดรก็จริง ถึงเช่นนั้น
เพราะเห็นโทษในรูป [และ] เพราะเห็นรูปอันหวั่นไหวด้วยความหนาวเป็นต้นอยู่
เป็นนิจ ฉะนั้นพระศาสดาผู้มีเมธาดีจึงไม่ยินดีในรูป"

[๕๘๕] ครั้งนั้นแล สุพรหมปัจเจกพรหมและสุทธาวาสปัจเจกพรหม
ยังพรหมนั้นให้สลดใจแล้วหายไปในที่นั้นเอง ฯ

ก็พรหมนั้น โดยสมัยต่อมาได้ไปสู่ที่บำรุงของพระผู้มีพระภาคผู้เป็น-
*พระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าแล้วแล ฯ

@๑. พยคุณิสาน่าจะแปลว่า มฤค มีรูปคล้ายพยัคฆ์ (ตามอรรถกถา) ที่อ้างถึง

@สัตว์เหล่านี้ น่าจะเป็นรูปสัตว์ประดับวิมาน หรือจะมีสัตว์เหล่านั้นห้อมล้อมเป็น

@บริวารอยู่ ฯ

ปฐมโกกอลิกสูตรที่ ๗

[๕๘๖] สาวัตถีนิทาน ฯ

ก็สมัยนั้นแล พระผู้มีพระภาคทรงประทับพักกลางวันหลีกเร้นอยู่แล้ว ฯ
ครั้งนั้นแล สุพรหมปัจเจกพรหมและสุทธาวาสปัจเจกพรหมเข้าไปใกล้
ที่ประทับของพระผู้มีพระภาค ครั้นแล้วได้ยืนฟังبانประตुकนละข้าง ฯ

[๕๕๓] ลำดับนั้นแล สุพรหมปัจเจกพรหมปรารภพระโกกาลิกภิกษุ
ได้กล่าวคาถานี้ในสำนักพระผู้มีพระภาคว่า

"ใครผู้มีปัญญาในโลกนี้ จะพึงกำหนดวัดซึ่งพระชินาสพ
ผู้มีคุณอันใครๆ ประมาณไม่ได้ เราเห็นว่าผู้นั้นไม่มีธุตธรรม
เป็นปุถุชน วัดอยู่ซึ่งพระชินาสพผู้มีคุณ อันใครๆ ประมาณ
มิได้ ฯ

คิสกสูตรที่ ๘

[๕๕๔] สาวัตถินิทาน ฯ

ก็โดยสมัยนั้นแล พระผู้มีพระภาคทรงประทับพักกลางวันหลีกเร้นอยู่
แล้ว ฯ

ครั้งนั้นแล สุพรหมปัจเจกพรหมและสุทธาวาสปัจเจกพรหมเข้าไปใกล้
ที่ประทับของพระผู้มีพระภาค ครั้นแล้วได้ยืนฟังบานประตुकนละข้าง ฯ

[๕๕๕] ลำดับนั้นแล สุทธาวาสปัจเจกพรหมปรารภกตโมรคคิสกภิกษุ
ได้กล่าวคาถานี้ในสำนักของพระผู้มีพระภาคว่า

ใครผู้มีปัญญาในโลกนี้จะพึงกำหนดวัดซึ่งพระชินาสพผู้มีคุณ
อันใครๆ ประมาณไม่ได้ เราเห็นว่าผู้นั้นไม่มีธุตธรรม
เป็นคนไม่มีปัญญา วัดอยู่ซึ่งพระชินาสพผู้มีคุณอันใครๆ
ประมาณมิได้

ตุพพรหมสูตรที่ ๙

[๕๕๖] สาวัตถินิทาน ฯ

ก็โดยสมัยนั้นแล พระโกกาลิกภิกษุ เป็นผู้อาพาธ ถึงความลำบาก
เป็นไข้หนัก ฯ

ครั้งนั้นแล ตุพปัจเจกพรหม เมื่อราตรีปฐมยามล่วงไปแล้วมีรัศมี
อันงามยิ่งนัก ยังพระวิหารเชตวันทั้งสิ้นให้สว่าง เข้าไปหาพระโกกาลิกภิกษุจนถึง
ที่อยู่ ครั้นแล้วได้ยืนในเวหาส กล่าวคำนี้กะพระโกกาลิกภิกษุว่า

"ข้าแต่ท่านโกกาลิก ท่านจงทำจิตให้เลื่อมใสในพระสารีบุตรและ
พระโมคคัลลานะ พระสารีบุตรและพระโมคคัลลานะ เป็นผู้มืศีลเป็นที่รัก" ฯ

พระโกกาลิกภิกษุถามว่า "ผู้มีอายุ ท่านเป็นใคร" ฯ

ตุพปัจเจกพรหมตอบว่า "เราคือตุพปัจเจกพรหม" ฯ

พระโกกาลิกภิกษุกล่าวว่า "ผู้มีอายุ พระผู้มีพระภาคได้ทรงพยากรณ์ท่าน
แล้วว่าเป็นพระอนาคามี มิใช่หรือ โฉนเล่า ท่านจึงยังมาเที่ยวอยู่ในที่นี่ จงเห็น

เถิดว่า ก็นี่เป็นความผิดของท่านเพียงไร ฯ

[๕๕๗] ตูฬปิณฑะพรหมได้กล่าวว่า

ชนพาลเมื่อกล่าวคำเป็นทพภาษิต ชื่อว่าย่อมตัดตนด้วย

ศีลตราใด ก็ศีลตรานั้นย่อมเกิดในปากของบุรุษผู้เกิดแล้ว ฯ

ผู้ใดสรรเสริญผู้ที่ควรถูกติ หรือติผู้ที่ควรได้รับความสรรเสริญ

ผู้นั้นชื่อว่าสังสมโทษด้วยปาก เพราะโทษนั้น เขาย่อมไม่

ประสบความสุข ฯ

ความปราศด้วยทรัพย์ ในเพราะการพนันทั้งหลาย พร้อม

ด้วยสิ่งของของตนทั้งหมดก็ดี พร้อมด้วยตนก็ดี ก็เป็นโทษ

เพียงเล็กน้อย ฯ

บุคคลใดทำให้ประทุษร้ายในท่านผู้ปฏิบัติดีทั้งหลาย ความ

ประทุษร้ายแห่งใจของบุคคลนั้นเป็นโทษใหญ่กว่า ฯ

บุคคลตั้งวาจาและใจอันลามกไว้ เป็นผู้มักคิดเยนพระอริยเจ้า

ย่อมเข้าถึงนรก ซึ่งมีปริมาณแห่งอายุถึงแสนสามสิบหก

นิริพพุท กัปห้าอัปพุท ๑- ฯ

ทุติยโกกาลิกสูตรที่ ๑๐

[๕๕๘] สาวัตถินิทาน ฯ

ครั้งนั้นแล พระโกกาลิกภิกษุเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ

ครั้นแล้วถวายอภิวาทพระผู้มีพระภาค แล้วนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ฯ

พระโกกาลิกภิกษุนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่งแล้วแล ได้กราบทูลคำนี้
กะพระผู้มีพระภาคว่า

"พระเจ้าข้า พระสารีบุตรและพระโมคคัลลานะมีความปรารถนาลามก
ไปแล้วสู่อำนาจแห่งความปรารถนาอันลามก" ฯ

[๕๕๙] เมื่อพระโกกาลิกภิกษุกล่าวเช่นนั้นแล้ว พระผู้มีพระภาคได้ตรัส
คำนี้กะพระโกกาลิกภิกษุว่า

"โกกาลิก ก็เธออย่าได้กล่าวเช่นนั้น โกกาลิก ก็เธออย่าได้กล่าวเช่นนั้น
โกกาลิก เธอจงทำจิตให้เลื่อมใสในภิกษุชื่อว่าสารีบุตรและโมคคัลลานะ ภิกษุชื่อ
ว่าสารีบุตรและโมคคัลลานะเป็นผู้มีศีลเป็นที่รัก" ฯ

แม้ครั้งที่สองแล พระโกกาลิกภิกษุก็ได้กราบทูลคำนี้กะพระผู้มีพระภาคว่า

"พระเจ้าข้า บุคคลผู้มีวาจาควรเชื่อได้ควรไว้วางใจได้ของข้าพระองค์
จะมีอยู่ก็จริง ถึงเช่นนั้นแล พระสารีบุตรและพระโมคคัลลานะก็ยังเป็นผู้ปรารถนา
ลามก ไปแล้วสู่อำนาจแห่งความปรารถนาลามก ฯ

แม้ครั้งที่สองแล พระผู้มีพระภาคก็ได้ตรัสคำนี้กะพระโกกาลิกภิกษุว่า

@๑. อัปพุท เป็นสงขยา ซึ่งมีจำนวนสูญ ๖๑ สูญ

"โกกาลิก ก็เธออย่าได้กล่าวเช่นนั้น โกกาลิก ก็เธออย่าได้กล่าวเช่นนั้น
โกกาลิก เธอจงทำจิตใจให้เลื่อมใสในภิกษุชื่อว่าสารีบุตรและโมคคัลลานะ ภิกษุ
ชื่อว่าสารีบุตรและโมคคัลลานะเป็นผู้มีศีลเป็นที่รัก ฯ

แม้ครั้งที่สามแล พระ โกกาลิกภิกษุก็ทูลคํานี้กะพระผู้มีพระภาคว่า

"๑๗๑ ไปแล้วสู่อํานาจแห่งความปรารถนาอันลามก" ฯ

แม้ครั้งที่สามแล พระผู้มีพระภาคก็ตรัสคํานี้กะพระ โกกาลิกภิกษุว่า

"๑๗๒ ภิกษุชื่อว่าสารีบุตรและโมคคัลลานะเป็นผู้มีศีลเป็นที่รัก ฯ

[๖๐๐] ลำดับนั้นแล พระ โกกาลิกภิกษุหลุกจากอาสนะถวายนอน

พระผู้มีพระภาค กระทำประทักษิณหลีกไปแล้ว ฯ

ก็เมื่อพระโกกาลิกภิกษุหลีกไปแล้วไม่นาน ต่อมาทั้งหลายขนาดเมล็ด
พรรณผักรากได้ผุดขึ้นทั่วกายของเธอ ต่อมาเหล่านั้นได้โตขึ้นเป็นขนาดถั่วเขียว
แล้วก็โตขึ้นเป็นขนาดถั่วดำ แล้วก็โตขึ้นเป็นขนาดเมล็ดพุทรา แล้วก็โตขึ้นเป็น
ขนาดลูกพุทรา แล้วก็โตขึ้นเป็นขนาดผลมะขามป้อม แล้วก็โตขึ้นเป็นขนาด
ผลมะตูมอ่อน แล้วก็โตขึ้นเป็นขนาดผลมะตูม ต่อจากนั้นก็แตกทั่ว แล้วหนอง
และเลือดหลั่งไหลออกแล้ว ฯ

ครั้งนั้นแล พระ โกกาลิกภิกษุได้กระทำกาละแล้ว เพราะอาพาธอันนั้น
เอง ครั้นกระทำกาละแล้วก็เข้าถึงปทุมนรก ๑- เพราะจิตอาฆาตในพระสารีบุตร
และพระโมคคัลลานะ ฯ

[๖๐๑] ครั้งนั้นแล ท้าวสหัมบดีพรหม เมื่อราตรีปฐมยามล่วงแล้ว
มีรัศมีงามยิ่งนัก ยังพระวิหารเชตวันทั้งสิ้นให้สว่างเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่-
ประทับ ครั้นแล้วถวายอภิวาทพระผู้มีพระภาค แล้วได้ยืนอยู่ ณ ที่ควรส่วน
ข้างหนึ่ง ฯ

ท้าวสหัมบดีพรหมยืนอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่งแล้วแล ได้ทูลคํานี้
กะพระผู้มีพระภาคว่า

@๑. ปทุมนรก เป็นส่วนหนึ่งแห่งมหานรกอเวจี ผู้ที่เกิดในมหานรกอเวจี

@ส่วนนี้จะต้องหมกไหม้อยู่สิ้นกาลปทุมหนึ่ง ปทุมนั้นเป็นสังขยาซึ่งมีจำนวนสูญ ๑๒๔

@สูญ

พระเจ้าข้า พระ โกกาลิกภิกษุได้กระทำกาละแล้ว และเข้าถึงแล้ว
ซึ่งปทุมนรก เพราะจิตอาฆาตในพระสารีบุตรและพระ โมคคัลลานะ ฯ

ท้าวสหัมบดีพรหมได้กล่าวคํานี้แล้ว ครั้นแล้วถวายอภิวาทพระผู้มี
พระภาค กระทำประทักษิณแล้วหายไปในที่นั้นแล ฯ

[๖๐๒] ครั้นล่วงราตรีนั้นแล้ว พระผู้มีพระภาคตรัสเรียกภิกษุทั้งหลาย
มาว่า ภิกษุทั้งหลาย เมื่อคืนนี้ท้าวสหัมบดีพรหมเมื่อราตรีล่วงปฐมยามไปแล้ว
มีรัศมีงามยิ่งนัก ยังวิหารเชตวันทั้งสิ้นให้สว่าง เข้าไปหาเราถึงที่อยู่ ครั้นแล้ว

ไหว้เราแล้วได้ขึ้นอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ท้าวสหัมบดีพรหมขึ้นอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง แล้วแล ได้กล่าวคำนี้กะเราว่าพระเจ้าข้า พระโกกาลิกภิกษุได้กระทำกาละแล้ว และเข้าถึงแล้วซึ่งปทุมนรก เพราะจิตอาฆาตในพระสารีบุตรและพระโมคคัลลานะ ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ท้าวสหัมบดีพรหมได้กล่าวคำนี้แล้ว ครั้นแล้ว ไหว้เรากระทำประทักษิณ แล้วหายไปในที่นั้นเอง ฯ

[๖๐๓] เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสเช่นนั้นแล้ว ภิกษุรูปหนึ่งได้ทูลคำนี้ กะพระผู้มีพระภาคว่า "พระเจ้าข้า ประมาณแห่งอายุในปทุมนรกนานเท่าไรหนอ ฯ

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า "ดูกรภิกษุ ประมาณแห่งอายุในปทุมนรก นานแล อันใครๆ ไม่กระทำได้โดยง่าย เพื่ออรรถนัยว่าเท่านั้นปี หรือว่าเท่านั้น ร้อยปี หรือว่าเท่านั้นพันปี หรือว่าเท่านั้นแสนปี ฯ

ภิกษุนั้นทูลถามว่า พระเจ้าข้า พระองค์อาจที่จะทรงกระทำอุปมา ได้หรือ ฯ

[๖๐๔] พระผู้มีพระภาคตรัสว่า "ดูกรภิกษุ เราอาจอยู่ แล้วตรัสว่า ดูกรภิกษุ เปรียบเหมือนเกวียนบรรทุกหาแห่งชาวโกศลซึ่งบรรทุกหาได้ ๒๐ ขาริ ๑-บุรุษพึงเก็บงาขึ้นจากเกวียนนั้น โดยล่องร้อยปีๆ ต่อเมล็ดหนึ่งๆ ฯ

@๑. ๒๐ ขาริเท่า ๑ เกวียน คือ ๔ แล่งโดยแล่งที่เป็นของชาวมคธ เป็นหนึ่งแล่งใน @แคว้นโกศล ๔ แล่งโดยแล่งนั้นเป็นหนึ่งอาพห ๔ อาพหเป็นหนึ่งทะนาน ๔ ทะนาน @เป็นหนึ่งมาณิกา ๔ มานิกาเป็นหนึ่งขาริ ๒๐ ขาริเป็นหนึ่งเกวียน

"ดูกรภิกษุ เกวียนบรรทุกหาแห่งชาวโกศลซึ่งบรรทุกหาได้ ๒๐ ขารินั้น พึงถึงความสิ้นไปหมดไป เพราะความเพียรนี้เร็วกว่า ส่วนอัมพุทนรกหนึ่งยังไม่ ถึงความสิ้นหมดไปเลย ฯ

"ดูกรภิกษุ ๒๐ อัมพุทนรกเป็นหนึ่งในรัพพุทนรก ๒๐ รัพพุทนรกเป็น หนึ่งอพนนรก ๒๐ อพนนรกเป็นหนึ่งอฏฏนรก ดูกรภิกษุ ๒๐ อฏฏนรกเป็น หนึ่งอहनนรก ๒๐ อहनนรกเป็นหนึ่งกมุทนรก ๒๐ กมุทนรกเป็นหนึ่งโสคันธิก นรก ดูกรภิกษุ ๒๐ โสคันธิกนรกเป็นหนึ่งอุปปลกนรก ๒๐ อุปปลกนรกเป็น หนึ่งปุนชริกนรก ๒๐ ปุนชริกนรกเป็นหนึ่งปทุมนรก ดูกรภิกษุ ก็ภิกษุโกกาลิก เข้าถึงปทุมนรกแล้วแล เพราะจิตอาฆาตในภิกษุ ชื่อว่าสารีบุตรและโมคคัลลานะ ฯ

[๖๐๕] พระผู้มีพระภาคผู้พระสุคตศาสดา ครั้นตรัสไวยากรณ์ภิกษุนี้ จบลแล้ว จึงได้ตรัสสถาประพันธ์ต่อไปอีกว่า

ชนพาลเมื่อกล่าวคำเป็นทพภาษิตชื่อว่าย่อมตัดตนด้วยศีลตรา

ใดก็ศีลตรานั้นย่อมเกิดในปากของบุรุษผู้เกิดแล้ว ฯ

ผู้ใดสรรเสริญผู้ที่ควรถูกติ หรือติผู้ที่ควรได้รับความสรรเสริญ

ผู้นั้นชื่อว่าสังสมโทษด้วยปาก เพราะโทษนั้น เขาย่อมไม่

ประสบความสำเร็จ ๑

ความปราชัยด้วยทรัพย์ในเพราะการพนันทั้งหลาย พร้อมด้วย
สิ่งของๆ คนทั้งหมดก็ดี พร้อมด้วยคนก็ดี ก็เป็น โทษเพียง
เล็กน้อยๆ ๑

บุคคลใดทำให้ประทุษร้ายในท่านผู้ปฏิบัติดีทั้งหลาย ความ
ประทุษร้ายแห่งใจของบุคคลนั้นเป็นโทษใหญ่กว่า ๑
บุคคลตั้งวาจาและใจอันลามกไว้ เป็นผู้มักคิดเยนพระอริยเจ้า
ย่อมเข้าถึงนรกซึ่งมีปริมาณ แห่งอายุถึงแสนสามสิบหกนิรพ-
พุท กับห้าอัปพุทะ ๑

จบวรรคที่ ๑

รวมพระสูตรในปฐมวรรคนี้มี ๑๐ สูตร คือ อายาจนสูตรที่ ๑ การวสูตร
ที่ ๒ พรหมเทวสูตรที่ ๓ พกพรหมสูตรที่ ๔ อปราทิฏฐิสูตรที่ ๕ ปมาทสูตรที่ ๖
โกกาลิกสูตรที่ ๗ คิสสกสูตรที่ ๘ ตุพพรหมสูตรที่ ๙ อปร โกกาลิกสูตรที่ ๑๐ ๑

ทุติยวรรคที่ ๒

สนังกุมารสูตรที่ ๑

[๖๐๖] ข้าพเจ้าได้สดับมาแล้วอย่างนี้-

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ที่ฝั่งแม่น้ำสัปปีนิ เขตพระนคร
ราชคฤห์ ๑

ครั้งนั้นแล สนังกุมารพรหม เมื่อราตรีปฐมยามล่วงไปแล้วมีรัศมีอัน
งดงามยิ่ง ยังฝั่งแม่น้ำสัปปีนิทั้งสิ้นให้สว่างแล้ว เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาค
ยังที่ประทับ ครั้นแล้วถวายอภิวาทพระผู้มีพระภาค แล้วได้ยืนอยู่ ณ ที่ควรส่วน
ข้างหนึ่ง ๑

[๖๐๗] สนังกุมารพรหม ยืนอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่งแล้วได้ภายิต
กาลานี้ในสำนักแห่งพระผู้มีพระภาคว่า

กษัตริย์เป็นผู้ประเสริฐที่สุดในหมู่มนุษย์จึงเกิดด้วยโคตร แต่
ท่านผู้ถึงพร้อมด้วยวิชาและจรณะ เป็นผู้ประเสริฐที่สุดใน
เทวดาและมนุษย์ ๑

[๖๐๘] สนังกุมารพรหมได้กราบทูลคำนี้แล้ว พระศาสดาได้ทรงพอ
พระทัยแล้ว ๑

ครั้งนั้นแล สนังกุมารพรหมทราบบว่า พระศาสดาทรงพอพระทัยต่อเรา
ถวายอภิวาทพระผู้มีพระภาค ทำประทักษิณแล้วอันตรธานไปในที่นั้นเอง ๑

เทวทัตตสูตรที่ ๒

[๖๐๘] ข้าพเจ้าได้สดับมาแล้วอย่างนี้-

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ที่ภูเขาคิชฌกูฏ เขตกรุงราชคฤห์
ในเมื่อพระเทวทัตต์หลักไปแล้วไม่นาน ฯ

ครั้งนั้นแล ท้าวสหัมบดีพรหม เมื่อราตรีปฐมยามล่วงไปแล้ว มีรศมี
อังกดงามยิ่ง ยังภูเขาคิชฌกูฏทั้งสิ้นให้สว่างแล้ว เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคยังที่
ประทับ ถวายอภิวาทพระผู้มีพระภาคแล้วได้ยืนอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ฯ

[๖๐๙] ท้าวสหัมบดีพรหมยืนอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่งแล้วปรารภพระ
เทวทัตต์ ได้ภายิตลาคาณีนีในสำนักพระผู้มีพระภาคว่า

ผลกล้วยแลย่อมฆ่าต้นกล้วย ขุยไผ่ย่อมฆ่าต้นไผ่ ขุยอ้อยย่อม
ฆ่าต้นอ้อย ลักการะย่อมฆ่าบุรุษชั่ว เหมือนลูกในท้องฆ่าแม่มี้า
อัสสร ฉะนั้น ฯ

อันธกวินทสูตรที่ ๓

[๖๑๐] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ในอันธกวินทคาม ใน
แคว้นมคธ ฯ

ก็โดยสมัยนั้นแล พระผู้มีพระภาคประทับนั่งอยู่ในที่แจ้งในราตรีอันมืด
และฝนกำลังตกประปรายอยู่ ฯ

ลำดับนั้นแล ท้าวสหัมบดีพรหม เมื่อราตรีปฐมยามล่วงไปแล้ว มีรศมี
อังกดงามยิ่ง ยังอันธกวินทคามทั้งสิ้นให้สว่างแล้ว เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาค
ถึงที่ประทับ ถวายอภิวาทพระผู้มีพระภาคแล้วได้ยืนอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ฯ

[๖๑๑] ท้าวสหัมบดีพรหมยืนอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่งแล้ว ได้ภายิต
ลาคาเหล่านี้ในสำนักพระผู้มีพระภาคว่า

ภิกษุพึงเสพที่นอนและที่นั่งอันสงัด พึงประพฤติเพื่อความ
หลุดพ้นจากสัญโญชน์ ถ้าวาภิกษุไม่พึงได้ความยินดีในที่นั้น
ไซ้รู้ ก็พึงเป็นผู้มีตนอันรักษาแล้ว มีสติ พึงอยู่ในหมู่ภิกษุ
ผู้เที่ยวไปอยู่จากตระกูลสู่ตระกูล เพื่อบิณฑบาต มีอินทรีย์
อันคุ้มครองแล้ว มีปัญญารักษาตน มีสติ พึงเสพที่นอน
และที่นั่งอันสงัด ภิกษุพ้นแล้วจากภัย น้อมไปแล้วในธรรม
อันไม่มีภัย ปราศจากความสยดสยอง นั่งอยู่แล้วในที่มืด
เฉื่อยคลาน อันน่ากลัว สายฟ้าฉวัดเฉวียน ฝนตกในราตรี
อันมืด ก็ข้าพระองค์ไม่อาจกำหนดคณับในใจของข้าพระองค์
ได้โดยว่า เหตุนี้ข้าพระองค์เคยเห็นแล้วแน่ ข้าพระองค์
ไม่กล่าวถึงเหตุนี้ว่าเป็นอย่างนี้ในพรหมจรรย์ (คือธรรม
เทศนา) คราวหนึ่งเกิดมีพระจีณาสพผู้ละความตายได้มีจำนวน
พัน พระเสขะมากกว่าห้าร้อย และพระเสขะทั้งสิบ ทั้งร้อย

ทั้งหมดถึงกระแสนมรรคแล้ว ไม่ไปสู่กำเนิดสัตว์ดิรัจฉาน
ส่วนหมู่สัตว์นอกนี้เป็นผู้มีส่วนบุญดังนี้ เพราะกลัวมุสาวาท ฯ

อรุณวตีสสูตรที่ ๔

[๖๑๓] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ในพระวิหารเชตวัน
อารามของท่านอนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ฯ

ในเวลานั้นแล พระผู้มีพระภาคตรัสเรียกภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย
ภิกษุเหล่านั้นทูลรับพระดำรัสของพระผู้มีพระภาคแล้ว ฯ

[๖๑๔] พระผู้มีพระภาคได้ตรัสคำนี้ว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เรื่องเคยมี
มาแล้ว มีพระราชาพระนามว่า "อรุณวา" ราชธานีของพระเจ้าอรุณวามีนามว่า
"อรุณวตี" พระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธพระนามว่าสีจี ทรงเข้าไปอาศัย
ราชธานีอรุณวตีประทับอยู่ ฯ

ก็พระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธพระนามว่าสีจี ได้มีคู่พระสาวก
นามว่าพระอภิกุและพระสัมภวะ เป็นคู่พระสาวกที่เจริญเลิศ ฯ

[๖๑๕] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ครั้นนั้นแล พระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมา
สัมพุทธพระนามว่าสีจี ตรัสเรียกภิกษุชื่อว่าภิกษุมาว่า ดูกรพราหมณ์ มาเถิด
เรจักไปพรหมโลกชั้นใดชั้นหนึ่งชั่วคราว กว่าจะถึงเวลาฉัน ฯ

ภิกษุอภิกุทูลรับพระดำรัสของพระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธ
พระนามว่าสีจีแล้ว ฯ

ลำดับนั้นแล พระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธพระนามว่าสีจี และ
ภิกษุอภิกุได้หายไปจากอรุณวตีราชธานี ปรากฏในพรหมโลกนั้น เหมือนอย่างบุรุษ
ผู้มีกำลังเหยียดแขนทิ้งเข้ามาแล้วออกไป หรืออแขนที่เหยียดออกไปแล้วเข้ามา
ฉะนั้น ฯ

ลำดับนั้นแล พระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระนามว่าสีจี
ตรัสกะภิกษุอภิกุว่า ดูกรพราหมณ์ ธรรมมีกถาจงแจ่มแจ้งแก่พรหม พรหมบริษัท
และพรหมปารีสัชชะทั้งหลายเถิด ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุอภิกุรับพระดำรัสของ
พระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธพระนามว่าสีจีแล้ว แล้วยังพรหม พรหม
บริษัท และพรหมปารีสัชชะทั้งหลาย ให้เห็นแจ้ง ให้สมทาน ให้อาจหาญ ให้
รื่นเริง ด้วยธรรมมีกถาแล้ว ฯ

[๖๑๖] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ได้ยินว่าในกาลนั้น พรหม พรหมบริษัท
และพรหมปารีสัชชะทั้งหลาย ยกโทษติเตียนโทษทนาว่า เนะท่านผู้เจริญ
นำอัสภรรยจริง ไม่เคยมีมาเลย ก็เมื่อพระศาสดาประทับอยู่เฉพาะหน้า เหตุไฉน
พระสาวกจึงแสดงธรรม ฯ

ลำดับนั้นแล พระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธพระนามว่าสีจี ตรัส
เรียกภิกษุอภิกุมาว่า ดูกรพราหมณ์ พรหม พรหมบริษัท และพรหมปารีสัชชะ

เหล่านั้นทีเดียวว่า เน้นท่านผู้เจริญ น้าอัสจรรยัจริง ไม่เคยมีมาเลย ก็เมื่อพระ
ศาสดาประทับอยู่เฉพาะหน้า เหตุไฉนพระสาวกจึงแสดงธรรม ดุกรพราหมณ์
ถ้าอย่างนั้น เธอจงให้พรหม พรหมบริษัถ และพรหมปาริสาชะทั้งหลายหลากใจ
ยิ่งขึ้นกว่าประมาณ ฯ

ภิกษุภิกษุทุลรับพระดำรัส ของพระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธพระ
นามว่าสีจีแล้ว มีกายปรากฏแสดงธรรมบ้าง มีกายไม่ปรากฏแสดงธรรมบ้าง มีกาย
ปรากฏทั้งหนึ่งตอนล่าง ไม่ปรากฏทั้งหนึ่งตอนบนแสดงธรรมบ้าง มีกายปรากฏ
ทั้งหนึ่งตอนบน ไม่ปรากฏ ทั้งหนึ่งตอนล่างแสดงธรรมบ้าง ฯ

[๖๑๗] ดุกรภิกษุทั้งหลาย ได้ยินว่า ในกาลนั้น พรหม พรหมบริษัถ
และพรหมปาริสาชะทั้งหลาย ได้มีจิตพิศวงเกิดแล้วว่า น้าอัสจรรยัจริง ไม่เคย
มีมาเลย ท่านผู้เจริญทั้งหลาย ความที่สมณะผู้เป็นมฤตฤมมาก มีอานุภาพมาก ดุกร
ภิกษุทั้งหลาย ครั้งนั้นแล ภิกษุอภิกุได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมา
สัมพุทธพระนามว่าสีจีว่า พระเจ้าข้า ข้าพระองค์ยอมทราบบ ข้าพระองค์เป็นผู้กล่าว
วาจาเห็นปานนี้ ในท่ามกลางภิกษุสงฆ์ว่า ท่านผู้มีอายุทั้งหลาย เราอยู่ที่พรหมโลก
สามารถยังหมิ่นโลกธาตุให้รู้แจ่มแจ้งด้วยเสียงได้ ฯ

พระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระนามว่าสีจีตรัสว่า ดุกร
พราหมณ์ เป็นกาลของเธอที่เธอยืนอยู่ที่พรหมโลก พึงยังหมิ่นโลกธาตุให้รู้แจ่ม
แจ้งด้วยเสียงได้ ดุกรภิกษุทั้งหลาย พระอภิกษุทุลรับพระดำรัสของพระผู้มีพระภาค
อรหันตสัมมาสัมพุทธพระนามว่าสีจีว่า อย่างนั้นพระเจ้าข้า ดังนี้แล้ว ยืนอยู่ใน
พรหมโลก ได้ภายิตคาถาเหล่านี้ว่า

ท่านทั้งหลายจงริเริ่ม จงก้าวหน้า จงประกอบ (ความเพียร)

ในพระพุทธศาสนา จงกำจัดเสนาแห่งมัจจุเหมือนช้างกำจัด

เรือนไม้้อ ละนั้น ผู้ใดจักไม่ประมาทในพระธรรมวินัยนี้

อยู่ ผู้นั้นจักละสงสารคือชาติ แล้วกระทำที่สุดแห่งทุกข์ได้ ฯ

[๖๑๘] ดุกรภิกษุทั้งหลาย ครั้งนั้นแล พระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมา
สัมพุทธพระนามว่าสีจี และภิกษุอภิกุยังพรหม พรหมบริษัถ และพรหมปาริสาชะ
ทั้งหลายให้หลากใจแล้ว ได้หายไปจากพรหมโลกนั้น (มา) ปรากฏในอรุณวดี
ราชธานี เหมือนบุรุษผู้มีกำลังเหยียดแขนทั้งอเข้ามาแล้วออกไป หรืออแขนที่
เหยียดออกไปแล้วเข้ามาละนั้น ดุกรภิกษุทั้งหลาย ครั้งนั้นแล พระผู้มีพระภาค
อรหันตสัมมาสัมพุทธพระนามว่าสีจี ตรัสเรียกภิกษุทั้งหลายมาว่า ดุกรภิกษุ
ทั้งหลาย เมื่อภิกษุอภิกุยืนอยู่ในพรหมโลก กล่าวคาถาทั้งหลายอยู่ เธอทั้งหลาย
ได้ยินหรือไม่ ฯ

ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า เมื่อภิกษุอภิกุยืนอยู่ในพรหมโลก กล่าวคาถา
ทั้งหลายอยู่ ข้าพระองค์ทั้งหลายได้ยินแล้ว พระเจ้าข้า ฯ

พระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธพระนามว่าสีหิ ตรีศตามว่า คูกริกษุ
ทั้งหลาย ก็เมื่อภิกษุภิกษุอื่นอยู่ในพรหมโลก กล่าวคาถาทั้งหลายอยู่ เธอทั้งหลาย
ได้ยินอย่างไร ฯ

ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า พระเจ้าข้า เมื่อภิกษุภิกษุอื่นอยู่ในพรหมโลก
กล่าวคาถาทั้งหลายอยู่ ข้าพระองค์ทั้งหลายได้ยินอย่างนี้ว่า

"ท่านทั้งหลายจงริเริ่ม จงก้าวหน้า จงประกอบ (ความเพียร)

ในพระพุทธศาสนา จงกำจัดเสนาแห่งมัจจุเหมือนช้างกำจัด

เรือนไม้้อ ฉะนั้น ผู้ใดจักไม่ประมาทในพระธรรมวินัยนี้

อยู่ ผู้นั้นจักละสงสารคือชาติ แล้วจักกระทำที่สุดทุกข์ได้

พระเจ้าข้า ฯ

เมื่อภิกษุภิกษุอื่นอยู่ในพรหมโลกกล่าวคาถาทั้งหลายอยู่ ข้าพระองค์
ทั้งหลายได้ยินแล้วอย่างนี้ ฯ

[๖๑๕] พระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธพระนามว่าสีหิตรีศว่า คีละ
คีละ ภิกษุทั้งหลาย ดิแท้ ภิกษุทั้งหลาย เมื่อภิกษุภิกษุอื่นอยู่ในพรหมโลก กล่าว
คาถาทั้งหลายอยู่ เธอทั้งหลายได้ยินแล้ว ฯ

พระผู้มีพระภาคได้ตรัสพระพุทธพจน์นี้แล้ว ภิกษุทั้งหลายเหล่านั้นมีใจ
ยินดีชื่นชมภายิตของพระผู้มีพระภาคแล้ว ดังนี้แล ฯ

ปรินิพพานสูตรที่ ๕

[๖๒๐] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ที่สาวัน อันเป็นที่แหวะพัก
แห่งมัลลกะศรัยทั้งหลาย เขตเมืองกุสินารา ระหว่างแห่งสาปฤกษ์ทั้งคู่
ในสมัยจะเสด็จปรินิพพาน ฯ

ครั้งนั้นแล พระผู้มีพระภาคตรัสเรียกภิกษุทั้งหลายมาว่า คูกริกษุ
ทั้งหลาย เอาเถิด บัดนี้ เราขอเตือนเธอทั้งหลายว่า สังขารทั้งหลายมีความเสื่อม
ไปเป็นธรรมดา เธอทั้งหลายจงยังกิจทั้งปวงให้ถึงพร้อมด้วยความไม่ประมาทเถิด
ดังนี้ นี่เป็นวาทะครั้งสุดท้ายของตถาคต ฯ

[๖๒๑] ลำดับนั้นแล พระผู้มีพระภาคทรงเข้าปฐมฌาน ออกจากปฐม-
*ฌานแล้ว ทรงเข้าทุติยฌาน ออกจากทุติยฌานแล้ว ทรงเข้าตติยฌาน ออกจาก
ตติยฌานแล้ว ทรงเข้าจตุตถฌาน ออกจากจตุตถฌานแล้ว ทรงเข้าอากาสาณัญจายตน
ฌาน ออกจากอากาสาณัญจายตนฌานแล้ว ทรงเข้าวิญญูณัญจายตนฌาน ออกจาก
วิญญูณัญจายตนฌานแล้ว ทรงเข้าอากิญจัญญายตนฌาน ออกจากอากิญจัญญายตน
ฌานแล้ว ทรงเข้าเนวสัญญานาสัญญายตนฌาน ออกจากเนวสัญญานาสัญญายตน
ฌานแล้ว ทรงเข้าสัญญาเวทยินนิโรธสมาบัติ ออกจากสัญญาเวทยินนิโรธสมาบัติ
แล้ว ทรงเข้าเนวสัญญานาสัญญายตนฌาน ออกจากเนวสัญญานาสัญญายตนฌาน
แล้ว ทรงเข้าอากิญจัญญายตนฌาน ออกจากอากิญจัญญายตนฌานแล้ว ทรงเข้า

วิญญูญายตนฌาน ออกจากวิญญูญายตนฌานแล้ว ทรงเข้าอาภาสา-
*นัญจายตนฌาน ออกจากอาภาสานัญจายตนฌานแล้ว ทรงเข้าจตุตถฌาน ออกจาก
จตุตถฌานแล้ว ทรงเข้าตติยฌาน ออกจากตติยฌานแล้ว ทรงเข้าทุติยฌาน
ออกจากทุติยฌานแล้ว ทรงเข้าปฐมฌาน ออกจากปฐมฌานแล้ว ทรงเข้าทุติยฌาน
ออกจากทุติยฌานแล้ว ทรงเข้าตติยฌาน ออกจากตติยฌานแล้ว ทรงเข้าจตุตถฌาน
พระผู้มีพระภาคออกจากจตุตถฌานแล้ว เสด็จปรินิพพานในลำดับนั้น ฯ

[๖๒๒] เมื่อพระผู้มีพระภาคปรินิพพานแล้ว ท้าวสหัมบดีพรหมได้กล่าว
กาลานี้พร้อมกับกาลเป็นที่ปรินิพพานว่า

สัตว์ทุกหมู่เหล่า จักทอดทิ้งร่างกายไว้ในโลก พระตถาคต
ผู้สาศดา ผู้หาบุคคลเปรียบมิได้ในโลก ถึงแล้วซึ่งกำลัง
พระญาณเป็นพระสัมพุทธเช่นนี้ ยังปรินิพพานแล้ว ฯ

[๖๒๓] เมื่อพระผู้มีพระภาคปรินิพพานแล้ว ท้าวสักกะผู้เป็นใหญ่ของ
ทวยเทพได้กล่าวกาลานี้ พร้อมกับกาลเป็นที่ปรินิพพานว่า

สังขารทั้งหลาย ไม่เที่ยงหนอ มีความเกิดขึ้น และเสื่อมไป
เป็นธรรมดา เกิดขึ้นแล้วย่อมดับไป ความเข้าไปสงบสังขาร
เหล่านั้นเป็นสุข ฯ

[๖๒๔] เมื่อพระผู้มีพระภาคปรินิพพานแล้ว ท่านพระอานนท์ได้กล่าว
กาลานี้พร้อมกับกาลเป็นที่ปรินิพพานว่า

เมื่อพระสัมพุทธเจ้าผู้ประกอบด้วยอาการอันประเสริฐทั้งปวง
ปรินิพพานแล้ว ความสยดสยอง (และ) ความหวั่นไหวแห่งชน
ได้มีแล้วในกาลนั้น ฯ

[๖๒๕] เมื่อพระผู้มีพระภาคปรินิพพานแล้ว ท่านพระอนุรุทธได้กล่าว
กาลานี้ พร้อมกับกาลเป็นที่ปรินิพพานว่า

ลมอัสสาสะปีตาสะ (หายใจเข้าออก) มิได้มีแล้วแต่พระผู้มี
พระภาคผู้มีจิตตั้งมั่นคงที่ พระผู้มีพระภาคมีจักขุไม่ทรงหวั่น
ไหว ทรงปรารภสันติปรินิพพานแล้ว พระผู้มีพระภาคมีจิต
ไม่หวั่นไหว ทรงอดกลั้นเวทนาเสียได้ ความพ้นแห่งจิตได้มี
แล้ว เหมือนความดับแห่งประทีป ฉะนั้น ฯ

จบพรหมปัญจกะ

รวมพระสูตร

พรหมปัญจกะนี้ พระธรรมสังคหาจารย์แสดงด้วยสนังกุมารสูตร
เทวทัตตสูตร อันทกวินทสูตร อรุณวดีสูตร และปรินิพพานสูตร ฯ

จบพรหมสังยุตต์

พราหมณ์สังยุตต์

อรหันตวรรคที่ ๑

ธัญยานิสุตตที่ ๑

[๖๒๖] ข้าพเจ้าได้สดับมาแล้วอย่างนี้-

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ในพระวิหารเวฬุวัน อันเป็นที่
พระราชทานเหยื่อแก่กระแต เขตพระนครราชคฤห์

ก็โดยสมัยนั้นแล นางพราหมณ์ชื่อธัญยานีแห่งพราหมณ์ ผู้การทวาช
โคตรคนหนึ่ง เป็นผู้เลื่อมใสยิ่งในพระพุทธเจ้า พระธรรม และพระสงฆ์ ฯ

[๖๒๗] ครั้งนั้นแล นางธัญยานีพราหมณ์ กำลังนำภัตเข้าไปเพื่อ
พราหมณ์การทวาชโคตร ก้าวเท้าพลาดจึงปลั่งอุทาน ๑ ครั้งว่า ขอนอบน้อมแด่
พระผู้มีพระภาคพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์นั้น ... ขอนอบน้อมแด่
พระผู้มีพระภาคพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์นั้น ฯ

เมื่อนางธัญยานีพราหมณ์กล่าวอย่างนี้แล้ว พราหมณ์การทวาชโคตรได้
กล่าวกะนางธัญยานีพราหมณ์ว่า ก็หญิงถ้อยนี้กล่าวคุณของสมณะโล้นอย่างนี้
อย่างนี้ ไม่ว่าที่ไหนๆ เนะหญิงถ้อย บัดนี้ เราจักยกวาเทต่อพระศาสดานั้น
ของเจ้า ฯ

นางธัญยานีพราหมณ์กล่าวว่า พราหมณ์ ฉันยังไม่เห็นบุคคลผู้จะพึงยก
ถ้อยคำต่อพระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์นั้นในโลก พร้อมด้วย
เทวโลก มารโลก พรหมโลก ในหมู่สัตว์พร้อมด้วยสมณพราหมณ์เทวดาและ
มนุษย์ ข้าแต่พราหมณ์ เอาเถิด ท่านจงไป แม้ไปแล้วก็จักรู้ ฯ

[๖๒๘] ลำดับนั้นแล พราหมณ์การทวาชโคตรโกรธจัดใจ เข้าไปเฝ้า
พระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ครั้นแล้ว สนทนาปราศรัยกับพระผู้มีพระภาคแล้ว
นั่งอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ฯ

พราหมณ์การทวาชโคตรนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่งแล้ว ได้กล่าวกะ
พระผู้มีพระภาคด้วยคาถาว่า

บุคคลฆ่าอะไรได้ ย่อมนอนเป็นสุข ฆ่าอะไรได้ ย่อมไม่
เศร้าโศก ข้าแต่พระโคตม พระองค์ย่อมชอบใจการฆ่าธรรม
อะไรเป็นธรรมอันเอก ฯ

[๖๒๙] พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า บุคคลฆ่าความโกรธได้

ย่อมนอนเป็นสุข ฆ่าความโกรธได้ย่อมไม่เศร้าโศก ดูกร
พราหมณ์ พระอริยะเจ้าทั้งหลายย่อมสรรเสริญการฆ่าความ
โกรธ อันมีมูลเป็นพิษ มีที่สุดอันสิ้นคลาย เพราะว่าเป็นการฆ่า
ความโกรธนั้นได้แล้ว ย่อมไม่เศร้าโศก ฯ

[๖๓๐] เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสอย่างนี้แล้ว พราหมณ์การทวาชโคตรได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ ภายตของพระองค์แจ่มแจ้งนัก ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ ภายตของพระองค์แจ่มแจ้งนัก พระโคตมผู้เจริญทรงประกาศพระธรรมโดยปริยายเป็นอันมาก เปรียบเหมือนบุคลลหายของทีที่คว้าเปิดของที่ปิด บอกทางแก่คนหลงทาง หรือส่องประทีปในที่มืดด้วยคิดว่า คนมีจักขุย่อมเห็นรูปได้ ฉะนั้น ข้าพระองค์นี้ ขอถึงพระโคตมผู้เจริญกับทั้งพระธรรมและพระภิกษุสงฆ์ว่าเป็นสรณะ ขอข้าพระองค์พึงได้บรรพชา พึงได้อุปสมบทในสำนักของพระโคตมผู้เจริญ ฯ

พราหมณ์การทวาชโคตรได้บรรพชาได้อุปสมบทแล้วในสำนักของพระผู้มีพระภาค ก็ท่านพระการทวาชอุปสมบทแล้วไม่นาน หลีกไปอยู่ผู้เดียวไม่ประมาณ มีความเพียร มิตนส่งไปอยู่ไม่นานเท่าไรนัก ก็กระทำให้แจ้งซึ่งคุณวิเศษอันยอดเยี่ยม เป็นที่สุดแห่งพรหมจรรย์ ซึ่งกุลบุตรทั้งหลายผู้ออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิตโดยชอบ มีความต้องการ ด้วยปัญญาเป็นเครื่องรู้อย่างในปัจจุบัณนี้เข้าถึงอยู่ ได้ทราบว่ชาติสิ้นแล้ว พรหมจรรย์อยู่จบแล้ว กิจที่ควรทำได้ทำเสร็จแล้ว กิจอื่นอีกเพื่อความเป็นอย่างนี้มิได้มี ก็หละท่านพระการทวาชได้เป็นพระอรหันต์รูปหนึ่ง ในบรรดาพระอรหันต์ทั้งหลาย ดังนี้แล ฯ

อีกโกสกุสตรที่ ๒

[๖๓๑] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ในพระวิหารเวฬุวัน อันเป็นที่พระราชทานเหยื่อแก่กระแต เขตพระนครราชคฤห์ ฯ

อีกโกสกุการทวาชพราหมณ์ได้สดับมาว่า ได้ยินว่ พราหมณ์การทวาชโคตรออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิต ในสำนักของพระสมณโคตมแล้ว ดังนี้ โกรธ ขัดใจ เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ครั้นแล้ว คำบริภาษพระผู้มีพระภาคด้วยวาจาอันหยาบคาย มิใช่ของสัตบุรุษ ฯ

[๖๓๒] เมื่ออีกโกสกุการทวาชพราหมณ์กล่าวอย่างนี้แล้ว พระผู้มีพระภาคได้ตรัสว่อีกโกสกุการทวาชพราหมณ์ว่ ดูกรพราหมณ์ ท่านยอมสำคัญความซื่อนั้นเป็นโณ มิตรและอำมาตย์ ญาคูสาโลหิต ผู้เป็นแขกของท่าน ย่อมมาบ้างไหม ฯ

อีกโกสกุการทวาชพราหมณ์ตอบว่ พระโคตมผู้เจริญ มิตรและอำมาตย์ ญาคูสาโลหิต ผู้เป็นแขกของข้าพระองค์ย่อมมาเป็นบางครั้งว่ ฯ

พระผู้มีพระภาคตรัสว่ ดูกรพราหมณ์ ท่านยอมสำคัญความซื่อนั้นเป็นโณ ท่านจัดของเคี้ยวของบริโภคหรือของดื่มต้อนรับมิตรและอำมาตย์ ญาคูสาโลหิต ผู้เป็นแขกเหล่านั้นบ้างหรือไม่ ฯ

อ. พระโคตมผู้เจริญ ข้าพระองค์จัดของเคี้ยวของบริโภคหรือของดื่มต้อนรับมิตรและอำมาตย์ ญาคูสาโลหิต ผู้เป็นแขกเหล่านั้นบ้างในบางครั้งว่ ฯ

พ. คุณรพราหมณ์ ก็ถ้าว่ามีตรและอำมาตย์ญาติสาโลหิตผู้เป็นแขกเหล่านี้นั้นไม่รับ ของเกี้ยวของบริโภคหรือของคัมภีร์นั้นจะเป็นของใคร ๆ

อ. พระโคตมผู้เจริญ ถ้าว่ามีตรและอำมาตย์ญาติสาโลหิตผู้เป็นแขกเหล่านี้นั้นไม่รับ ของเกี้ยวของบริโภคหรือของคัมภีร์นั้น ก็เป็นของข้าพระองค์อย่างเดิม ๆ

พ. คุณรพราหมณ์ ข้อนี้ก็อย่างเดียวกัน ท่านดำเราผู้ไม่ดำอยู่ ท่านโกรธเราผู้ไม่โกรธอยู่ ท่านหมายมั่นเราผู้ไม่หมายมั่นอยู่ เราไม่รับเรื่องมีการดำเป็นต้นของท่านนั้น คุณรพราหมณ์ เรื่องมีการดำเป็นต้นนั้นก็เป็นของท่านผู้เดียว คุณรพราหมณ์ เรื่องมีการดำเป็นต้นนั้นก็เป็นของท่านผู้เดียว แล้วตรัสต่อไปว่า คุณรพราหมณ์ ผู้ใดดำตอบบุคคลผู้ดำอยู่ โกรธตอบบุคคลผู้โกรธอยู่ หมายมั่นตอบบุคคลผู้หมายมั่นอยู่ คุณรพราหมณ์ ผู้นี้เรากล่าวว่า ย่อมบริโภคด้วยกัน ย่อมกระทำตอบกัน เรานั้นไม่บริโภคร่วม ไม่กระทำตอบด้วยท่านเป็นอันขาด คุณรพราหมณ์ เรื่องมีการดำเป็นต้นนั้นเป็นของท่านผู้เดียว คุณรพราหมณ์ เรื่องมีการดำเป็นต้นนั้นเป็นของท่านผู้เดียว

อ. บริษัทร่วมด้วยพระราชา ย่อมทราบพระโคตมผู้เจริญ อย่างนี้ว่า พระสมณโคตมเป็นพระอรหันต์ ก็เมื่อเป็นเช่นนั้น โฉนพระโคตมผู้เจริญ จึงยังโกรธอยู่เล่า ๆ

[๖๓๓] พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ผู้ไม่โกรธ ฝึกฝนตนแล้ว มีความเป็นอยู่สม่ำเสมอ หลุดพ้นแล้ว เพราะรู้ชอบ สงบ คงที่อยู่ ความโกรธจักมีมาแต่ที่ไหน ผู้ใดโกรธตอบบุคคลผู้โกรธแล้ว ผู้นั้นเป็นผู้ลามกกว่าบุคคลนั้นแหละ เพราะการโกรธตอบนั้น บุคคลไม่โกรธตอบ บุคคลผู้โกรธแล้ว ชื่อว่าย่อมชนะสงครามอันบุคคลชนะได้โดยยาก ผู้ใดรู้ว่าผู้อื่นโกรธแล้ว เป็นผู้ที่มีสติ สงบเสียได้ ผู้นั้นชื่อว่าย่อมประพฤติดุประการทั้งองสองฝ่าย คือแก่ตนและแก่บุคคลอื่น เมื่อผู้นั้นรักษาประโยชน์อยู่ทั้งองสองฝ่าย คือของตนและของบุคคลอื่น ชนทั้งหลายผู้ไม่ฉลาดในธรรมย่อมสำคัญบุคคลนั้นว่า เป็นคนเขลา ดังนี้ ๆ

[๖๓๔] เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสอย่างนี้แล้ว อภิเสกการทวาทษพราหมณ์ ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ ภายตของพระองค์แจ่มแจ้งนัก ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ ภายตของพระองค์แจ่มแจ้งนัก พระโคตมผู้เจริญ ทรงประกาศพระธรรมโดยปริยายเป็นอันมาก เปรียบเหมือนบุคคลหงายของที่คว่ำ เปิดของที่ปิด บอกทางแก่คนหลงทาง หรือส่องประทีปในที่มืดด้วยคิดว่า คนมีจักนุยอมเห็นรูปได้ฉะนั้น ข้าพระองค์นี้ขอถึงพระ โคตมผู้เจริญ พระธรรม และพระ

ภิกษุสงฆ์ว่าเป็นสวณะ ขอข้าพระองค์พึงได้บรรพชาพึงได้อุปสมบทในสำนักของ
พระโคตมผู้เจริญ ๑

อีกโกสกการทวาทพราหมณ์ได้บรรพชาได้อุปสมบทแล้วในสำนักของ
พระผู้มีพระภาค ก็ท่านอีกโกสกการทวาอุปสมบทแล้วไม่นานแล หลีกไปอยู่
ผู้เดียว ไม่ประมาท มีความเพียร มีตนส่งไปอยู่ ไม่นานเท่าไรนัก ก็กระทำ
แจ้งซึ่งคุณวิเศษอันยอดเยี่ยมเป็นที่สุดแห่งพรหมจรรย์ซึ่งกุลบุตรทั้งหลายออกจาก
เรือนบวชเป็นบรรพชิตโดยชอบมีความต้องการ ด้วยปัญญาเป็นเครื่องรู้ยิ่งเองใน
ปัจจุบันนี้เข้าถึงอยู่ ได้ทราบวาทาติสิ้นแล้ว พรหมจรรย์อยู่จบแล้ว กิจที่จะต้อง
ทำได้ทำเสร็จแล้ว กิจอื่นอีกเพื่อความเป็นอย่างนี้มีได้มี ก็แหละท่านพระอีกโกสก-
*การทวาฯ ได้เป็นพระอรหันต์รูปหนึ่ง ในบรรดาพระอรหันต์ทั้งหลาย ดังนี้แล ฯ

อสุรินทกสูตรที่ ๓

[๖๓๕] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ในพระวิหารเวฬุวัน อันเป็นที่พระราชทานเหยื่อแก่กระแต เขตพระนครราชคฤห์ ฯ

อสุรินทภักทวาทพราหมณ์ได้สดับมาว่า ได้ยินว่า พราหมณ์ภักทวาท-
*โคตร ออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิตในสำนักของพระสมณโคตม โกรธ ขัดใจ
เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ครั้นแล้ว คำ บริภาษพระผู้มีพระภาคด้วย
วาจาอันหยาบคาย มิใช่ของสัตบุรุษ ฯ

เมื่อสุรินทภักการทวาทพราหมณ์กล่าวอย่างนี้แล้ว พระผู้มีพระภาคได้ทรง
นิ่งเสียๆ

ลำดับนั้นแล อสุรินทกการทวาทพราหมณ์ได้กล่าวกะพระผู้มีพระภาคว่า
พระสมณะ เราชนะท่านแล้ว พระสมณะ เราชนะท่านแล้ว ฯ

[๖๓๖] พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ชนพาลกล่าวคำหยาบด้วยวาจา ข่มสำคัญว่าชนะทีเดียวก แต่
ความอดกลั้นได้เป็นความชนะของบัณฑิตผู้รู้แจ้งอยู่ ผู้ใด
โกรธตอบบุคคลผู้โกรธแล้ว ผู้นั้นเป็นผู้ลามกกว่าบุคคลผู้
โกรธแล้ว เพราะการโกรธตอบนั้น บุคคลไม่โกรธตอบบุคคล
ผู้โกรธแล้ว ข่มชื่อว่าชนะสงครามอันบุคคลชนะได้โดยยาก
ผู้ใดรู้ว่า ผู้นั้นโกรธแล้ว เป็นผู้มิสติสงบอยู่ได้ ผู้นั้นชื่อว่า
ข่มประพฤติประโยชน์แก่ทั้งสองฝ่าย คือแก่ตนและแก่ผู้อื่น
เมื่อผู้นั้นรักษาประโยชน์อยู่ทั้งสองฝ่าย คือของตนและของ
ผู้อื่น ชนทั้งหลายผู้ไม่ฉลาดในธรรม ข่มสำคัญบุคคลนั้นว่า
เป็นคนเขลา ดังนี้ ฯ

[๖๓๓] เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสอย่างนี้แล้ว อสุรินทกการทวาชพราหมณ์
ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ ภาษิตของพระองค์แจ่มแจ้ง

นัก ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ ภายตของพระองค์แจ่มแจ้งนัก พระโคตมผู้เจริญ
ทรงประกาศพระธรรมโดยปริยายเป็นอันมาก เปรียบเหมือนบุคคลหงายของที่คว่ำ
เปิดของที่ปิด บอกทางแก่คนหลงทาง หรือส่องประทีปในที่มืดด้วยคิดว่าคนมีจักขุ
ย่อมเห็นรูปได้ฉะนั้น ข้าพระองค์นี้ขอถึงพระโคตมผู้เจริญ พระธรรม และพระภิกษุ
สงฆ์ว่าเป็นสรณะ ขอข้าพระองค์ พึงได้บรรพชา พึงได้อุปสมบทในสำนักของ
พระโคตมผู้เจริญ ฯ

อสุรินทการทวาทพราหมณ์ได้บรรพชา ได้อุปสมบทแล้วในสำนักของ
พระผู้มีพระภาค ก็ท่านอสุรินทการทวาทะอุปสมบทแล้วไม่นานแล หลีกไปอยู่
ผู้เดียว ไม่ประมาท มีความเพียร มีตนส่งไปอยู่ ไม่นานเท่าไรนัก ก็กระทำให้
แจ้งซึ่งคุณวิเศษอันยอดเยี่ยมเป็นที่สุดแห่งพรหมจรรย์ ซึ่งกุลบุตรทั้งหลายผู้ออก
จากเรือนบวชเป็นบรรพชิตโดยชอบมีความต้องการ ด้วยปัญญาเป็นเครื่องรู้ยิ่งเอง
ในปัจจุบันนี้เข้าถึงอยู่ ได้ทราบวาทาสน์แล้ว พรหมจรรย์อยู่จบแล้ว กิจที่จะต้อง
ทำได้ทำเสร็จแล้ว กิจอื่นเพื่อความเป็นอย่างนี้มีได้มี ก็หละท่านพระอสุรินท-
*การทวาทะได้เป็นพระอรหันต์รูปหนึ่ง ในบรรดาพระอรหันต์ทั้งหลาย ดังนี้แล ฯ

พิลังกิกสูตรที่ ๔

[๖๓๘] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ในพระวิหารเวฬุวัน อัน
เป็นที่พระราชทานเหยื่อแก่กระแต เขตพระนครราชคฤห์ ฯ

พิลังกิกการทวาทพราหมณ์ได้สดับมาว่า ได้ยินว่า พราหมณ์การทวาทโคตร
ออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิตในสำนักของพระสมณโคตม ดังนี้ โกรธ ขัดใจ
เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ครั้นแล้ว ได้ยืนนิ่งอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้าง
หนึ่ง ฯ

[๖๓๙] ลำดับนั้นแล พระผู้มีพระภาคทรงทราบความปริวิตก แห่งใจของ
พิลังกิกการทวาทพราหมณ์ด้วยพระหฤทัยแล้ว ได้ตรัสกะพิลังกิกการทวาทพราหมณ์
ด้วยพระคาถาว่า

ผู้ใดประทุษร้ายต่อคนผู้ไม่ประทุษร้าย เป็นบุรุษผู้หมดจด
ไม่มีกิเลสเป็นเครื่องชั่ววน บาปย่อมกลับสนองผู้นั้นผู้เป็น
พาลนั่นเอง เปรียบเหมือนธูลิอันละเอียด ที่บุคคลชดไปสู่
ที่ทวนลม ฉะนั้น ฯ

[๖๔๐] เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสอย่างนี้แล้ว พิลังกิกการทวาทพราหมณ์
ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ ภายตของพระองค์แจ่มแจ้ง
นัก ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ ภายตของพระองค์แจ่มแจ้งนัก พระโคตมผู้เจริญ
ทรงประกาศพระธรรมโดยปริยายเป็นอันมาก เปรียบเหมือนบุคคลหงายของที่คว่ำ
เปิดของที่ปิด บอกทางแก่คนหลงทาง หรือส่องประทีปในที่มืดด้วยคิดว่าคนมีจักขุ
ย่อมเห็นรูปได้ฉะนั้น ข้าพระองค์นี้ขอถึงพระโคตมผู้เจริญ พระธรรม และ

พระภิกษุสงฆ์ว่าเป็นสละ ขอข้าพระองค์พึงได้บรรพชาพึงได้อุปสมบทในสำนัก
ของพระโคตมผู้เจริญ ฯ

ปลัดภิกขุการทวาชพราหมณ์ ได้บรรพชา ได้อุปสมบทแล้วในสำนักของ
พระผู้มีพระภาค ก็ท่านปลัดภิกขุการทวาชอุปสมบทแล้วไม่นานแล หลีกไปอยู่ผู้เดียว
ไม่ประมาท มีความเพียร มีตนส่งไปอยู่ ไม่นานเท่าไรนัก ก็กระทำให้แจ้งซึ่ง
คุณวิเศษอันยอดเยี่ยม เป็นที่สุดแห่งพรหมจรรย์ซึ่งกุลบุตรทั้งหลายผู้ออกจาก
เรือนบวชเป็นบรรพชิตโดยชอบ มีความต้องการด้วยปัญญาเป็นเครื่องรู้ยิ่งเองใน
ปัจจุบันนี้ เข้าถึงอยู่ ได้ทราบวาทะดีแล้ว พรหมจรรย์อยู่จบแล้ว กิจที่จะต้อง
ทำได้ทำเสร็จแล้ว กิจอื่นอีกเพื่อความเป็นอย่างนี้มีได้มี ก็แหละท่านการทวาชะ
ได้เป็นพระอรหันต์รูปหนึ่ง ในบรรดาพระอรหันต์ทั้งหลาย ดังนี้แล ฯ

อหิงสกสูตรที่ ๕

[๖๔๑] สāvattihīna ฯ

ครั้งนั้นแล อหิงสการทวาชพราหมณ์ เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคยังที่
ประทับ ครั้นแล้ว สนทนาปราศรัยกับพระผู้มีพระภาคแล้ว ครั้นผ่านการปราศรัย
พอให้ระลึกถึงกันไปแล้ว จึงนั่งอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ฯ

อหิงสการทวาชพราหมณ์ นั่งอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง แล้วได้กราบทูล
พระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ ข้าพระองค์ชื่อว่าอหิงสกะ ข้าแต่
พระโคตมผู้เจริญ ข้าพระองค์ชื่อว่าอหิงสกะ ฯ

[๖๔๒] พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ถ้าว่าท่านมีชื่อว่าอหิงสกะ ท่านพึงเป็นผู้ไม่เบียดเบียนด้วยกาย
ด้วยวาจาและด้วยใจ ผู้นั้นย่อมเป็นผู้ชื่อว่า อหิงสกะ โดยแท้
เพราะไม่เบียดเบียนซึ่งผู้อื่น ฯ

[๖๔๓] เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสอย่างนี้แล้ว อหิงสการทวาชพราหมณ์

ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ ภายตของพระองค์แจ่มแจ้ง
นัก ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ ภายตของพระองค์แจ่มแจ้งนัก ฯล ฯ ก็แหละ
พระอหิงสการทวาชะ ได้เป็นพระอรหันต์รูปหนึ่ง ในบรรดาพระอรหันต์ทั้งหลาย
ดังนี้แล ฯ

ขุทสาสูตรที่ ๖

[๖๔๔] สāvattihīna ฯ

ครั้งนั้นแล ขุทสารทวาชพราหมณ์ เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคยังที่ประทับ
ครั้นแล้ว สนทนาปราศรัยกับพระผู้มีพระภาค ครั้นผ่านการปราศรัยพอให้ระลึกถึง
กันไปแล้ว จึงนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ฯ

[๖๔๕] ขุทสารทวาชพราหมณ์ นั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่งแล้ว ได้
กราบทูลพระผู้มีพระภาคด้วยคาถาว่า

ค้นหาพายุ้งในภายใน พายุ้งในภายนอก หมู่สัตว์ถูกค้นหา
พายุ้งรักรังไว้แล้ว ข้าแต่พระ โคดม เพราะเหตุนั้น ข้าพระองค์
ขอทูลถามพระองค์ว่า ใครพึงสาธค้นหาพายุ้งนี้ได้ ฯ

[๖๔๖] พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ภิกษุใดเป็นคนมีปัญญา ตั้งมั่นอยู่ในศีล อบรมจิตและปัญญา
ให้เจริญ มีความเพียร มีปัญญารักษาตน ภิกษุนั้นพึงสาธ
ค้นหาพายุ้งนี้ได้ รากะโทสะและอวิชชา อันชนเหล่าใด
สำรอกแล้ว ชนเหล่านั้นเป็นพระอรหันต์ มีอาสวะสิ้นแล้ว
ค้นหาพายุ้งอันชนเหล่านั้นสาธได้แล้ว นามและรูปย่อมดับไป
ไม่เหลือในที่ใด ปฏิสนธิสัญญา รูปสัญญา และค้นหาพายุ้ง
นั้น ย่อมขาดไปในที่นั้น ฯ

[๖๔๗] เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสอย่างนี้แล้ว ชฎาภราทวาชพราหมณ์ได้

กราบทูลพระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่พระ โคดมผู้เจริญ ภายตของพระองค์แจ่มแจ้งนัก
ข้าแต่พระ โคดมผู้เจริญ ภายตของพระองค์แจ่มแจ้งนัก ฯ๑๑ ก็แหละท่านชฎา
ภราทวาชะ ได้เป็นพระอรหันต์รูปหนึ่ง ในบรรดาพระอรหันต์ทั้งหลาย ดังนี้แล ฯ

สุทธกสูตรที่ ๗

[๖๔๘] สวัตถิณิทาน ฯ

ครั้งนั้นแล สุทธกภราทวาชพราหมณ์ เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคยังที่
ประทับ ครั้นแล้วสนทนาปราศรัยกับพระผู้มีพระภาค ครั้นผ่านการปราศรัยพอให้
ระลึกถึงกันไปแล้ว จึงนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ฯ

[๖๔๙] สุทธกภราทวาชพราหมณ์ นั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่งแล้ว ได้

กล่าวคาถาในสำนักของพระผู้มีพระภาคว่า

พราหมณ์บางคน ในโลกแม้เป็นผู้มีศีล กระทำตบะอยู่ ย่อม
หมดจดไม่ได้ พราหมณ์นั้นถึงพร้อมแล้วด้วยวิชชาและจรณะ
ย่อมหมดจดได้ หมู่สัตว์อื่นนอกนี้ย่อมหมดจดไม่ได้ ฯ

[๖๕๐] พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

พราหมณ์ผู้กล่าวถ้อยคำเฝ้มาก เป็นผู้เฒ่าและเศร้าหมองใน
ภายใน อาศัยการ โทก (หลงโลก) ย่อมไม่เป็นพราหมณ์
เพราะชาติกษัตริย์ พราหมณ์ แพทย์ สุทร คนจัณฑาล และ
คนเทหยากเขื่อ มีความเพียรอันปรารภแล้ว มีตนส่งไปแล้ว
มีความบากบั่นมั่นเป็นนิตย์ ย่อมถึงความหมดจดอย่างยิ่ง ท่าน
จงรู้อย่างนี้เถิดพราหมณ์

[๖๕๑] เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสอย่างนี้แล้ว สุทธกภราทวาชพราหมณ์

ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่พระ โคดมผู้เจริญ ภายตของพระองค์แจ่มแจ้ง

นัก ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ ภายตของพระองค์แจ่มแจ้งนัก ฯลฯ ก็แหละท่าน
พระภราทวาทะ ได้เป็นพระอรหันต์รูปหนึ่ง ในบรรดาพระอรหันต์ทั้งหลาย ดังนี้แล ฯ

อัคคิกสูตรที่ ๘

[๖๕๒] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ในพระวิหารเวฬุวันอันเป็น
ที่พระราชนานาเหื่อแก่กระแด เขตพระนครราชคฤห์ ฯ

ก็โดยสมัยนั้นแล อัคคิกการทวาทพราหมณ์ปรุ้งข้าวปายาสด้วยเนยใส
ด้วยคิดว่า เราจักบูชาไฟ จักบำเรอการบูชาไฟ ฯ

[๖๕๓] ครั้งนั้นแล พระผู้มีพระภาคทรงนั่งแล้ว ทรงถือบาตรและจีวร
เสด็จเข้าไปสู่กรุงราชคฤห์ เพื่อบิณฑบาตในเวลาเช้า เสด็จไปบิณฑบาตในกรุง
ราชคฤห์ตามลำดับตรอก เสด็จเข้าไปยังที่อยู่ของอัคคิกการทวาทพราหมณ์ ครั้นแล้ว
ได้ประทับยืนอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ฯ

[๖๕๔] อัคคิกการทวาทพราหมณ์ ได้เห็นพระผู้มีพระภาคประทับยืน
เพื่อบิณฑบาต ครั้นแล้วได้กราบทูลกะพระผู้มีพระภาคด้วยคาถาว่า

พราหมณ์ผู้ถึงพร้อมแล้วด้วยไตรวิชชา มีชาติฟังกัมมเป็น
อันมาก ถึงพร้อมแล้วด้วยวิชาและจรณะ พราหมณ์นั้นควร
บริโภคปายาสนี้ ฯ

[๖๕๕] พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

พราหมณ์ผู้กล่าวถ้อยคำเฝ้มาก เป็นผู้เฒ่าและเศร้าหมอง
ในภายใน อันความโกหกแฉกเลื่อมแล้ว ย่อมไม่เชื่อว่าเป็น
พราหมณ์เพราะชาติ ผู้รู้รูปเพนิวาส และเห็นทั้งสวรรค์
ทั้งอบาย อนึ่ง ถึงความสิ้นไปแห่งชาติ เป็นมุนีผู้อยู่จบ
แล้วเพราะรู้อย่าง นั้นเป็นผู้มีไตรวิชชาด้วยวิชาสามเหล่านี้ ชื่อ
ว่าเป็นพราหมณ์ผู้ถึงพร้อมแล้วด้วยวิชาและจรณะ พราหมณ์
นั้นควรบริโภคปายาสนี้ ฯ

อัคคิกการทวาทพราหมณ์กราบทูลว่า พระโคตมผู้เจริญ ขอเชิญบริโภค
เถิด พระโคตมเป็นพราหมณ์ผู้เจริญ ฯ

[๖๕๖] พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

เราไม่พึงบริโภคโภชนะที่ได้เพราะการขับกล่อม ดุกรพราหมณ์
นั้นไม่ใช่ธรรมของผู้พิจารณาอยู่ พระพุทธเจ้าทั้งหลายย่อม
รังเกียจโภชนะที่ได้เพราะการขับกล่อม ดุกรพราหมณ์ เมื่อ
ธรรมมีอยู่ ความเลียงชีพนี้อย่างนี้ ยังมี อนึ่ง ท่านจงบำรุงพระชินาสพ
ทั้งสิ้นผู้แสวงหาคุณอันใหญ่ ผู้มีความคนองอันสงบแล้ว
ด้วยข้าน้ำอันอื่น เพราะว่าการบำรุงนั้น ย่อมเป็นเขตของผู้
มุงบุญ ฯ

[๖๕๗] เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสอย่างนี้แล้ว อัครกัณฐการทวาทพราหมณ์ ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ ภายตของพระองค์แจ่มแจ้งนัก ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ ภายตของพระองค์แจ่มแจ้งนัก ฯลฯ ก็แหละท่าน พราหมณ์ทวาทได้เป็นพระอรหันต์รูปหนึ่ง ในบรรดาพระอรหันต์ทั้งหลาย ดังนี้แล ฯ

สุนทรภิกษุครั้งที่ ๕

[๖๕๘] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ที่ฝั่งแม่น้ำสุนทรภิกษา ใน โกศลชนบท ฯ

ก็โดยสมัยนั้นแล สุนทรภิกษุทวาทพราหมณ์ บูลาไฟ บำเรอการบูลาไฟ อยู่ที่ฝั่งแม่น้ำสุนทรภิกษา ฯ

ลำดับนั้นแล สุนทรภิกษุทวาทพราหมณ์ บูลาไฟ บำเรอการบูลาไฟแล้ว ลุกขึ้นจากอาสนะ เหลียวดูทิศทั้ง ๔ โดยรอบ ด้วยคิดว่า ใครหนอควรบริโภคน้ำปายาสอันเหลือจากการบูลานี้ ฯ

[๖๕๙] สุนทรภิกษุทวาทพราหมณ์ ได้เห็นพระผู้มีพระภาค ทรงคลุม อวัยวะพร้อมด้วยพระเศียร ประทับนั่งที่โคนต้นไม้ต้นหนึ่ง ครั้นแล้วถือข้าวปายาส ที่เหลือจากการบูลาไฟด้วยมือซ้าย ถือเต้าน้ำด้วยมือขวา เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาค ยังที่ประทับ ฯ

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคทรงเปิดพระเศียรด้วยเสียงเท้าของสุนทรภิกษุทวาทพราหมณ์

ครั้งนั้นแล สุนทรภิกษุทวาทพราหมณ์กล่าวว่า นี่พระสมณะโสดผู้เจริญ นี่พระสมณะโสดผู้เจริญ แล้วประสงค์จะกลับจากที่นั่นทีเดียว ฯ

ลำดับนั้นแล สุนทรภิกษุทวาทพราหมณ์ได้มีความดำริว่า พราหมณ์บางพวกในโลกนี้เป็นผู้โสดบ้างก็มี ถ้ากระไรเราพึงเข้าไปหาพระสมณะผู้โสดนั้นแล้ว ถวายถึงชาติ ฯ

ลำดับนั้นแล สุนทรภิกษุทวาทพราหมณ์ เข้าไปหาพระผู้มีพระภาคยังที่ประทับ ครั้นแล้ว ได้ถามพระผู้มีพระภาคว่า ท่านเป็นชาติอะไร ฯ

[๖๖๐] พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ท่านอย่าถามถึงชาติ แต่จงถามถึงความประทุติเกิด ไฟย่อมเกิดจากไม้แล บุคคลแม้เกิดในตระกูลต่ำเป็นมุนี มีความเพียร เป็นผู้รู้ทั่วถึงเหตุ ห้ามโทษเสียด้วยหิริ ฝีกตนแล้วด้วยสัจจะ ประกอบด้วยการปราบปราม ถึงที่สุดแห่งเวท มีพรหมจรรย์ อันอยู่จบแล้ว ผู้ใดมีบุญอันน้อมเข้าไปแล้ว บูลาพราหมณ์ผู้นั้น ผู้นั้นชื่อว่ายอมบูลาพระทักษิณบุคคลโดยกาล ฯ

[๖๖๑] สุนทรภิกษุทวาทพราหมณ์กราบทูลว่า

การบูลานี้ของข้าพระองค์เป็นอันบูชาดีแล้ว เช่นสรวงดีแล้ว

เป็นแน่ เพราะข้าพระองค์ได้พบผู้ถึงเวทเช่นนั้น และเพราะ
ข้าพระองค์ไม่พบบุคคลเช่นพระองค์ คนอื่นจึงบริโภคปายาส
อันเหลือจากการบูชา ฯ

สุนทริกการทวาชพราหมณ์กราบทูลว่า พระโคตมผู้เจริญเป็นพราหมณ์
เจริญบริโภคเถิด ฯ

[๖๖๒] พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

เราไม่บริโภคโภชนะที่จับด้วยคทา คูกรพราหมณ์ นั้นไม่ใช่
ธรรมของผู้พิจารณาอยู่ พระพุทธเจ้าทั้งหลาย ย่อมบรรเทา
โภชนะที่จับด้วยคทา คูกรพราหมณ์ เมื่อธรรมมีอยู่ นั้น
เป็นความประพฤตินิ่ง ท่านจงบำรุงพระชินาสพทั้งสิ้น
ผู้แสวงหาคุณอันใหญ่ ผู้มีความคะนองอันสงบแล้ว ด้วยสิ่ง
อื่นคือข้าวน้ำ เพราะว่าการบำรุงนั้นย่อมเป็นเขตของผู้มั่งนุญ ฯ

[๖๖๓] ลำดับนั้น สุนทริกการทวาชพราหมณ์กราบทูลว่า ข้าแต่พระ-

*โคตมผู้เจริญ ถ้าเช่นนั้นข้าพระองค์จะให้ปายาสอันเหลือจากการบูชาให้แก่ใคร ฯ

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า คูกรพราหมณ์ เรายังไม่เคยเห็นบุคคลในโลก
พร้อมทั้งเทวโลก มารโลก พรหมโลก ในหมู่สัตว์พร้อมทั้งสมณพราหมณ์
เทวดาและมนุษย์ ซึ่งจะบริโภคปายาสที่เหลือจากการบูชาแล้ว จะพึงถึงความ
ย่อยไปโดยชอบ นอกจากตลาดหรือสาวกของตลาด คูกรพราหมณ์ ถ้าอย่างนั้น
ท่านจงทิ้งปายาสอันเหลือจากการบูชานั้น ณ ที่ปราศจากของเจีว หรือทิ้งให้จม
ลงไปใต้น้ำที่ไม่มีตัวสัตว์ ฯ

[๖๖๔] ลำดับนั้น สุนทริกการทวาชพราหมณ์ทิ้งปายาสอันเหลือจากการ
บูชานั้น ให้จมลงไปใต้น้ำที่ไม่มีตัวสัตว์ ฯ

ครั้งนั้นแล ปายาสอันเหลือจากการบูชานั้น อันสุนทริกการทวาชพราหมณ์
เทลงแล้วในน้ำย่อมมีเสียงดัง วิฎฐะ วิฎฐิจะ และเดือดเป็นควันกลุ่ม เหมือน
อย่างผาที่ร้อนแล้วตลอดอัน อันบุคคลใส่ลงแล้วในน้ำ ย่อมมีเสียงดัง วิฎฐะ
วิฎฐิจะ และเดือดเป็นควันกลุ่ม ฉะนั้น ฯ

ลำดับนั้น สุนทริกการทวาชพราหมณ์ หลากใจเกิดขนชูชัน เข้าไปเฝ้า
พระผู้มีพระภาคยังที่ประทับ ครั้นแล้ว ได้ยืนอยู่ในที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ฯ

[๖๖๕] พระผู้มีพระภาคได้ตรัสกะสุนทริกการทวาชพราหมณ์ ผู้ยืนอยู่
ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ด้วยพระคทาทั้งหลายว่า

คูกรพราหมณ์ ท่านเผาไม้อยู่อย่างสำคัญซึ่งความบริสุทธิ์ ก็
การเผาไม้นี้เป็นของภายนอก ผู้ฉลาดทั้งหลายย่อมไม่กล่าว
ความบริสุทธิ์ด้วยการเผาไม้นั้น คูกรพราหมณ์ เราละการ
เผาไม้ซึ่งบุคคลพึงปรารถนาความบริสุทธิ์ด้วยการเผาไม้อันเป็น

ของมีในภายนอก แล้วยังไฟคือญาณให้โพลงภายในคนที่
เดียว เราเป็นพระอรหันต์ มีไฟอันโพลงแล้วเป็นนิคฺย มี
จิตตั้งไว้ชอบแล้วเป็นนิคฺย ประพฤติพรหมจรรย์อยู่ ดูกร-
พราหมณ์ มานะแต่เป็นคุณภระคือ หาบของท่าน ความ
โกรธดูจวน มุสาวาทเป็นคุณเจ้า ลิ่นเป็นประคฺยภษนะ
เครื่องบูชา หทัยเป็นที่ตั้งกองคุณท์ คนที่ฝึกดีแล้ว เป็น
ความรุ่งเรืองของบุรุษ ดูกรพราหมณ์ บุคคลผู้ถึงเวททั้งหลาย
นั้นแล อวบน้ำทั้งน้ำคือธรรมของบุรุษทั้งหลาย มีทำคือศีล
ไม่ขุ่นมัว อันบัณฑิตทั้งหลายสรรเสริญแล้ว มีตัวไม่เปื่อย
แล้ว ย่อมข้ามถึงฝั่ง ดูกรพราหมณ์ สัจจะธรรม ความ
สำรวม พรหมจรรย์ การถึงธรรมอันประเสริฐ อาศัยใน
ท่ามกลาง ท่านจงกระทำความนอบน้อมในพระจีณาสพผู้ตรง
ทั้งหลาย เรากล่าวคนนั้นว่าผู้มีธรรมเป็นสาระ ฯ

[๖๖๖] เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสอย่างนี้แล้ว สุนทริกการทวาชพราหมณ์
ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ ภายตของพระองค์แจ่มแจ้ง
นัก ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ ภายตของพระองค์แจ่มแจ้งนัก ฯลฯ ก็แหละท่าน
พระการทวาชะ ได้เป็นพระอรหันต์รูปหนึ่ง ในบรรดาพระอรหันต์ทั้งหลาย ดังนี้
แล ฯ

พหุริตฺตสูตรที่ ๑๐

[๖๖๗] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ในชฎุป่าแห่งหนึ่ง ใน
โกศลชนบท ฯ
ก็โดยสมัยนั้นแล โคใช้ ๑๔ ตัว ของพราหมณ์การทวาชโคตรคนหนึ่ง
หายไป ฯ

[๖๖๘] ครั้นนั้นแล พราหมณ์การทวาชโคตรเที่ยวแสวงหาโคใช้เหล่านั้น
อยู่ เข้าไปถึงชฎุป่านั้น ครั้นแล้ว ได้เห็นพระผู้มีพระภาคประทับอยู่ในชฎุป่านั้น
ทรงคู้บัลลังก์ ตั้งพระกายตรง ทรงดำรงพระสติเฉพาะพระพักตร์ ครั้นแล้ว เข้า
ไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับแล้ว ได้กล่าวคาถาเหล่านี้ในสำนักของพระผู้มี-
*พระภาคว่า

โคใช้ ๑๔ ตัว ของพระสมณะนี้ไม่มีแน่ แต่ของเราหายไป
ได้ ๖๐ วันเข้าวันนี้ เพราะเหตุนี้ พระสมณะนี้จึงเป็นผู้มี
ความสุข งาทั้งหลายอันเลวมีใบหนึ่งและสองใบในไร่ ของ
พระสมณะนี้ไม่มีเป็นแน่ เพราะเหตุนี้ พระสมณะนี้จึง
เป็นผู้มีความสุข หนุทั้งหลายในฉางเปล่า ย่อมไม่รบกวนแก่
พระสมณะนี้ด้วยการยกหูหางขึ้นแล้วกระโดดโลดเต้นเป็นแน่

เพราะเหตุนี้ พระสมณะนี้จึงเป็นผู้มีความสุข เครื่องลาด
ของพระสมณะนี้ใช้ตั้งเจ็ดเดือนไม่คายแล้ว ด้วยสัตว์
ทั้งหลายที่บังเกิดขึ้นเป็นแน่ เพราะเหตุนี้ พระสมณะนี้จึง
เป็นผู้มีความสุข หิงหม้าย บุตรธิดามีบุตรคนหนึ่งและ
สองคนของพระสมณะนี้ย่อมไม่มีแน่ เพราะเหตุนี้ พระ-
สมณะนี้จึงเป็นผู้มีความสุข แมลงวันมีตัวอันลาย ใต้คอม
บุคคลผู้หลับด้วยเท้า ย่อมไม่ไต่คอมพระสมณะนี้เป็นแน่
เพราะเหตุนี้ พระสมณะนี้จึงเป็นผู้มีความสุข ในเวลาใกล้
รุ่ง เจ้าหนี้ทั้งหลาย ย่อมไม่ทวงพระสมณะนี้ว่า ท่าน
ทั้งหลายจงให้ ท่านทั้งหลายจงให้ ดังนี้เป็นแน่ เพราะ
เหตุนี้ พระสมณะนี้จึงเป็นผู้มีความสุข ฯ

[๖๖๕] พระผู้มีพระภาคได้ภายิตพระคาถาตอบว่า

ดูกรพราหมณ์ โคใช้ ๑๔ ตัวของเราไม่มีเลย แต่ของท่าน
หายไปได้ ๖๐ วันเข้าวันนี้ ดูกรพราหมณ์ เพราะเหตุนี้
เราจึงเป็นผู้มีความสุข ดูกรพราหมณ์ งานทั้งหลายอันเลวมี
ใบหนึ่งและสองใบในไร่ ของเราไม่มีเลย ดูกรพราหมณ์
เพราะเหตุนี้ เราจึงเป็นผู้มีความสุข ดูกรพราหมณ์ หนู
ทั้งหลายในฉางเปล่า ย่อมไม่รบกวนเราเลย ด้วยการยกหูหาง
ขึ้นแล้วกระโดดโลดเต้น ดูกรพราหมณ์ เพราะเหตุนี้ เรา
จึงเป็นผู้มีความสุข ดูกรพราหมณ์ เครื่องลาดของเราใช้ตั้ง
เจ็ดเดือนไม่คายเลย ด้วยสัตว์ทั้งหลายที่บังเกิดขึ้น ดูกร
พราหมณ์ เพราะเหตุนี้ เราจึงเป็นผู้มีความสุข ดูกรพราหมณ์
หิงหม้าย บุตรธิดามีบุตรคนหนึ่งและสองคน ของเราไม่มี
เลย ดูกรพราหมณ์ เพราะเหตุนี้ เราจึงเป็นผู้มีความสุข
แมลงวันมีตัวอันลาย ใต้คอมบุคคลผู้หลับด้วยเท้า ย่อมไม่
ไต่คอมเราเลย ดูกรพราหมณ์ เพราะเหตุนี้ เราจึงเป็นผู้
มีความสุข ดูกรพราหมณ์ ในเวลาใกล้รุ่ง เจ้าหนี้ทั้งหลาย
ย่อมไม่ทวงเราเลย ว่า ท่านทั้งหลายจงให้ ท่านทั้งหลายจงให้
ดูกรพราหมณ์ เพราะเหตุนี้ เราจึงเป็นผู้มีความสุข ฯ

[๖๖๐] เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสอย่างนี้แล้ว พราหมณ์ภารทวาชโคตร

ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ ภายตของพระองค์แจ่มแจ้ง
นัก ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ ภายตของพระองค์แจ่มแจ้งนัก พระโคตมผู้เจริญ
ทรงประกาศพระธรรมโดยปริยายเป็นอันมาก เปรียบเหมือนบุคคลหงายของที่คว่ำ
เปิดของที่ปิด บอกทางแก่คนหลงทาง หรือส่องประทีปในที่มืดด้วยคิดว่า คนมี

จักขุยอมเห็นรูปะนั้น ข้าพระองค์นี้ขอถึงพระสมณโคดมผู้เจริญ พระธรรม และ
พระภิกษุสงฆ์ว่าเป็นสรณะ ข้าพระองค์พึงได้บรรพชา พึงได้อุปสมบทในสำนัก
ของพระ โคดมผู้เจริญ ฯ

พราหมณ์การทวาชโคตรได้บรรพชา ได้อุปสมบทแล้วในสำนักของ
พระผู้มีพระภาค ก็ท่านพระการทวาชะอุปสมบทแล้วไม่นาน หลีกไปอยู่ผู้เดียว
ไม่ประมาณ มีความเพียร มีตนส่งไปอยู่ ไม่นานเท่าไรนัก ก็กระทำให้แจ้งซึ่ง
คุณวิเศษอันยอดเยี่ยมเป็นที่สุดแห่งพรหมจรรย์ซึ่งกุลบุตรทั้งหลายผู้ออกจากเรือน
บวชเป็นบรรพชิตโดยชอบ มีความต้องการ ด้วยปัญญาเครื่องรู้อย่างในปัจจุบั
นนี้เข้าถึงอยู่ ได้ทราบทั่วว่า ชาติสิ้นแล้ว พรหมจรรย์อยู่จบแล้ว กิจที่จะต้องทำได้
ทำเสร็จแล้ว กิจอื่นอีกเพื่อความเป็นอย่างนี้มิได้มี ก็แหละท่านพระการทวาชะได้
เป็นพระอรหันต์รูปหนึ่ง ในบรรดาพระอรหันต์ทั้งหลาย ดังนี้แล ฯ

จบ อรหันตวรรค ที่ ๑

รวมพระสูตรในวรรคนี้ ๑๐ สูตร คือ

ธัญยานิสูตร ๑ อักโกสกสูตร ๑ อสุรินทกสูตร ๑ พิลังคิก

สูตร ๑ อหิงสกสูตร ๑ ชฎาสูตร ๑ สุททิกสูตร ๑ อัคคิก

สูตร ๑ สุนทริกสูตร ๑ พหุริติสูตร ๑ ฯ

พราหมณสังยุตต์

อุปาสกวรรคที่ ๒

กสิสูตรที่ ๑

[๖๗๑] ข้าพเจ้าได้สดับมาแล้วอย่างนี้-

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคเสด็จประทับอยู่ ณ พราหมณคามชื่อว่า
เอกนาลา ในทักษิณาคิริชนบท แคว้นมคธ ก็ในสมัยนั้น กสิการทวาชพราหมณ์
เทียมไถมีจำนวน ๕๐๐ ในกาล (ฤดู) หว่านข้าว ฯ

[๖๗๒] ครั้งนั้นแล พระผู้มีพระภาคทรงนั่งแล้ว ทรงถือบาตรและจีวร
เสด็จเข้าไปยังที่ทำการงานของกสิการทวาชพราหมณ์ในเวลาเช้า ฯ

สมัยนั้นแล กสิการทวาชพราหมณ์กำลังเลี้ยงอาหาร (มือเช้า) ฯ

ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคเสด็จเข้าไปยังที่เลี้ยงอาหาร (ของเขา) ครั้น
แล้วประทับยืนอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ฯ

กสิการทวาชพราหมณ์ ได้เห็นพระผู้มีพระภาคประทับยืนบิณฑบาตอยู่
ครั้นแล้วได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่พระสมณะ ข้าพเจ้าไถและหว่าน
ครั้นไถและหว่านแล้ว ย่อมบริโภคน้ำ ข้าแต่พระสมณะ แม้พระองค์ก็จงไถและ
หว่าน ครั้นไถและหว่านแล้ว จงบริโภคน้ำเถิด ฯ

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า ดูกรพราหมณ์ แม่เราก็คือไถและหว้าน ครั้น
ไถและหว้านแล้วก็บริโภค ๑

กสิการทวาชพราหมณ์กราบทูลว่า ก็ข้าพเจ้าไม่เห็นแอก ไถ ผล ประดัก
หรือโคทั้งหลายของท่านพระโคตมเลย เมื่อเช่นนี้ท่านพระโคตมยังกล่าวอย่างนี้ว่า
ดูกรพราหมณ์ แม่เราก็คือไถและหว้าน ครั้นไถและหว้านแล้วก็บริโภค ๑

[๖๗๓] ครั้งนั้นแล กสิการทวาชพราหมณ์ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาค
ด้วยคาถาว่า

พระองค์ปฎิญาณว่าเป็นชวานา แต่ข้าพเจ้าไม่เห็นการไถของ
พระองค์ พระองค์ผู้เป็นชวานา ข้าพเจ้าถามแล้วของจงตรัส
บอก โฉน ข้าพเจ้าจะรู้การท่านของพระองค์นั้นได้ ๑

[๖๗๔] พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า

ศรัทธาเป็นพืช ความเพียรเป็นฝน ปัญญาของเราเป็นแอก
และไถ หิริเป็นงอนไถ ใจเป็นเชือก สติของเราเป็นผล
และประดัก เรามีกายคุ้มครองแล้ว มีวาจาคุ้มครองแล้ว เป็นผู้
สำรวมแล้วในการบริโภคอาหาร เราทำการคายหญ้า (คือวาจา
สับปรับ) ด้วยคำสัตย์ โสรจจะของเราเป็นเครื่องให้แล้ว
เสร็จงาน ความเพียรของเราเป็นเครื่องนำธุระไปให้สมหวัง
นำไปถึงความเกษมจากโยคะ ไปไม่ถอยหลัง ยังที่ซึ่งบุคคล
ไปแล้วไม่เศร้าโศก ๑

เราทำอย่างนี้ นานที่เรานั้นย่อมมีผลเป็นอมตะ บุคคล
ทำอย่างนี้แล้ว ย่อมพ้นจากทุกข์ทั้งปวงได้ ๑

กสิการทวาชพราหมณ์กราบทูลว่า ท่านพระโคตมผู้เป็นชวานา ของ
บริโภคมฤตผลที่ท่านพระโคตมไถนั้นเกิด ๑

[๖๗๕] พระผู้มีพระภาคตรัสว่า เราไม่พึงบริโภคโภชนะ ซึ่งได้

เพราะความขับกล่อม ดูกรพราหมณ์ นี่เป็นธรรมของบุคคล
ผู้เห็นอรรถและธรรมอยู่ ท่านผู้รู้ทั้งหลาย ย่อมรังเกียจโภชนะ
ที่ได้เพราะการขับกล่อม ดูกรพราหมณ์ เมื่อธรรมมีอยู่ ความ
เป็นไป (อาชีวะ) นี้ก็ยังมีอยู่ แต่ท่านจงบำรุง ซึ่งพระ
จิณาสพทั้งสี่ ผู้แสวงหาคุณใหญ่ มีความคะนองระงับแล้ว
ด้วยข้าน้ำอื่นอื่น ด้วยว่าการบำรุงนั้นเป็นนาบุญของผู้มั่งบุญ ๑

[๖๗๖] เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสเช่นนี้แล้ว กสิการทวาชพราหมณ์ได้

กราบทูลพระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่พระโคตม ภายตของพระองค์แจ่มแจ้งนัก ข้าแต่
พระโคตม ภายตของพระองค์แจ่มแจ้งนัก พระองค์ทรงประกาศธรรมโดยเอก-
*ปริยาย คุณหาภาษาชนะที่คว่ำ เปิดของที่ปิดไว้ บอกทางแก่คนหลงทาง ส่อง

ประทีปในที่มืด ด้วยหวังว่า คนมีจักขุจกมองเห็นได้ ข้าแต่พระโคตม ข้าพระองค์
นี้ขอถึงพระผู้มีพระภาคกับพระธรรมและพระภิกษุสงฆ์ว่าเป็นสรณะ ขอพระผู้มี-
*พระภาคทรงจำข้าพระองค์ว่าเป็นอุบาสก ผู้ถึงพระรัตนตรัยเป็นสรณะจนตลอดชีวิต
ตั้งแต่วันนี้เป็นต้นไป ฯ

อุทฺทยสูตรที่ ๒

[๖๗๗] สาวัตถิณีทาน ฯ

ครั้งนั้นเวลาเช้า พระผู้มีพระภาคทรงนุ่งแล้ว ทรงถือบาตรและจีวร เสด็จ
เข้าไปยังที่อยู่ของอุทฺทยพราหมณ์ ฯ

ลำดับนั้น อุทฺทยพราหมณ์เฝ้าเข้าไปเฝ้าทูลถามพระผู้มีพระภาคจนเต็ม ฯ

[๖๗๘] แม้ครั้งที่ ๒ ในเวลาเช้า พระผู้มีพระภาคทรงนุ่งแล้ว ทรงถือ
บาตรและจีวรเสด็จเข้าไปยังที่อยู่ของอุทฺทยพราหมณ์ ฯ

ลำดับนั้น อุทฺทยพราหมณ์เฝ้าเข้าไปเฝ้าทูลถามพระผู้มีพระภาคจนเต็ม ฯ

[๖๗๙] แม้ครั้งที่ ๓ เวลาเช้า พระผู้มีพระภาคทรงนุ่งแล้ว ทรงถือ
บาตรและจีวรเสด็จเข้าไปยังที่อยู่ของอุทฺทยพราหมณ์ แม้ในครั้งที่ ๓ อุทฺทยพราหมณ์
เฝ้าเข้าไปเฝ้าทูลถามพระผู้มีพระภาคจนเต็มแล้ว ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคว่า
พระสมณโคตมนี้คิดในรส (คิดใจในอาหาร) จึงเสด็จมาบ่อย ๆ ฯ

[๖๘๐] พระผู้มีพระภาคจึงตรัสว่า กสิกรย่อมหวานพืชบ่อยๆ ฝนย่อม
ตกบ่อยๆ ขวานย่อมไถนานบ่อยๆ แวนแคว้นย่อมบริบูรณ์ด้วยธัญชาติบ่อยๆ
ยากย่อมขบอบบ่อยๆ ทานบดก็ให้บ่อยๆ ทานบดให้บ่อยๆ แล้ว ก็เข้าถึงสวรรค์
บ่อยๆ ผู้ต้องการน้ำนมย่อมรีดนมบ่อยๆ ลูกโคย่อมเข้าหาแม่โคบ่อยๆ บุคคล
ย่อมล่าบากและคันธนูบ่อยๆ คนเขลาย่อมเข้าถึงครรภ์บ่อยๆ สัตว์ย่อมเกิดและ
ตายบ่อยๆ บุคคลทั้งหลายย่อมนำซากศพไปป่าช้าบ่อยๆ ส่วนผู้มีปัญญาถึงจะเกิด
บ่อยๆ ก็เพื่อได้มรรคแล้วไม่เกิดอีก ดังนี้ ฯ

[๖๘๑] เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสอย่างนี้แล้ว อุทฺทยพราหมณ์ได้กราบทูล
พระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่พระโคตม ภาณิตของพระองค์แจ่มแจ้งนัก ข้าแต่
พระโคตม ภาณิตของพระองค์แจ่มแจ้งนัก พระองค์ทรงประกาศธรรมโดยอนेก
ปริยาย ดุจหงายภาษาขณะที่เปิดของที่ปิดไว้ บอกทางแก่คนหลงทาง ส่องประทีป
ในที่มืดด้วยหวังว่าคนมีจักขุจกมองเห็นรูปได้ ข้าแต่ท่านพระโคตม ข้าพระองค์
ขอถึงพระผู้มีพระภาคกับพระธรรมและพระภิกษุสงฆ์ว่าเป็นสรณะ ขอพระองค์ทรง
จำข้าพระองค์ว่า เป็นอุบาสกผู้ถึงพระรัตนตรัยเป็นสรณะจนตลอดชีวิต ตั้งแต่วันนี้
เป็นต้นไป ฯ

เทวหิตสูตรที่ ๓

[๖๘๒] พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระวิหารเชตวัน อันเป็นอาราม
ของอนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตพระนครสาวัตถี ฯ

สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคประหารด้วยโรคลม ฯ

ท่านพระอุปัฏฐากพระผู้มีพระภาค ฯ

ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคทรงเรียกท่านพระอุปัฏฐากมาตรัสว่า อุปัฏฐาก เธอจงรู้ น้ำร้อนเพื่อฉัน ท่านพระอุปัฏฐากทูลรับพระผู้มีพระภาคแล้ว นุ่งสบงถือ บาตรและจีวรเข้าไปยังที่อยู่ของเทวहितพราหมณ์ แล้วยืนนิ่งอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ฯ

[๖๘๓] เทวहितพราหมณ์ได้เห็นท่านพระอุปัฏฐากยืนนิ่งอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ได้กล่าวกะท่านพระอุปัฏฐากด้วยคาถาว่า

ท่านเป็นสมณะศรัทธาโล้น ครองผ้าสังฆาฏิยืนนิ่งอยู่ ท่าน
ปรารถนาอะไร แสวงหาอะไร มาเพื่อขออะไรหรือ ฯ

[๖๘๔] ท่านพระอุปัฏฐากตอบว่า

พระสุคตมุนีเป็นอรหันต์ในโลกประหารด้วยโรคลม ถ้ามี
น้ำร้อน ขอบท่านจงถวายแก่พระสุคตมุนีเถิดพราหมณ์ ฉัน
ปรารถนาจะเอาไปถวายพระผู้มีพระภาค ในบรรดาผู้ที่ควรแก่
การบูชา สักการะ นอบน้อมทั้งหลาย อันบุคคลได้บูชา
สักการะ นอบน้อมแล้วนั้น ฯ

[๖๘๕] ครั้งนั้น เทวहितพราหมณ์ให้บุรุษ (คนใช้) ถือกา
น้ำร้อน และหอน้ำอ้อย (ตามไป) ถวายท่านพระอุปัฏฐาก ฯ

ลำดับนั้น ท่านพระอุปัฏฐากเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคยังที่ประทับแล้ว
อัญเชิญให้พระผู้มีพระภาคทรงสนาน และละลายน้ำอ้อยด้วยน้ำร้อนแล้วถวาย
พระผู้มีพระภาค ฯ

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคทรงหายประชวรนั้น ฯ

[๖๘๖] ต่อมา เทวहितพราหมณ์เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคยังที่ประทับ
แล้ว ปราศรัยกับพระผู้มีพระภาค ครั้นผ่านการปราศรัยพอให้ระลึกถึงกันไปแล้ว
นั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ฯ

เทวहितพราหมณ์นั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่งแล้ว ได้กราบทูลพระผู้มี
พระภาคด้วยคาถาว่า

พึงให้ไทยธรรมที่ไหน ทานอันบุคคลให้ที่ไหนมีผลมาก
ทักษิณาสำเร็จในที่ไหน แก่บุคคลผู้บูชาอย่างไร ฯ

[๖๘๗] พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า

ผู้ใดรู้จักรัตติกายในก่อน แลเห็นสวรรค์และอบาย บรรลุ
พระอรหัตตอันเป็นที่สิ้นชาติ อยู่จบแล้วเพราะรู้ยิ่ง เป็นมุนี พึง
ให้ไทยธรรมในผู้นี้ ทานที่ให้แล้วในผู้นี้มีผลมาก ทักษิณา
ย่อมสำเร็จแก่บุคคลผู้บูชาอย่างนี้แหละ ฯ

[๖๘๘] เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสอย่างนี้แล้ว เทวหิตพราหมณ์ได้กราบ-
*ทูลพระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่ท่านพระโคตม ภาณิตของพระองค์แจ่มแจ้งนัก
ข้าแต่ท่านพระโคตม ภาณิตของพระองค์แจ่มแจ้งนัก พระองค์ทรงประกาศธรรม
โดยอเนกปริยาย ดุจหงายภาชนะที่คล้ว ปิดของที่ปิด บอกทางแก่คนหลงทาง
ส่องประทีปในที่มืดด้วยหวังว่า คนมีจักขุจกมองเห็นรูปได้ ข้าแต่ท่านพระโคตม
ข้าพระองค์ขอถึงพระผู้มีพระภาค กับพระธรรมและพระภิกษุสงฆ์ว่าเป็นสรณะ ขอ
พระองค์ทรงจำข้าพระองค์ว่าเป็นอุบาสก ผู้ถึงพระรัตนตรัยเป็นสรณะตลอดชีวิต
ตั้งแต่วันนี้เป็นต้นไป ฯ

มหาศาลสูตรที่ ๔

[๖๘๙] สāvattihī ๑

ครั้งนั้น พราหมณ์มหาศาลคนหนึ่ง เป็นคนปอน นุ่งห่มปอน เข้าไป
เฝ้าพระผู้มีพระภาคยังที่ประทับ สนทนาปราศรัยกับพระผู้มีพระภาค ครั้นผ่านการ
ปราศรัยพอให้ระลึกถึงกันไปแล้วนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง พระผู้มีพระภาคได้
ตรัสกะพราหมณ์มหาศาลนั้น ผู้นั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่งแล้วว่า ดูกรพราหมณ์
ทำไมท่านจึงเป็นคนปอน นุ่งห่มก็ปอน ฯ

พราหมณ์มหาศาลกราบทูลว่า ข้าแต่ท่านพระโคตม พวกบุตรของข้า
พระองค์ ๔ คนในบ้านนี้คบคิดกับภรรยาแล้วขับข้าพระองค์ออกจากเรือน ฯ

[๖๙๐] ดูกรพราหมณ์ ถ้าอย่างนั้น ท่านจงเรียนคดีนี้แล้ว เมื่อห่มุ
มหาชนประชุมกันที่สภา และเมื่อพวกบุตรมาประชุมพร้อมแล้ว จงกล่าวว่า

เราชื่นชม และปรารธนาความเจริญแก่บุตรเหล่าใด บุตร
เหล่านั้นคบคิดกันกับภรรยารูมว่าเรา ดังสุนัขรุมเห่าสุกร เขา
ว่าพวกมันเป็นอสัตบุรุษลามก ร้องเรียกเราว่าพ่อๆ พวก
มันประดุจยักษ์แปลงเป็นบุตรมา ละทิ้งเราผู้ล่วงเข้าปัจฉิม
วัยไว้ ฯ

พวกมันกำจัดคนแก่ไม่มีสมบัติออกจากที่ (อาศัย) กิน ดั่งม้า
แก่ที่เจ้าของปล่อยทิ้งฉะนั้น ฯ

บิดาของบุตรพาลเป็นผู้เฒ่าต้องขอในเรือนผู้อื่น ได้ยินว่าไม้เท้า
ของเรายังจะดีกว่า พวกบุตรที่ไม่เชื่อฟังจะคิดอะไร เพราะ
ไม้เท้ายังป้องกันโคหรือสุนัขคุได้ ในที่มืดยังใช้ยื่นไปข้าง
หน้าได้ ในที่ลึกยังใช้หยั่งดูได้ พลาดแล้วยังยังอยู่ได้ด้วย
อานุภาพไม้เท้า ฯ

[๖๙๑] ครั้งนั้นแล พราหมณ์มหาศาลนั้นเรียนคดีนี้ในสำนักพระผู้
มีพระภาคแล้ว เมื่อห่มุมหาชนประชุมกันในสภา และเมื่อพวกบุตรมาประชุมแล้ว
จึงได้กล่าวว่า

เราชื่นชมและปรารถนาความเจริญแก่บุตรเหล่าใด บุตรเหล่านั้น คบคิดกันกับภรรยาว่าเรา ดังสุนัขรุมเห่าสุกร เขาว่าพวกมันเป็นอสัตบุรุษลามก ร้องเรียกเราว่าพ่อๆ พวกมันประดุจยักษ์แปลงเป็นบุตรมา ละทิ้งเราผู้ล่วงเข้าปัจฉิมวัยไว้ ฯ พวกมันกำจัดคนแก่ไม่มีสมบัติออกจากที่ (อาศัย) กินดื่ม ม้าแก่ที่เจ้าของปล่อยทิ้งละนั้น ฯ

บิดาของบุตรพาลเป็นผู้เฒ่าต้องขอในเรือนผู้อื่น ได้ยินว่าไม่ทำของเราจะดีกว่า พวกบุตรที่ไม่เชื่อฟังจะคิดอะไร เพราะไม่ทำยังป้องกันโคหรือสุนัขได้ ในที่มีดยังใช้ยื่นไปข้างหน้าได้ ในที่ลึกยังใช้หยั่งคุได้ พลาดแล้วยังอยู่ได้ด้วยอานุภาพ ไม่เท่า ฯ

[๖๕๒] ลำดับนั้น พวกบุตรนำพราหมณ์มหาศาลนั้นไปยังเรือนให้อาบน้ำแล้วให้นุ่งห่มผ้าคู่หนึ่งๆ ทุกๆ คน ฯ

พราหมณ์มหาศาลนั้น ถือผ้าคู่หนึ่งไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคยังที่ประทับ สนทนาปราศรัยกับพระผู้มีพระภาค แล้วนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง แล้วได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคว่า ท่านพระโคตม ข้าพเจ้าเชื่อว่าเป็นพราหมณ์ ย่อมแสวงหาทรัพย์สำหรับอาจารย์มาให้อาจารย์ ขอท่านพระโคตมผู้เป็นอาจารย์ของข้าพเจ้าจงรับส่วนของอาจารย์เถิด ฯ

พระผู้มีพระภาคทรงรับด้วยความอนุเคราะห์ ฯ

[๖๕๓] ครั้งนั้น พราหมณ์มหาศาลนั้น ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่ท่านพระโคตม ภายตของพระองค์แจ่มแจ้งนัก ข้าแต่ท่านพระโคตม ภายตของพระองค์แจ่มแจ้งนัก พระองค์ทรงประกาศธรรมโดยอเนกปริยาย ดุจหงายภาชนะที่คว่ำ เปิดของที่ปิดไว้ บอกทางแก่คนหลงทาง ส่องประทีปในที่มืดด้วยหวังว่าคนมีจักษุจักมองเห็นรูปได้ ข้าแต่ท่านพระโคตม ข้าพระองค์ขอถึงพระผู้มีพระภาค กับพระธรรมและพระภิกษุสงฆ์ว่าเป็นสรณะ ขอพระองค์จงทรงจำข้า-
*พระองค์ว่าเป็นอุบาสก ผู้ถึงพระรัตนตรัยเป็นสรณะตลอดชีวิต ตั้งแต่วันนี้เป็นต้นไป ฯ

มานัตถัทธสูตรที่ ๕

[๖๕๔] สาวัตถีนิทาน ฯ

สมัยนั้น พราหมณ์มีนามว่ามานัตถัทธะ สำนักอยู่ในกรุงสาวัตถี เขาไม่ไหว้มารดา บิดา อาจารย์ พี่ชาย ฯ

[๖๕๕] สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคอันบริษัทหมู่ใหญ่แวดล้อมทรงแสดงธรรมอยู่ ฯ

ครั้งนั้น มานัตถัทธพราหมณ์มีความดำริว่า พระสมณโคตมนี้อัน

บริษัทหมู่ใหญ่แวดล้อมแสดงธรรมอยู่ ถ้ากระไร เราจะเข้าไปเฝ้าพระสมณโคดม
ยังที่ประทับ ถ้าพระสมณโคดมตรัสกะเรา เราก็จะพูดกะท่าน ถ้าพระสมณโคดม
ไม่ตรัสกะเรา เราก็จะไม่พูดกะท่าน ลำดับนั้นแล มานัตถพรหมณ์เข้าไปเฝ้า
พระผู้มีพระภาคยังที่ประทับแล้วยืนอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นนั้น พระผู้มี
พระภาคไม่ตรัสด้วย มานัตถพรหมณ์ต้องการจะกลับจากที่นั้น ด้วยคิดว่า
พระสมณโคดมนี้ไม่รู้อะไร ฯ

[๖๕๖] ที่นั้น พระผู้มีพระภาคทรงทราบความปริวิตกในใจของมานัตถ-
*พรหมณ์ด้วยพระหฤทัยแล้ว ได้ตรัสกะมานัตถพรหมณ์ด้วยพระคาถาว่า

ดูกรพรหมณ์ ใครในโลกนี้มีมานะไม่ดีเลย ผู้ใดมาด้วย
ประโยชน์ใด ผู้นั้นพึงเพิ่มพูนประโยชน์นั้นแล ฯ

[๖๕๗] ครั้นนั้น มานัตถพรหมณ์คิดว่า พระสมณโคดมทราบจิตเรา
จึงมอบลงด้วยศรัทธาที่ใกล้พระบาทพระผู้มีพระภาค ณ ที่นั่นเอง แล้วอุปัชฌายะ
พระผู้มีพระภาคด้วยปากและนิ้วด้วยมือ ประกาศชื่อว่า ข้าแต่ท่านพระโคดม
ข้าพระองค์มีนามว่า มานัตถะ ฯ

ครั้นนั้น บริษัทนั้นเกิดประหลาดใจว่า นาสัจจรัยจริง ไม่เคยมีหนอ
มานัตถพรหมณ์นี้ไม่ไหว้มารดา บิดา อาจารย์ พี่ชาย แต่พระสมณโคดม
ทรงทำคนเห็นปานนี้ให้ท่านอุปัชฌายะได้เป็นอย่างดียิ่ง ฯ

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคตรัสกะมานัตถพรหมณ์ว่า พอละพรหมณ์
เจริญลูกขึ้นนั่งบนอาสนะของตนเถิด เพราะท่านมีจิตเลื่อมใสในเราแล้ว ฯ

[๖๕๘] ลำดับนั้น มานัตถพรหมณ์นั่งบนอาสนะของตนแล้วได้กราบ
ทูลพระผู้มีพระภาคด้วยคาถาว่า

ไม่ควรทำมานะในใคร ควรมีความเคารพในใคร พึงยำเกรง
ใคร บุชาใครด้วยดีแล้ว จึงเป็นการดี ฯ

[๖๕๙] พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า

ไม่ควรทำมานะในมารดา บิดา พี่ชาย และในอาจารย์เป็น
ที่ ๔ พึงมีความเคารพในบุคคลเหล่านั้น พึงยำเกรงบุคคล
เหล่านั้น บุชามุคคละเหล่านั้นด้วยดีแล้วจึงเป็นการดี บุคคล
พึงทำลายมานะเสีย ไม่ควรมีความกระด้างในพระอรหันต์ผู้
เย็นสนิท ผู้ทำกิจเสร็จแล้ว หอาสวะมิได้ ไม่มีผู้อื่นยิ่งกว่า
เพราะอนุสัยนั้น ฯ

[๗๐๐] เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสเช่นนั้นแล้ว มานัตถพรหมณ์ได้
กราบทูลพระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่ท่านพระโคดม ภาษิตของพระองค์แจ่มแจ้งนัก
ข้าแต่ท่านพระโคดม ภาษิตของพระองค์แจ่มแจ้งนัก พระองค์ทรงประกาศธรรม
โดยอเนกปริยายดุจหงายภาชนะที่คว่ำ เปิดของที่ปิดไว้ บอกทางแก่คนหลงทาง

ส่องประทีปในที่มืด ด้วยหวังว่า คนมีจักขุจักมองเห็นรูปได้ ข้าแต่ท่านพระโคตม
ข้าพระองค์ขอถึงพระผู้มีพระภาค กับพระธรรมและพระภิกษุสงฆ์เป็นสรณะ ขอ
พระองค์จงทรงจำข้าพระองค์ว่าเป็นอุบาสกผู้ถึงพระรัตนตรัยเป็นสรณะตลอดชีวิต
ตั้งแต่วันนี้เป็นต้นไป ฯ

ปัจจนิกสูตรที่ ๖

[๗๐๑] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ในพระเชตวัน อารามของ
ท่านอนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตพระนครสาวัตถี สมัยนั้น พราหมณ์มีนามว่า
ปัจจนิกสาตะ สำนักอยู่ในกรุงสาวัตถี ปัจจนิกสาตะพราหมณ์มีความดำริว่า อย่า
กระนั้นเลย เราพึงเข้าไปเฝ้าพระสมณโคตมยังที่ประทับเถิด พระสมณโคตมจัก
ตรัสคำใด ๆ เราจักเป็นข้าศึกค่านัน ๆ ดังนี้ ฯ

[๗๐๒] สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคเสด็จจรงกรมอยู่ในที่แจ้ง ลำดับนั้น
ปัจจนิกสาตะพราหมณ์เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับแล้ว เสด็จตามพระผู้มี-
*พระภาคซึ่งกำลังเสด็จจรงกรมอยู่ ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคว่า ขอท่านพระสมณะ
จตรัสธรรม ฯ

[๗๐๓] พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

คำอันเป็นสุภาษิต อันบุคคลผู้ยินดีจะเป็นข้าศึก มีจิตเศร้า
หมอง มากไปด้วยความแข่งดี จะเห็นแจ้งด้วยดีไม่ได้
ส่วนว่าบุคคลใด กำจัดความแข่งดีและความไม่เลื่อมใส
แห่งใจ ถอนความอาฆาตได้แล้ว ผู้นั้นแลพึงรู้คำอันเป็น
สุภาษิต ฯ

[๗๐๔] เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสเช่นนี้แล้ว ปัจจนิกสาตะพราหมณ์กราบ
ทูลพระผู้มีพระภาคว่า ท่านพระโคตม ภาษิตของพระองค์แจ่มแจ้งนัก ท่านพระ-
*โคตม ภาษิตของพระองค์แจ่มแจ้งนัก พระองค์ทรงประกาศธรรมโดยอเนกปริยาย
คุณหาประมาณที่คิดไม่ถ้วนของที่ปิดไว้ บอกทางแก่คนหลงทาง ส่องประทีปในที่
มืด ด้วยหวังว่าคนมีจักขุจะมองเห็นรูปได้ ข้าแต่ท่านพระโคตม ข้าพระองค์นี้ขอ
ถึงพระผู้มีพระภาค กับพระธรรมและพระสงฆ์เป็นสรณะ ขอพระองค์จงทรงจำข้า
พระองค์ว่าเป็นอุบาสกผู้ถึงพระรัตนตรัยเป็นสรณะตลอดชีวิต ตั้งแต่วันนี้เป็นต้น
ไป ฯ

นวกกรรมิกสูตรที่ ๗

[๗๐๕] สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ ไพรสมณที่แห่งหนึ่ง
ในแคว้นโกศล ฯ

สมัยหนึ่ง นวกกรรมิกภราทวาชพราหมณ์ให้คนทำงานอยู่ในไพรสมณที่นั้น
เขาได้เห็นพระผู้มีพระภาคซึ่งประทับนั่งคู้บัลลังก์ (นั่งขัดสมาธิ) ตั้งพระกายตรง
ดำรงพระสติไว้เฉพาะหน้า ที่โคนศาลพฤกษาด้านหนึ่ง ครั้นเห็นแล้ว เขามีความ

คิดว่าเราให้คนทำงานอยู่ในไพรสนต์นี้จึงยินดี ส่วนพระสมณนี้ ให้คนทำอะไร
อยู่จึงยินดี ฯ

[๗๐๖] ลำดับนั้น นวกรรมิกการทวาทพราหมณ์เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาค
ถึงที่ประทับแล้ว ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคด้วยคาถาว่า

ข้าแต่ท่านภิกษุ ท่านทำงานอะไรหรือ จึงอยู่ในป่าสาละพฤกษ์
พระโคตมอยู่ในป่าผู้เดียว ได้รับความยินดีอะไร ฯ

[๗๐๗] พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

เราไม่มีกรรมนิยกิจในป่าดอก เพราะเราถอนรากเง่าป่า อันเป็น
ข้าศึกเสียแล้ว เราไม่มีป่าคือกิเลส ปราศจากลูกศรคือกิเลส
ละความกระสันเสียแล้ว จึงยินดีอยู่ผู้เดียวในป่า ฯ

[๗๐๘] เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสเช่นนี้แล้ว นวกรรมิกการทวาทพราหมณ์
ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคว่า ท่านพระโคตม ภายตของพระองค์แจ่มแจ้งนัก
ท่านพระโคตม ภายตของพระองค์แจ่มแจ้งนัก พระองค์ทรงประกาศธรรมโดย
อเนกปริยาย ดุจหงายภาชนะที่คว่ำ เปิดของที่ปิดไว้ บอกทางแก่คนหลงทาง
ส่องประทีปในที่มืด ด้วยหวังว่า คนมีจักษุจะมองเห็นรูปได้ ข้าแต่ท่านพระโคตม
ข้าพระองค์ขอถึงพระผู้มีพระภาคกับพระธรรมและพระภิกษุสงฆ์เป็นสรณะ ขอ
พระองค์ทรงจำข้าพระองค์ว่าเป็นอุบาสกผู้ถึงพระรัตนตรัยเป็นสรณะตลอดชีวิต ตั้ง
แต่วันนี้เป็นต้นไป ฯ

กัณฐหารสูตรที่ ๘

[๗๐๙] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ ไพรสนต์แห่งหนึ่ง
ในแคว้นโกศลนั้น ฯ

ก็สมัยนั้น พวกมาณพหลายคน ซึ่งเป็นอันตเวาสิกของพราหมณ์การทวาท
โคตรคนหนึ่ง เทียวหาพินพากันเข้าไปยังไพรสนต์นั้น แล้วได้เห็นพระผู้มีพระภาค
ประทับนั่งคู้บัลลังก์ ตั้งพระกายตรง ดำรงพระสติไว้เฉพาะหน้า อยู่ในไพรสนต์
นั้น จึงเข้าไปหาพราหมณ์การทวาทโคตรถึงที่อยู่ แล้วบอกพราหมณ์การทวาทโคตร
ว่า ขอท่านพึงทราบ พระสมณโคตมประทับนั่งคู้บัลลังก์ ตั้งพระกายตรง ดำรง
พระสติไว้เฉพาะหน้า อยู่ในไพรสนต์ ฯ

[๗๑๐] ลำดับนั้น พราหมณ์การทวาทโคตรพร้อมด้วยมาณพเหล่านั้น
เข้าไปยังไพรสนต์นั้นแล้ว ได้เห็นพระผู้มีพระภาคประทับนั่งคู้บัลลังก์ ตั้งพระกาย
ตรง ดำรงพระสติไว้เฉพาะหน้า ครั้นเห็นแล้ว จึงเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาค ณ
ที่นั้น แล้วได้ทูลพระผู้มีพระภาคด้วยคาถาว่า

ภิกษุ ท่านเข้าไปสู่ป่าที่ว่างเปล่าปราศจากคนในป่าหนาทึบ นำ
หวาดเสียวนัก มีกายไม่หวั่นเป็นประโยชน์ งาม เฟ่งพินิจ
อย่างดีหนอ ท่านเป็นมุนีอาศัยป่า อยู่ในป่าผู้เดียว ซึ่งไม่มี

การขับร้อง และการบรรเลง การที่ท่านมีจิตยินดี อยู่ในป่า
แต่ผู้เดียวนี้ ปรากฏเป็นข้อนำอศรชัยแก่ข้าพเจ้า ข้าพเจ้า
ปรารถนาไตรทิพย์อันสูงสุด จึงมุ่งหมายความเป็นสหายกับ
ท่านมหาพรหมผู้เป็นอธิบดีของโลก เหตุไร ท่านจึงชอบใจ
ป่าที่ปราศจากคน ท่านทำความเพียรในที่นี้เพื่อบังเกิดเป็น
พรหมหรือ ฯ

[๗๑๑] พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ความมุ่งหวังหรือความเพิลิตเพลินอย่างใดๆ ในอารมณ์หลาย
ชนิด ซึ่งมีประจำอยู่ทุกเมื่อ นานาประการ หรือคณหาอัน
เป็นเหตุให้กระชับแน่น ซึ่งมีอวิชชาเป็นมูลราก ก่อให้เกิด
ทั้งหมด เราทำให้สิ้นสุดพร้อมทั้งรากแล้ว เราจึงไม่มีความ
มุ่งหวัง ไม่มีคณหาประจำ ไม่มีคณหาเข้ามาใกล้ มีปกติ
เห็นหมดจดในธรรมทั้งปวง บรรลุสัมโพธิญาณอันสูงสุด
ประเสริฐ เราควรเป็นพรหม แก่ลัวกล้ำเพ่งอยู่ ฯ

[๗๑๒] เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสเช่นนี้แล้ว พราหมณ์การทวาชโคตร

ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคว่า ท่านพระโคตม ภาณิตของพระองค์แจ่มแจ้งนัก
ท่านพระโคตม ภาณิตของพระองค์แจ่มแจ้งนัก พระองค์ทรงประกาศธรรมโดย
อเนกปริยาย ดุจหางายาชนะที่คว่ำ เปิดของที่ปิดไว้ บอกทางแก่คนหลงทาง
ส่องประทีปในที่มืด ด้วยหวังว่า คนมีจักษุจะมองเห็นรูปได้ ข้าแต่ท่านพระโคตม
ข้าพระองค์ขอถึงพระผู้มีพระภาคกับพระธรรมและพระภิกษุสงฆ์เป็นสรณะ ขอ
พระองค์จงทรงจำข้าพระองค์ว่าเป็นอุบาสกผู้ถึงพระรัตนตรัยเป็นสรณะตลอดชีวิต
ตั้งแต่วันนี้เป็นต้นไป ฯ

มาตุโปสกสูตรที่ ๕

[๗๑๓] สวัตถินิทาน ฯ

ครั้งนั้น มาตุโปสกพราหมณ์เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ สนทนา
ปราศรัยกับพระผู้มีพระภาค ครั้นผ่านการปราศรัยพอให้ระลึกถึงกันไปแล้ว นั่ง ณ
ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง มาตุโปสกพราหมณ์นั่งอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่งแล้ว ได้
กราบทูลพระผู้มีพระภาคว่า ท่านพระโคตมผู้เจริญ ข้าพเจ้าแสวงหาภิกษาโดยชอบ
แล้วเลี้ยงมารดาและบิดา ข้าพเจ้าทำเช่นนี้ ชื่อว่าทำกิจที่ควรทำหรือไม่ ฯ

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ชอบยิ่ง พราหมณ์ ท่านทำดังนี้ ชื่อว่าได้ทำ
กิจที่ควรทำแล้ว ด้วยว่า ผู้ใดแสวงหาภิกษาโดยชอบแล้ว เลี้ยงมารดาและบิดา
ผู้นั้นย่อมได้บุญเป็นอันมาก ฯ

[๗๑๔] พระผู้มีพระภาคผู้พระสุคตศาสดา ครั้นตรัสไวยากรณ์ภณิตนี้
จบลงแล้ว จึงได้ตรัสคาถาประพันธ์ต่อไปอีกว่า

บุคคลใดเลี้ยงมารดาและบิดาโดยชอบ เพราะการบำรุงมารดา

และบิดานั้นแล บัณฑิตย่อมสรรเสริญบุคคลนั้นในโลกนี้

ที่เดียว บุคคลนั้นละไปจากโลกนี้แล้วย่อมบันเทิงในสวรรค์ ฯ

[๗๑๕] เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสเช่นนั้นแล้ว มาตุโปสกพราหมณ์ได้

กราบทูลพระผู้มีพระภาคว่า ท่านพระโคตม ภายตของพระองค์แจ่มแจ้งนัก ท่าน

พระโคตม ภายตของพระองค์แจ่มแจ้งนัก พระองค์ทรงประกาศธรรมโดยอนेก

ปริยายคฺขงหายภษณะที่คฺว่า เปดขงที่ปดไว้ บอททงแก่คนหลทงทง ส่อง-

*ประทปนทที่มด คฺด้วยห้วงว่ คนมจกขมจะมอเห็นรูปได้ ข้แต่ท่นพระโคตม

ข้พระองค์ขอถงพระผู้มีพระภษคกับพระธรรมและพระภษขงสงฆ์เป็นสรณะ ขอพระ

องค์จทงจ้ข้พระองค์ว่เป็นอุบาสกผู้ถงพระรัตนตรัยเป็นสรณะตลอดชวต ตั้งแต่

วันนนี้เป็นต้นไป ฯ

ภษขกสูตรที่ ๑๐

[๗๑๖] สวตถนินทน ฯ

คร้้งนั้ ภษขกพราหมณ์ข้ไปเฝ้าพระผู้มีพระภษคถงที่ประทบ สนทนา

ปราชรยกับพระผู้มีพระภษค คร้้นผ่นการปราชรยพอให้ระลคถงถกนไปแล้ว นั้ ฃ

ที่ควรส่วนข้างหน้ง ภษขกพราหมณ์นั้อยู่ ฃ ที่ควรส่วนข้างหน้งแล้ว ได้กราบทูล

พระผู้มีพระภษคว่ ข้แต่ท่นพระโคตมผู้เจรย ข้พระองค์เป็นคณขอ พระองค์ก็

เป็นผู้อขอ ในความข้อนี้ เราจะต่างอะไรถกน ฯ

[๗๑๗] พระผู้มีพระภษคตรัสว่

บุคคลหาชอว่เป็นภษขเพียงคฺด้วยการขอคณอ่นนั้ไม่ บุคคล

สมาทนธรรมเป็นพษ หาชอว่เป็นภษขได้ไม่ ผู้ใดในโลก

นั้ละบุญและบาปเสยแล้ว ประพฤตพรหมจรรยคฺด้วยการ

พษจรณา ผู้นั้นแล้ชอว่เป็นภษข ฯ

[๗๑๘] เมื่อพระผู้มีพระภษคตรัสเช่นนั้นแล้ว ภษขกพราหมณ์ได้กราบทูล

พระผู้มีพระภษคว่ ท่านพระโคตม ภายตของพระองค์แจ่มแจ้งนัก ท่านพระโคตม

ภายตของพระองค์แจ่มแจ้งนัก พระองค์ทรงประกาศธรรมโดยอนेกปริยาย คฺจ-

*หงายภษษณะที่คฺว่า เปดขงที่ปดไว้ บอททงแก่คนหลทงทง ส่องประทปนทที่มด

คฺด้วยห้วงว่ คนมจกขมจกมอเห็นรูปได้ ข้แต่ท่นพระโคตม ข้พระองค์ขอถง

พระผู้มีพระภษคกับพระธรรมและพระสงฆ์เป็นสรณะตลอดชวต ตั้งแต่วันนนี้เป็น

ต้นไป ฯ

สัฏทรวสูตรที่ ๑๑

[๗๑๙] สวตถนินทน ฯ

สมัณนั้ สัฏทรวพราหมณ์อาศัยอยู่ถงกรุงสวตถน มีลัทธิถอความบรสุทธ

คฺด้วยน้ำ ปราชณาคความบรสุทธคฺด้วยน้ำ ประพฤตการลงอาบน้้าชำระร่างกายท้้งเวลา

เย็นเวลาเช้าเป็นนิตย์ ฯ

ครั้งนั้น ท่านพระอนนทน์นั่งแล้วถือบาตรและจีวร เข้าไปบิณฑบาตในกรุง
สาวัตถีในเวลาเช้า ครั้นเที่ยวบิณฑบาตในกรุงสาวัตถีแล้วกลับมาเวลาหลังอาหาร
เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายบังคมแล้วนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ฯ

[๑๒๐] ท่านพระอนนทน์นั่งอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่งแล้ว ได้กราบทูล
พระผู้มีพระภาคว่า พระเจ้าข้า สังครวพราหมณ์อาศัยอยู่ในกรุงสาวัตถี เขามีลัทธิ
ถือความบริสุทธิ์ด้วยน้ำ ประารถความบริสุทธิ์ด้วยน้ำ ประพฤติการลงอาบน้ำชำระ
ร่างกาย ทั้งเวลาเย็นเวลาเช้าเป็นนิตย์ ข้าพระองค์ขอโอกาส ขอพระผู้มีพระภาค
จงเสด็จไปหาสังครวพราหมณ์ยังที่อยู่อาศัย ด้วยความอนุเคราะห์เกิดพระเจ้าข้า ฯ

พระผู้มีพระภาคทรงรับด้วยอุเบกขา ฯ

ครั้งนั้นเวลาเช้า พระผู้มีพระภาคทรงนั่งแล้ว ทรงถือบาตรและจีวร
เสด็จเข้าไปหาสังครวพราหมณ์ยังที่อยู่อาศัย แล้วประทับนั่งบนอาสนะที่เขาปู
ลาดไว้ ฯ

[๑๒๑] ลำดับนั้น สังครวพราหมณ์เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคแล้ว
สนทนาปราศรัยกับพระผู้มีพระภาค ครั้นผ่านการปราศรัยพอให้ระลึกถึงกันไปแล้ว
นั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ฯ

พระผู้มีพระภาคได้ตรัสถามสังครวพราหมณ์ ซึ่งนั่งอยู่ ณ ส่วนข้างหนึ่งว่า
ดูกรพราหมณ์ เขาว่า ท่านได้ชื่อว่าถือความบริสุทธิ์ด้วยน้ำ ประารถความบริสุทธิ์
ด้วยน้ำ ท่านถือการลงอาบน้ำชำระร่างกาย ทั้งเวลาเย็นเวลาเช้าเป็นนิตย์ จริงหรือ ฯ

สังครวพราหมณ์กราบทูลว่า จริงเช่นนั้น ท่านพระโคตมผู้เจริญ ฯ

พ. ดูกรพราหมณ์ ท่านเห็นอำนาจประโยชน์อะไรจึงได้ชื่อว่า มีลัทธิถือความ
บริสุทธิ์ด้วยน้ำ ประารถความบริสุทธิ์ด้วยน้ำ ถือการลงอาบน้ำ
ชำระร่างกาย ทั้งเวลาเย็นเวลาเช้าเป็นนิตย์ ฯ

ส. ท่านพระโคตม บาปกรรมใดที่ข้าพระองค์ทำในเวลากลางวัน ข้าพระ
องค์ลอยบาปกรรมนั้นเสียด้วยการอาบน้ำในเวลาเย็น บาปกรรมใดที่ข้าพระองค์ทำ
ในเวลากลางคืน ข้าพระองค์ลอยบาปกรรมนั้นเสียด้วยการอาบน้ำในเวลาเช้า ท่าน
พระโคตม ข้าพระองค์เห็นอำนาจประโยชน์นี้แหละ จึงได้ชื่อว่า มีลัทธิถือความ
บริสุทธิ์ด้วยน้ำ ประารถความบริสุทธิ์ด้วยน้ำ ถือการลงอาบน้ำชำระร่างกาย ทั้ง
เวลาเย็นเวลาเช้าเป็นนิตย์ ฯ

[๑๒๒] พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ดูกรพราหมณ์ ห้วงน้ำคือธรรมมีศีลเป็นท่าไม่ขุ่น สัตบุรุษ

สรรเสริญต่อสัตบุรุษ เป็นที่ที่บุคคลผู้ถึงเวทอาบแล้ว บุคคล

ผู้มีตัวไม่เปียกเท่านั้นจึงจะข้ามถึงฝั่งได้ ฯ

[๑๒๓] เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสเช่นนั้นแล้ว สังครวพราหมณ์ได้กราบทูล

พระผู้มีพระภาคว่า ท่านพระโคดม ภายตของพระองค์แจ่มแจ้งนัก ท่านพระโคดม ภายตของพระองค์แจ่มแจ้งนัก พระองค์ทรงประกาศธรรมโดยอนกปริยาย คุณ หมายภาษนะที่กล่าว เปิดของที่ปิดไว้ บอกทางแก่คนหลงทาง ส่องประทีปในที่มืด ด้วยหวังว่า คนมีจักษุจักมองเห็นรูปได้ ข้าแต่ท่านพระโคดม ข้าพระองค์ขอถึง พระผู้มีพระภาคกับพระธรรมและพระภิกษุสงฆ์เป็นสรณะขอพระองค์ทรงจำข้าพระองค์ว่า เป็นอุบาสก ผู้ถึงพระรัตนตรัยเป็นสรณะตลอดชีวิต ตั้งแต่วันนี้เป็นต้นไป ฯ

โฆมทสสสูตรที่ ๑๒

[๑๒๔] ข้าพเจ้าได้สดับมาแล้วอย่างนี้-

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ นิคมชื่อว่า โฆมทสสะของเจ้า สากยะ ในแคว้นสักกะ ฯ

ครั้งนั้นเวลาเช้า พระผู้มีพระภาคทรงนุ่งแล้วทรงถือบาตรและจีวร เสด็จเข้าไปบิณฑบาตยังโฆมทสสนิคม ฯ

สมัยนั้น พรหมณ์และคฤหบดีชาวโฆมทสสนิคม ประชุมกันอยู่ในสภา ด้วยกรณีกิจบางอย่าง และฝนกำลังตกอยู่ประปราย ฯ

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคเสด็จเข้าไปยังสถานนั้น ฯ

พรหมณ์และคฤหบดีชาวโฆมทสสนิคม ได้เห็นพระผู้มีพระภาคเสด็จมา แต่ไกล ครั้นแล้วได้กล่าวกันว่า คนพวกไหนชื่อว่าสมณะ โสณ และคนพวกไหน รู้จักธรรมของสภา ฯ

[๑๒๕] ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคได้ตรัสกะพรหมณ์และคฤหบดีชาวโฆมทสสนิคม ด้วยพระคาถาว่า

ในที่ใดไม่มีคนสงบ ที่นั้นไม่ชื่อว่าสภา คนเหล่าใดไม่

กล่าวธรรม คนเหล่านั้นไม่ชื่อว่าคนสงบ คนสงบละราคะ

โทสะ และโมหะแล้วกล่าวธรรมอยู่ ฯ

[๑๒๖] เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสอย่างนี้แล้ว พรหมณ์และคฤหบดีชาวโฆมทสสนิคม ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคว่า ท่านพระโคดม ภายตของพระองค์แจ่มแจ้งนัก ท่านพระโคดม ภายตของพระองค์แจ่มแจ้งนัก ท่านพระโคดมทรงประกาศธรรมโดยอนกปริยาย เหมือนหมายของที่กล่าว เปิดของที่ปิด บอกทางให้แก่คนหลงทาง หรือส่องประทีปในที่มืด ด้วยหวังว่าคนมีจักษุจักเห็นรูป ฉะนั้น พวกข้าพระองค์เหล่านี้ขอถึงท่านพระโคดมผู้เจริญกับพระธรรมและพระภิกษุสงฆ์เป็นสรณะ ขอท่านพระโคดมทรงจำพวกข้าพระองค์ว่า เป็นอุบาสกถึงสรณะตลอดชีวิต ตั้งแต่วันนี้เป็นต้นไป ดังนี้ ฯ

จบอุบาสกวรรคที่ ๒

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. กสิสูตร ๒. อุทฺยสูตร ๓. เทวหิตสูตร ๔. มหาศาลสูตร
๕. มานัตถิยสูตร ๖. ปัจจนิโกสูตร ๗. นวกรรณิกสูตร ๘. กัมมหารสูตร
๙. มาตุโปสกสูตร ๑๐. ภิกขกสูตร ๑๑. สังกรวสูตร ๑๒. โขมทุสสสูตร ฯ

จบพราหมณสังยุต

~~~~~
วังคีสังยุต

นิกขันตสูตรที่ ๑

[๗๒๗] ข้าพเจ้าได้สดับมาแล้วอย่างนี้-

สมัยหนึ่ง ท่านพระวังคีสะ อยู่ที่อัคราพวเจติยฺ์ เขตเมืองอาฬวี กับท่าน
พระนิโครธกปเปผู้เป็นอุปัชฌาย์ ก็สมัยนั้น ท่านพระวังคีสะยังเป็นภิกษุใหม่
บวชได้ไม่นาน ถูกละไว้ให้เฝ้าวิหาร ฯ

[๗๒๘] ครั้งนั้น สตรีเป็นอันมาก ประดับประดาร่างกายแล้ว เข้าไป
ยังอารามที่อยู่ของพวกภิกษุ

ครั้งนั้นแล ความกระสันย่อมบังเกิดขึ้น ความกำหนดย่อมรบกวนจิตของ
ท่านพระวังคีสะ เพราะได้เห็นสตรีเหล่านั้น ฯ

ลำดับนั้น ท่านพระวังคีสะ มีความคิดดังนี้ว่า ไม่เป็นลาภของเราหนอ
ไม่ใช่ลาภของเราหนอ เราได้ชั่วเสียแล้วหนอ เราไม่ได้ดีเสียแล้วหนอ ที่เราเกิด
ความกระสัน ที่ความกำหนดย่อมรบกวนจิตเรา เหตุที่คนอื่น ๆ จะพึงบรรเทาความ
กระสันแล้วยังความยินดีให้บังเกิดขึ้นแก่เรา ในความกำหนดย่อมบังเกิดขึ้นแล้วนี้เรา
จะได้แต่ที่ไหนด อย่างกระนั้นเลย เราพึงบรรเทาความกระสันเสียแล้วยังความยินดี
ให้เกิดขึ้นแก่ตนด้วยตนเองเถิด ฯ

[๗๒๙] ในกาลนั้นแล ท่านพระวังคีสะบรรเทาความกระสันเสียแล้ว
ยังความยินดีให้เกิดขึ้นแก่ตนเองแล้ว ได้ภาวนิตถาเหล่านี้ในเวลานั้นว่า

วิตกทั้งหลายเป็นเหตุให้ละนอง (เกิดมา) แต่ฝ่ายธรรมดำ

เหล่านี้ ย่อมวิ่งเข้ามาสู่เราผู้ออกจากเรือนบวช เป็นผู้ไม่มี

เหย้าเรือนแล้ว ฯ

บุตรของคนชั้นสูงทั้งหลาย ผู้มีฝีมืออันเชี่ยวชาญ ศึกษาดิ

แล้ว ทรงธนูไว้มั่นคง พึงทำจำนวนคนที่ไม่ยอมหนีดังฟัน ฯ

ให้กระจัดกระจายไปรอบด้าน (จันใด)

ถึงแม้ว่าสตรีมากยิ่งขึ้นอีกมา สตรีเหล่านั้นก็จักเบียดเบียน

เรา ผู้ตั้งมั่นแล้วในธรรมของตนไม่ได้เลย (จันนั้น)

เพราะว่า เราได้ฟังทางเป็นที่เป็นที่ไปสู่พระนิพพานในที่เฉพาะ

พระพักตร์ของพระพุทธเจ้า ผู้เป็นเผ่าพันธุ์ พระอาทิตย์แล้ว

ใจของเรายินดีแล้วในทางเป็นที่เป็นที่ไปสู่พระนิพพานนั้น ฯ

เนาะมารู้ชั่วร้าย ถ้าท่านจะเข้ามาหาเราผู้อยู่อย่างนี้ เนาะ
มฤตยูราช เราจักทำโดยวิธีที่ท่านจักไม่เห็นแม้ซึ่งทางของเรา
ได้เลย ดังนี้ ฯ

อรตีสูตที่ ๒

[๗๓๐] สมัยหนึ่ง ท่านวังคิสะ อยู่ที่อัคคาพเวเจตีย์ เขตเมืองอาฬวี
กับท่านพระนิโครธกัปปะเป็นผู้เป็นอุปัชฌาย์ โดยสมัยนั้นแล ท่านพระนิโครธกัปปะ
กลับจากบิณฑบาตในเวลาปัจฉิมกัฏ ย่อมเข้าไปสู่วิหาร ย่อมออกในเวลาเย็นบ้าง
ในวันรุ่งขึ้นหรือในเวลาภิกษาจารบ้าง ฯ

[๗๓๑] ก็โดยสมัยนั้นแล ความกระสันย่อมบังเกิดขึ้น ความกำหนด
ย่อมรบกวนจิตของท่านพระวังคิสะ ลำดับนั้น ท่านพระวังคิสะมีความคิดดังนี้ว่า
ไม่เป็นลาภของเราหนอ ไม่ใช่ลาภของเราหนอ เราได้ชั่วเสียแล้วหนอ เราไม่ได้
ดีเสียแล้วหนอ ที่เราเกิดความกระสันขึ้นแล้ว ที่ความกำหนดรบกวนจิตเรา เรา
จะได้เหตุที่คนอื่น ๆ จะพึงบรรเทาความกระสันแล้วยังความยินดีให้เกิดขึ้นแก่เรา
ในความกำหนดที่เกิดขึ้นแล้วนี้แต่ที่ไหน อย่ากระนั้นเลย เราพึงบรรเทาความ
กระสันแล้ว ยังความยินดีให้เกิดขึ้นแก่ตนด้วยตนเองเถิด ฯ

[๗๓๒] ครั้งนั้นแล ท่านพระวังคิสะบรรเทาความกระสันแล้ว ยังความ
ยินดีให้เกิดขึ้นแก่ตนด้วยตนเอง ได้ภยิตถาคตาเหล่านี้ในเวลานั้นว่า

บุคคลใดละความไม่ยินดี (ในศาสนา) และความยินดี (ใน
กามคุณทั้งหลาย) และวิตกอันอาศัยเรือนโดยประการทั้งปวง
แล้ว ไม่พึงทำปาใหญ่คือกิเลสในอารมณ์ไหน ๆ เป็นผู้ไม่
มีปาคือกิเลส เป็นผู้ไม่ย่อมนใจไปแล้ว ผู้นั้นแลชื่อว่าเป็น
ภิกษุ ฯ

รูปอย่างใดอย่างหนึ่งในโลกนี้ ที่ตั้งอยู่บนแผ่นดินก็ดี ทั้งตั้ง
อยู่ในเวหาสก็ดี ที่อยู่ในแผ่นดินก็ดี ย่อมทรุดโทรม เป็น
ของไม่เที่ยงทั้งหมด บุคคลทั้งหลายผู้สำนึกตน ย่อมถึงความ
ตกลงอย่างนี้เที่ยวไป ฯ

ชนทั้งหลายเป็นผู้คิดแล้ว ในอุปธิทั้งหลายคือ ในรูปอันตน
เห็นแล้ว ในเสียงอันตนได้ฟังแล้ว ในกลิ่นและรสอันตน
ได้กระทบแล้ว และในโณภูมัพพารมณอันตนรู้แล้ว ท่านจง
บรรเทาความพอใจในกามคุณ ๕ เหล่านั้น เป็นผู้ไม่หวั่นไหว
บุคคลใดไม่ติดอยู่ในกามคุณ ๕ เหล่านั้น บัณฑิตทั้งหลาย
เรียกบุคคลนั้นว่า เป็นมุนี ฯ

วิตกของคนทั้งหลายอาศัยปิยรูปสาตรูป ๖๐ เป็นอันมาก
ตั้งลงแล้วโดยไม่เป็นธรรมในหมู่ปุถุชน บุคคลไม่พึงถึงวิมุตติ

กิเลสในอารมณ์ไหนๆ และบุคคลผู้ไม่พูดจาชั่วหยาบ จึง
ชื่อว่าเป็นภิกษุ ฯ

บัณฑิตผู้มีจิตตั้งมั่นแล้วตลอดกาลนาน ผู้ไม่หลงโลก ผู้มี
ปัญญาแก่กล้า ผู้ไม่ทะเยอทะยาน เป็นมุนี ผู้ถึงบทอันระงับ
แล้ว อาศัยพระนิพพาน เป็นผู้ดับกิเลสได้แล้ว ย่อมรอคอย
กาล (เป็นที่ปรินิพพาน) ดังนี้ ฯ

แปลลาติมัญญาสูตรที่ ๓

[๗๓๓] สมัยหนึ่ง ท่านพระวังคีสะอยู่ที่อัคราพวเจดีย์ เขตเมืองอาฬวี
กับท่านพระนิโครธกัปปะผู้อุปัชฌาย์ ก็โดยสมัยนั้นแล ท่านพระวังคีสะนึกดู
หมิ่นภิกษุทั้งหลาย ผู้มีศีลเป็นที่รักเหล่าอื่น ด้วยปฏิภาณของตน ฯ

ครั้งนั้นแล ท่านพระวังคีสะมีความคิดดังนี้ว่า ไม่เป็นลาภของเราหนอ
ไม่ใช่ลาภของเราหนอ เราได้ชั่วเสียแล้วหนอ เราไม่ได้ดีเสียแล้วหนอ ที่เรา
ดูหมิ่นภิกษุทั้งหลาย ผู้มีศีลเป็นที่รักเหล่าอื่น ด้วยปฏิภาณของตน ดังนี้ ฯ

[๗๓๔] ครั้งนั้นแล ท่านพระวังคีสะยังความวิปถีสารให้เกิดขึ้นแก่ตน
ด้วยตนเองแล้ว ได้ภาวนิตถาคตาเหล่านี้ในเวลานั้นว่า

ดูกรท่านผู้เป็นสาวกของพระโคตม ท่านจงละมานะเสีย
ท่านจงละหนทางแห่งมานะในโลกนี้เสีย ท่านจงเป็นผู้ละ
หนทางแห่งมานะในโลกนี้เสีย อย่าให้มีส่วนเหลือได้ (เพราะ)
หมู่สัตว์ผู้อันความลบหลู่ทำให้มัวหมอง แล้วย่อมเป็นผู้มีความ
เดือดร้อนตลอดกาลนาน สัตว์ทั้งหลายผู้อันมานะกำจัดแล้ว
ย่อมตกนรก ชนทั้งหลายผู้อันมานะกำจัดแล้ว เข้าถึงนรก
แล้ว ย่อมเศร้าโศกสิ้นกาลนาน ภิกษุผู้ชานะกิเลสด้วยมรรค
เป็นผู้ปฏิบัติชอบ ย่อมไม่เศร้าโศกเลยในกาลไหนๆ ย่อม
ได้รับเกียรติคุณและความสุข บัณฑิตทั้งหลายย่อมเรียกภิกษุ
ผู้เช่นนั้นว่า เป็นผู้เห็นธรรม เพราะฉะนั้น ท่านจงเป็นผู้ไม่
มีกิเลสเพียงตะปูเครื่องตรึงใจในโลกนี้ เป็นผู้มีความเพียร
จงละนิวรณ์ทั้งหลายเสีย เป็นผู้บริสุทธฺ์ และละมานะอย่า
ให้มีส่วนเหลือแล้ว ทำที่สุดแห่งกิเลสด้วยวิชชา เป็นผู้สงบ
ระงับ ดังนี้ ฯ

อานันทสูตรที่ ๔

[๗๓๕] สมัยหนึ่ง ท่านพระอานนท้อยู่ที่พระวิหารเชตวัน อารามของ
ท่านอนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตพระนครสาวัตถี ฯ

ครั้งนั้นแล ในเวลาเช้า ท่านพระอานนทน์ุ่งห่มแล้วถือบาตรและจีวร
เข้าไปเที่ยวบิณฑบาตในพระนครสาวัตถี มีท่านพระวังคีสะเป็นปัจฉาสมณะ ก็

โดยสมัยนั้นแล ความกระสันได้เกิดขึ้น ความกำหนดข้อมรรควิจิตของท่าน
พระวังคีสะ ฯ

[๗๓๖] ครั้งนั้นแล ท่านพระวังคีสะได้กล่าวกะท่านพระอนนทด้วย
กาลาว่า

ข้าพเจ้าร่ำร้อนเพราะกามราคะ จิตของข้าพเจ้ารุ่มร้อน ขอท่าน
จงบอกวิธีเป็นเครื่องดับราคะ เพื่ออนุเคราะห์แก่ข้าพเจ้าด้วย
เถิด ท่านผู้โศคม ฯ

ท่านพระอนนทจึงกล่าวว่า

[๗๓๗] จิตของท่านรุ่มร้อน เพราะสัญญาอันวิปลาส ท่านจงละ
เว้นนิมิตอันสวयงาม อันเป็นที่ตั้งแห่งราคะเสีย ท่านจงเห็น
สังขารทั้งหลาย โดยความเป็นของแปรปรวน โดยเป็นทุกข์
และอย่าเห็นโดยความเป็นตน ท่านจงดับราคะอันแรงกล้า
ท่านจงอย่าถูกราคะเผาผลาญบ่อยๆ ท่านจงเจริญจิตใน
อสุภกัมมัฏฐาน ให้เป็นจิตมีอารมณ์เป็นอันเดียวตั้งมั่นด้วยดี
เถิด ท่านจงมีกายคตาสติ ท่านจงเป็นผู้มากด้วยความหน่าย
ท่านจงเจริญความไม่มีนิมิต และจงถอนมานานุสัยเสีย เพราะ
การรู้เท่าถึงมานะ ท่านจักเป็นผู้สงบระงับเที่ยวไป ดังนี้ ฯ

สุภายิตสูตรที่ ๕

[๗๓๘] สาวัตถินิทาน ฯ

ในสมัยนั้นแล พระผู้มีพระภาครับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุ
ทั้งหลาย ภิกษุเหล่านั้นทูลรับพระพุทธานุญาตของพระผู้มีพระภาคแล้ว พระผู้มี-
*พระภาคได้ตรัสพระพุทธานุญาตนี้ว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย วาจาอันประกอบด้วยองค์
๔ เป็นวาจาสุภายิต ไม่เป็นวาจาทุภายิต เป็นวาจาไม่มีโทษ และเป็นวาจาอัน
วิญญูชนทั้งหลายไม่ติเตียน องค์ ๔ เป็นไฉน ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุในธรรม-
*วินัยนี้ ย่อมกล่าวแต่วาจาที่บุคคลกล่าวดีแล้วอย่างเดียว ไม่กล่าววาจาที่บุคคล
กล่าวชั่วแล้ว ๑ ย่อมกล่าวแต่วาจาที่เป็นธรรมอย่างเดียว ไม่กล่าววาจาที่ไม่เป็น
ธรรม ๑ ย่อมกล่าวแต่วาจาอันเป็นที่รักอย่างเดียว ไม่กล่าววาจาอันไม่เป็นที่รัก ๑
ย่อมกล่าวแต่วาจาจริงอย่างเดียว ไม่กล่าววาจาเท็จ ๑ ดูกรภิกษุทั้งหลาย วาจาอัน
ประกอบด้วยองค์ ๔ เหล่านี้แล เป็นวาจาสุภายิต ไม่เป็นวาจาทุภายิต เป็นวาจา
ไม่มีโทษ และเป็นวาจาอันวิญญูชนทั้งหลายไม่ติเตียน ฯ

[๗๓๙] พระผู้มีพระภาค ผู้พระสุคตศาสดา ครั้นตรัสไวยากรณ์ภายิตนี้
จบลงแล้ว จึงได้ตรัสคาถาประพันธ์ต่อไปอีกว่า

สัตบุรุษทั้งหลาย ได้กล่าววาจาสุภายิตว่าเป็นที่หนึ่ง บุคคล
พึงกล่าววาจาที่เป็นธรรม ไม่พึงกล่าววาจาที่ไม่เป็นธรรม เป็น

ที่สอง บุคคลพึงกล่าววาจาอันเป็นที่รัก ไม่พึงกล่าววาจาอัน
ไม่เป็นที่รัก เป็นที่สาม บุคคลพึงกล่าววาจาจริง ไม่พึงกล่าว
วาจาเท็จ เป็นที่สี่ ดังนี้ ฯ

ครั้งนั้นแล ท่านพระวังคีสะลุกขึ้นจากอาสนะ ทำผ้าห่มเฉียงปาข้างหนึ่ง
ประนมอัญชลีเฉพาะพระผู้มีพระภาคแล้ว ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่
พระผู้มีพระภาค เนื้อความนี้ย่อมแจ่มแจ้งกะข้าพระองค์ ข้าแต่พระสุคต เนื้อ
ความนี้ย่อมแจ่มแจ้งกะข้าพระองค์ ฯ

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า เนื้อความนี้แจ่มแจ้งกะเธอเถิด วังคีสะ ฯ

[๗๔๐] ครั้งนั้นแล ท่านพระวังคีสะได้ทูลสรรเสริญพระผู้มีพระภาคด้วย
คาถาทิ้งหลายอันสมควร ณ ที่เฉพาะพระพักตร์ว่า

บุคคลพึงกล่าวแต่วาจาที่ไม่เป็นเหตุยังตนให้เดือดร้อน และ
ไม่เป็นเหตุเบียดเบียนผู้อื่น วาจานั้นแลเป็นสุภาษิต บุคคล
พึงกล่าวแต่วาจาอันเป็นที่รัก ที่ชนทั้งหลายชื่นชมแล้ว ไม่
ถือเอาคำที่ชั่วช้าทั้งหลาย กล่าวแต่วาจาอันเป็นที่รักแก่ชน
เหล่าอื่น คำสัตย์แล เป็นวาจาไม่ตาย ธรรมนี้เป็นของมีมา
แต่เก่าก่อน สัตบุรุษทั้งหลายเป็นผู้ตั้งมั่นแล้วในคำสัตย์ ที่
เป็นอรรถและเป็นธรรม พระพุทธเจ้าตรัสพระวาจาใด ซึ่ง
เป็นวาจาเกษม เพื่อให้ถึงพระนิพพาน เพื่อทำที่สุดแห่งทุกข์
พระวาจานั้นแลเป็นสูงสุดกว่าวาจาทั้งหลาย ดังนี้ ฯ

สาริปุตตสูตรที่ ๖

[๗๔๑] สมัยหนึ่ง ท่านพระสารีบุตรอยู่ ณ พระวิหารเชตวัน อาราม
ของท่านอนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตพระนครสาวัตถี ฯ

ก็สมัยนั้นแล ท่านพระสารีบุตรชี้แจงให้ภิกษุทั้งหลาย เห็นแจ้ง สมทาน
อาหาญ ร่ำเริง ด้วยธรรมิกถา ด้วยวาจาของชาวเมือง สละสลวย ไม่มีโทษ
ไม่เคลื่อนคลาด อาจยังผู้ฟังให้รู้เนื้อความได้แจ่มแจ้ง ฯ

ส่วนภิกษุเหล่านั้นก็ทำกรรมนั้นให้เป็นประโยชน์ ใส่ใจกำหนดด้วยจิต
ทั้งปวง เจริญโสตลงฟังธรรม ฯ

[๗๔๒] ครั้งนั้นแล ท่านพระวังคีสะมีความคิดดังนี้ว่า ท่านพระสารีบุตร
นี้ แนะนำชักชวนภิกษุทั้งหลายให้อาหาญ รื่นเริงด้วยธรรมิกถา ด้วยวาจาของ
ชาวเมือง สละสลวย ไม่มีโทษ ไม่เคลื่อนคลาด อาจยังผู้ฟังให้รู้เนื้อความได้
แจ่มแจ้ง ฯ

ส่วนภิกษุเหล่านั้นเล่า ก็ทำกรรมนั้นให้เป็นประโยชน์ ใส่ใจกำหนดด้วย
จิตทั้งปวง เจริญโสตลงฟังธรรม อย่างกระนั้นเลย เราควรสรรเสริญท่านพระสารี-
*บุตรด้วยคาถาทิ้งหลายอันสมควรในที่เฉพาะหน้าเถิด ฯ

ลำดับนั้นแล ท่านพระวังคีสะลุกจากอาสนะ ทำผ้าห่มเฉียงบ่าข้างหนึ่ง แล้ว ประนมอัญชลีเฉพาะท่านพระสารีบุตรแล้ว ได้กล่าวกะท่านพระสารีบุตร ดังนี้ว่า ท่านสารีบุตร เนื้อความนี้ย่อมแจ่มแจ้งกะข้าพเจ้า ท่านสารีบุตร เนื้อความนี้ย่อมแจ่มแจ้งกะข้าพเจ้า ฯ

ท่านพระสารีบุตรกล่าวกะท่านพระวังคีสะว่า เนื้อความนั้นจงแจ่มแจ้งกะท่านเถิด ท่านวังคีสะ ฯ

[๗๔๓] ครั้นนั้นแล ท่านพระวังคีสะ ได้สรรเสริญท่านพระสารีบุตร ต่อหน้าด้วยคาถาทั้งหลายอันสมควรว่า

ท่านสารีบุตรเป็นนักปราชญ์ มีปัญญาลึกซึ้ง จลลาคในทาง
และมิใช่ทาง มีปัญญามาก ย่อมแสดงธรรมแก่ภิกษุทั้งหลาย
แสดงโดยย่อก็ได้ แสดงโดยพิสดารก็ได้ เสียงของท่าน
ไพเราะดังก้อง เหมือนเสียงนกสาริกา ปฏิภาณเกิดขึ้นโดย
ไม่รู้สิ้นสุด เมื่อท่านแสดงธรรมอยู่ ภิกษุทั้งหลายย่อมฟัง
เสียงอันไพเราะ เป็นผู้ปลื้มจิตยินดีด้วยเสียงอันไพเราะ น่า
ยินดี น่าฟัง เจริญโสตอยู่ ดังนี้ ฯ

ปวารณาสูตรที่ ๗

[๗๔๔] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับที่พระวิหารบุพพาราม ปราสาทของนางวิสาขาผู้เป็นมารดาภิเษกเสวย เขตพระนครสาวัตถี กับพระภิกษุสงฆ์หมู่ใหญ่ ประมาณ ๕๐๐ รูป ล้วนเป็นอรหันต์ทั้งหมด ฯ

ก็โดยสมัยนั้นแล พระผู้มีพระภาคเป็นผู้อันภิกษุสงฆ์แวดล้อม ประทับนั่งในที่แจ้ง เพื่อทรงปวารณาในวันอุโบสถ ๑๕ คำ ฯ

ครั้งนั้นแล พระผู้มีพระภาคทรงตรวจดูเห็นภิกษุสงฆ์เป็นผู้ที่นั่งอยู่แล้ว จึงรับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย บัดนี้ เราขอปวารณาขอทั้งหลาย เธอทั้งหลายจะไม่ติเตียนกรรมใดๆ ที่เป็นไปทางกายหรือทางวาจาของเราบ้าง หรือ ฯ

[๗๔๕] เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสอย่างนี้แล้ว ท่านพระสารีบุตรลุกขึ้นจากอาสนะ ทำผ้าห่มเฉียงบ่าข้างหนึ่งแล้ว ประนมอัญชลีเฉพาะพระผู้มีพระภาคแล้ว ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์ทั้งหลายติเตียนกรรมใดๆ อันเป็นไปทางพระกายหรือทางพระวาจาของพระผู้มีพระภาคไม่ได้เลย ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ เพราะว่า พระผู้มีพระภาคทรงยังทางที่ยังไม่เกิดให้เกิดขึ้น ทรงยังทางที่ยังไม่เกิดมิให้เกิดมิ ทรงบอกทางที่ยังไม่มีผู้บอก เป็นผู้ทรงรู้ทาง ทรงรู้แจ้งทาง ทรงจลลาคในทาง ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ สาวกทั้งหลายในบัดนี้เป็นผู้เดินตามทาง บัดนี้แลขอปวารณาพระผู้มีพระภาค พระผู้มีพระภาคจะไม่ทรงติเตียนกรรมใดๆ อันเป็นไปทางกายหรือทางวาจาของข้าพระองค์บ้างหรือ ฯ

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า สารีบุตร เราติเตียนกรรมใดๆ อันเป็นไปทาง
กายหรือทางวาจาของเธอไม่ได้เลย สารีบุตร เธอเป็นบัณฑิต สารีบุตร เธอเป็น
ผู้มีปัญญามาก เป็นผู้มีปัญญาแน่นหนา สารีบุตร เธอเป็นผู้มีปัญญาชวนให้ร่าเริง
เป็นผู้มีปัญญาว่องไว เป็นผู้มีปัญญาหลักแหลม เป็นผู้มีปัญญาสายกิสได้
สารีบุตร โอราสพระองค์ใหญ่ของพระเจ้าจักรพรรดิ ย่อมยังจักรอันพระราชบิดา
ให้เป็นไปแล้ว ให้เป็นไปตามได้โดยชอบ ฉันทิ สารีบุตร เธอก็ฉันทันเหมือนกัน
ย่อมยังธรรมจักรอันยอดเยี่ยม อันเราให้เป็นไปแล้วให้เป็นไปตามได้โดยชอบ
แท้จริง ฯ

ท่านพระสารีบุตรจึงกราบทูลอีกว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ หากว่าพระผู้มี-
*พระภาค ไม่ทรงติเตียนกรรมใดๆ อันเป็นไปทางกาย หรือทางวาจาของข้าพระองค์
ไซ้ ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ก็พระผู้มีพระภาคจะไม่ทรงติเตียนกรรมใดๆ อัน
เป็นไปทางกายหรือทางวาจาของภิกษุ ๕๐๐ รูปเหล่านี้บ้างหรือ ฯ

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า สารีบุตร เราไม่ติเตียนกรรมใดๆ อันเป็นไป
ทางกายหรือทางวาจา ของภิกษุ ๕๐๐ รูปแม้เหล่านี้ สารีบุตร เพราะบรรดาภิกษุ
๕๐๐ รูปเหล่านี้ ภิกษุ ๖๐ รูป เป็นผู้ได้วิชา ๓ อีก ๖๐ รูป เป็นผู้ได้อภิญญา ๖
อีก ๖๐ รูป เป็นผู้ได้อุภโตภาควิมุตติ ส่วนที่ยังเหลือเป็นผู้ได้ปัญญาวิมุตติ ฯ

ครั้งนั้นแล ท่านพระวังคิสะลุกขึ้นจากอาสนะ ทำผ้าห่มเฉียงบ่าข้างหนึ่ง
แล้ว ประนมอัญชลีเฉพาะพระผู้มีพระภาคแล้ว ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า
ข้าแต่พระผู้มีพระภาค เนื้อความนี้ย่อมแจ่มแจ้งกะข้าพระองค์ ข้าแต่พระสุคต
เนื้อความนี้ย่อมแจ่มแจ้งกะข้าพระองค์ ฯ

พระผู้มีพระภาคได้ตรัสว่า เนื้อความนั้นแจ่มแจ้งกะเธอเถิด วังคิสะ ฯ
[๗๔๖] ครั้งนั้นแล ท่านพระวังคิสะ ได้สรรเสริญพระผู้มีพระภาคในที่
เฉพาะพระพักตร์ด้วยคาถาทั้งหลายอันสมควรว่า

วันนี้เป็นวันอุโบสถที่ ๑๕ ภิกษุ ๕๐๐ รูป มาประชุมกันแล้ว
เพื่อความบริสุทธิ์ ล้วนเป็นผู้ตัดกิเลส เครื่องประกอบและ
เครื่องผูกได้แล้ว เป็นผู้ไม่มีความคับแค้น เป็นผู้มีภพใหม่สิ้น
แล้ว เป็นผู้แสวงหาคุณอันประเสริฐ พระเจ้าจักรพรรดิห้อม-
*ล้อมด้วยอำมาตย์เสด็จเลียบพระมหาอาณาจักรนี้ ซึ่งมีสมุทร
สาครเป็นขอบเขตโดยรอบ ฉันทิ สวาททั้งหลายผู้บรรลु
ไตรวิชา ผู้ละมฤตยราชเสียได้ ย่อมนั่งห้อมล้อมพระผู้มี
พระภาค ผู้ชนะสงครามแล้ว เป็นผู้นำพวกอันหาผู้นำอื่น
ยิ่งกว่าไม่มี ฉันทัน พระสวาททั้งหมดเป็นบุตรของพระผู้มี
พระภาค ผู้ชั่วช้าไม่มีในสมาคมนี้ ข้าพระองค์ขอถวายบังคม
พระผู้มีพระภาค ผู้หักลูกศร คือค้นหาเสียได้ ผู้เป็นเผ่า-

*พันธุ์ พระอาทิตย์ ดังนี้ ๑

ปโรสหัสสสูตรที่ ๘

[๗๔๗] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระวิหารเชตวัน อารามของท่านอนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตพระนครสาวัตถี กับภิกษุสงฆ์หมู่ใหญ่ ๑,๒๕๐ รูป ๑

ก็โดยสมัยนั้นแล พระผู้มีพระภาคทรงชี้แจงให้ภิกษุทั้งหลายเห็นแจ้ง ให้สมาทาน อจหาญ รำเริง ด้วยธรรมิกถาอันประกอบด้วยนิพพาน ๑

ฝ่ายภิกษุเหล่านั้น ได้ทำกรรมนั้นให้สำเร็จประโยชน์ ใส่ใจกำหนดด้วยจิตทั้งปวง เจียโศตลงฟังธรรม ๑

[๗๔๘] ครั้งนั้นแล ท่านพระวังคีสะมีความคิดดังนี้ว่า พระผู้มีพระภาคนี้ ทรงแนะนำ ทรงชักชวนภิกษุทั้งหลายให้อจหาญ ให้รำเริง ด้วยธรรมิกถาอันประกอบด้วยนิพพาน ฝ่ายภิกษุเหล่านั้น ก็ทำกรรมนั้นให้สำเร็จประโยชน์ ใส่ใจกำหนดด้วยจิตทั้งปวง เจียโศตลงฟังธรรมนั้น อย่างกระนั้นเลย เราควรจะสรรเสริญพระผู้มีพระภาคในที่เฉพาะพระพักตร์ ด้วยคาถาทั้งหลายอันสมควรเถิด ๑

ครั้งนั้นแล ท่านพระวังคีสะลุกขึ้นจากอาสนะ ทำผ้าห่มเฉียงบ่าข้างหนึ่ง แล้ว ประนมอัญชลีเฉพาะพระผู้มีพระภาคแล้ว ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า ข้าแต่พระผู้มีพระภาค เนื้อความนี้ย่อมแจ่มแจ้งกะข้าพระองค์ ข้าแต่พระสุคต เนื้อความนี้ย่อมแจ่มแจ้งกะข้าพระองค์ ๑

พระผู้มีพระภาคได้ตรัสว่า เนื้อความนั้นจงแจ่มแจ้งกะเธอเถิด วังคีสะ ๑

[๗๔๙] ครั้งนั้นแล ท่านพระวังคีสะได้กราบทูลสรรเสริญพระผู้มีพระภาค ในที่เฉพาะพระพักตร์ ด้วยคาถาทั้งหลายอันสมควรว่า

ภิกษุมากกว่าพัน ย่อมนั่งห้อมล้อมพระสุคตผู้ทรงแสดงธรรม
อันปราศจากฐลือคือพระนิพพาน ธรรมอันหาภัยแต่ไหนมิได้
ภิกษุทั้งหลายย่อมฟังธรรมอันปราศจากมลทิน ซึ่งพระสัมมา-
สัมพุทธเจ้าทรงแสดงแล้ว พระสัมพุทธเจ้าผู้อันหมู่ภิกษุ
ห้อมล้อมแล้ว ย่อมงามจริงหนอ ข้าแต่พระผู้มีพระภาค
พระองค์เป็นผู้ทรงนามว่าพญาช้างอันประเสริฐ เป็นพระฤาษี
ที่ ๗ แห่งพระฤาษีทั้งหลาย เป็นผู้จุจมาเหมยยังฝนให้ตกใน
พระสาวก ข้าแต่พระองค์ผู้ทรงแก้ตัวกล้าใหญ่ วังคีสะสาวก
ของพระองค์ ออกจากที่พักกลางวันด้วยความใคร่เพื่อเฝ้าพระ-

*สาสดา ขอลวายบังคมพระบาท ดังนี้ ๑

พระผู้มีพระภาคตรัสถามว่า วังคีสะ คาถาเหล่านี้เชตริกตรองไว้ก่อน หรือๆ ว่าแจ่มแจ้งกะเธอโดยฉับพลัน ๑

ท่านพระวังคีสะกราบทูลว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ คาถาเหล่านี้

ข้าพระองค์มิได้ตรีกตรองไว้ก่อนเลย แต่ยอมแถมแจ้งกะข้าพระองค์โดยทันทีเทียว
แล ฯ

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า วังคิสะ กาถาทั้งหลายที่เธอไม่ได้ตรีกตรองไว้
ในกาลก่อน จงแถมแจ้งกะเธอยิ่งกว่าประมาณเถิด ฯ

[๗๕๐] ท่านพระวังคิสะ ทูลรับพระดำรัสของพระผู้มีพระภาคว่า ได้
พระเจ้าข้า แล้วได้ทูลสรรเสริญพระผู้มีพระภาคด้วยกาถาทั้งหลายซึ่งตนไม่ได้
ตรีกตรองไว้ในกาลก่อน โดยยิ่งกว่าประมาณว่า

พระสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์ใด ทรงครอบงำหนทางผิด้ตั้ง
ร้อยของมารเสียได้ ทรงทำลายกิเลสเครื่องตรึงใจเพียงดังตะปู
ทั้งหลายเสียได้เสด็จเที่ยวไป ท่านทั้งหลายจงดูพระสัมมา
สัมพุทธเจ้าพระองค์นั้น ผู้ทรงทำการแก้เครื่องผูกเสียได้ ผู้-
อันกิเลสอาศัยไม่ได้แล้ว ผู้ทรงจำแนกธรรมเป็นส่วนๆ
พระสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์ใดได้ทรงบอกทางมีอย่างต่างๆ
เพื่อเป็นเครื่องข้ามโอฆะ เมื่อหนทางนั้น ซึ่งเป็นทางไม่ตาย
อันพระสัมมาสัมพุทธเจ้านั้นตรัสบอกแล้ว พระสาวกทั้งหลาย
เป็นผู้เห็นธรรมไม่ง่อนแง่น ดั่งมั่นแล้ว พระสัมมาสัมพุทธเจ้า
พระองค์ใด ทรงทำความรุ่งเรืองแห่งตลอดซึ่งธรรมแล้ว ได้
ทรงเห็นธรรมเป็นที่ก้าวล่วงทิฐิทั้งปวง พระสัมมาสัมพุทธเจ้า
พระองค์นั้น ครั้นทรงทราบแล้วและทรงกระทำให้แจ้ง
(ธรรมนั้น) แล้ว ได้ทรงแสดงฐานะทั้ง ๑๐ อันเลิศ ความ
ประมาทอะไร ในธรรมอันพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงแสดง
แล้วด้วยดีอย่างนี้ จักมีแก่ผู้รู้ทั้งหลาย เพราะฉะนั้นแล
บุคคลพึงเป็นผู้ไม่ประมาท น้อมใจศึกษาในพระศาสนาของ
พระผู้มีพระภาคพระองค์นั้นทุกเมื่อ ดังนี้ ฯ

โกณฑัญญสูตรที่ ๘

[๗๕๑] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระวิหารเวฬุวัน อัน
เป็นที่พระราชทานเหยื่อแก่กระแต เขตพระนครราชคฤห์ ฯ

ครั้งนั้นแล ท่านพระอัญญาโกณฑัญญะได้เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่
ประทับต่อกาลนานนักทีเดียว ครั้นแล้วได้หมอบลงแทบพระบาททั้งสองของ
พระผู้มีพระภาคด้วยเศียรเกล้า จูบพระบาททั้งสองของพระผู้มีพระภาคด้วยปาก
นวดพื้นด้วยมือทั้งสอง และประกาศชื่อว่า ข้าแต่พระผู้มีพระภาค ข้าพระองค์
ชื่อว่า โกณฑัญญะ ข้าแต่พระสุคต ข้าพระองค์ชื่อว่าโกณฑัญญะ ดังนี้ ฯ

[๗๕๒] ครั้งนั้นแล ท่านพระวังคิสะมีความคิดดังนี้ว่า ท่านพระอัญญา
โกณฑัญญะนี้ นานนักทีเดียวจึงได้เข้าเฝ้าพระผู้มีพระภาค ครั้นเข้าเฝ้าแล้ว ได้

หมอบลงแทบพระบาททั้งสองของพระผู้มีพระภาคด้วยเศียรเกล้า จวบพระบาททั้ง-
*สองของพระผู้มีพระภาคด้วยปาก นวดพื้นด้วยมือทั้งสอง และประกาศชื่อว่า
ข้าแต่พระผู้มีพระภาค ข้าพระองค์ชื่อว่า โกณฑัญญะ ข้าแต่พระสุคต ข้าพระองค์
ชื่อว่า โกณฑัญญะ อย่างกระนั้นเลย เราพึงชมเชยท่านพระอัญญาโกณฑัญญะ
ในที่เฉพาะพระพักตร์ของพระผู้มีพระภาคด้วยคาถาทั้งหลายตามสมควรเถิด ฯ

ครั้งนั้นแล ท่านพระวังคีสะลุกขึ้นจากอาสนะแล้ว ประนมอัญชลีไปทาง
ที่พระผู้มีพระภาคประทับแล้ว ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า ข้าแต่พระผู้มี-
*พระภาค เนื้อความนี้ย่อมแจ่มแจ้งกะข้าพระองค์ ข้าแต่พระสุคต เนื้อความนี้
ย่อมแจ่มแจ้งกะข้าพระองค์ ฯ

พระผู้มีพระภาคได้ตรัสว่า เนื้อความนั้นจงแจ่มแจ้งกะเธอเถิด วังคีสะ
ดังนี้ ฯ

[๗๕๓] ครั้งนั้นแล ท่านพระวังคีสะ ได้ชมเชยท่านพระอัญญาโกณฑัญญะ
เฉพาะพระพักตร์พระผู้มีพระภาคด้วยคาถาทั้งหลายอันสมควรว่า

พระโกณฑัญญะเถระนี้ เป็นผู้ตรัสรู้ตามพระพุทธรองค์ เป็นผู้
มีความเพียรเครื่องก้าวหน้าอย่างแรงกล้า เป็นผู้ได้ธรรมเครื่อง
อยู่เป็นสุขทั้งหลายอันเกิดแต่วิเวกเนื่องนิคัย คุณอันใดอัน
พระสาวกผู้ทำตามคำสอนของพระศาสดาพึงบรรลุ คุณอันนั้น
ทุกอย่างอันพระโกณฑัญญะเถระนั้น เป็นผู้ไม่ประมาทศึกษา
อยู่บรรลุแล้วโดยลำดับ พระโกณฑัญญะเถระเป็นผู้มีอานุภาพ
มาก เป็นผู้ได้วิชา ๓ เป็นผู้ฉลาดในเจโตปริยญาณ เป็น
ทายาทของพระพุทธรองค์ ให้อยู่ซึ่งพระบาททั้งสองของ
พระศาสดา ดังนี้ ฯ

โมคคัลลานสูตรที่ ๑๐

[๗๕๔] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับ ณ กาลสิลา ข้างภูเขาสิสิลิต
เขตพระนครราชคฤห์ พร้อมด้วยภิกษุสงฆ์หมู่ใหญ่ประมาณ ๕๐๐ รูป ล้วนเป็น
พระอรหันต์ทั้งหมด ฯ

ได้ยินว่า ท่านพระมหาโมคคัลลานะตามพิจารณาจิตอันหลุดพ้นพิเศษ
(จากกิเลส) อันหาอุปธิมิได้ ของภิกษุเหล่านั้นด้วยจิตอยู่ ฯ

[๗๕๕] ครั้งนั้นแล ท่านพระวังคีสะมีความคิดดังนี้ว่า พระผู้มีพระภาค
นี้แลประทับที่กาลสิลา ข้างภูเขาสิสิลิต เขตกรุงราชคฤห์ พร้อมด้วยภิกษุสงฆ์
หมู่ใหญ่ ประมาณ ๕๐๐ รูป ล้วนเป็นพระอรหันต์ทั้งหมด ท่านพระมหา-
*โมคคัลลานะก็ตามพิจารณาจิตอันหลุดพ้นพิเศษ (จากกิเลส) อันหาอุปธิมิได้
ของภิกษุเหล่านั้นด้วยจิตอยู่ อย่างกระนั้นเลย เราพึงชมเชยท่านพระมหาโมคคัลลานะ
เฉพาะพระพักตร์ของพระผู้มีพระภาคด้วยคาถาทั้งหลายอันสมควรเถิด ฯ

ครั้งนั้นแล ท่านพระวังคีสะลุกขึ้นจากอาสนะ ทำผ้าห่มเฉียงบ่าข้างหนึ่ง
ประนมอัญชลีไปทางที่พระผู้มีพระภาคประทับแล้ว ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาค
ดังนี้ว่า ข้าแต่พระผู้มีพระภาค เนื้อความนี้ย่อมแจ่มแจ้งกะข้าพระองค์ ข้าแต่-
*พระสุคต เนื้อความนี้ย่อมแจ่มแจ้งกะข้าพระองค์ ฯ

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า เนื้อความนั้นจงแจ่มแจ้งกะเธอเถิด วังคีสะ ฯ

[๑๕๖] ครั้งนั้นแล ท่านพระวังคีสะ ได้ชมเชยท่านพระมหาโมคคัลลานะ
เฉพาะพระพักตร์พระผู้มีพระภาคด้วยคาถาทิ้งหลายอันสมควรว่า

พระสาวกทั้งหลายผู้สำเร็จไตรวิชา ผู้ละมฤตยูเสียได้ ย่อม
นั่งห้อมล้อมพระมุณี ผู้ถึงฝั่งแห่งทุกข์ ซึ่งประทับนั่งอยู่ที่ข้าง
แห่งภูเขา พระมหาโมคคัลลานะผู้มีฤทธิ์มาก ย่อมสอดส่อง
พระสาวกเหล่านั้นด้วยจิต ตามพิจารณาจิตอันหลุดพ้นพิเศษ
แล้ว อันหาอุปธิมิได้ของพระสาวกเหล่านั้นอยู่ พระสาวก
ทั้งหลายย่อมนั่งห้อมล้อมพระโคตม ผู้เป็นมุณี ซึ่งสมบูรณ์
ด้วยพระคุณทั้งปวงอย่างนี้ ผู้ถึงฝั่งแห่งทุกข์ ผู้ประกอบด้วย
พระคุณเป็นอเนกประการ ดังนี้ ฯ

กัถกฺกาสูตรที่ ๑๑

[๑๕๗] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาค ประทับอยู่ที่ริมฝั่งสระบัวชื่อว่า
กัถฺกฺรา เขตนครจัมปา พร้อมด้วยภิกษุสงฆ์หมู่ใหญ่ ประมาณ ๕๐๐ รูป อุบาสก
ประมาณ ๑๐๐ คน และเทวดาหลายพันองค์ ฯ

นัยว่า พระผู้มีพระภาครุ่งเรื่องล้างภิกษุ อุบาสกและเทวดาเหล่านั้น ด้วย
พระวรรณะและด้วยพระยศ ฯ

[๑๕๘] ครั้งนั้นแล ท่านพระวังคีสะ มีความคิดดังนี้ว่า พระผู้มีพระภาค
นี้แล ประทับอยู่ที่ริมฝั่งสระบัวชื่อว่ากัถฺกฺรา เขตนครจัมปา พร้อมด้วยภิกษุสงฆ์
หมู่ใหญ่ ประมาณ ๕๐๐ รูป อุบาสกประมาณ ๑๐๐ คน และเทวดาหลายพันองค์
นัยว่า พระผู้มีพระภาครุ่งเรื่องล้างภิกษุ อุบาสกและเทวดาเหล่านั้น ด้วยพระ-
*วรรณะและด้วยพระยศ อย่างกระนั้นเลย เราพึงชมเชยพระผู้มีพระภาค ณ ที่เฉพาะ
พระพักตร์ ด้วยคาถาอันสมควรเถิด ฯ

ครั้งนั้นแล ท่านพระวังคีสะ ลุกขึ้นจากอาสนะ ทำผ้าห่มเฉียงบ่า
ข้างหนึ่ง ประนมอัญชลีไปทางที่พระผู้มีพระภาคประทับอยู่แล้ว ได้กราบทูลพระผู้มี-
*พระภาคว่า ข้าแต่พระผู้มีพระภาค เนื้อความนี้ย่อมแจ่มแจ้งกะข้าพระองค์ ข้าแต่
พระสุคต เนื้อความนี้ย่อมแจ่มแจ้งกะข้าพระองค์ ฯ

พระผู้มีพระภาคได้ตรัสว่า เนื้อความนั้นจงแจ่มแจ้งกะเธอเถิด วังคีสะ ฯ

[๑๕๙] ครั้งนั้นแล ท่านพระวังคีสะ ได้ชมเชยพระผู้มีพระภาค ณ ที่
เฉพาะพระพักตร์ ด้วยคาถาอันสมควรว่า

พระจันทร์พระอาทิตย์ซึ่งปราศจากมลทิน ย่อมแจ่มกระจ่าง
ในท้องฟ้า ซึ่งปราศจากเมฆฝน ฉะนั้น ข้าแต่พระองค์ผู้มี
พระรัศมีชานออกแต่พระสรีรกาย ผู้เป็นมหามุนี พระองค์
ย่อมรู้เรื่องล่วงสรรพสัตว์โลก ด้วยพระยศ ฉะนั้น ดังนี้ ฯ

วังคีสสูตรที่ ๑๒

[๗๖๐] สมัยหนึ่ง ท่านพระวังคีสะ อยู่ที่พระวิหารเชตวัน อารามของ
ท่านอนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตพระนครสาวัตถี ฯ

ก็สมัยนั้นแล ท่านพระวังคีสะ เป็นผู้บรรลุพระอรหัตแล้วไม่นาน เสวย
วิมุตติสุขอยู่ ได้ภายิตคาถาเหล่านี้ ในเวลานั้นว่า

ในกาลก่อน เราเป็นผู้มัวเมาด้วยความเป็นกวี ได้เที่ยวไป
แล้ว สู่บ้านจากบ้าน สู่เมืองจากเมือง ครั้นเราได้เห็น
พระสัมพุทธเจ้า ศรัทธาจึงบังเกิดขึ้นแก่เรา พระสัมพุทธเจ้า
นั้นได้ทรงแสดงธรรมคือขันธ อยคนะ ธาตุแก่เรา เราได้ฟัง
ธรรมของพระองค์แล้ว ก็บรรพชาเป็นอุปัชฌาย์ได้ พระมุนี
ได้ตรัสรู้พระโพธิญาณ เพื่อประโยชน์แก่ประมุขชนเป็นอัน
มากแก่ภิกษุและภิกษุณีทั้งหลาย ผู้ได้ถึง ได้เห็นนิยามธรรม
การมาของเราในสำนักของพระพุทธรูปของเรา เป็นการมาดี
จริงหนอ วิชชา ๓ อันเราได้บรรลุแล้วโดยลำดับ พระศาสนา
ของพระพุทธรูปที่เราได้ทำแล้ว เราย่อมรู้ขันธสันดานอันเรา
เคยอยู่ในกาลก่อน ทิพจักขุญาณเราทำให้หมดจดแล้ว เรา
เป็นผู้สำเร็จไตรวิชชา บรรลุอิทธิวิธี ฉลาดในเจโตปริยญาณ
ดังนี้ ฯ

จบวังคีสสังยุต

รวมพระสูตรแห่งวังคีสสังยุตมี ๑๒ สูตร คือ

นิกขันตสูตรที่ ๑ อรติสูตรที่ ๒ เปสลาติมัญญนาสูตรที่ ๓ อาเนนทสูตร
ที่ ๔ สุภยิตสูตรที่ ๕ สาริปุตตสูตรที่ ๖ ปวารณาสูตรที่ ๗ ปโรสหัสสสูตร
ที่ ๘ โภณทัมมสูตรที่ ๙ โมคคัลลานสูตรที่ ๑๐ คัคคราสูตรที่ ๑๑ กับวังคีสสูตร
ครบ ๑๒ ฯ

วนสังยุต

วิเวกสูตรที่ ๑

[๗๖๑] ข้าพเจ้าได้สดับมาแล้วอย่างนี้-

สมัยหนึ่ง ภิกษุรูปหนึ่ง พำนักอยู่ในแนวป่าแห่งหนึ่ง ในแคว้นโกศล

สมัยนั้นแล ภิกษุรูปนั้น พักผ่อนกลางวัน ตรีกอภุสวัตกลามกกิจอาศัยเรือน ฯ

[๗๖๒] ครั้งนั้น เทวดาที่สิงอยู่ในป่านั้น มีความเอ็นดูใคร่ประโยชน์ แก่ภิกษุนั้น หวังจะให้เธอสดใจ จึงเข้าไปหาแล้วกล่าวกะเธอด้วยคำถาว่า

ท่านใคร่วิเวก จึงเข้าป่า ส่วนใจของท่านแส่ชานไปภายนอก
ท่านเป็นคน จงกำจัดความพอใจในคนเสีย แต่นั้น ท่าน
จักเป็นผู้มีความสุข ปราศจากความกำหนัด ท่านมีสติ ละ
ความไม่ยินดีเสียได้ เราเตือนให้ท่านระลึกถึงธรรมของ
สัตว์บุรุษ ชุติคือกิเลสประดุจบาตรที่ข้ามได้ยาก ได้แก่ความ
กำหนัดในการมอหยาได้ครอบงำท่านเลย นกที่เป็นฝูงนุ่น ย่อม
สลัดธุลีที่แปดเปื้อนให้ตกไป ฉนโค ภิกษุผู้มีเพียร มีสติ
ย่อมสลัดธุลีคือกิเลสที่แปดเปื้อนให้ตกไป ฉนนัน ดังนี้
ลำดับนั้น ภิกษุนั้นเป็นผู้อันเทวดานั้นเตือนให้สังเวช ถึงซึ่งความสดใจ
แล้วแล ฯ

อุปัฏฐานสูตรที่ ๒

[๗๖๓] สมัยหนึ่ง ภิกษุรูปหนึ่ง พำนักอยู่ในแนวป่าแห่งหนึ่งในแคว้น
โกศล สมัยนั้นแล ภิกษุรูปนั้น ไปนอนหลับในที่พักกลางวัน ฯ

[๗๖๔] ครั้งนั้น เทวดาที่สิงอยู่ในป่านั้น มีความเอ็นดูใคร่ประโยชน์
แก่ภิกษุรูปนั้น หวังจะให้เธอสดใจจึงเข้าไปหาแล้วได้กล่าวกะเธอด้วยคำถาว่า

ท่านจงลุกขึ้นเถิดภิกษุ ท่านจะต้องการอะไรด้วยความหลับ
ท่านผู้ร่ำร้อนด้วยกิเลส อันลูกศรคือตัณหาเสียบแทง คั่นรณ
อยู่ จะมัวหลับมีประโยชน์อะไร ท่านออกจากเรือนบวชด้วย
ความเป็นผู้ไม่มีเรือนด้วยศรัทธาใด ท่านจงเพิ่มพูนศรัทธานั้น
เถิด อย่าไปสู่อำนาจของความหลับเลย ฯ

[๗๖๕] คนเขลาหมกมุ่นอยู่ในกามารมณ์เหล่าใด กามารมณ์
เหล่านั้น ไม่เที่ยง ไม่ยั่งยืน ความหลับจะแผดเผาบรรพชิต
ผู้พ้นแล้ว ผู้ไม่เกี่ยวข้องในกามารมณ์ซึ่งยังสัตว์ให้ติดอยู่ได้
อย่างไร เพราะกำจัดฉันทราคะเสียได้ และเพราะก้าวล่วง
อวิชชาเสียได้ ฉญาณนั้นเป็นของบริสุทธิ์อย่างยิ่ง โฉนความ
หลับจะแผดเผาบรรพชิตได้ ความหลับจะแผดเผาบรรพชิต
ผู้ไม่มีโสภ ไม่มีความแค้นใจ เพราะทำลายอวิชชาเสียด้วย
วิชา และเพราะอาสวะสิ้นไปหมดแล้วอย่างไรได้ ความ
หลับจะแผดเผาบรรพชิตผู้ปรารภความเพียร ผู้มีตนอันส่งไป
แล้ว ผู้บากบั่นมั่นเป็นนิตย์ ผู้จำนงพระนิพพานอยู่อย่าง
ไรได้ ฯ

กัศสปโคตตสูตรที่ ๓

[๗๖๖] สมัยหนึ่ง ท่านพระกัศสปโคตร พำนักอยู่ในแนวป่าแห่งหนึ่งในแคว้นโกศล สมัยนั้นแล ท่านอยู่ในที่พักกลางวัน กล่าวสอนนายพรานเนื้อคนหนึ่ง ฯ

[๗๖๗] ครั้งนั้น เทวดาผู้สิงอยู่ในป่านั้น มีความเอ็นดูใคร่ประโยชน์ แก่ท่านพระกัศสปโคตร หวังจะให้ท่านสลดใจจึงเข้าไปหา แล้วได้กล่าวกะท่าน ด้วยคำว่า

ภิกษุผู้กล่าวสอนนายพรานเนื้อซึ่งเที่ยวไปตามชอกเขาผู้ทรม
ปัญญา ไม่รู้เท่าถึงการณ์ ในกาลอันไม่ควร ย่อมปรากฏ
แก่เราประดุจคนเขลา เขาเป็นคนพาล ถึงพึงธรรมอยู่ก็ไม่
เข้าใจเนื้อความ แสงประทีปโพลงอยู่ก็ไม่เห็น เมื่อท่านกล่าว
ธรรมอยู่ ย่อมไม่รู้เนื้อความ ข้าแต่ท่านกัศสป ถึงแม้ท่าน
จักทรงประทีปอันโพลงตั้ง ๑๐ ดวง เขาก็จักไม่เห็นรูป เพราะ
จักขุ (คือญาณ) ของเขาไม่มี ฯ

ลำดับนั้น ท่านกัศสปโคตร ผู้อันเทวดานั้นให้สังเวช ถึงซึ่งความสลด
ใจแล้ว ฯ

สัมพหุสูตรที่ ๔

[๗๖๘] สมัยหนึ่ง ภิกษุมาร่วมกัน พำนักอยู่ในแนวป่าแห่งหนึ่งใน
แคว้นโกศล ครั้งนั้นแล ภิกษุเหล่านั้นอยู่จำพรรษาถ้วนไตรมาสแล้วหลีกไปสู่
จาริก ฯ

[๗๖๙] ครั้งนั้น เทวดาผู้สิงอยู่ในแนวป่านั้น เมื่อไม่เห็นภิกษุเหล่านั้น
ก็คร่ำครวญถึง ได้กล่าวคำนี้ในเวลานั้นว่า

ความสนิทสนมย่อมปรากฏประดุจความไม่ยินดีเพราะเห็น
ภิกษุเป็นอันมากในอาสนะอันสงัด ท่านเหล่านั้น เป็นพหุสูตร
มีถ้อยคำไพเราะ ท่านเป็นสาวกของพระโคตม ไปที่ไหนกัน
เสียแล้ว ฯ

[๗๗๐] เมื่อเทวดานั้นกล่าวอย่างนี้แล้ว เทวดาอีกองค์หนึ่งได้กล่าวกะ
เทวดานั้นด้วยคำว่า

ภิกษุทั้งหลายเป็นผู้ไม่อาลัยที่อยู่ เที่ยวไปเป็นหมู่ประจวบจน
ไปสู่แคว้นมคธและโกศล บางพวกก็บ้ายหน้าไปสู่แคว้นวัชชี ฯ

อนันทสูตรที่ ๕

[๗๗๑] สมัยหนึ่ง ท่านพระอนันท พำนักอยู่ในแนวป่าแห่งหนึ่งใน
แคว้นโกศล สมัยนั้นแล ท่านพระอนันท เป็นผู้มักไปด้วยการรับแขกฝ่าย
คฤหัสถ์เกินเวลาอยู่ ฯ

[๗๗๒] ครั้งนั้นแล เทวดาผู้สิงอยู่ในแนวป่านั้น มีความเอ็นดู ใคร่
ประโยชน์แก่ท่านพระอานนท์ ใคร่จะให้ท่านสังเวชจึงเข้าไปหาถึงที่อยู่ ครั้นแล้ว
ได้กล่าวกะท่านด้วยคาถาว่า

ท่านเข้าไปสู่ที่รกคือโคนต้นไม้แล้ว จงใส่ใจถึงพระนิพพาน
โคตมะ ท่านจงเพ่งฌาน อย่าประมาท ถ้อยคำที่สนทนา
ของท่านจักทำอะไรได้ ฯ
ลำดับนั้น ท่านพระอานนท์ เป็นผู้อันเทวดานั้นให้สังเวช
ถึงซึ่งความสลัดใจแล้วแล ฯ

อนุรุธสูตรที่ ๖

[๗๗๓] สมัยหนึ่ง ท่านพระอนุรุธพำนักอยู่ในแนวป่าแห่งหนึ่งใน
แคว้นโกศล ฯ

[๗๗๔] ครั้งนั้นแล เทวดาชั้นดาวดึงส์องค์หนึ่งชื่อชาลินีเป็นภรรยาเก่า
ของท่านพระอนุรุธ เข้าไปหาท่านถึงที่อยู่ ครั้นแล้วได้กล่าวกะท่านด้วยคาถาว่า

ท่านจงตั้งจิตของท่านไว้ในหมู่ทวยเทพชั้นดาวดึงส์ ซึ่งพร้ง
พร้อมด้วยอารมณอันน่าใคร่ทั้งปวง ที่ท่านเคยอยู่ในกาลก่อน
ท่านจะเป็นผู้อันหมู่เทวดาแวดล้อมเป็นบริวาร ย่อมงดงาม ฯ

[๗๗๕] อ. เหล่านางเทพกัลยาผู้มีคติอันตราม ดำรงมั่นอยู่ใน
กายของตน สัตว์ทั้งหลายเหล่านั้น แม้เป็นผู้มีคติอันตราม
ก็ถูกนางเทพกัลยาปรารภนา ฯ

[๗๗๖] ท. เหล่าสัตว์ผู้ไม่ได้เห็นที่อยู่อันเป็นที่น่าเพลิดเพลิน
ของนรเทพชั้นไตรทศ ผู้มียศ ก็ชื่อว่าไม่รู้จักความสุข ฯ

[๗๗๗] อ. ดูกรเทวดาผู้เขลา ท่านไม่รู้แจ้งตามคำของพระ-
อรหันต์ว่า

สังขารทั้งปวงไม่เที่ยง มีอันเกิดขึ้นและเสื่อมไปเป็น
ธรรมดา บังเกิดขึ้นแล้วย่อมเสื่อมไป การเข้าไปประจบสังขาร
เหล่านั้นเสียได้เป็นสุข บัดนี้ การอยู่ครอบครองของเราไม่มี
อีกต่อไป ตัณหาประจุคงว่าขายในหมู่เทพของเราก็ไม่มี
สงสารคือชาติสิ้นไปแล้ว บัดนี้ภพใหม่ ไม่มีอีกต่อไป ฯ

นาคทัตตสูตรที่ ๗

[๗๗๘] สมัยหนึ่ง ท่านพระนาคทัตตะ พำนักอยู่ในแนวป่าแห่งหนึ่งใน
แคว้นโกศล สมัยนั้นแล ท่านพระนาคทัตตะเข้าไปสู่บ้านแต่เจ้าครูและกลับมา
หลังเที่ยง ฯ

[๗๗๙] ครั้งนั้นแล เทวดาผู้สิงอยู่ในแนวป่านั้น มีความเอ็นดู ใคร่
ประโยชน์แก่ท่านพระนาคทัตตะ ใคร่จะให้ท่านสังเวช จึงเข้าไปหาถึงที่อยู่ ครั้น

แล้วได้กล่าวกะท่านด้วยคาถาว่า

ท่านนาคหัตตะ ท่านเข้าไปแล้วในกาลและกลับมาในกลางวัน
(ท่าน) มีปรกติเที่ยวไปกินเวลา คลุกคลีกับภุหุสัถ์ พลอย
ร่วมสุขร่วมทุกข์กับเขา เรื่อยอมกลัวพระนาคหัตตะ ผู้คนอง
สิ้นดี และพัวพันในสกุลทั้งหลาย ท่านอย่าไปสู่อำนาจของ
มัจจุราชผู้มีกำลัง ผู้กระทำซึ่งที่สุดเลย ฯ
ลำดับนั้น ท่านพระนาคหัตตะ เป็นผู้อันเทวดานั้นให้สังเวชถึงซึ่งความ
สลดใจแล้วแล ฯ

กุตมณีสสูตรที่ ๘

[๗๘๐] สมัยหนึ่ง ภิกษุรูปหนึ่ง พำนักอยู่ในราวป่าแห่งหนึ่งในแคว้น
โกศล สมัยนั้นแล ภิกษุนั้นไปอยู่คลุกคลีในสกุลแห่งหนึ่งกินเวลา ฯ
[๗๘๑] ครั้งนั้นแล เทวดาผู้สิงอยู่ในราวป่านั้น มีความเอ็นดูใคร่ประ-
*โยชน์แก่ภิกษุนั้น ใครจะให้เธอสังเวช จึงเนรมิตเพศแห่งหญิงแม่เรือนในตระกูล
นั้นเข้าไปหาถึงที่อยู่ ครั้นแล้วได้กล่าวกะภิกษุนั้นด้วยคาถาว่า
ชนทั้งหลาย ย่อมประชุมสนทนากันที่ฝั่งแม่น้ำในโรงที่พัก
ในสภา และในถนน ส่วนเราและท่านเป็นดังเรือ ฯ

[๗๘๒] แท้จริงเสียงที่เป็นข้าศึกมีมากอันท่านผู้มีตบะ พึงอดทน
ไม่พึงก่อเหินเพราะเหตุนี้ เพราะสัตว์หาได้เสerahมอดด้วย
เหตุนี้ไม่ แต่ผู้ใดมักสะดุ้งเพราะเสียงประคองเนื้อทรายในป่า
นักปราชญ์กล่าวผู้นั้นว่ามีจิตเบา วัตรของเขาย่อมไม่สมบูรณ์ ฯ

วัชชีปุตตสูตรที่ ๕

[๗๘๓] สมัยหนึ่ง ภิกษุวัชชีบุตรรูปหนึ่ง พำนักอยู่ในแนวป่าแห่งหนึ่ง
ใกล้เมืองเวสาลี สมัยนั้นแล วาระแห่งมรสพตลอดราตรีทั้งปวงย่อมมีในเมือง
เวสาลี ฯ

[๗๘๔] ครั้งนั้นแล ภิกษุนั้นได้ฟังเสียงกึกก้องแห่งดนตรี อันบุคคลดี
และบรรเลงแล้วในเมืองเวสาลี คร่ำครวญอยู่ ได้ภายิตถาคาถาในเวลานั้นว่า

เราเป็นคนๆ เดียวอยู่ในป่า ประคองท่อนไม้ที่เขาทิ้งแล้วในป่า
ฉะนั้น ใครจะเป็นผู้ลามกกว่าเราในราตรีเช่นนี้หนอ ฯ

[๗๘๕] ลำดับนั้น เทวดาผู้สิงอยู่ในแนวป่านั้น มีความเอ็นดู ใคร่
ประโยชน์แก่เธอ ใคร่จะยังเธอให้สลดจึงเข้าไปหาจนถึงที่อยู่ ครั้นแล้วได้กล่าว
กะเธอด้วยคาถาว่า

ท่านเป็นคนๆ เดียวเท่านั้นอยู่ในป่า ประคองท่อนไม้ที่เขาทิ้ง
แล้วในป่าฉะนั้น เทวดาและมนุษย์ทั้งหลายเป็นอันมากย่อม
รักท่าน ประคองสัตว์วันรกรักผู้ที่จะไปสวรรค์ ฉะนั้น ฯ

ลำดับนั้นแล ภิกษุนั้นเป็นผู้อันเทวดาให้สังเวชถึงซึ่งความ
สลดแล้วแล ฯ

สัทธามายสูตรที่ ๑๐

[๗๘๖] สมัยหนึ่ง ภิกษุรูปหนึ่ง พำนักอยู่ในป่าแห่งหนึ่งในแคว้นโกศล
สมัยนั้น ภิกษุนั้น นัยว่าเมื่อก่อนเป็นผู้มากไปด้วยการสาธยายเกินเวลาอยู่ สมัย
ต่อมา เธอเป็นผู้ขวนขวายน้อยเป็นผู้หนึ่ง ยังกาลให้ล่วงไป ฯ

[๗๘๗] ครั้งนั้นแล เทวดาผู้สิงอยู่ในแนวป่านั้น ไม่ได้ฟังธรรมของเธอ
จึงเข้าไปหาถึงที่อยู่ ครั้นแล้วได้กล่าวกะเธอด้วยคาถาว่า

ภิกษุ ท่านอยู่ร่วมกับภิกษุทั้งหลาย ย่อมไม่สาธยายบทแห่ง
พระธรรม เพราะเหตุไร บุคคลฟังธรรมแล้วย่อมได้ความ
เลื่อมใส ผู้กล่าวธรรมย่อมได้รับความสรรเสริญในทิวาราตรี
เทียว ฯ

[๗๘๘] ภิ. ความพอใจในบทแห่งพระธรรมได้มีแล้วในกาลก่อน
จนถึงกาลที่เราร่วมด้วยวิราคะและเพราะเราร่วมด้วยวิราคะ
แล้ว สัตบุรุษทั้งหลายรู้ทั่วถึง รูป เสียง กลิ่น รส และ
โณภูมิจะ อย่างใดอย่างหนึ่งแล้ว ได้กล่าวการเสียสละ
(อารมณ์นั้นๆ) เสีย ฯ

อโยนิโสมนสิการสูตรที่ ๑๑

[๗๘๙] สมัยหนึ่ง ภิกษุรูปหนึ่ง พำนักอยู่ในแนวป่าแห่งหนึ่งในแคว้น
โกศล สมัยนั้นแล เธอไปที่พักในกลางวัน ครีอกกุศลวิตกอันลามกคือกามวิตก
พยาบาทวิตก และวิหิงสาวิตก ฯ

[๗๙๐] ครั้งนั้นแล เทวดาผู้สิงอยู่ในแนวป่านั้น มีความเอ็นดู ใคร่
ประโยชน์ หวังจะให้ภิกษุนั้นสังเวช จึงเข้าไปหาถึงที่อยู่ ครั้นแล้วได้กล่าวกะภิกษุ
นั้นด้วยคาถาว่า

ท่านถูกวิตกกิน เพราะมนสิการไม่แยบคาย ท่านจงละ
มนสิการไม่แยบคายเสีย และจงใคร่ครวญโดยแยบคาย ท่าน
ปรารถนาพระศาสนาพระธรรม พระสงฆ์ และศีลของตนแล้ว
จะบรรลุความปราโมทย์ ปิติและสุขโดยไม่ต้องสงสัย แต่นั้น
ท่านจักเป็นผู้มากด้วยความปราโมทย์ จักกระทำที่สุดแห่ง
ทุกข์ได้ ฯ

ลำดับนั้นแล ภิกษุนั้น เป็นผู้อันเทวดานั้นให้สังเวชถึงซึ่งความสลดใจ
แล้วแล ฯ

มัชฌันติกสูตรที่ ๑๒

[๗๙๑] สมัยหนึ่ง ภิกษุรูปหนึ่ง พำนักอยู่ในแนวป่าแห่งหนึ่งในแคว้น

โกศล ฯ

[๑๕๒] ครั้งนั้นแล เทวดาผู้สิงอยู่ในป่านั้น เข้าไปหาถึงที่อยู่ ครั้น
แล้วได้ภยิตถาเถลานั้นในสำนักของภิกษุนั้นว่า

ในกาลกำลังเที่ยงวัน เมื่อนกทั้งหลายจับเจ้าแล้ว ภยนั้น

ย่อมปรากฏแก่เรา ประคองป่าใหญ่ส่งเสียงอยู่ ฯ

ภิก. ในกาลกำลังเที่ยง เมื่อนกทั้งหลายจับเจ้าแล้ว ความยินดี

นั้นย่อมปรากฏแก่เรา ประคองป่าใหญ่ส่งเสียงอยู่ ฉะนั้น ฯ

ปากดินทริยสูตรที่ ๑๓

[๑๕๓] สมัยหนึ่ง ภิกษุมาร่วมกัน พำนักอยู่ในแนวป่าแห่งหนึ่ง

ในแคว้นโกศล ล้วนเป็นผู้ฟุ้งซ่าน เหนือเหิม จี้อื้อ ปากกล้า พุดเหลวไหล

มีสติฟั่นเฟือน ไม่รู้สึกตน ไม่หนักแน่น จิตไม่มั่นคง มีอินทรีย์อันเปิดเผย ฯ

[๑๕๔] ครั้งนั้นแล เทวดาผู้สิงอยู่ในแนวป่านั้น มีความเอ็นดู

ใคร่ประโยชน์แก่ภิกษุเหล่านั้น หวังจะให้พวกเธอสังเวชจึงเข้าไปหาถึงที่อยู่
ครั้นแล้วได้กล่าวกะพวกเธอด้วยคาถาว่า

ภิกษุทั้งหลายผู้เป็นสาวก ของพระสมณโคตมในกาลก่อน

มีปกติเป็นอยู่ง่าย ไม่มักได้ แสวงหาบิณฑบาต [ตามได้]

ไม่มักได้ แสวงหาเสนาสนะ [ตามได้] ท่านเหล่านั้นรู้ความ

ไม่เที่ยงในโลกแล้ว ได้กระทำที่สุดแห่งทุกข์แล้ว [ส่วน

พวกท่าน] ทำตนให้เป็นผู้เลี้ยวยาก ประคองผู้เอาเปรียบ

ชาวบ้านในบ้าน กินแล้วๆ ก็นอนหมกมุ่นอยู่ในเรือนของ

คนอื่น เราขอกระทำอัญชลีแก่พระสงฆ์แล้วขอลำดับถึงภิกษุ

ที่ควรกล่าวบางพวก ในพระศาสนานี้ ท่านเหล่านั้นถูกเขา

ทอดทิ้งหาที่พึ่งมิได้ เหมือนอย่างคนที่ตายแล้ว ถูกเขา

ทอดทิ้งไว้ในป่าช้า ฉะนั้น เรากล่าวหมายถึงภิกษุจำพวกที่

เป็นผู้ประมาทอยู่ แต่ท่านเหล่าใดเป็นผู้ไม่ประมาทอยู่ เราขอ

กระทำการนอบน้อมแก่ท่านเหล่านั้น ฯ

ลำดับนั้นแล ภิกษุเหล่านั้นเป็นผู้อันเทวดานั้นให้สังเวชถึงซึ่งความสลัดใจ
แล้วแล ฯ

ปทุมปุปผสูตรที่ ๑๔

[๑๕๕] สมัยหนึ่ง ภิกษุรูปหนึ่ง พำนักอยู่ในแนวป่าแห่งหนึ่งในแคว้น

โกศล สมัยนั้นแล ภิกษุนั้นกลับจากบิณฑบาตภายหลังเวลาฉัน ลงสู่สระโบกขรณี

แล้วสูดดมดอกปทุม ฯ

[๑๕๖] ครั้งนั้นแล เทวดาผู้สิงอยู่ในแนวป่านั้น มีความเอ็นดู ใคร่

ประโยชน์แก่ภิกษุนั้น หวังจะให้เธอสลัด จึงเข้าไปหาถึงที่อยู่ ครั้นแล้วได้กล่าว

กะเธอด้วยคาถาว่า

ท่านสุตตมคอกไม้ที่เกิดในน้ำซึ่งใครๆ ไม่ได้ให้แล้ว นี่เป็น
องค์อันหนึ่งแห่งความเป็นอะโฆย ท่านผู้บรรลุทุกข์ ท่านเป็นผู้
อะโฆยกลิ่น ฯ

[๗๕๗] ภิ. เราไม่ได้นำไป เราไม่ได้หัก เราคมคอกไม้ที่เกิดใน
น้ำท่าต่างๆ เมื่อเป็นเช่นนี้ท่านจะเรียกว่าเป็นผู้อะโฆยกลิ่น
ด้วยเหตุดังหรือ ส่วนบุคคลที่ขุดเง่าบัว หักดอกบัวบุณฑริก
เป็นผู้มีการงานอันเคลื่อนไหวคล่องอย่างนี้ โฉนท่านจึงไม่เรียก
เขาว่าเป็นอะโฆย ฯ

[๗๕๘] เท. บุรุษผู้มีบาปหนา แปรเปลี่ยนด้วยราคาทิกิเลสเกินเหตุ
เราไม่พูดถึงคนนั้น แต่เราควรจะกล่าวกะท่าน บาปประมาณ
เท่าปลายขนทราย ย่อมปรากฏประจักษ์เท่าก้อนเมฆใน
นภากาศแก่บุรุษผู้ไม่มีกิเลส ดังว่าเนิน ผู้มักแสวงหา
ไตรสิกขาอันสะอาดเป็นนิจ ฯ

[๗๕๙] ภิ. คุณก่อนเทวดา ท่านรู้จักเราแน่ละ และท่านเอ็นดูเรา
คุณก่อนเทวดา ท่านเห็นกรรมเช่นนั้นในกาลใด ท่านพึงกล่าวอีก
[ในกาลนั้น] เกิด ฯ

[๘๐๐] เราไม่ได้อาศัยท่านเป็นอยู่เลย และเราไม่ได้มีความเจริญ
เพราะท่าน คุณก่อนภิกษุ ท่านพึงไปสุคติได้ด้วยกรรมที่ท่าน
พึงรู้ ฯ

ลำดับนั้นแล ภิกษุนั้นเป็นผู้อันเทวดานั้นให้สลด ถึงซึ่งความสังเวช
แล้วแล ฯ

วนสังยุต จบบริบูรณ์

รวมพระสูตรแห่งวนสังยุต มี ๑๔ สูตร คือ

วิเวกสูตรที่ ๑ อุပ္ปฏฐานสูตรที่ ๒ กัสสปโคตตสูตรที่ ๓ สัมพหุลสูตรที่ ๔
อานันทสูตรที่ ๕ อนรุทธสูตรที่ ๖ นาคทัตตสูตรที่ ๗ กุลฉณสูตรที่ ๘ วัชชี-
*ปุตตสูตรที่ ๙ สัทธยาสูตรที่ ๑๐ อโยนิโสมนสิการสูตรที่ ๑๑ มัชฌันติกสูตรที่ ๑๒
ปากดินทริยสูตรที่ ๑๓ กัมปทุมปุปผสูตร ครอบ ๑๔ ฯ

ยักขสังยุต

อินทกสูตรที่ ๑

[๘๐๑] ข้าพเจ้าได้สดับมาแล้วอย่างนี้-

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่บนภูเขอินทภู ซึ่งอินทกยักข

ครอบครอง เขตกรุงราชคฤห์ ฯ

[๘๐๒] ครั้นนั้นแล อินทชัฏยกเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ครั้นแล้วได้กราบทูลด้วยคาถาว่า

"[ถ้า] ท่านผู้รู้ทั้งหลายกล่าวว่า รูปหาใช่ชีพไม่ สัตว์นี้
จะประสพ ร่างกายนี้ได้อย่างไรหนอ กระดูกและก้อนเนื้อ
จะมาแต่ไหน สัตว์นี้จะติดอยู่ในครรภ์ได้อย่างไร"

[๘๐๓] พระผู้มีพระภาคตรัสว่า "รูปนี้เป็นกลละก่อนจากกลละ
เป็นอัพพุทะ จากอัพพุทะเกิดเป็นเปสิ จากเปสิเกิดเป็นฉนะ
จากฉนะเกิดเป็น ๕ ปุ่ม (ปัญจสาขา) ต่อจากนั้น มีผมน
และเล็บ (เป็นต้น) เกิดขึ้น มารดาของสัตว์ในครรภ์บริโภค-
*ข้าวน้ำโภชนาหารอย่างใด สัตว์ผู้อยู่ในครรภ์มารดา ก็ยัง
อติภาพให้เป็นไปด้วยอาหารอย่างนั้นในครรภ์นั้น" ฯ

สักกสูตรที่ ๒

[๘๐๔] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่บนภูเขากิษฌณภู เขต
กรุงราชคฤห์ ฯ

[๘๐๕] ครั้นนั้นแล ชัฏยกมีชื่อว่าสักกะเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึง
ที่ประทับ ครั้นแล้วได้กราบทูลด้วยคาถาว่า

"การสั่งสอนคนอื่นนั้น ไม่เหมาะแก่สมณะเช่นท่าน ผู้ละ
กิเลสได้ทั้งหมด ผู้พ้นจากไตรภพ"

[๘๐๖] พระผู้มีพระภาคตรัสว่า "ดูกรสักกะ ธรรมเครื่องอยู่ร่วมกัน
ย่อมเกิดด้วยเหตุอย่างใดอย่างหนึ่ง คนมีปัญญาไม่ควรที่จะ
ไหวตามเหตุนั้นด้วยใจ ถ้าคนมีใจผ่องใสแล้วสั่งสอนคนอื่น
บุคคลนั้นย่อมไม่เป็นผู้พัวพันด้วยเหตุนั้น นอกจากจะ
อนุเคราะห์เอ็นดู" ฯ

สุจิโลมสูตรที่ ๓

[๘๐๗] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับบนเตียงชนดิมีเท้าตรึงติด
กับแม่แคร่ อันเป็นที่ครอบครองของสุจิโลมชัฏ เขตบ้านคยา ฯ

สมัยนั้นแล ชัฏช่อขระและชัฏช่อสุจิโลมะเดินผ่านเข้าไปไม่ไกล
พระผู้มีพระภาค ฯ

ครั้งนั้นแล ชัฏช่อขระได้พูดกับสุจิโลมชัฏว่า

นั่นสมณะ ฯ

นั่นไม่ใช่สมณะ เป็นสมณะน้อย แต่จะเป็นสมณะหรือสมณะน้อย

เราพอจะรู้ได้ ฯ

[๘๐๘] ครั้นนั้นแล สุจิโลมชัฏได้เข้าไปใกล้พระผู้มีพระภาคยังที่

ประทับ ครั้นแล้วได้เข้าไปเหนี่ยวพระกายของพระองค์ ฯ

พระผู้มีพระภาคทรงกระเถิบถอยพระกายไปเล็กน้อย ฯ

ครั้งนั้นแล สุจิโหมยักษ์ได้ถามพระผู้มีพระภาคว่า ท่านกลัวเราไหม

สมณะ ฯ

อาวุโส เราไม่กลัวท่านเลย แต่สัมผัสของท่านเลวทราม ฯ

สมณะ เราจักถามปัญหาะท่าน ถ้าท่านไม่กล่าวแก้แก่เรา เราจักทำจิตของท่านให้พลุ่งพล่าน หรือจักฉีกหัวใจของท่าน หรือจักจับที่เท้าแล้วเหวี่ยงไปฟุ้งโน้นแห่งแม่น้ำคงคา ฯ

อาวุโส เราไม่เห็นใครเลยในโลก ทั้งเทวโลก มารโลก พรหมโลก ในหมู่สัตว์พร้อมทั้งสมณะ พราหมณ์ เทวดาและมนุษย์ ที่จะพึงทำจิตของเราให้พลุ่งพล่าน หรือฉีกหัวใจเรา หรือจับเราที่เท้าแล้วเหวี่ยงไปฟุ้งโน้นแห่งแม่น้ำคงคาได้ อาวุโส เอาเถอะ ท่านจงถามตามที่ท่านจำนงเถิด ฯ

[๘๐๕] สุจิโหมยักษ์ จึงถามว่า รากะแลโทสะ มีอะไรเป็นเหตุ

ความไม่ยินดี ความยินดี และความสยดสยอง เกิดแต่อะไร

ความตรึกในใจเกิดแต่อะไรแล้วดักจิตไว้ได้ เหมือนพวก

เด็กดักกา ฉะนั้น ฯ

[๘๑๐] พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า รากะแลโทสะมีอรรถภาพนี้เป็น

เหตุ ความไม่ยินดี ความยินดี และความสยดสยองเกิดแต่

อรรถภาพนี้ ความตรึกในใจเกิดแต่อรรถภาพนี้แล้ว ดักจิตไว้ได้

เหมือนพวกเด็กดักกา ฉะนั้น ฯ

อกุศลวิตกเป็นอันมาก เกิดแต่ความเือยคือตัณหา เกิด

ขึ้นในตนแล้วแผ่ซ่านไปในวัตถุทุกทั้งหลาย เหมือนย่านไทร

เกิดแต่ลำต้นไทรแล้วแผ่ซ่านไปในป่า ฉะนั้น ฯ

ชนเหล่าใดย่อมรู้ อรรถภาพนั้นว่าเกิดแต่สิ่งใด ชนเหล่านั้น

ย่อมบรรเทาเหตุเกิดนั้นเสียได้ ดูกรยักษ์ ท่านจงฟัง ชน

เหล่านั้นย่อมข้ามห้วงกิเลสนี้ ซึ่งข้ามได้ยาก และไม่เคยข้าม

เพื่อความไม่มีภพอีกต่อไป ฯ

มณิกัทธสูตรที่ ๔

[๘๑๑] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ที่เจดีย์ช้อมณิมาพะ

อันเป็นที่ครอบครองของยักษ์ช้อมณิกัทธ ในแคว้นมคธ ฯ

[๘๑๒] ครั้งนั้นแล ยักษ์ช้อมณิกัทธทะเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่

ประทับ ครั้นแล้วได้กล่าวคาถาในสำนักพระผู้มีพระภาคว่า

ความเจริญย่อมมีแก่คนมีสติทุกเมื่อ คนมีสติย่อมได้ความสุข

ความดีย่อมมีแก่คนมีสติเป็นนิตย์ และคนมีสติย่อมหลุดพ้น

จากเวอร์ ๑

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ความเจริญย่อมมีแก่คนมีสติทุกเมื่อ คนมีสติย่อมได้ความสุข

ความดีย่อมมีแก่คนมีสติเป็นนิตย์ แต่คนมีสติยังไม่หลุดพ้น

จากเวอร์ ๑

[๘๑๓] แต่ผู้ใดมีใจยินดีในความไม่เบียดเบียนตลอดวันและคืน

ทั้งหมด และเป็นผู้มีส่วนแห่งเมตตาในสรรพสัตว์ ผู้นั้นย่อม

ไม่มีเวรกับใครๆ ๑

สาธุสูตรที่ ๕

[๘๑๔] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ในพระวิหารเชตวัน

อารามของท่านอนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตเมืองสาวัตถี ๑

สมัยนั้นแล บุตรของอุบาลีกาคนหนึ่งชื่อสาธุ ถูกยักษ์เข้าสิง ๑

[๘๑๕] ครั้งนั้นแล อุบาลีกาคนนั้นได้ปริเวนทาการกล่าวคาถาเหล่านี้ใน

เวลานั้นว่า

ฉันได้สดับต่อพระอรหันต์ทั้งหลายว่า ชนเหล่าใดเข้าอยู่

อุโบสถอันประกอบด้วยองค์ ๘ ประการ ด้วยดี ตลอดคฤที่ ๑๔

ที่ ๑๕ และที่ ๘ แห่งปีก็ ทั้งตลอดปาริหาริกปีก็ ประพฤติ

พรหมจรรย์อยู่ ยักษ์ทั้งหลายย่อมไม่เล่นกับชนเหล่านั้น

บัดนี้ ฉันเห็นในวันนี้ ยักษ์เล่นกับสามเณรสาธุ ๑

[๘๑๖] ยักษ์กล่าวว่า

ท่านได้สดับต่อพระอรหันต์ทั้งหลายว่า ชนเหล่าใดเข้าอยู่

อุโบสถอันประกอบด้วยองค์ ๘ ประการ ตลอดคฤที่ ๑๔

ที่ ๑๕ และที่ ๘ แห่งปีก็ ทั้งตลอดปาริหาริกปีก็ ประพฤติ

พรหมจรรย์อยู่ ยักษ์ทั้งหลายย่อมไม่เล่นกับชนเหล่านั้น เป็น

การชอบ ท่านพึงบอกสาธุผู้ฟื้นขึ้นแล้วว่า ยักษ์สังคัมนี้ไว้ว่า

ท่านอย่าได้กระทำความลามกทั้งในที่แจ้งและที่ลับ ถ้าท่าน

จักกระทำหรือกำลังกระทำความลามกไซ้รู้ ถึงท่านจะเหาะ

หนีไปก็ไม่พ้นจากทุกข์ ๑

[๘๑๗] สามเณรสาธุฟื้นขึ้นแล้วกล่าวว่า

โยม ญาติ และมิตรทั้งหลายย่อมร้องไห้ถึงคนที่ตายแล้ว

หรือยังเป็นอยู่แต่หายไป โยมยังเห็นฉันเป็นอยู่ โฉนเหตุไร

โยมจึงร้องไห้ถึงฉัน ๑

[๘๑๘] อุบาลีกากล่าวว่า

ลูกเอ๋ย ญาติและมิตรทั้งหลายย่อมร้องไห้ถึงคนที่ตายแล้ว

หรือยังเป็นอยู่แต่หายไป แต่คนใดละกามทั้งหลายแล้วจะ
กลับมาในกามนี้อีก ลูกรัก ญาติและมิตรทั้งหลายย่อมร้องไห้
ถึงคนนั้น เพราะเขาเป็นอยู่ต่อไปอีกก็เหมือนตายแล้ว แน่พ่อ
เรายกท่านขึ้นจากถ้ำร้างที่ยังร้อนระอุแล้ว ท่านอยากจะตกลง
ไปสู่ถ้ำร้างอีก แน่พ่อ เรายกท่านขึ้นจากเหวแล้ว ท่านอยาก
จะตกลงไปสู่เหวอีก เราจะโพนทะนาแก่ใครเล่าว่า ขอท่าน
จงช่วยกัน ขอความเจริญจงมีแก่ท่าน ประจุสิ่งของที่ขึ้น
ออกแล้วจากเรือนที่ไฟไหม้ แต่ท่านอยากจะเสมานเสียอีก ฯ

ปิยักรสูตรที่ ๖

[๘๑๕] สมัยหนึ่ง ท่านพระอนรุทธอยู่ในพระวิหารเชตวัน อารามของ
ท่านอนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ฯ

สมัยนั้นแล ท่านพระอนรุทธลุกขึ้นในเวลาใกล้รุ่งแห่งราตรี กล่าวบท
แห่งพระธรรมอยู่ ฯ

[๘๑๖] ครั้งนั้นแล นางยักษิณีผู้เป็นมารดาของปิยักรพลอบบุตรน้อย
อย่างนี้ว่า

ปิยักระ อย่าอีกทีกไป ภิกษุกำลังกล่าวบทพระธรรมอยู่
อนึ่ง เราสู้แจ้งบทพระธรรมแล้วปฏิบัติ ข้อนั้นจะพึงมีเพื่อ
ประโยชน์เกื้อกูลแก่เรา ฯ

[๘๑๗] เราสำรวจในเหล่าสัตว์มีปราณ เราไม่กล่าวเท็จทั้งที่รู้อยู่
เราศึกษา ทำตนให้เป็นผู้มีศีลดีนั้นแหละ เราจะพ้นจาก
กำเนิดปีศาจ ฯ

ปุณ்பสุสูตรที่ ๗

[๘๑๘] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ในพระวิหารเชตวัน
อารามของท่านอนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ฯ

สมัยนั้นแล พระผู้มีพระภาคทรงยังภิกษุทั้งหลายให้เห็นแจ้ง ให้สมาทาน
ให้อาจหาญ ให้รื่นเริงอยู่ด้วยธรรมมีกถาอันปฏิสังขตด้วยพระนิพพาน ฯ

ภิกษุเหล่านั้นตั้งใจมนสิการ ประมวลไว้ด้วยใจทั้งหมด เจริญโสตลงสดับ
พระธรรม ฯ

[๘๑๙] ครั้งนั้นแล นางยักษิณีผู้เป็นมารดาของปุณ்பสุพลอบบุตรน้อย
อย่างนี้ว่า

นิงเสียเถิดลูกอุดรา นิงเสียเถิดลูกปุณ்பสุ จนกว่าแม่จะพึง
ธรรมของพระพุทธเจ้าผู้ประเสริฐ ผู้เป็นพระศาสดาจบ พระผู้
มีพระภาครัสนิพพานอันเป็นเครื่องปลื้มตนเสีย จาก
กิเลสเครื่องร้อยกรองทั้งปวง เวลาที่ปรารถนาในธรรมนั้น

จะล่วงเลยแม่ไปเสีย ลูกของตนเป็นที่รักในโลก ผัวของตน
เป็นที่รักในโลก แต่ความปรารถนาในธรรมนั้น เป็นที่รัก
ของแม่ยิ่งกว่าลูกและผัวนั้น เพราะลูกหรือผัวที่รัก พึงปลด
เปลื้องจากทุกข์ไม่ได้ เหมือนการพึงธรรมชาติย่อมปลดเปลื้อง
เหล่าสัตว์จากทุกข์ได้ ในเมื่อโลกอันทุกข์ช่วงล้อมแล้ว
ประกอบด้วยชราและมรณะ แม่ปรารถนาจะพึงธรรม ที่
พระพุทธเจ้าตรัสรู้ด้วยพระปัญญาอันยิ่ง เพื่อพ้นจากชราและ
มรณะจึงนั่งเสวยเกิดลูก पुณฺณพสุ ฯ

[๘๒๔] पुณฺณพสุพูดว่า

แม่เจ้า ฉันจักไม่พูด อุตรา น้องสาวของฉันก็จักเป็นผู้หนึ่ง
เจริญแม่พึงธรรมอย่างเดียว การพึงพระสัทธรรมนำความสุข
มาให้ แม่เจ้า เราไม่รู้พระสัทธรรมจึงได้เที่ยวไปลำบาก
พระพุทธเจ้าพระองค์นี้ เป็นผู้ทำความสว่างไสวแก่เทวดาและ
มนุษย์ผู้ลุ่มหลง มีพระสรีระครั้งสุดท้าย มีพระจักขุ แสดง
ธรรมอยู่ ฯ

[๘๒๕] ยักขิณิพูดว่า

นำขึ้นชมนัก ลูกผู้นอนบนอกของแม่เป็นคนฉลาด ลูกของแม่
ย่อมรักใคร่พระธรรมอันบริสุทธิ์ของพระพุทธเจ้าผู้ประเสริฐ
ปุณฺณพสุเจ้าจึงมีความสุขเกิด วันนี้แม่เป็นผู้ย่างขึ้นไปในพระ
ศาสนา แม่และเจ้าเห็นอริยสัจแล้ว แม่แม่อุตรา ก็จงพึงแม่ ฯ

สุทตตสูตรที่ ๘

[๘๒๖] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับในสิทวัน เขตกรุง

ราชคฤห์ ฯ

สมัยนั้นแล อนาถบิณฑิกคฤหบดีไปถึงกรุงราชคฤห์ด้วยกรณียกิจ

บางอย่าง ฯ

อนาถบิณฑิกคฤหบดีได้สดับว่า เขาเลื่อกันว่าพระพุทธเจ้าเสด็จอุบัติแล้ว
ในโลก จึงในขณะนั้นเอง ปรารถนาจะเข้าเฝ้าพระผู้มีพระภาค ฯ

ครั้งนั้นแล ท่านอนาถบิณฑิกคฤหบดีได้ดำริว่า วันนี้เป็นกาลไม่ควรเพื่อ
จะเข้าเฝ้าพระผู้มีพระภาค พรุ่งนี้เถิด เราจึงจักเข้าเฝ้าท่านคฤหบดีอนราพึงถึง
พระพุทธเจ้า สำคัญว่าสว่างแล้วลุกขึ้นในราตรีถึง ๓ ครั้ง ฯ

ลำดับนั้น ท่านคฤหบดีเดินทางไปทางประตูป่าช้า พวกอมนุษย์เปิดประตูให้ ฯ

[๘๒๗] ครั้นเมื่ออนาถบิณฑิกคฤหบดีออกจากเมืองไป แสงสว่างก็

อันตรธานไป ความมืดปรากฏขึ้น ความกลัว ความหวาดเสียว ขนพองสยอง
เกล้าบังเกิดขึ้น ท่านคฤหบดีจึงใคร่ที่จะกลับเสียจากที่นั้น ฯ

ครั้งนั้น ยักษ์ชื่อสิวกะไม่ปรากฏร่างได้ส่งเสียงให้ได้ยินว่า

ช้างแสนหนึ่ง ม้าแสนหนึ่ง รถเทียมด้วยม้าอัครแสนหนึ่ง

หญิงสาวที่สอดสวมแก้วมณีและกฤษณาสแสนหนึ่ง ย่อมไม่

ถึงเสียที่ ๑๖ อันจำแนกแล้ว ๑๖ ครั้ง แห่งการยกย่าง

เท้าไปก้าวหนึ่ง ท่านจงก้าวหน้าไปเกิดคฤหบดี ท่านจงก้าว

หน้าไปเกิดคฤหบดี การก้าวหน้าไปของท่านประเสริฐ การ

ถอยหลังไม่ประเสริฐเลย ฯ

ครั้งนั้นแล ความมืดได้หายไป แสงสว่างปรากฏขึ้นแก่ท่านอนาถ

บิณฑิกคฤหบดี ความกลัว ความหวาดเสียว และขนพองสยองเกล้าก็ระงับไป ฯ

[๘๒๔] แม้ครั้งที่ ๒ แสงสว่างหายไป ความมืดปรากฏขึ้นแก่ท่าน

อนาถบิณฑิกคฤหบดี ความกลัว ความหวาดเสียว และขนพองสยองเกล้าบังเกิด

ขึ้น ท่านคฤหบดีจึงใคร่ที่จะกลับเสียจากที่นั่นอีก ฯ

แม้ครั้งที่ ๒ ยักษ์ชื่อสิวกะไม่ปรากฏร่างได้ส่งเสียงให้ได้ยินว่า

ช้างแสนหนึ่ง ม้าแสนหนึ่ง ฯลฯ ย่อมไม่ถึงเสียที่ ๑๖

อันจำแนกแล้ว ๑๖ ครั้ง แห่งการยกย่างเท้าไปก้าวหนึ่ง

ท่านจงก้าวหน้าไปเกิดคฤหบดี ท่านจงก้าวหน้าไปเกิดคฤหบดี

การก้าวหน้าไปของท่านประเสริฐ การถอยหลังไม่ประเสริฐ

เลย ฯ

ครั้งนั้นแล ความมืดได้หายไป แสงสว่างปรากฏขึ้นแก่ท่านอนาถบิณฑิก

คฤหบดี ความกลัว ความหวาดเสียว และขนพองสยองเกล้าก็ระงับไป ฯ

[๘๒๕] แม้ครั้งที่ ๓ แสงสว่างหายไป ความมืดปรากฏขึ้นแก่ท่าน

อนาถบิณฑิกคฤหบดี ความกลัว ความหวาดเสียว และขนพองสยองเกล้าบังเกิด

ขึ้น ท่านคฤหบดีจึงใคร่ที่จะกลับเสียจากที่นั่นอีก ฯ

แม้ครั้งที่ ๓ ยักษ์ชื่อสิวกะไม่ปรากฏร่างได้ส่งเสียงให้ได้ยินว่า

ช้างแสนหนึ่ง ม้าแสนหนึ่ง ฯลฯ ย่อมไม่ถึงเสียที่ ๑๖

อันจำแนกแล้ว ๑๖ ครั้ง แห่งการยกย่างเท้าไปก้าวหนึ่ง

ท่านจงก้าวหน้าไปเกิดคฤหบดี ท่านจงก้าวหน้าไปเกิดคฤหบดี

การก้าวหน้าไปของท่านประเสริฐ การถอยหลังไม่ประเสริฐ

เลย ฯ

ครั้งนั้นแล ความมืดได้หายไป แสงสว่างได้ปรากฏขึ้นแก่ท่านอนาถ-

*บิณฑิกคฤหบดี ความกลัว ความหวาดเสียว และขนพองสยองเกล้าก็

ระงับไป ฯ

[๘๓๐] ครั้งนั้นแล อนาถบิณฑิกคฤหบดีเดินเข้าไปถึงสี่ตวัน ฯ

สมัยนั้นแล พระผู้มีพระภาคเสด็จลุกขึ้นในเวลาใกล้รุ่งแห่งราตรี เสด็จ

จกรรมอยู่ในที่แจ้ง พระองค์ได้ทอดพระเนตรเห็นอนาถบิณฑิกคฤหบดีผู้มาแต่ไกล
ครั้นแล้วเสด็จลงจากที่จกรรมประทับบนอาสนะที่ปูลาดไว้ ครั้นแล้วได้ตรัสเรียก
อนาถบิณฑิกคฤหบดีว่า มานี้เกิดสุทัตตะ ฯ

ครั้งนั้นแล อนาถบิณฑิกคฤหบดีคิดว่า พระผู้มีพระภาคทรงทักเราโดย
ชื่อ จึงหมอบลงแทบพระบาทของพระผู้มีพระภาคด้วยเศียรเกล้าในที่นั้นเอง แล้ว
กราบทูลว่า ข้าแต่พระผู้มีพระภาคผู้เจริญ พระองค์ประทับอยู่เป็นสุขหรือ
พระเจ้าข้า ฯ

[๘๓๑] พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า

พราหมณ์ผู้ดับกิเลสเสียได้แล้วไม่ติดอยู่ในกามทั้งหลาย เป็น
ผู้เย็น ปราศจากอุปธิ ย่อมอยู่เป็นสุขเสมอไป ผู้ที่ตัด
ต้นหาเครื่องเกี้ยวข้องได้หมดแล้ว กำจัดความกระวนกระวาย
ในใจเสียได้ เป็นผู้สงบอยู่เป็นสุข เพราะถึงสันติด้วยใจ ฯ

ปฐมสุกกาสูตรที่ ๕

[๘๓๒] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ในพระวิหารเวฬุวัน อัน
เป็นที่ให้เหยื่อแก่กระแต เขตกรุงราชคฤห์ ฯ

สมัยนั้นแล ภิกษุณีชื่อสุกกา อันบริษัทใหญ่แวดล้อมแสดงธรรมอยู่ ฯ

[๘๓๓] ครั้งนั้นแล ยักษ์ผู้เลื่อมใสยิ่งในสุกกาภิกษุณีจากถนนนี้ไปยัง
ถนนโน้น จากตรอกนี้ไปยังตรอกโน้น ในกรุงราชคฤห์ ได้ภายิตคาถาเหล่านี้ใน
เวลานั้นว่า

มนุษย์ทั้งหลายในกรุงราชคฤห์ ไม่เข้าไปนั่งใกล้สุกกาภิกษุณี
ผู้แสดงอมตบทอยู่ มัวทำอะไรกัน เป็นผู้ประจูดม่น้ำผึ้ง
หอมแล้วก็นอน ก็แลอมตบทนั้นใครจะคัดค้านไม่ได้ เป็นของ
ไม่ได้เจือปรุง แต่มีโอชา ผู้มีปัญญาคงได้ดื่มอมตธรรม
เหมือนคนเดินทางได้ดื่มน้ำฝน ฉะนั้น ฯ

ทุติยสุกกาสูตรที่ ๑๐

[๘๓๔] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ในพระวิหารเวฬุวัน อัน
เป็นที่ให้เหยื่อแก่กระแต เขตกรุงราชคฤห์ ฯ

สมัยนั้นแล อุบาสกคนหนึ่งได้ถวายโภชนาหารแก่สุกกาภิกษุณี ฯ

[๘๓๕] ครั้งนั้นแล ยักษ์ผู้เลื่อมใสยิ่งในสุกกาภิกษุณีจากถนนนี้ไปยัง
ถนนโน้น จากตรอกนี้ไปยังตรอกโน้น ในพระนครราชคฤห์ ได้ภายิตคาถา
เวลานั้นว่า

อุบาสกผู้ได้ถวายโภชนาหารแก่สุกกาภิกษุณีผู้หลุดพ้นจากกิเลส
เครื่องร้อยกรองทั้งปวง เป็นคนมีปัญญาแท้ ประสพบุญ
มากหนอ ฯ

จิราสูตรที่ ๑๑

[๘๓๖] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ในพระวิหารเวฬุวัน
อันเป็นที่ให้เหยื่อแก่กระแต เขตกรุงราชคฤห์ ฯ

สมัยนั้นแล อุบาสกคนหนึ่งได้ถวายจิรวแก่จิราภิกษุณี ฯ

[๘๓๗] ครั้งนั้น ยักษ์ผู้เลื่อมใสยิ่งในจิราภิกษุณี จากถนนนี้ไปยังถนน
โน้น จากตรอกนี้ไปยังตรอกโน้น ในพระนครราชคฤห์ ได้ภายิตกานี้ในเวลา
นั้นว่า

อุบาสกผู้ได้ถวายจิรวแก่จิราภิกษุณีผู้หลุดพ้นจากกิเลสเครื่อง

ประกอบทั้งปวง เป็นคนมีปัญญาแท้ ประสพบุญมากหนอ ฯ

อาฬวกสูตรที่ ๑๒

[๘๓๘] ข้าพเจ้าได้สดับมาแล้วอย่างนี้

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับในที่อยู่ของอาฬวกยักษ์ เขตเมือง

อาฬวี ฯ

ครั้งนั้นแล อาฬวกยักษ์เข้าไปใกล้พระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ครั้นแล้ว
ได้กล่าวว่า ท่านจงออกมา สมณะ ฯ

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดีแล้วผู้มีอายุ แล้วก็เสด็จออกมา ฯ

ยักษ์กล่าวว่า ท่านจงเข้าไป สมณะ ฯ

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดีแล้วผู้มีอายุ แล้วก็เสด็จเข้าไป ฯ

แม้ครั้งที่ ๒ ฯลฯ แม้ครั้งที่ ๓ อาฬวกยักษ์ได้กล่าวว่า ฯลฯ

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ฯลฯ

[๘๓๙] ครั้นครั้งที่ ๔ อาฬวกยักษ์ได้กล่าวว่า ท่านจงออกมา สมณะ ฯ

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ผู้มีอายุ เราจักไม่ออกไปละท่านจะทำอะไรก็จง
ทำเถิด ฯ

สมณะ เราจักถามปัญหาจะท่าน ถ้าท่านพยากรณ์แก่เราไม่ได้ เราจักทำ
จิตของท่านให้ฟุ้งซ่าน หรือฉีกหัวใจของท่านหรือจกจับที่เท้าแล้วเหยียงไปยังแม่น้ำ
คงคาฝั่งโน้น ฯ

อาวุโส เราไม่เห็นใครเลยในโลก พร้อมทั้งเทวโลก มารโลก พรหม
โลก ในหมู่สัตว์พร้อมทั้งสมณพราหมณ์ เทวดาและมนุษย์ที่จะพึงทำจิตของเราให้
ฟุ้งซ่านได้ หรือขยี้หัวใจของเรา หรือจับเราที่เท้าแล้วเหยียงไปยังแม่น้ำคงคาฝั่ง
โน้น เราเถิด อาวุโส เชิญถามปัญหาตามที่ท่านจ้านงเถิด ฯ

[๘๔๐] อาฬวกยักษ์ทูลถามว่า

อะไรหนอ เป็นทรัพย์เครื่องปลื้มใจอันประเสริฐของคนใน

โลกนี้ อะไรหนอที่บุคคลประพฤติดีแล้วนำความสุขมาให้

อะไรหนอเป็นรสอันล้ำเลิศกว่ารสทั้งหลาย นักปราชญ์

ทั้งหลายกล่าวชีวิตของผู้ที่เป็นอยู่อย่างไร ว่าประเสริฐสุด ฯ

[๘๔๑] พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า

ศรัทธาเป็นทรัพย์ อันประเสริฐของคนในโลกนี้ ธรรมอัน
บุคคลประพฤติดีแล้ว นำความสุขมาให้ ความสัจจะแลเป็น
รสอันล้ำเลิศกว่ารสทั้งหลายนักปราชญ์ทั้งหลายกล่าวชีวิตของ
ผู้ที่เป็นอยู่ด้วยปัญญาว่าประเสริฐสุด ฯ

[๘๔๒] อาพวกยักษ์ทูลถามว่า

คนข้ามโอฆะได้อย่างไรหนอ ข้ามอรรณพได้อย่างไร ล่วง
ทุกข์ได้อย่างไร บริสุทธิ์ได้อย่างไร

[๘๔๓] พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า

คนข้ามโอฆะได้ด้วยศรัทธา ข้ามอรรณพได้ด้วยความไม่
ประมาท ล่วงทุกข์ได้ด้วยความเพียร บริสุทธิ์ได้ด้วย
ปัญญา ฯ

[๘๔๔] อาพวกยักษ์ทูลถามว่า

คนได้ปัญญาอย่างไรหนอ ทำอย่างไรจึงจะหาทรัพย์ได้ คนได้
ชื่อเสียงอย่างไรหนอ ทำอย่างไรจึงจะผูกมิตรไว้ได้ คน
ละโลกนี้ไปสู่โลกหน้า ทำอย่างไรจึงจะไม่เศร้าโศก ฯ

[๘๔๕] พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า

บุคคลเชื้อธรรมของพระอรหันต์ เพื่อบรรลุนิพพาน พึงอยู่
ด้วยดียอมได้ปัญญา เป็นผู้ไม่ประมาท มีวิจาร์ คนทำเหมาะ
เจาะ ไม่ทอดธุระ เป็นผู้หมั่น ย่อมหาทรัพย์ได้ คนยอม
ได้ชื่อเสียงเพราะความสัจจะ ผู้ให้ยอมผูกมิตรไว้ได้ บุคคล
ใดผู้อยู่ครองเรือนประกอบด้วยศรัทธา มีธรรม ๔ ประการนี้
คือ สัจจะ ธรรมะ ธิธิ จาคะ บุคคลนั้นแล ละโลกนี้ไป
แล้วย่อมไม่เศร้าโศก เชิญท่านถามสมณพราหมณ์เป็นอัน
มากเหล่าอื่นดูซิว่าในโลกนี้มีอะไรยิ่งไปกว่าสัจจะ ธรรมะ จาคะ
และขันติ ฯ

[๘๔๖] อาพวกยักษ์กราบทูลว่า

ทำไมหนอ ข้าพเจ้าจึงจะต้องถามสมณพราหมณ์เป็นอันมากใน
บัดนี้ วันนี้ข้าพเจ้ารู้ชัดถึงสัมปรายิกประโยชน์ พระพุทธเจ้า
เสด็จมาอยู่เมืองอาฬวี เพื่อประโยชน์แก่ข้าพเจ้าโดยแท้
วันนี้ข้าพเจ้ารู้ชัดถึงทานที่บุคคลให้ในที่ได้มีผลมาก ข้าพเจ้า
จักเที่ยวจากบ้านไปสู่บ้าน จากบุรีไปสู่บุรี พลังนมนัสการ
พระสัมพุทธเจ้าและพระธรรมซึ่งเป็นธรรมที่ดี ฯ

จบยักขสังยุตบรรณ

รวมพระสูตรแห่งยักขสังยุต ๑๒ สูตร คือ

อินทสูตรที่ ๑ สักกสูตรที่ ๒ สุจิโถมสูตรที่ ๓ มณิกัฏฐสูตรที่ ๔
सानุสูตรที่ ๕ ปิยังกรสูตรที่ ๖ ปุณฺณพสุสูตรที่ ๗ สุตตตสูตรที่ ๘ สุกกา-
*สูตร ๒ สูตร จิราสูตร ๑ อาพวกสูตร ๑ รวม ๑๒ สูตร ฯ

สักกสังยุต

ปฐมวรรคที่ ๑

สุวีรสูตรที่ ๑

[๘๔๗] ข้าพเจ้าได้สดับมาแล้วอย่างนี้

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระวิหารเชตวัน อารามของ
อนาถบิณฑิกมหาเศรษฐี เขตพระนครสาวัตถี ฯ

ในกาลนั้นแล พระผู้มีพระภาคตรัสเรียกภิกษุทั้งหลายมาว่า ดูกรภิกษุ
ทั้งหลาย ฯ

ภิกษุเหล่านั้นทูลรับพระดำรัสของพระผู้มีพระภาคแล้ว ฯ

[๘๔๘] พระผู้มีพระภาครับสั่งว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เรื่องเคยมีมาแล้ว
พวกอสูรได้รับกับพวกเทวดา ดูกรภิกษุทั้งหลาย ครั้นนั้นแล ท้าวสักกะ
จอมเทวดาตรัสเรียกสุวีรเทพบุตรมาบัญชาว่า พ่อสุวีระ พวกอสูรเหล่านี้กำลัง
พากันมารบพวกเทวดา พ่อจงไปป้องกันพวกอสูรไว้ ดูกรภิกษุทั้งหลาย สุวีรเทพ
บุตรรับบัญชาของท้าวสักกะจอมเทวดาว่า ขอเดชะ ขอพระองค์จงทรงพระเจริญ
ดังนี้ แล้วมัวประมาทเสีย ดูกรภิกษุทั้งหลาย แม้ครั้งที่ ๒ แลท้าวสักกะจอม
เทวดาก็ได้ตรัสเรียกสุวีรเทพบุตรมาสั่งว่า พ่อสุวีระ พวกอสูรเหล่านี้กำลังพากันมา
รบพวกเทวดา พ่อจงไปป้องกันพวกอสูรไว้ ดูกรภิกษุทั้งหลาย แม้ครั้งที่ ๒
สุวีรเทพบุตรรับบัญชาของท้าวสักกะจอมเทวดาว่า ขอเดชะ ขอพระองค์จงทรง
พระเจริญ แล้วมัวประมาทเสีย ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย แม้ครั้งที่ ๓ ท้าวสักกะจอมเทวดาก็ได้ตรัสเรียกสุวีร-
*เทพบุตรมาสั่งว่า พ่อสุวีระ พวกอสูรเหล่านี้กำลังพากันมารบพวกเทวดา พ่อจง
ไปป้องกันพวกอสูรไว้ ดูกรภิกษุทั้งหลาย แม้ครั้งที่ ๓ สุวีรเทพบุตรรับบัญชา
ของท้าวสักกะจอมเทวดาว่า ขอเดชะ ขอพระองค์จงทรงพระเจริญ แล้วมัวประมาท
เสีย ฯ

[๘๔๙] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ลำดับนั้นแล ท้าวสักกะจอมเทวดาตรัสกะ
สุวีรเทพบุตรด้วยคาถาว่า

บุคคลไม่หมั่น ไม่พยายาม จะประสพสุขได้ ณ ที่ใด ดูกร

สุวีระ เจ้าจงไป ณ ที่นั้น และจงพาเราไปให้ถึง ณ ที่
นั้นด้วยเถิด ฯ

[๘๕๐] สุวีระเทพบุตรกราบทูลว่า

บุคคลเป็นผู้เกียจคร้าน ไม่หมั่น และไม่ใช้ใครๆ ให้กระ
ทำกิจทั้งหลายอีกด้วย เขาพึงพร้อมด้วยกามทุกอย่าง ข้า
แต่ท้าวสักกะ ขอพระองค์จงตรัสบอกฐานะอันประเสริฐนั้น
แก่ข้าพระองค์

[๘๕๑] ท้าวสักกะตรัสตอบว่า

ที่ใด บุคคลเกียจคร้าน ไม่หมั่น ถึงความสุขล่งส่วนได้
สุวีระ เจ้าจงไป ณ ที่นั้นและจงพาเราไปให้ถึง ณ ที่นั้น
ด้วยเถิด ฯ

[๘๕๒] สุวีระเทพบุตรทูลว่า

ข้าแต่ท้าวสักกะผู้ประเสริฐกว่าเทวดา ข้าพระองค์ทั้งหลายจะ
พึงได้ความสุขใด โดยไม่ต้องทำการงาน ข้าแต่ท้าวสักกะ
ขอพระองค์จงตรัสบอกความสุขนั้นอันประเสริฐ ที่ไม่มีความ
เหงาใจ ไม่มีความคับแค้นแก่ข้าพระองค์เถิด ฯ

[๘๕๓] ท้าวสักกะตรัสตอบว่า

หากความสุขจะมีได้โดยไม่ต้องทำการงาน ไม่ว่าในที่ใดๆ
ใครๆ ย่อมทรงชีพอยู่ไม่ได้ เพราะนั่นเป็นทางแห่งนิพพาน
สุวีระ เจ้าจงไป ณ ที่นั้น และจงพาเราไปให้ถึง ณ ที่
นั้นด้วยเถิด ฯ

[๘๕๔] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็ท้าวสักกะจอมเทวดาพระองค์นั้น อาศัย

ผลบุญของพระองค์เป็นอยู่ เสวยรัชสมบัติอันมีความเป็นใหญ่ยิ่งด้วยความเป็น
อิสระแห่งเทวดาชั้นดาวดึงส์ จึงจักพรรณนาคุณแห่งความเพียรคือความหมั่น ดูกร
ภิกษุทั้งหลาย พวกเธอวชในธรรมวินัยที่เรากล่าวชอบแล้วอย่างนี้ พึงหมั่น เพียร
พยายาม เพื่อบรรลุผลที่ยังไม่บรรลุ เพื่อได้มรรคผลที่ยังไม่ได้ เพื่อกะทำ
ให้แจ้งซึ่งมรรคผลที่ยังไม่ได้กระทำให้แจ้ง ข้อนี้จะพึงดงามในธรรมวินัยนี้โดย
แท้ ฯ

สุตฺตนิบาตที่ ๒

[๘๕๕] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระวิหารเชตวัน

อารามของท่านอนาถปิณฑิกมหาเศรษฐี เขตพระนครสาวัตถี ฯ

ในกาลนั้นแล พระผู้มีพระภาคตรัสเรียกภิกษุทั้งหลายมาว่า ดูกรภิกษุ
ทั้งหลาย ฯ

ภิกษุเหล่านั้นทูลรับพระดำรัสของพระผู้มีพระภาคแล้ว ฯ

[๘๕๖] พระผู้มีพระภาครับสั่งว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เรื่องเคยมีมาแล้ว พวกอสูรได้พากันมารบกับพวกเทวดา ดูกรภิกษุทั้งหลาย ครั้นนั้น ท้าวสักกะจอมเทวดาตรัสเรียกสุสิมเทพบุตรมาบัญชาว่า พ่อสุสิมะ พวกอสูรเหล่านี้กำลังพากันมารบพวกเทวดา พ่อจงไปป้องกันพวกอสูรไว้ ดูกรภิกษุทั้งหลาย สุสิมเทพบุตรรับบัญชาท้าวสักกะจอมเทวดาว่า ขอเดชะ ขอพระองค์จงทรงพระเจริญ ดังนี้ แล้วมัวประมาทเสีย ดูกรภิกษุทั้งหลาย แม้ครั้งที่ ๒ ฯลฯ แม้ครั้งที่ ๓ ท้าวสักกะจอมเทวดาก็ได้ตรัสเรียกสุสิมเทพบุตรมาบัญชาว่า พ่อสุสิมะ พวกอสูรเหล่านี้กำลังพากันมารบพวกเทวดา พ่อจงไปป้องกันพวกอสูรไว้ ดูกรภิกษุทั้งหลาย แม้ในครั้งที่ ๓ สุสิมเทพบุตรรับบัญชาท้าวสักกะจอมเทวดาว่า ขอเดชะ ขอพระองค์จงทรงพระเจริญ ดังนี้ แล้วมัวประมาทเสีย ฯ

[๘๕๗] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ครั้นนั้นแล ท้าวสักกะจอมเทวดาตรัสกะสุสิมเทพบุตรด้วยคาถาว่า

บุคคลไม่หมั่น ไม่พยายาม แต่ประสบความสุขได้ ณ ที่ใด
ดูกรสุสิมะ เจ้าจงไป ณ ที่นั้น และจงพาเราไปให้ถึง ณ ที่นั้น
ด้วยเถิด ฯ

[๘๕๘] สุสิมเทพบุตรกราบทูลว่า

บุคคลเป็นผู้เกียจคร้าน ไม่หมั่น และไม่ใช้ใครๆ ให้
กระทำการทั้งหลายอีกด้วย เขาพึงพึงพร้อมด้วยกามทุกอย่าง
ข้าแต่ท้าวสักกะ ขอพระองค์จงตรัสบอกฐานะอันประเสริฐ
นั้นแก่ข้าพระองค์ ฯ

[๘๕๙] ท้าวสักกะตรัสตอบว่า

ที่ใด บุคคลเกียจคร้าน ไม่หมั่น ถึงความสุขล่วงส่วนได้
สุสิมะ เจ้าจงไป ณ ที่นั้น และจงพาเราไปให้ถึง ณ ที่นั้น
ด้วยเถิด ฯ

[๘๖๐] สุสิมเทพบุตรกราบทูลว่า

ข้าแต่ท้าวสักกะผู้ประเสริฐกว่าเทวดา ข้าพระองค์ทั้งหลาย
จะพึงได้ความสุขใด โดยไม่ต้องทำการงาน ข้าแต่ท้าวสักกะ
ขอพระองค์จงตรัสบอกความสุขนั้นอันประเสริฐ ที่ไม่มีความ
เหงาใจ ไม่มีความคับแค้นแก่ข้าพระองค์เถิด ฯ

[๘๖๑] ท้าวสักกะตรัสตอบว่า

หากความสุขจะมีได้โดยไม่ต้องทำการงาน ไม่ว่าในที่ไหนๆ
ใครๆ ย่อมยังชีพอยู่ไม่ได้ เพราะนั่นเป็นทางแห่งนิพพาน
สุสิมะ เจ้าจงไป ณ ที่นั้น และจงพาเราไปให้ถึง ณ ที่นั้น
ด้วยเถิด ฯ

[๘๖๒] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็ท้าวสักกะจอมเทวดาพระองค์นั้นอาศัย
ผลบุญของพระองค์เป็นอยู่ เสวยรัชสมบัติมีความเป็นใหญ่ยิ่งด้วยความเป็นอิสระ
แห่งเทวาชั้นดาวดึงส์ จึงจักพรรณานาคแห่งความเพียรคือความหมั่น ภิกษุ
ทั้งหลาย พวกเธอวชแล้วในธรรมวินัยอันเรากล่าวชอบแล้วอย่างนี้ พึงหมั่น
เพียร พยายาม เพื่อบรรลุผลที่ยังไม่บรรลุ เพื่อได้มรรคผลที่ยังไม่ได้ เพื่อ
กระทำให้แจ้งซึ่งมรรคผลอันตนยังมิได้ทำให้แจ้ง ข้อนี้จะพึงคงามในธรรมวินัยนี้
โดยแท้ ฯ

ธชัคคสูตรที่ ๓

[๘๖๓] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระวิหารเชตวัน
อารามของท่านอนาถบิณฑิกมหาเศรษฐี เขตพระนครสาวัตถี ฯ

ในกาลนั้นแล พระผู้มีพระภาคตรัสเรียกภิกษุทั้งหลายมาว่า ดูกรภิกษุ
ทั้งหลาย ฯ

ภิกษุเหล่านั้นทูลรับพระดำรัสของพระผู้มีพระภาคแล้ว ฯ

[๘๖๔] พระผู้มีพระภาคตรัสพระพุทฺธพจน์นี้ว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เรื่อง
เคยมีมาแล้ว สงครามระหว่างเทวดากับอสูรประชิดกันแล้ว ดูกรภิกษุทั้งหลาย
ครั้งนั้นแล ท้าวสักกะผู้เป็นจอมแห่งเทวาคตรัสเรียกเทวาชั้นดาวดึงส์มาสั่งว่า
เนนะ ท่านผู้นิรทุกข์ทั้งหลาย หากความกลัวก็ดี ความหวาดเสียวก็ดี ความ
ขนพองสยองเกล้าก็ดี จะพึงเกิดขึ้นแก่พวกเทวดาผู้ไปในสงคราม สมัยนั้น
พวกท่านพึงแลดูยอดธงของเราทีเดียว เพราะว่าเมื่อพวกท่านแลดูยอดธงของเราอยู่
ความกลัวก็ดี ความหวาดเสียวก็ดี ความขนพองสยองเกล้าก็ดี ที่จักมีขึ้นก็จัก
หายไป ถ้าพวกท่านไม่แลดูยอดธงของเรา ที่นั้นพวกท่านพึงแลดูยอดธงของท้าว
ปชาบดีเทวราชเถิด เพราะว่าเมื่อพวกท่านแลดูยอดธงของท้าวปชาบดีเทวราชอยู่
ความกลัวก็ดี ความหวาดเสียวก็ดี ความขนพองสยองเกล้าก็ดี ที่จักมีขึ้นก็จัก
หายไป หากพวกท่านไม่แลดูยอดธงของท้าวปชาบดีเทวราช ที่นั้นพวกท่านพึงแลดู
ยอดธงของท้าวรุณเทวราชเถิด เพราะว่าเมื่อพวกท่านแลดูยอดธงของท้าวรุณ
เทวราชอยู่ ความกลัวก็ดี ความหวาดเสียวก็ดี ความขนพองสยองเกล้าก็ดี ที่จัก
มีขึ้นก็จักหายไป หากพวกท่านไม่แลดูยอดธงของท้าวรุณเทวราช ที่นั้นพวกท่าน
พึงแลดูยอดธงของท้าวอีสานเทวราชเถิด เพราะว่าเมื่อพวกท่านแลดูยอดธงของ
ท้าวอีสานเทวราชอยู่ ความกลัวก็ดี ความหวาดเสียวก็ดี ความขนพองสยองเกล้า
ก็ดี ที่จักมีขึ้นก็จักหายไป ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย เมื่อพวกเทวดาแลดูยอดธงของท้าวสักกะผู้เป็นจอม
แห่งเทวาก็ดี แลดูยอดธงของท้าวปชาบดีเทวราชอยู่ก็ดี แลดูยอดธงของท้าวรุณ
เทวราชอยู่ก็ดี แลดูยอดธงของท้าวอีสานเทวราชอยู่ก็ดี ความกลัวก็ดี ความหวาด
เสียวก็ดี ความขนพองสยองเกล้าก็ดี ที่จักมีขึ้นพึงหายไปได้บ้าง ไม่ได้บ้าง

ข้อนี้เป็นเหตุแห่งอะไร ดูกรภิกษุทั้งหลาย เหตุว่า ท้าวสักกะผู้เป็นจอมแห่ง
เทวดา ยังเป็นผู้ไม่ปราศจากราคะ ไม่ปราศจากโทสะ ไม่ปราศจากโมหะ ยังเป็น
ผู้กลัว หวาดสะดุ้ง หนีไปอยู่ ฯ

[๘๖๕] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ส่วนเราแลกล่าวอย่างนี้ว่า ดูกรภิกษุ
ทั้งหลาย หากความกลัวก็ดี ความหวาดสะดุ้งก็ดี ความขนพองสยองเกล้าก็ดี
พึงบังเกิดแก่พวกเธอผู้ไปในป่าก็ดี อยู่ที่โคนไม้ก็ดี อยู่ในเรือนที่ว่างเปล่าก็ดี
ที่นั่นพวกเธอพึงตามระลึกถึงเราทั้งหลายว่า แม้เพราะเหตุนี้ๆ พระผู้มีพระภาค
พระองค์นั้นเป็นพระอรหันต์ เป็นผู้ตรัสรู้เองโดยชอบ เป็นผู้ถึงพร้อมด้วยวิชา
และจรณะ เสด็จไปดีแล้ว เป็นผู้รู้แจ้งโลก เป็นสารถีฝึกบุรุษที่ควรฝึก ไม่มีผู้อื่น
จะยิ่งไปกว่า เป็นศาสดาของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย เป็นผู้ตื่นแล้ว เป็นผู้
จำแนกธรรม ดังนี้ ดูกรภิกษุทั้งหลาย เพราะว่า เมื่อพวกเธอตามระลึกถึงเราอยู่
ความกลัวก็ดี ความหวาดสะดุ้งก็ดี ความขนพองสยองเกล้าก็ดี ที่จักมีขึ้นก็จัก
หายไป หากพวกเธอไม่ตามระลึกถึงเรา ที่นั่นพวกเธอพึงตามระลึกถึงพระธรรมว่า
พระธรรมอันพระผู้มีพระภาคตรัสดีแล้ว บุคคลพึงเห็นได้เอง ไม่ประกอบด้วยกาล
ควรเรียกให้มาดูได้ ควรน้อมเข้าไปในตน อันวิญญูชนพึงรู้แจ้งได้เฉพาะตน ดังนี้
ดูกรภิกษุทั้งหลาย เพราะว่า เมื่อพวกเธอตามระลึกถึงพระธรรมอยู่ ความกลัวก็ดี
ความหวาดสะดุ้งก็ดี ความขนพองสยองเกล้าก็ดี ที่จักมีขึ้นก็จักหายไป หาก
พวกเธอไม่ตามระลึกถึงพระธรรม ที่นั่นพวกเธอพึงตามระลึกถึงพระสงฆ์ว่า
พระสงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาคเป็นผู้ปฏิบัติดีแล้ว เป็นผู้ปฏิบัติตรง เป็นผู้
ปฏิบัติเป็นธรรม เป็นผู้ปฏิบัติชอบยิ่ง พระสงฆ์นั้นคือใคร ได้แก่คู่แห่งบุรุษสี่
รวมเป็นบุรุษบุคคลแปด นี้อือพระสงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาค เป็นผู้ควรแก่
สักการะที่เขานำมาบูชา เป็นผู้ควรแก่ของต้อนรับ เป็นผู้ควรแก่ทักษิณา เป็นผู้ควร
แก่การทำอัญชลี เป็นบุญเขตของโลก ไม่มีบุญเขตอื่นยิ่งไปกว่า เพราะว่า เมื่อ
พวกเธอตามระลึกถึงพระสงฆ์อยู่ ความกลัวก็ดี ความหวาดสะดุ้งก็ดี ความขนพอง
สยองเกล้าก็ดี ที่จักมีขึ้นก็จักหายไป ข้อนี้เป็นเพราะเหตุแห่งอะไร เพราะว่า
พระตถาคตอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นผู้ปราศจากราคะ ปราศจากโทสะ ปราศจาก
โมหะ ไม่เป็นผู้กลัว ไม่หวาด ไม่สะดุ้ง ไม่หนีไป ฯ

[๘๖๖] พระผู้มีพระภาคผู้สุคตศาสดา ครั้นได้ตรัสไวยารมณ์ภยิตนี้จบลง
แล้ว จึงได้ตรัสคาถาประพันธ์ต่อไปอีกว่า

ดูกรภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายอยู่ในป่าก็ดี อยู่ที่โคนไม้ก็ดี
อยู่ในเรือนว่างเปล่าก็ดี พึงระลึกถึงพระสัมพุทธเจ้าเกิด ความ
กลัวไม่พึงมีแก่เธอทั้งหลาย ถ้าวเธอทั้งหลายไม่พึงระลึกถึง
พระพุทธเจ้าผู้เจริญที่สุดในโลก ผู้องอาจกว่านรชน ที่นั่น
เธอทั้งหลายพึงระลึกถึงพระธรรมอันนำออกจากทุกข์ อัน

พระพุทธเจ้าทรงแสดงดีแล้ว ถ้าเธอทั้งหลายไม่พึงระลึกถึง
พระธรรมอันนำออกจากทุกข์ อันพระพุทธเจ้าทรงแสดงดีแล้ว
ทีนั้น เธอทั้งหลายพึงระลึกถึงพระสงฆ์เป็นบุญเขต ไม่มีบุญ
เขตอันยิ่งไปกว่า คูกริกขุทั้งหลาย เมื่อเธอทั้งหลายระลึกถึง
พระพุทธเจ้า พระธรรมและพระสงฆ์อยู่ ความกลัวก็ดี
ความหวาดสะดุ้งก็ดี ความขนพองสยองเกล้าก็ดี จักไม่มีเลย ฯ

เวปจิตติสูตรที่ ๔

[๘๖๗] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระวิหารเชตวัน

อารามของอนาถบิณฑิกเศรษฐี ฯ

[๘๖๘] พระผู้มีพระภาคได้ตรัสพระพุทธพจน์นี้ว่า คูกริกขุทั้งหลาย
เรื่องเคยมีมาแล้ว สงครามระหว่างเทวดากับอสูรประชิดกันแล้ว คูกริกขุทั้งหลาย
ครั้งนั้นแล ท้าวเวปจิตติจอมอสูรตรัสกะพวกอสูรว่า คูกรท่านผู้นิรทุกข์ทั้งหลาย
ถ้าเมื่อสงครามระหว่างเทวดากับอสูรประชิดกัน พวกอสูรพึงชนะ พวกเทวดาพึง
ปราชัยไซ้ ท่านทั้งหลายพึงมัดท้าวสักกะจอมเทวดา ด้วยการมัดเท้าแห่งอันมิกอ
เป็นที่ ๕ แล้วพื้่นำมายังอสูรบุรี ในสำนักของเรา คูกริกขุทั้งหลาย แม้ท้าว
สักกะจอมเทวดาก็บัญชากะเทวดาชั้นดาวดึงส์ทั้งหลายว่า คูกรท่านผู้นิรทุกข์ทั้งหลาย
ถ้าเมื่อสงครามระหว่างเทวดากับอสูรประชิดกัน พวกเทวดาพึงชนะ พวกอสูรถึง
ปราชัยไซ้ ท่านทั้งหลายพึงมัดท้าวเวปจิตติจอมอสูร ด้วยการมัดเท้าแห่งอันมิกอ
เป็นที่ ๕ แล้วพื้่นำมายังสุทธรรามสภา ในสำนักของเรา คูกริกขุทั้งหลาย ก็แล
ในสงครามครั้งนั้น พวกเทวดาชนะ พวกอสูรปราชัย ครั้งนั้น เทวดาชั้นดาวดึงส์
ได้จับท้าวเวปจิตติจอมอสูรมัดด้วยการมัดเท้าแห่ง อันมิกอเป็นที่ ๕ แล้วพื้่นำมายัง
สุทธรรามสภา ในสำนักของท้าวสักกะจอมเทวดา ฯ

[๘๖๙] คูกริกขุทั้งหลาย ได้ทราบว่าได้ครั้งนั้น ท้าวเวปจิตติจอม
อสูรถูกมัดด้วยการมัดเท้าแห่งอันมิกอเป็นที่ ๕ ได้คำบริภาษท้าวสักกะจอมเทวดา
ซึ่งกำลังเสด็จเข้าและออกยังสุทธรรามสภา ด้วยวาจาอันหยาบคาย มิใช่ของ
สัตบุรุษ ฯ

[๘๗๐] คูกริกขุทั้งหลาย ครั้งนั้นแล มาตลิเทพบุตร ผู้สงเคราะห์ได้
ทูลถามท้าวสักกะจอมเทวดาด้วยคาถาว่า

ข้าแต่ท้าวสักกะมขมาพ พระองค์ได้ทรงสดับถ้อยคำอัน
หยาบคาย เฉพาะหน้า ของท้าวเวปจิตติจอมอสูร ยังทรง
อดทนได้ เพราะความกลัว หรือเพราะไม่มีกำลัง พระเจ้าข้า ฯ

[๘๗๑] ท้าวสักกะตรัสตอบว่า

เราอดทนถ้อยคำอันหยาบคายของท้าวเวปจิตติได้ เพราะ
ความกลัวหรือเพราะไม่มีกำลัง ก็หาไม่ วิญญูชนผู้เช่นเรา

ไฉนจะพึงได้ตอบกับคนพาลเล่า ฯ

[๘๗๒] มาตลีเทพบุตรกราบทูลว่า

คนพาลพึงทำลายได้อย่างยิ่ง ถ้าไม่พึงเกียดกันเสียก่อน
เพราะฉะนั้น ชีรชนพึงเกียดกันคนพาลด้วยอาชญาอย่าง
รุนแรง ฯ

[๘๗๓] ท้าวสักกะตรัสตอบว่า

ผู้ใดรู้ว่าคนอื่น โกรธแล้ว เป็นผู้มิสติสงบระงับได้ เราเห็นว่า
การสงบระงับได้ของผู้นั้นแล เป็นการเกียดกันคนพาลละ ฯ

[๘๗๔] มาตลีเทพบุตรกราบทูลว่า

ข้าแต่ท้าววาสวะ ข้าพระองค์เห็นโทษในความอดทนนี้แล
เมื่อใด คนพาลย่อมสำคัญบุคคลนั้นว่า ผู้นี้ยอมอดกลั้น
ต่อเราเพราะความกลัว เมื่อนั้น คนมีปัญญาทรมาย่อมข่มขู่ผู้นั้น
เหมือนโคยิ่งข่มขี่โคตัวที่แพหนีไป ฉะนั้น ฯ

[๘๗๕] ท้าวสักกะตรัสตอบว่า

บุคคลจงสำคัญเห็นว่า ผู้นี้อดกลั้นต่อเราเพราะความกลัวหรือ
หาไม่ก็ตามที ประโยชน์ทั้งหลายมีประโยชน์ของตนเป็น
อย่างยิ่ง ประโยชน์ยิ่งกว่าขันติไม่มี ผู้ใดแลเป็นคนมีกำลัง
อดกลั้นต่อคนผู้ทรพลงไว้ได้ ความอดกลั้นของผู้นั้น บัณฑิต
ทั้งหลายกล่าวว่าเป็นขันติอย่างยิ่ง คนทรพลงจำต้องอดทนอยู่
เป็นนิตย์ บัณฑิตทั้งหลายกล่าวกำลังของผู้ซึ่งมีกำลังอย่าง
คนพาลว่ามีใช้กำลัง ไม่มีผู้ใดที่จะกล่าวได้ต่อผู้มีกำลังผู้ซึ่ง
ธรรมคุ้มครองแล้วได้เลย เพราะความโกรธนั้น โทษที่ลามก
จึงมีแก่ผู้ที่โกรธตอบต่อผู้ที่โกรธ บุคคลผู้ไม่โกรธตอบต่อผู้ที่
โกรธ ย่อมชื่อว่าชนะสงครามซึ่งเอาชนะได้ยาก ผู้ใดรู้ว่า
ผู้อื่นโกรธแล้ว เป็นผู้มิสติระงับไว้ได้ ผู้นั้นชื่อว่าประพฤติ
ประโยชน์แก่ทั้งสองฝ่าย คือ ทั้งฝ่ายตนและคนอื่น คนที่
ไม่ฉลาดในธรรม ย่อมสำคัญเห็นผู้รักษาประโยชน์ของ
ทั้งสองฝ่าย คือ ของตนและของคนอื่น ว่าเป็นคนโง่ ดังนี้ ฯ

[๘๗๖] อัครภิกษุทั้งหลาย ก็ท้าวสักกะจอมเทวดาพระองค์นั้น เข้าไป

อาศัยผลบุญของพระองค์เป็นอยู่ เสวยรัชสมบัติมีความเป็นใหญ่ยิ่งด้วยความเป็น
อิสระแห่งเทวดาชั้นดาวดึงส์ ยังจักพรรณนาคุณของขันติและโสรัจจะ ได้ ฯ

อัครภิกษุทั้งหลาย ข้อที่พวกเธอบวชแล้วในธรรมวินัยที่เรากล่าวชอบแล้ว
เช่นนี้ เป็นผู้อดทนและสงบเสถียรนี้ จะพึงงามในธรรมวินัยนี้โดยแท้ ฯ

สุภาษิตขยสูตรที่ ๕

[๘๗๗] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระวิหารเชตวัน อารามของท่านอนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตพระนครสาวัตถี ณ ที่นั้นแล ฯ

[๘๗๘] พระผู้มีพระภาคตรัสพระพุทฺธพจน์นี้ว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เรื่องเคยมีมาแล้ว สงครามระหว่างพวกเทวดากับอสูรได้ประชิดกันแล้ว ดูกรภิกษุทั้งหลาย ครั้งนั้นแล ท้าวเวปจิตติจอมอสูรได้ตรัสกะท้าวสักกะจอมเทวดาว่า แน่จอมเทวดา เราจงเอาชนะกันด้วยการกล่าวคำสุภาษิตเถิด ฯ

ท้าวสักกะจอมเทวดาตรัสว่า แน่ท้าวเวปจิตติ ตกลงเราจงเอาชนะกัน ด้วยการกล่าวคำสุภาษิต ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ครั้งนั้นแล พวกเทวดาและพวกอสูรได้ร่วมกันตั้งผู้ตัดสินว่า ผู้ตัดสินเหล่านี้จักรู้ทั่วถึงคำสุภาษิต คำพุภาษิต ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ลำดับนั้นแล ท้าวเวปจิตติจอมอสูรได้ตรัสกะท้าวสักกะจอมเทวดาว่า แน่จอมเทวดา ท่านจงตรัสคาถา ดูกรภิกษุทั้งหลาย เมื่อท้าวเวปจิตติตรัสเช่นนั้น ท้าวสักกะจอมเทวดาได้ตรัสกะท้าวเวปจิตติจอมอสูรว่า แน่ท้าวเวปจิตติในเทวโลกนี้ท่านเป็นเทพมาก่อน ท่านจงกล่าวคาถาเถิด ฯ

[๘๗๙] ดูกรภิกษุทั้งหลาย เมื่อท้าวสักกะตรัสเช่นนั้นแล้ว ท้าวเวปจิตติจอมอสูรได้ตรัสคาถานี้ว่า

พวกคนพาลยิ่งกริ้วโกรธ ถ้าหากบุคคลไม่ตรองเสีย ฉะนั้น

นักปราชญ์ผู้มีปัญญา จึงควรกำจัดคนพาลเสียด้วยอาญา

อันรุนแรง ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย เมื่อท้าวเวปจิตติจอมอสูรได้ตรัสคาถาแล้ว เหล่าอสูรพากันอนุโมทนา พวกเทวดาต่างก็พากันนิ่ง ดูกรภิกษุทั้งหลาย ลำดับนั้นแล ท้าวเวปจิตติจอมอสูรได้กล่าวกะท้าวสักกะจอมเทวดาว่า แน่จอมเทวดา ท่านจงกล่าวคาถาเถิด ฯ

[๘๘๐] ดูกรภิกษุทั้งหลาย เมื่อท้าวเวปจิตติตรัสเช่นนั้นแล้ว ท้าวสักกะจอมเทวดาได้ตรัสคาถานี้ว่า ฯ

ผู้ใดรู้ว่าผู้อื่นโกรธแล้ว เป็นผู้มิสตรึงจับไว้ได้ เราเห็นว่าการ

ระงับไว้ได้ของผู้นั้น เป็นเครื่องตรองคนพาล ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็เมื่อท้าวสักกะจอมเทวดาได้ภาษิตคาถาแล้ว พวกเทวดาพากันอนุโมทนา เหล่าอสูรต่างก็นิ่ง ดูกรภิกษุทั้งหลาย ลำดับนั้นแล ท้าวสักกะจอมเทวดาตรัสกะท้าวเวปจิตติจอมอสูรว่า ดูกรท้าวเวปจิตติ ท่านจงตรัสคาถาเถิด ฯ

[๘๘๑] ดูกรภิกษุทั้งหลาย เมื่อท้าวสักกะตรัสเช่นนั้น ท้าวเวปจิตติจอมอสูรได้ตรัสคาถานี้ว่า

ดูกรท้าววาสวะ เราเห็นโทษของการอดกลั้นนี้แหละ เพราะ

ว่าเมื่อใดคนพาลสำคัญเห็นผู้^{นั้น}ว่า ผู้^{นั้น}อดกลั้นต่อเราเพราะ
ความกลัว เมื่อนั้น คนพาลผู้^{นั้น}ทรมานปัญญายังข่มขู่ผู้^{นั้น}
เหมือนโคยังข่มขู่โคตัวแพะที่หนีไป ฉะนั้น ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย เมื่อทำเวปจิตติจอมอสุรภยิตคาถาแล้ว เหล่าอสุร
พากันอนุโมทนา พวกเทวดาต่างกึ่ง ดูกรภิกษุทั้งหลาย ลำดับนั้นแล ทำ
เวปจิตติจอมอสุรได้ตรัสกะท้าวสักกะจอมเทวดาว่า เนอะจอมเทวดา ท่านจงตรัส
คาถาเถิด ฯ

[๘๘๒] ดูกรภิกษุทั้งหลาย เมื่อทำเวปจิตติจอมอสุรตรัสเช่นนี้ ท้าว
สักกะจอมเทวดาได้ตรัสคาถาเหล่านี้ว่า

บุคคลจงสำคัญเห็น^{ว่า} ผู้^{นั้น}อดกลั้นต่อเราเพราะความกลัวหรือ
หาไม่ก็ตามที ประโยชน์ทั้งหลายมีประโยชน์ของตนเป็น
อย่างยิ่ง ประโยชน์ยิ่งกว่าขันติไม่มี ผู้ใดแลเป็นคนมีกำลัง
อดกลั้นต่อคนทุรพลไว้ได้ ความอดกลั้นไว้ได้ของผู้^{นั้น}
บัณฑิตทั้งหลายกล่าวว่า เป็นขันติอย่างยิ่ง คนทุรพลย่อมจะอด
ทนอยู่เป็นนิตย์ บัณฑิตทั้งหลายเรียกกำลังของผู้^{ที่มี}กำลังอย่าง
คนพาลว่ามีไชกำลัง ไม่มีผู้ใดที่จะกล่าวได้ต่อผู้^{ที่มี}กำลังอัน
ธรรมคุ้มครองแล้ว ได้เลย เพราะความโกรธนั้น โทษอันลามก
จึงมีแก่ผู้^{ที่}โกรธตอบผู้^{ที่}โกรธแล้ว บุคคลผู้^{ไม่}โกรธตอบผู้^{ที่}
โกรธแล้ว ย่อมชื่อว่าชนะสงครามซึ่งเอาชนะได้ยาก ผู้^{ที่}รู้ว่า
ผู้อื่นโกรธแล้ว เป็นผู้^{มี}สติระงับไว้ได้ ผู้^{นั้น}ชื่อว่าประพฤติ
ประโยชน์แก่ทั้งสองฝ่าย คือ ทั้งฝ่ายตนและคนอื่น คนผู้^{ที่}
ไม่ฉลาดในธรรม ย่อมสำคัญเห็นผู้^{ที่}รักษาประโยชน์ของ
ทั้งสองฝ่าย คือ ของตนและคนอื่น ว่าเป็นคนโง่ ดังนี้ ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย เมื่อท้าวสักกะจอมเทวดาได้ภยิตคาถาเหล่านี้แล้ว
พวกเทวดาพากันอนุโมทนา เหล่าอสุรต่างกึ่ง ฯ

[๘๘๓] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ครั้งนั้นแล ผู้ตัดสินทั้งของพวกเทวดาและ
พวกอสุรได้กล่าวกันว่า ทำเวปจิตติจอมอสุรได้ตรัสคาถาทั้งหลายแล้วแล แต่
คาถาเหล่านั้นมีความเกี่ยวเกาะด้วยอาชญา มีความเกี่ยวเกาะด้วยสาตรา เพราะเหตุ
เช่นนี้ จึงมีความหมายมั่น ความแก่งแย่ง ความทะเลาะวิวาท ท้าวสักกะจอม
เทวดาได้ตรัสคาถาทั้งหลายแล้วแล ก็คาถาเหล่านั้นไม่เกี่ยวเกาะด้วยอาชญา ไม่
เกี่ยวเกาะด้วยสาตรา เพราะเหตุเช่นนี้ จึงมีความไม่หมายมั่น ความไม่แก่งแย่ง
ความไม่ทะเลาะวิวาท ท้าวสักกะจอมเทวดาชนะเพราะได้ตรัสคำสุภาษิต ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ชัยชนะด้วยการกล่าวคำสุภาษิตได้เป็นของท้าวสักกะ
จอมเทวดาด้วยประการฉะนี้แล ฯ

กุลาวกสูตรที่ ๖

[๘๘๔] สวัตถินิทาน ๑

คุกริกษุทั้งหลาย เรื่องเคยมีมาแล้ว สงครามระหว่างพวกเทวดาและอสูรได้ประชิดกันแล้ว คุกริกษุทั้งหลาย ก็ในสงครามคราวนั้น พวกอสูรเป็นฝ่ายมีชัย พวกเทวดาเป็นฝ่ายพ่ายแพ้ คุกริกษุทั้งหลาย พวกเทวดาผู้พ่ายแพ้ต่างพากันหนีไปทางทิศอุดร พวกอสูรได้ชวนกันไล่พวกเทวดาเหล่านั้นไปแล้วทีละตัว ๑

[๘๘๕] คุกริกษุทั้งหลาย ครั้นนั้นแล ท้าวสักกะจอมเทวดาได้ตรัส

กะมาตีสั่งลาหะเทพบุตรด้วยคำถาว่า

คุกรมาตลี เธอจงหลีกเลียงรังนกในป่าไม้จ้าว โดยบ่ายหน้า

จนรถกลับ ถึงเราจะต้องเสียสละชีวิตในพวกอสูรก็ตามที

นกเหล่านี้อย่าได้ปราศจากรังเสียเลย ๑

คุกริกษุทั้งหลาย มาตีสั่งลาหะเทพบุตรรับพระคำรัสของท้าวสักกะจอมเทวดาว่า ขอความเจริญจงมีแด่พระองค์ ดังนี้แล้ว ให้รถซึ่งเทียมด้วยม้าอาชาไนยพันตัวหันหลังกลับ ๑

[๘๘๖] คุกริกษุทั้งหลาย ครั้นนั้นแล พวกอสูรคิดว่า บัดนี้รถ ซึ่ง

เทียมด้วยม้าอาชาไนยพันตัวของท้าวสักกะจอมเทวดาหันกลับมาแล้ว พวกเทวดาจักทำสงครามกับพวกอสูรแม้เป็นครั้งที่สองแล พวกอสูรต่างตกใจกลับเข้าไปสู่อสูรบุรี คุกริกษุทั้งหลาย ชัยชนะโดยธรรมแท้ๆ ได้เป็นของท้าวสักกะจอมเทวดาแล้ว ด้วยประการฉะนี้แล ๑

นทพภยสูตรที่ ๗

[๘๘๗] สวัตถินิทาน ๑

คุกริกษุทั้งหลาย เรื่องเคยมีมาแล้ว ท้าวสักกะจอมเทวดาผู้หลักเร้นออกอยู่ในที่ลับ ได้เกิดความครีบกึกคิดขึ้นว่า เราไม่ควรประทุษร้ายแม้แก่ผู้ที่เป็นข้าศึกต่อเรา คุกริกษุทั้งหลาย ครั้นนั้นแล ท้าวเวปจิตติจอมอสูร ได้ทราบความดำริของท้าวสักกะจอมเทวดาด้วยใจของตนแล้ว เข้าไปหาท้าวสักกะจอมเทวดาจนถึงที่ประทับ ๑

[๘๘๘] คุกริกษุทั้งหลาย ท้าวสักกะจอมเทวดาได้ทอศพระเนตรเห็น

ท้าวเวปจิตติจอมอสูรผู้มาแต่ไกลทีเดียว ครั้นแล้วจึงตรัสกะท้าวเวปจิตติจอมอสูรว่า หยุดเออะ ท่านท้าวเวปจิตติ ท่านถูกจับเสียแล้ว ๑

ท้าวเวปจิตติตรัสถามว่า เนะท่านผู้นิรทุกข์ ท่านละทิ้งความคิดเมื่อก่อนของท่านเสียแล้วหรือ ๑

ท้าวสักกะตรัสว่า ท้าวเวปจิตติ ก็ท่านจงสาบานเพื่อที่จะไม่ประทุษร้ายต่อเรา ๑

[๘๘๕] ท้าวเวปจิตติตรัสถามว่า

ແນະທ້າວສຸໝັບດີ ບາບຂອງກົນພູດເທິງ ບາບຂອງກົນຜູ້ດີເດີຍນ
ພຣະອຣິຍະເຈົ້າ ບາບຂອງກົນຜູ້ປະທຸຍຣ້າຍຕໍ່ອົມຕຣ ແລະບາບຂອງ
ກົນອຸດັດຊະນຸ ຈົງຖືກຕ້ອງຜູ້ທີ່ປະທຸຍຣ້າຍຕໍ່ທ່ານ ຯ

ວິໄຈນອສຸຣິນທສູຕຣທີ່ ๘

[๘๘๖] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระวิหารเชตวัน
อารามของท่านอนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตพระนครสาวัตถี สมัยนั้นแล พระผู้มี
พระภาคกำลังเสด็จเข้าที่พักกลางวัน ครั้งนั้นแล ท้าวสักกะจอมเทวดากับท้าว
วิโรจนะจอมอสูร เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ครั้นแล้วได้ยืนฟังนาน
พระทวารอภิลักขิต ๕

[๘๘๗] ลำดับนั้นแล ท้าวเวโรจนะจอมอสูร ได้ตรัสถามในสำนักของ
พระผู้มีพระภาคว่า

ເປັນໝາຍຫຼາຍພາຍາມໄປຈົນກ່ວາປະໂຫຍນສໍາເລັດ ປະໂຫຍນຈົນກ່ວາມຸ່ງ
ທີ່ສໍາເລັດ ນີ້ເປັນຄ້ອຍຄໍາຂອງເວໂຈນະ ຯ

[๘๘๘] ท้าวสักกะจอมเทวตรัสว่า

ເປັນໝາຍຫຼາຍພາຍາມໄປຈົນກ່ວາປະໂຫຍນສໍາເລັດ ປະໂຫຍນ
ທັງຫຼາຍຈົນກ່ວາມຸ່ງທີ່ສໍາເລັດ ປະໂຫຍນຍິ່ງກ່ວາຈັນຕີໄມ້ ຯ

[๘๘๙] ท้าวเวโรจนะจอมอสูตรัสว่า

ສຣຸພສັດຜູ້ຍ່ອມເກີດຄວາມຕ້ອງການໃນສິ່ງນັ້ນໆ ຕາມກຸຣ ສ່ວນ
ການບຣິໂກຂອງສຣຸພສັດຜູ້ມີການປຸງປະກອບເປັນຢ່າງຍິ່ງ ປະ
ໂຫຍນທັງຫຼາຍຈົນກ່ວາມຸ່ງທີ່ສໍາເລັດ ນີ້ເປັນຄ້ອຍຄໍາຂອງ
ເວໂຈນະ ຯ

[๘๙๐] ท้าวสักกะจอมเทวตรัสว่า

ສຣຸພສັດຜູ້ຍ່ອມເກີດຄວາມຕ້ອງການໃນສິ່ງນັ້ນໆ ຕາມກຸຣ ສ່ວນ
ການບຣິໂກຂອງສຣຸພສັດຜູ້ມີການປຸງປະກອບເປັນຢ່າງຍິ່ງ
ປະໂຫຍນທັງຫຼາຍຈົນກ່ວາມຸ່ງທີ່ສໍາເລັດ ປະໂຫຍນຍິ່ງກ່ວາ
ຈັນຕີໄມ້ ຯ

ອາຣຸໂຍນຸກສູຕຣທີ່ ๙

[๘๙๑] สาวัตถิณีทาน ๕

ດູກຣິກຸທຸທັງຫຼາຍ ເຣື່ອງເຄຍມີມາແລ້ວ ຖາມີຜູ້ມີສິລມີຄໍາຢາກຮຸກຮຸນມາ
ຮູປດ້ວຍກັນ ອາດຢູ່ໃນກຸຣຸທີ່ມັງບັງດ້ວຍໄປໄມ້ ໃນຣາວປ່າ ດູກຣິກຸທຸທັງຫຼາຍ ຄັ້ງ
ນັ້ນແລ້ວ ທ້າວສັກະຈົມເທວດາກັບທ້າວເວປິຈິຕຕິຈົມອສຸຣ ເຂົ້າໄປຫາຖາມີຜູ້ມີສິລມີ
ຄໍາຢາກຮຸກຮຸນເຫຼົ່ານັ້ນເຣື່ອງທີ່ຢູ່ ຯ

[๘๙๒] ดุกริกขุทั้งหลาย ครั้งนั้นแล ท้าวเวปจิตติจอมอสูรถาม

รองเท้าหนาหลายชั้น สะพายดาบ มีผู้กันร่มให้ เข้าไปสู่อาศรมทางทวารอันเลิศ
เข้าไปใกล้ฤาษีผู้มีศีลมีกัลยาณธรรมเหล่านั้นห่างไม่ถึงวา คูกริกษุทั้งหลาย ครั้ง
นั้นแลท้าวสักกะจอมเทวาทรงถอดฉลองพระบาท ประทานพระขรรค์ให้แก่ผู้อื่น
รับสั่งให้ลดฉัตรเสด็จเข้าไปทางอาศรมโดยทางทวารเข้าออก ประทับประคอง
อัญชลินมัสการฤาษีผู้มีศีลมีกัลยาณธรรมเหล่านั้นอยู่ได้ลม ฯ

[๔๘๙] คูกริกษุทั้งหลาย ลำดับนั้นแล ฤาษีผู้มีศีลมีกัลยาณธรรม
เหล่านั้นได้กล่าวกะท้าวสักกะจอมเทวาคด้วยคาถาว่า

กลืนของพวกฤาษีผู้ประพฤติพรตมานาน ย่อมจะฟุ้งจากกาย
ไปตามลม คูกรท้าวสหสัณย์ พระองค์จึงลอยไปเสียจากที่นี่
คูกรท้าวเทวราช กลืนของพวกฤาษีไม่สะอาด ฯ

[๔๙๐] ท้าวสักกะตรัสตอบว่า

กลืนของพวกฤาษีผู้ประพฤติพรตมานาน ย่อมจะฟุ้งจากกาย
ไปตามลม ท่านเจ้าข้า พวกข้าพเจ้าต่างก็มุ่งหวังกลืนนี้
เหมือนกับบุคลลมุ่งหวังระเบียบดอกไม้อันวิจิตร งดงาม บน
ศิระ ฉะนั้น ก็พวกเทวดาหามีความสำคัญในกลืนของผู้มี
ศีลนี้ว่าเป็นกลืนปฏิกูลไม่ ฯ

สมุททกสูตรที่ ๑๐

[๔๙๑] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระวิหารเชตวัน
อารามของท่านอนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตพระนครสาวัตถี ณ ที่นั้นแล ฯล ฯ

[๕๐๐] พระผู้มีพระภาคได้ตรัสพระพุทธพจน์นี้ว่า คูกริกษุทั้งหลาย
เรื่องเคยมีมาแล้ว ฤาษีผู้มีศีลมีกัลยาณธรรมมากรูปด้วยกัน อาศัยอยู่ในกุฎิที่มุ่งบัง
ด้วยใบไม้แทบฟุ้งสมุทร คูกริกษุทั้งหลาย สมัยนั้นแล สงครามระหว่างพวก
เทวดากับอสูรได้ประชิดกันแล้ว คูกริกษุทั้งหลาย ครั้งนั้นแล พวกฤาษีผู้มีศีล
มีกัลยาณธรรมเหล่านั้นพากันคิดเห็นว่า พวกเทวดาตั้งอยู่ในธรรม พวกอสูรไม่ตั้ง
อยู่ในธรรม ภัยนั้นพึงเกิดแก่พวกเราเพราะอสูรโดยแท้ อย่ากระนั้นเลย พวกเรา
ควรเข้าไปหาท้าวสมพรจอมอสูรแล้วขอภัยท่านเถิด ฯ

[๕๐๑] คูกริกษุทั้งหลาย ครั้งนั้นแล ฤาษีผู้มีศีลมีกัลยาณธรรมเหล่านั้น
ได้อันตรธานไปในบรรณกุฎิแทบฟุ้งสมุทร ไปปรากฏอยู่ตรงหน้าท้าวสมพรจอมอสูร
เหมือนนรุขมีกำลังเหยียดแขนที่คู้ หรืออู้งาเหยียด ฉะนั้น คูกริกษุทั้งหลาย
ลำดับนั้น พวกฤาษีผู้มีศีลมีกัลยาณธรรมเหล่านั้น ได้กล่าวกะท้าวสมพรจอมอสูร
ด้วยคาถาว่า ฯ

พวกฤาษีมาขอภัยกะท่านท้าวสมพร การให้ภัยหรือให้อภัย
ท่านกระทำได้โดยแท้ ฯ

[๕๐๒] ท้าวสมพรจอมอสูรได้กล่าวตอบว่า

การอภัยไม่มีแก่พวกฤาษี ผู้ชั่วช้าคบหาท้าวสักกะ เราให้
เฉพาะแต่ภัยเท่านั้นแก่พวกท่านผู้ขออภัย ฯ

[๕๐๓] พวกฤาษีกล่าวว่า

ท่านให้เฉพาะแต่ภัยเท่านั้นแก่พวกเราผู้ขออภัย พวกเราขอ
รับเอาแต่ภัยอย่างเดียว ส่วนภัยจะเป็นของท่านเกิด บุคคล
หว่านพืชเช่นใดย่อมได้ผลเช่นนั้น คนทำดีย่อมได้ดี ทำชั่ว
ก็ย่อมได้ชั่ว แน่ะพ่อ ท่านหว่านพืชลงไปไว้แล้ว ท่านจักต้อง
เสวยผลของมัน ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ครั้นนั้นแล ฤาษีผู้มีศีลมีกัลยาณธรรมเหล่านั้น ได้
สาปแช่งท้าวสมพรจอมอสูร แล้วอันตรธานหายไปในที่ตรงหน้าท้าวสมพรจอม
อสูร แล้วไปปรากฏอยู่ในบรรณภฏีแท่นฝังสมุทร เปรียบเหมือนบุรุษมีกำลัง
เหยียดแขนที่คู้ หรือคู้แขนที่เหยียด ฉะนั้น ฯ

[๕๐๔] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ครั้นนั้นแล ท้าวสมพรจอมอสูรถูกฤาษีผู้มี
ศีลมีกัลยาณธรรมเหล่านั้นสาปแช่งแล้ว ได้ยินว่าในคืนวันนั้น ตกใจหวาดหวั่น
ถึงสามครั้ง ฯ

จบวรรคที่หนึ่ง

รวมพระสูตรแห่งสักกสังยุตมี ๑๐ สูตร คือ

สุวิสูตรที่ ๑ สุตัมสูตรที่ ๒ ธชัคคสูตรที่ ๓ เวปจิตติสูตรที่ ๔
สุภาสิตขยสูตรที่ ๕ กุลาวกสูตรที่ ๖ นพุกยสูตรที่ ๗ วิโรจนอสุรินทสูตรที่ ๘
อารัญญกสูตรที่ ๙ สมุททกสูตรที่ ๑๐ ฯ

ทุติยวรรคที่ ๒

ปฐมเทวสูตรที่ ๑

[๕๐๕] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระวิหารเชตวัน
อารามของอนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตพระนครสาวัตถี ในกาลครั้งนั้นแล ฯ

[๕๐๖] พระผู้มีพระภาคได้ตรัสพระพุทธพจน์นี้ว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย
ท้าวสักกะจอมเทพเมื่อยังเป็นมนุษย์อยู่ในกาลก่อน ได้สมาทานวัตรบท ๗ ประการ
บริบูรณ์ เพราะเป็นผู้สมาทานวัตรบท ๗ ประการ จึงได้ถึงความเป็นท้าวสักกะ
วัตรบท ๗ ประการเป็นไฉน คือ เราพึงเลี้ยงมารดาบิดาจนตลอดชีวิต ๑ เราพึง
ประพฤติดื้อน้อมต่อผู้ใหญ่ในตระกูลจนตลอดชีวิต ๑ เราพึงพูดจาอ่อนหวาน
ตลอดชีวิต ๑ เราไม่พึงพูดจาต่อเสียดตลอดชีวิต ๑ เราพึงมีใจปราศจากความ
ตระหนี่อันเป็นมลทินอยู่ครองเรือน มีการบริจาคอันปล่อยแล้ว มีฝ่ามืออันชุ่ม
ยินดีในการสละ ควรแก่การขอ ยินดีในการแจกจ่ายทานตลอดชีวิต ๑ เราพึง

พูดคำสุดท้ายตลอดชีวิต ๑ เราไม่ฟังโกรธตลอดชีวิต ๑ ถ้าแม้ความโกรธพึงเกิดขึ้น
แก่เรา เราพึงกำจัดมันเสียโดยฉับพลันทีเดียว ๑ คุณรณิกขุทั้งหลาย ท้าวสักกะ
จอมเทพ เมื่อยังเป็นมนุษย์อยู่ในกาลก่อน ได้สมาทานวัตรบท ๗ ประการนี้
บริบูรณ์ เพราะเป็นผู้สมาทานวัตรบท ๗ ประการดังนี้ จึงได้ถึงความเป็น
ท้าวสักกะ ฯ

[๕๐๗] พระผู้มีพระภาคผู้สุกตศาสดา ครั้นตรัสไวยารมณ์ภายิตนี้จบลง
แล้ว จึงได้ตรัสคาถาประพันธ์ต่อไปอีกว่า

เทวดาชั้นดาวดึงส์ กล่าวถึงนรชน ผู้เป็นบุคคลเลี่ยมมารดาบิดา
มีปรกติประพฤติอ่อนน้อมต่อผู้ใหญ่ในตระกูล เจริญอ่อน
หวาน กล่าวแต่คำสมานมิตรสหาย ละคำต่อเสียด ประกอบ
ในอุบายเป็นเครื่องกำจัดความตระหนี่ มีวาจาสัตย์ ครอบงำ
ความโกรธได้ นั้นแล้ว เป็นสัปปุรุษ ดังนี้

ทุติยเทศสูตรที่ ๒

[๕๐๘] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระวิหารเชตวัน
อารามของอนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตพระนครสาวัตถี ในกาลครั้งนั้นแล ฯ

[๕๐๙] พระผู้มีพระภาคได้ตรัสพระพุทธรพจน์นี้ว่า คุณรณิกขุทั้งหลาย
ท้าวสักกะจอมเทพเมื่อยังเป็นมนุษย์อยู่ในกาลก่อน เป็นมาณพชื่อว่ามณะ เพราะ
เหตุนี้ จึงถูกเรียกว่า ท้าวมณะ คุณรณิกขุทั้งหลาย ท้าวสักกะจอมเทพเมื่อยัง
เป็นมนุษย์อยู่ในกาลก่อน ได้ให้ทานมาก่อน เพราะเหตุนี้ จึงถูกเรียกว่า ท้าว-
*ปรีนททะ คุณรณิกขุทั้งหลาย ท้าวสักกะจอมเทพเมื่อยังเป็นมนุษย์อยู่ในกาลก่อน
ได้ให้ทานโดยเคารพ เพราะเหตุนี้ จึงถูกเรียกว่า ท้าวสักกะ คุณรณิกขุ
ทั้งหลาย ท้าวสักกะจอมเทพเมื่อยังเป็นมนุษย์อยู่ในกาลก่อน ได้ให้ที่พักอาศัย
เพราะเหตุนี้ จึงถูกเรียกว่า ท้าววาสวะ คุณรณิกขุทั้งหลาย ท้าวสักกะจอมเทพ
ย่อมทรงคิดเนื้อความได้ตั้งพันโดยครู่เดียว เพราะเหตุนี้ จึงถูกเรียกว่า ท้าว
สหสณันน์ คุณรณิกขุทั้งหลาย ท้าวสักกะจอมเทพทรงมีนางอสุรกายญานามว่าสุชา
เป็นปชาบดี เพราะเหตุนี้ จึงถูกเรียกว่า ท้าวสุขัมบดี คุณรณิกขุทั้งหลาย
ท้าวสักกะจอมเทพเสวยรัชสมบัติเป็นอิสราธิบดีของทวยเทพชั้นดาวดึงส์ เพราะ
เหตุนี้ จึงถูกเรียกว่า เทวานมินทะ ฯ

[๕๑๐] คุณรณิกขุทั้งหลาย ท้าวสักกะจอมเทพเมื่อยังเป็นมนุษย์อยู่ใน
กาลก่อน ได้สมาทานวัตรบท ๗ ประการบริบูรณ์ เพราะเป็นผู้สมาทานวัตรบท ๗
ประการบริบูรณ์ จึงได้ถึงความเป็นท้าวสักกะ วัตรบท ๗ ประการเป็นไฉน คือ
เราพึงเลี่ยมมารดาบิดาจนตลอดชีวิต ๑ ... ถ้าแม้ความโกรธพึงเกิดขึ้นแก่เรา เราพึง
กำจัดมันเสียโดยฉับพลันทีเดียว ๑ คุณรณิกขุทั้งหลาย ท้าวสักกะจอมเทพเมื่อยัง
เป็นมนุษย์อยู่ในกาลก่อน ได้สมาทานวัตรบท ๗ ประการนี้บริบูรณ์ เพราะเป็นผู้

สมาทานวัตรบท ๗ ประการดังนี้ จึงได้ถึงความเป็นท้าวสักกะ ฯ

[๕๑๑] พระผู้มีพระภาค ฯ๑๑ จึงได้ตรัสคาถาประพันธ์ต่อไปอีกว่า
เทวดาชั้นดาวดึงส์กล่าววรชนผู้เป็นบุคคลเลื่องมารดาบิดา...ว่า เป็น
สัปปบุรุษ ดังนี้ ฯ

ตติยเทวสูตรที่ ๑

[๕๑๒] ข้าพเจ้าได้สดับมาแล้วอย่างนี้

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ ภูเขาคาสลา ในป่ามหาวัน
เขตเมืองเวสาลี ฯ

ครั้งนั้นแล เจ้าลิจฉวีพระนามว่ามหาลี เสด็จเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาค
ถึงที่ประทับ ครั้นแล้วทรงถวายบังคมพระผู้มีพระภาคแล้วประทับนั่ง ณ ที่ควร
ส่วนหนึ่ง เมื่อประทับนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่งเรียบร้อยแล้ว ได้ตรัสถามพระผู้มี
พระภาคว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ พระองค์ทรงเห็นท้าวสักกะจอมเทพหรือ
พระพุทธรเจ้าข้า ฯ

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า ดูกรมมหาลี อาตมาเห็นท้าวสักกะจอมเทพ
ถวายพร ฯ

ม. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ก็ผู้ที่พระองค์ทรงเห็นนั้น จักเป็นรูปเปรียบ
ของท้าวสักกะเป็นแน่ เพราะว่าท้าวสักกะจอมเทพยากที่ใครๆ จะเห็น ได้
พระพุทธรเจ้าข้า ฯ

[๕๑๓] พ. ดูกรมมหาลี อาตมารู้จักท้าวสักกะด้วย ฐัธมมเครื่องกระทำ
ให้เป็นท้าวสักกะด้วย และรู้ถึงธรรมที่ท้าวสักกะได้ถึงความเป็นท้าวสักกะเพราะ
เป็นผู้สมาทานธรรมนั้นด้วย ดูกรมมหาลี ท้าวสักกะจอมเทพเมื่อยังเป็นมนุษย์ใน
กาลก่อน เป็นมาณพชื่อว่ามณะ เพราะเหตุนี้ จึงถูกเรียกว่า ท้าวมณะ ดูกร
มหาลี ท้าวสักกะจอมเทพเมื่อยังเป็นมนุษย์อยู่ในกาลก่อน ได้ให้ทานมาก่อน
เพราะเหตุนี้ จึงถูกเรียกว่า ท้าวปุนิตะ ดูกรมมหาลี ท้าวสักกะจอมเทพเมื่อ
ยังเป็นมนุษย์อยู่ในกาลก่อน ได้ให้ทานโดยเคารพ เพราะเหตุนี้ จึงถูกเรียกว่า
ท้าวสักกะ ดูกรมมหาลี ท้าวสักกะจอมเทพเมื่อยังเป็นมนุษย์อยู่ในกาลก่อน ได้ให้
ที่พักอาศัย เพราะเหตุนี้ จึงถูกเรียกว่า ท้าววาสวะ ดูกรมมหาลี ท้าวสักกะ
จอมเทพย่อมทรงคิดเนื้อความได้ตั้งพัน โดยครู่เดียว เพราะเหตุนี้ จึงถูกเรียกว่า
ท้าวสหัสสนันดู กรมมหาลี ท้าวสักกะจอมเทพทรงมีนางอสุรกายญานามว่าสุชา
เป็นปชาบดี เพราะเหตุนี้ จึงถูกเรียกว่าท้าวสุขัมบดี ดูกรมมหาลี ท้าวสักกะ
จอมเทพเสวยรัชสมบัติเป็นอิสราธิบดีของทวยเทพชั้นดาวดึงส์ เพราะเหตุนี้ จึง
ถูกเรียกว่า เทวานมินทะ ฯ

[๕๑๔] ดูกรมมหาลี ท้าวสักกะจอมเทพเมื่อยังเป็นมนุษย์อยู่ในกาลก่อน
ได้สมาทานวัตรบท ๗ ประการบริบูรณ์ เพราะเป็นผู้สมาทานวัตรบท ๗ ประการ

จึงได้ถึงความเป็นท้าวสักกะ วัตรบท ๗ ประการเป็นไฉน คือ เราพึงเลี้ยงมารดา
บิดาจนตลอดชีวิต ๑ เราพึงประพฤติอ่อนน้อมต่อผู้ใหญ่ในตระกูลตลอดชีวิต ๑
เราพึงพูดจาอ่อนหวานตลอดชีวิต ๑ เราไม่พึงพูดจาส่อเสียดตลอดชีวิต ๑ เรา
พึงมีใจปราศจากความตระหนี่อันเป็นมลทินอยู่ครองเรือน มีการบริจาคอันปล่อย
แล้ว มีฝ่ามืออันชุ่ม ยินดีในการสละ ควรแก่การขอ ยินดีในการแจกจ่ายทาน
ตลอดชีวิต ๑ เราพึงพูดคำสัตย์ตลอดชีวิต ๑ เราไม่พึงโกรธตลอดชีวิต ถ้าแม่
ความโกรธพึงเกิดขึ้นแก่เรา เราพึงกำจัดมันเสียโดยฉับพลันทีเดียว ๑ ดูกรมหา
ท้าวสักกะจอมเทพเมื่อยังเป็นมนุษย์อยู่ในกาลก่อน ได้สมาทานวัตรบท ๗ ประการ
นี้บริบูรณ์ เพราะเป็นผู้สมาทานวัตรบท ๗ ประการดังนี้ จึงได้ถึงความเป็น
ท้าวสักกะ ฯ

[๕๑๕] พระผู้มีพระภาคผู้สุกตศาสดา ครั้นตรัสไวยากรณภาษิตนี้จบลง
แล้ว จึงได้ตรัสสถาปนาพระพันธต่อไปอีกว่า

เทวดาชั้นดาวดึงส์ กล่าววรชนผู้เป็นบุคคลเลี้ยงมารดาบิดา
มีปกติประพฤติอ่อนน้อมต่อผู้ใหญ่ในตระกูล เจรจาอ่อน
หวาน กล่าวแต่คำสมานมิตรสหาย ละคำส่อเสียด ประกอบ
ในอุบายเป็นเครื่องกำจัดความตระหนี่ มีวาจาสัตย์ ครอบงำ
ความโกรธได้ นั้นแล้ว เป็นสัพบุรุษ ดังนี้

ทพิตฺตสูตรที่ ๔

[๕๑๖] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระวิหารเวฬุวัน
กลันทกนิวาปสถาน เขตพระนครราชคฤห์ ในกาลนั้นแล พระผู้มีพระภาคตรัส
เรียกภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเหล่านั้นทูลรับพระผู้มีพระภาคว่า
พระพุทธเจ้าข้า ฯ

[๕๑๗] พระผู้มีพระภาคได้ตรัสพระพุทธพจน์นี้ว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย
เรื่องเคยมีมาแล้ว ในพระนครราชคฤห์นี้แล ได้มีบุรุษคนหนึ่งเป็นมนุษย์จัดสน
เป็นมนุษย์กำพร้า เป็นมนุษย์ยากไร้ เขายึดมั่นศรัทธา ศีล สุตะ จาคะ
ปัญญา ในธรรมวินัยที่தாகดประกาศแล้ว ครั้นเขายึดมั่นศรัทธา ศีล สุตะ
จาคะ ปัญญา ในธรรมวินัยที่தாகดประกาศแล้ว เมื่อแตกกายตายไป ได้อุบัติ
ยังสุคติโลกสวรรค์ คือ ความเป็นสหายของเทวดาชั้นดาวดึงส์ เทพบุตรนั้น
รุ่งเรืองล่วงเทวดาเหล่าอื่นด้วยรัศมีและยศ ฯ

[๕๑๘] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ได้ยินว่า ในกาลครั้งนั้น พวกเทวดาชั้น
ดาวดึงส์พากันยกโทษดำหนิตีเดียวนว่า ดูกรท่านผู้เจริญทั้งหลาย นำอัสสรย่นัก
ดูกรท่านผู้เจริญทั้งหลาย ยังไม่เคยมีมาเลย เทพบุตรผู้นี้เมื่อยังเป็นมนุษย์อยู่ใน
กาลก่อน เป็นมนุษย์จัดสน เป็นมนุษย์กำพร้า เป็นมนุษย์ยากไร้ เมื่อแตกกาย
ตายแล้ว เขาอุบัติยังสุคติโลกสวรรค์ คือ ความเป็นสหายของเทวดาชั้นดาวดึงส์

ย่อมรู้เรื่องล่วงเทวดาเหล่านี้ด้วยวิสมิและยศ คุณรณิกขุทั้งหลาย ครั้งนั้นแล
ท้าวสักกะจอมเทพตรัสกะเทวดาชั้นดาวดึงส์ว่า คุณรณิกขุทั้งหลาย ท่าน
ทั้งหลายอย่ายกโทษต่อเทพบุตรนี้เลย คุณรณิกขุทั้งหลาย เทพบุตรนี้แล
เมื่อยังเป็นมนุษย์อยู่ในกาลก่อน ยึดมั่นศรัทธา ศีล สุตะ จาคะ ปัญญา ใน
พระธรรมวินัยที่พระตถาคตทรงประกาศแล้ว ครั้นยึดมั่นศรัทธา ศีล สุตะ
จาคะ ปัญญา ในพระธรรมวินัยที่พระตถาคตประกาศแล้ว เมื่อแตกกายตายลง
จึงอุบัติยังสุคติโลกสวรรค์ คือ ความเป็นสหายของเทวดาชั้นดาวดึงส์ ย่อม
รู้เรื่องล่วงเทวดาเหล่านี้ด้วยวิสมิและยศ ฯ

[๔๑๕] คุณรณิกขุทั้งหลาย ลำดับนั้นแล ท้าวสักกะจอมเทพเมื่อจะทรง
พลอยยินดีกะพวกเทวดาชั้นดาวดึงส์ จึงได้ตรัสคาถาเหล่านี้ในเวลานั้นว่า

บุคคลใด มีศรัทธาตั้งมั่นไม่หวั่นไหวในพระตถาคต มีศีล
งามที่พระอริยะเจ้าพอใจสรรเสริญ มีความเลื่อมใสใน
พระสงฆ์และมีความเห็นตรง บัณฑิตทั้งหลายเรียกบุคคลนั้น
ว่า เป็นคนไม่ขัดสน ชีวิตของบุคคลนั้นไม่เปล่าประโยชน์
เพราะเหตุนี้ บุคคลผู้มีปัญญา เมื่อระลึกถึงคำสอนของพระ-
พุทธเจ้าทั้งหลาย พึงประกอบเนื่องๆ ซึ่งศรัทธา ศีล ความ
เลื่อมใส และความเห็นธรรมเถิด ฯ

รามณยกสูตรที่ ๕

[๔๒๐] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระวิหารเชตวัน
อารามของอนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตพระนครสาวัตถี ฯ
ครั้งนั้นแล ท้าวสักกะจอมเทพเสด็จเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ
ครั้นแล้วทรงถวายบังคมแล้วประทับอยู่ ณ ที่ควรส่วนหนึ่ง ทรงประทับเรียบร้อย
แล้ว ได้ตรัสถามพระผู้มีพระภาคว่า สถานที่เช่นไรหนอ เป็นภูมิสถานอันน่า
รื่นรมย์ ฯ

[๔๒๑] พระผู้มีพระภาคตรัสตอบด้วยพระคาถาว่า อารามอัน
วิจิตร ป่าอันวิจิตร สระโบกขรณีที่สร้างอย่างดี ย่อมไม่ถึง
เสี้ยวที่ ๑๖ อันแบ่งออก ๑๖ ครั้ง แห่งภูมิสถานอันรื่นรมย์
ของมนุษย์ พระอรหันต์ทั้งหลายอยู่ในที่ใด เป็นบ้านหรือป่า
ก็ตาม เป็นที่ลุ่มหรือที่ดอนก็ตาม ที่นั้นเป็นภูมิสถานอันน่า
รื่นรมย์ ฯ

ขจมานสูตรที่ ๖

[๔๒๒] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ ภูเขาอิชฌณภู เขต
พระนครราชคฤห์ ครั้งนั้นแล ท้าวสักกะจอมเทพเสด็จเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาค
ถึงที่ประทับ ครั้นแล้วทรงถวายบังคมแล้ว ประทับอยู่ ณ ที่สมควรส่วนหนึ่ง ฯ

[๕๒๓] ท้าวสักกะจอมเทพประทับ ณ ที่สมควรส่วนหนึ่ง เรียบร้อย
แล้ว ได้ทูลถามพระผู้มีพระภาคด้วยคาถาว่า

เมื่อมนุษย์ทั้งหลายผู้เป็นสัตว์ปรารถนาบุญบูชาอยู่ กระทำ
บุญมีอุปธิเป็นผล ทานที่ให้แล้วในที่ไหนมีผลมาก พระ-
พุทธเจ้าข้า ฯ

[๕๒๔] พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า

ท่านผู้ปฏิบัติ ๔ จำพวก ท่านผู้ตั้งอยู่ในผล ๔ จำพวก นั้น
คือพระสงฆ์ เป็นผู้ซื้อตรง ประกอบด้วยปัญญาและศีล
เมื่อมนุษย์ทั้งหลายผู้เป็นสัตว์ปรารถนาบุญบูชาอยู่ กระทำ
บุญมีอุปธิเป็นผล ทานที่ให้แล้วในสงฆ์มีผลมาก ฯ

วันทนสูตรที่ ๗

[๕๒๕] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระวิหารเชตวัน

อารามของอนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตพระนครสาวัตถี ฯ

ก็โดยสมัยนั้นแล พระผู้มีพระภาคทรงหลักเรือนอยู่ในที่พักกลางวัน ฯ

ครั้งนั้นแล ท้าวสักกะจอมเทพ และท้าวสหัมบดีพรหมเสด็จเข้าไปเฝ้า
พระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ครั้นแล้ว ได้ประทับยืนฟังนานพระทวารอยู่องค์
ละบาน ฯ

[๕๒๖] ลำดับนั้นแล ท้าวสักกะจอมเทพได้ตรัสพระคาถานี้ ในสำนัก
พระผู้มีพระภาคว่า

ข้าแต่พระองค์ผู้แก่วัฏฐา ทรงชนะสงครามแล้ว ทรงปลง
ภาระลงแล้ว ไม่ทรงมีหนี้ ขอเชิญพระองค์เสด็จลุกขึ้น
เสด็จเที่ยวไปในโลกเกิด อนึ่ง จิตของพระองค์หลุดพ้นดี
แล้ว เหมือนพระจันทร์ในราตรีวันเพ็ญ ฉะนั้น ฯ

[๕๒๗] ท้าวสหัมบดีพรหมตรัสค้ำว่า ดูกรจอมเทพ พระองค์ไม่ควร
กราบทูลพระตถาคตอย่างนี้เลย แต่ควรจะกราบทูลพระตถาคตอย่างนี้แล้ว

ข้าแต่พระองค์ผู้แก่วัฏฐา ทรงชนะสงครามแล้ว ทรงเป็น
ผู้นำพวก ไม่ทรงมีหนี้สิน ขอเชิญพระองค์เสด็จลุกขึ้น
เสด็จเที่ยวไปในโลก ขอเชิญพระผู้มีพระภาคทรงแสดงธรรม
จักมีผู้รู้ทั่วถึงธรรมเป็นแน่ ฯ

ปฐมสักกนัมสนสูตรที่ ๘

[๕๒๘] สาวัตถีนันทน ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย เรื่องเคยมีมาแล้ว ท้าวสักกะจอมเทพตรัสกะมาตลี-

*สังคาหกเทพบุตรว่า ดูกรสหายมาตลี ท่านจงเตรียมจัดรถม้าอาชาไนยซึ่งเทียม
ด้วยม้าพันตัว เราจะไปยังพื้นที่อุทยานเพื่อชมภูมิภาคอันงดงาม ดูกรภิกษุทั้งหลาย

มาตลีสังคาหกเทพบุตรทุลรับพระคำรัสท้าวสักกะจอมเทพว่า ขอเดชะ ขอความ
เจริญจงมีแด่พระองค์ ดังนี้แล้ว เตรียมัจจรถม้าอาชาไนยซึ่งเทียมด้วยม้าพันตัว
เสร็จแล้ว กราบพลุ่เต้าท้าวสักกะจอมเทพว่า ข้าแต่พระองค์ผู้นิรทุกข์ รถม้า
อาชาไนยซึ่งเทียมด้วยม้าพันตัวสำหรับพระองค์เตรียมจัดไว้เสร็จแล้ว ขอพระองค์
ทรงทราบกาลอันควรในบัดนี้เถิด ดูกรภิกษุทั้งหลาย ครั้งนั้นแล ได้ทราบว่
ท้าวสักกะจอมเทพขณะเสด็จลงจากเวชยันตปราสาท ทรงประนมอัญชลินมัสการ
ทิศเป็นอันมาก ฯ

[๕๒๕] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ครั้งนั้นแล มาตลีสังคาหกเทพบุตร ได้
ทูลถามท้าวสักกะจอมเทพด้วยคาถาว่า

พราหมณ์ทั้งหลายผู้บรรลู่ไตรวิชา กษัตริย์ทั้งหลาย ณ ภูมิภาค
ทั้งหมด ท้าวมหาราชทั้ง ๔ และทวยเทพชาวไตรทศผู้มียศ
ย่อมมอบน้อมพระองค์ ข้าแต่ท้าวสักกะ เมื่อเป็นเช่นนั้น
พระองค์ทรงมอบน้อมท่านผู้ควรบูชาคนใด ท่านผู้ควรบูชา
คนนั้นชื่อไรเล่า ขอเดชะ ฯ

[๕๓๐] ท้าวสักกะตรัสตอบว่า

พราหมณ์ทั้งหลายผู้บรรลู่ไตรวิชา กษัตริย์ทั้งหลาย ณ
ภูมิภาคทั้งหมด ท้าวมหาราชทั้ง ๔ และทวยเทพชาวไตรทศ
ผู้มียศ มอบน้อมท่านผู้ใดซึ่งเป็นผู้สมบูรณ์ด้วยศีล มีจิต
ตั้งมั่นตลอดกาลนาน ผู้บวชแล้วโดยชอบ มีพรหมจรรย์เป็น
เบื้องหน้า คฤหัสถ์เหล่าใดเป็นผู้ทำบุญ มีศีล เป็นอุบาสก
เลี้ยงดูภรรยาโดยชอบธรรม ดูกรมาตลี เรามอบน้อมคฤหัสถ์
เหล่านั้น ฯ

[๕๓๑] มา. ข้าแต่ท้าวสักกะ ได้ยินว่า พระองค์ทรงมอบน้อม
บุคคลเหล่าใด บุคคลเหล่านั้นเป็นผู้ประเสริฐที่สุดในโลก
เทียว

ข้าแต่ท้าววาสวะ พระองค์ทรงมอบน้อมบุคคลเหล่าใด ถึง
ข้าพระองค์ก็มอบน้อมบุคคลเหล่านั้น ฯ

[๕๓๒] ท้าวมฆาสุขัมบดีเทวราชผู้เป็นประมุขของเทวดาทั้งหลาย
ครั้นตรัสดังนี้แล้ว ทรงน้อมนมัสการทิศเป็นอันมาก แล้ว
เสด็จขึ้นรถ ฯ

ทุติยสักกนัมสนสูตรที่ ๕

[๕๓๓] สาวัตถินิทาน ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย เรื่องเคยมีมาแล้ว ท้าวสักกะจอมเทพได้ตรัสกะมาตลี-
สังคาหกเทพบุตรว่า ดูกรสหายมาตลี ท่านจงเตรียมจัดรถม้าอาชาไนยซึ่งเทียมด้วย

ม้าพันตัว เราจะไปยังพื้นที่อุทยานเพื่อชมภูมิภาคนางาม คูกริกษุทั้งหลาย
มาตลิสั่งคาหกเทพบุตรทุลรับพระคำรัสท้าวสักกะจอมเทพว่า ขอเดชะ ขอความ
เจริญจงมีแด่พระองค์ ดังนี้แล้ว จัดเตรียมม้าอาชาไนยซึ่งเทียมด้วยม้าพันตัว
เสร็จแล้ว กราบทูลแก่ท้าวสักกะจอมเทพว่า ข้าแต่พระองค์ผู้วิรุทุกซ์ รัถม้า
อาชาไนยซึ่งเทียมด้วยม้าพันตัวสำหรับพระองค์ จัดเตรียมไว้เสร็จแล้ว ขอพระองค์
ทรงทราบกาลอันควรในบัดนี้เถิด คูกริกษุทั้งหลาย ได้ทราบว่ ครั้นนั้นแล
ท้าวสักกะจอมเทพขณะเสด็จลงจากเวชยันตปราสาท ทรงประนมอัญชลินมัสการ
พระผู้มีพระภาคอยู่ ฯ

[๕๓๔] คูกริกษุทั้งหลาย ครั้นนั้นแล มาตลิสั่งคาหกเทพบุตรได้ทูลถาม
ท้าวสักกะจอมเทพด้วยคาถาว่า

ข้าแต่ท้าวवासะ เทวดาและมนุษย์ทั้งหลายย่อมมอบน้อม
พระองค์นั้นเทียว ข้าแต่ท้าวสักกะ เมื่อเช่นนั้น พระองค์
ทรงมอบน้อมท่านผู้ควรบูชาคนใด ท่านผู้ควรบูชาคนนั้น คือ
ใครเล่า ฯ

[๕๓๕] ท้าวสักกะตรัสตอบว่า

คูกรมาตลี พระสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์ใดในโลกพร้อมทั้ง
เทวโลก เรานอบน้อมพระสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์นั้น ผู้
เป็นศาสดามีพระนามไม่ทราบ คูกรมาตลี ท่านเหล่าใดสารอก
ราคะ โทสะและอวิชชาแล้ว เป็นพระอรหันตปัญญาสพ เรา
นอบน้อมท่านเหล่านั้น คูกรมาตลี ท่านเหล่าใดกำจัดราคะ
และโทสะก้าวล่วงอวิชชา ยังเป็นพระเสขะ ยินดีในธรรม
เครื่องปราศจากการสังสม เป็นผู้ไม่ประมาท ตามศึกษาอยู่
เรานอบน้อมท่านเหล่านั้น ฯ

[๕๓๖] มา. ข้าแต่ท้าวสักกะ ได้ยินว่า พระองค์ทรงมอบน้อม

บุคคลเหล่าใด บุคคลเหล่านั้นเป็นผู้ประเสริฐที่สุดในโลก
เทียว ข้าแต่ท้าวवासะ พระองค์ทรงมอบน้อมบุคคลเหล่าใด
แม้ข้าพระองค์ก็ขออนอบน้อมบุคคลเหล่านั้น ฯ

[๕๓๗] ท้าวฆมาสุขัมบดีเทวราช ผู้เป็นประมุขของเทวดา

ทั้งหลาย ครั้นตรัสดังนี้แล้ว ทรงน้อมนมัสการพระผู้มี
พระภาค แล้วเสด็จขึ้นรถ ฯ

ตติยสักกนัมสนสูตรที่ ๑๐

[๕๓๘] สาวัตถินิทาน ฯ

คูกริกษุทั้งหลาย เรื่องเคยมีมาแล้ว ท้าวสักกะจอมเทพได้ตรัสกะมาตลิ-
สังคาหกเทพบุตรว่า คูกรสหายมาตลี ท่านจงเตรียมจัดรถม้าอาชาไนยซึ่งเทียมด้วย

ม้าพันตัว เราจะไปยังพื้นที่อุทยานเพื่อชมภูมิภาคนางาม คุณกริกษุทั้งหลาย
มาตลีสั่งคาหกเทพบุตรรับพระคำรัสท้าวสักกะจอมเทพว่า ขอเดชะ ขอความ
เจริญจงมีแด่พระองค์ ดังนี้แล้ว จัดเตรียมรถม้าอาชาไนยซึ่งเทียมด้วยม้าพันตัว
เสร็จแล้ว กราบทูลแก่ท้าวสักกะจอมเทพว่า ข้าแต่พระองค์ผู้วิรุทุกซ์ รถม้า
อาชาไนยซึ่งเทียมด้วยม้าพันตัวสำหรับพระองค์ จัดเตรียมไว้เสร็จแล้ว ขอพระองค์
ทรงทราบกาลอันควรในบัดนี้เถิด คุณกริกษุทั้งหลาย ได้ทราบว่ ครั้นนั้นแล
ท้าวสักกะจอมเทพขณะเสด็จลงจากเวชยันตปราสาท ทรงประนมอัญชลีน้อม
นมัสการพระภิกษุสงฆ์อยู่ ฯ

[๔๙๙] คุณกริกษุทั้งหลาย ครั้นนั้นแล มาตลีสั่งคาหกเทพบุตรได้ทูลถาม
ท้าวสักกะจอมเทพด้วยคาถาว่า

นรชนผู้นอนทับกายอันเปื่อยเน่าเหล่านี้ พึงนอนน้อมพระองค์
นั้นเทียว พวกเขาจมอยู่ในซากอันเต็มไปด้วยความหิวและ
ความกระหาย ข้าแต่ท้าววาสวะ เพราะเหตุไรหนอพระองค์
จึงทรงโปรดปรานท่านผู้ไม่มีเรือนเหล่านั้น ขอพระองค์ตรัส
บอกมรรยาทของฤาษีทั้งหลาย ข้าพระองค์ขอฟังพระคำรัสของ
พระองค์ ฯ

[๕๐๐] ท้าวสักกะตรัสตอบว่า

คุณมาตลี เราโปรดปรานมรรยาทของท่านผู้ไม่มีเรือนเหล่านั้น
ท่านเหล่านั้นเป็นผู้ไม่มีความห่วงใยในบ้านที่ท่านหลีกออกไป
บุคคลผู้จะเก็บข้าวเปลือกของท่านเหล่านั้นไว้ในฉางก็ไม่มี ผู้
จะเก็บไว้ในหม้อก็ไม่มี ผู้จะเก็บไว้ในกระเชาก็ไม่มี ท่าน
เหล่านั้นมีวัตรอันงาม แสวงหาอาหารที่ผู้อื่นทำเสร็จแล้ว
เยียวอัดภาพด้วยอาหารนั้น ท่านเหล่านั้นเป็นนักปราชญ์
กล่าวคำสุภาษิต เป็นผู้หนึ่งประพฤตสม่ำเสมอ คุณมาตลี พวก
เทวดายังโกรธกับพวกอสูร และสัตว์เป็นอันมากยังมีโกรธกัน
และกัน เมื่อเขายังโกรธกัน ท่านเหล่านั้นไม่โกรธ ดับเสีย
ได้ในบุคคลผู้มีอาชญาในตน เมื่อชนทั้งหลายยังมีความถือมั่น
ท่านเหล่านั้นไม่ถือมั่น คุณมาตลี เราน้อมนมัสการท่าน
เหล่านั้น ฯ

[๕๐๑] มา. ข้าแต่ท้าวสักกะ ได้ยินว่า พระองค์ทรงนอบน้อม

บุคคลเหล่าใด บุคคลเหล่านั้นเป็นผู้ประเสริฐที่สุดในโลก
เทียว ข้าแต่ท้าววาสวะ พระองค์ทรงนอบน้อมบุคคลเหล่าใด
แม้ข้าพระองค์ก็ขอนอบน้อมบุคคลเหล่านั้น ฯ

[๕๐๒] ท้าวมหาสุทนต์บิณฑเวราช ผู้เป็นประมุขของเทวดา

ทั้งหลาย ครั้นตรัสดังนี้แล้วทรงน้อมนมัสการพระภิกษุสงฆ์
แล้วเสด็จขึ้นรถ ฉะนั้นแล ฯ

จบวรรคที่ ๒

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

ปฐมเทวสูตร ๑ ทุติยเทวสูตร ๑ ตติยเทวสูตร ๑ ทพิทสูตร ๑
รามณชยสูตร ๑ ขชมานสูตร ๑ วันทนสูตร ๑ ปฐมสักกนัมมสนสูตร ๑
ทุติยสักกนัมมสนสูตร ๑ ตติยสักกนัมมสนสูตร ๑ ฯ

สักกปัญจกะที่ ๑

ขัตตวาสูตรที่ ๑

[๕๔๓] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระวิหารเชตวัน
อารามของอนาถปิณฑิกเศรษฐี เขตพระนครสาวัตถี ฯ
ครั้งนั้นแล ท้าวสักกะจอมเทพเสด็จเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ
ครั้นแล้วทรงถวายบังคม แล้วประทับอยู่ ณ ที่สมควรส่วนหนึ่ง ฯ

[๕๔๔] ท้าวสักกะจอมเทพประทับอยู่ ณ ที่สมควรส่วนหนึ่ง เรียบร้อย
แล้ว ได้ทูลถามพระผู้มีพระภาคด้วยคาถาว่า

บุคคลฆ่าอะไรแล้วสิ่งนี้จะอยู่เป็นสุข ฆ่าอะไรแล้วสิ่งจะไม่
เศร้าโศก ข้าแต่พระโคตม พระองค์ทรงชอบการฆ่าอะไร
อันเป็นธรรมอย่างเอก ฯ

[๕๔๕] พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า

บุคคลฆ่าความโกรธเสียแล้ว ย่อมอยู่เป็นสุข ฆ่าความโกรธ
เสียแล้วย่อมไม่เศร้าโศก ดูกรท้าววาสวะ พระอริยะเจ้า
ทั้งหลายย่อมสรรเสริญ การฆ่าความโกรธอันมีรากเป็นพิษ
มียอดหวาน เพราะว่าบุคคลฆ่าความโกรธนั้นเสียแล้ว ย่อม
ไม่เศร้าโศก ฯ

พุทธรณียสูตรที่ ๒

[๕๔๖] สาวัตถินิทาน ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย เรื่องเคยมีมาแล้ว ยักษ์ตนหนึ่งมีผิวพรรณทรมาม ดำแต่
พุงพลุ้ย นั่งอยู่บนอาสนะแห่งท้าวสักกะจอมเทพ ดูกรภิกษุทั้งหลาย ได้ยินว่า
ในทันนั้น พวกเทวดาชั้นดาวดึงส์พากันยกโทษดำหนิตีเดียวนว่า ดูกรท่านผู้เจริญ
ทั้งหลาย นำอัสสจรร์หนอ ดูกรท่านผู้เจริญทั้งหลาย ไม่เคยมีมาแล้วหนอ ยักษ์นี้
มีผิวพรรณทรมาม ดำแต่ พุงพลุ้ย นั่งอยู่บนอาสนะแห่งท้าวสักกะจอมเทพ ดูกร
ภิกษุทั้งหลาย พวกเทวดาชั้นดาวดึงส์ยกโทษดำหนิตีเดียวนด้วยประการใด ๆ ยักษ์

นั้นยังเป็นผู้มีรูปงามทั้งหน้าดูน่าชมและน่าเลื่อมใสยิ่งขึ้นกว่าเดิมด้วยประการนั้นๆ ฯ

[๔๔๗] ดุรภิกษุทั้งหลาย ครั้งนั้นแล พวกเทวดาชั้นดาวดึงส์พากันเข้าไปเฝ้าท้าวสักกะจอมเทพถึงที่ประทับ ครั้นแล้วได้กราบทูลว่า ข้าแต่พระองค์ผู้นิรทุกข์ ขอประทานโอกาสต่อพระองค์ ยักษ์ตนหนึ่งมีผิวพรรณทรมาน ต่ำเตี้ย พุงพลุ้ย นั่งอยู่บนอาสนะของพระองค์ ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ได้ทราบว่ ฦ ที่นั่น พวกเทวดาชั้นดาวดึงส์พากันยกโทษตำหนิติเตียนว่า ดุรท่ำนผู้เจริญทั้งหลาย นำอัสรรย่หนอ ดุรท่ำนผู้มีอายุทั้งหลาย ไม่เคยมีมาหนอ ยักษ์นี้มีผิวพรรณทรมาน ต่ำเตี้ย พุงพลุ้ย นั่งอยู่บนอาสนะของท้าวสักกะจอมเทพ ข้าแต่พระองค์ผู้นิรทุกข์ พวกเทวดาชั้นดาวดึงส์ยกโทษตำหนิติเตียนด้วยประการใดๆ ยักษ์นั้นยังเป็นผู้มีรูปงามทั้งหน้าดูน่าชมและน่าเลื่อมใสยิ่งกว่าเดิม ด้วยประการนั้นๆ ข้าแต่พระองค์ผู้นิรทุกข์ ยักษ์นั้นจักเป็นผู้มีความโกรธเป็นอาหารเป็นแน่เทียว ขอเดชะ ฯ

[๔๔๘] ดุรภิกษุทั้งหลาย ครั้งนั้นแล ท้าวสักกะจอมเทพเสด็จเข้าไปหายักษ์ผู้มีความโกรธเป็นอาหารนั้นจนถึงที่อยู่ ครั้นแล้วทรงห่มผ้าเฉวียงพระอังสาข้างหนึ่ง ทรงคุกพระชานุมนทลเบื่องขวาลง ฦ พื้นดิน ทรงประนมอัญชลีไปทางที่ยักษ์ตนนั้นอยู่ แล้วประกาศพระนาม ๓ ครั้งว่า ดุรท่ำนผู้นิรทุกข์ เราคือท้าวสักกะจอมเทพ ... ดุรท่ำนผู้นิรทุกข์ เราคือท้าวสักกะจอมเทพ ดุรภิกษุทั้งหลาย ท้าวสักกะจอมเทพทรงประกาศพระนามด้วยประการใดๆ ยักษ์ตนนั้นยังมีผิวพรรณทรมานและต่ำเตี้ยพุงพลุ้ยยิ่งกว่าเดิม ยักษ์นั้นเป็นผู้มีผิวพรรณทรมานและต่ำเตี้ยพุงพลุ้ยยิ่งกว่าเดิมแล้ว ได้หายไป ฦ ที่นั่นนั่นเอง ฯ

[๔๔๙] ดุรภิกษุทั้งหลาย ครั้งนั้นแล ท้าวสักกะจอมเทพประทับนั่งบนอาสนะของพระองค์แล้ว เมื่อจะทรงยังพวกเทวดาชั้นดาวดึงส์ให้อินดี จึงได้ตรัสพระคาถาเหล่านี้ไว้ในเวลานั้นว่า

เราเป็นผู้มีจิตอันโทะสะไม่กระทบกระทั่ง เป็นผู้อันความหม่น

(มาร) นำไปไม่ได้ง่าย เราไม่โกรธมานานแล ความโกรธ

ย่อมไม่ตั้งอยู่ในเรา ถึงเราโกรธก็ไม่กล่าวคำหยาบ และไม่

กล่าวคำไม่ชอบธรรม เราเห็นประ โยชน์ของตนจึงข่มตนไว้ ฯ

มหายาสูตรที่ ๓

[๔๕๐] สาวัตถิโกทาน ฯ

ดุรภิกษุทั้งหลาย เรื่องเคยมีมาแล้ว ท้าวเวปจิตติจอมอสูรป่วย ได้รับทุกข์ เป็นไข้หนัก ดุรภิกษุทั้งหลาย ครั้งนั้นแล ท้าวสักกะจอมเทพเสด็จไปเยี่ยมท้าวเวปจิตติจอมอสูรถึงที่ประทับตรัสถามถึงความเจ็บไข้ ดุรภิกษุทั้งหลาย ท้าวเวปจิตติจอมอสูรทรงเห็นท้าวสักกะจอมเทพกำลังเสด็จมาแต่ไกลเทียว ครั้นแล้วได้ตรัสกะท้าวสักกะจอมเทพว่า ข้าแต่พระองค์ผู้จอมเทพ ขอจงช่วยรักษาหม่อมฉันด้วยเถิด ฯ

ท้าวสักกะตรัสว่า ข้าแต่ท้าวเวปจิตติ ขอเชิญตรัสบอกมายาของอสุรินทร์
กะหม่อมฉันก่อน ฯ

เว. ข้าแต่พระองค์ผู้นิรทุกข์ หม่อมฉันยังกราบทูลไม่ได้จนกว่าจะได้
สอบถามพวกอสูรดูก่อน ฯ

คุกริกษุทั้งหลาย ลำดับนั้นแล ท้าวเวปจิตติจอมอสูรตรัสสอบถามพวก
อสูรว่า คุกรท่านผู้นิรทุกข์ทั้งหลาย เราจะบอกมายาของอสุรินทร์กะท้าวสักกะ
จอมเทพนะ ฯ

พวกอสูรทูลว่า ข้าแต่พระองค์ผู้นิรทุกข์ พระองค์อย่าตรัสบอกมายาของ
อสุรินทร์กะท้าวสักกะจอมเทพเลย ฯ

[๕๕๑] คุกริกษุทั้งหลาย ครั้งนั้นแล ท้าวเวปจิตติจอมอสูรได้ตรัสกะ
ท้าวสักกะจอมเทพด้วยคาถาว่า

ข้าแต่ท้าวมหาสุชัยบดีสักกเทวราช บุคคลผู้มีมายาย่อมเข้า
ถึงนรกครบร้อยปี เหมือนดังอสุรินทร์ ฉะนั้น ฯ

อภัยสูตรที่ ๔

[๕๕๒] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระวิหารเชตวัน
อารามของอนาถปิณฑิกเศรษฐี เขตพระนครสาวัตถี ฯ

ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุสองรูปได้เถียงกัน ในการโต้เถียงกันนั้น ภิกษุ
รูปหนึ่งได้พูดล่วงเกิน ฯ

ครั้งนั้นแล ภิกษุผู้พูดล่วงเกินนั้นแสดงโทษโดยความเป็นโทษ (รับผิด
และขอโทษ) ในสำนักของภิกษุนั้น ภิกษุนั้นไม่รับ ฯ

[๕๕๓] ครั้งนั้นแล ภิกษุเป็นอันมากพากันเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาค
ถึงที่ประทับ ครั้นแล้วได้ถวายบังคมพระผู้มีพระภาคแล้วนั่งอยู่ ณ ที่สมควรส่วน
หนึ่ง เมื่อนั่ง ณ ที่ควรส่วนหนึ่งเรียบร้อยแล้ว ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคว่า
ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ขอประทานพระวโรกาส ภิกษุสองรูปได้เถียงกัน ในการ
โต้เถียงกันนั้น ภิกษุรูปหนึ่งได้พูดล่วงเกิน ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ลำดับนั้น
ภิกษุผู้พูดล่วงเกินแสดงโทษโดยความเป็นโทษในสำนักของภิกษุนั้น ภิกษุนั้นไม่
รับ พระพุทธเจ้าข้า ฯ

[๕๕๔] พระผู้มีพระภาคตรัสว่า คุกริกษุทั้งหลาย คนพาลมี ๒ จำพวก
นี้ คือ ผู้ไม่เห็นโทษโดยความเป็นโทษ ๑ ผู้ไม่รับตามสมควรแก่กรรมเมื่อผู้อื่น
แสดงโทษ ๑ คุกริกษุทั้งหลาย คนพาลมี ๒ จำพวกนี้แล คุกริกษุทั้งหลาย
บัณฑิตมี ๒ จำพวกนี้ คือ ผู้เห็นโทษโดยความเป็นโทษ ๑ ผู้รับตามสมควรแก่
กรรมเมื่อผู้อื่นแสดงโทษ ๑ คุกริกษุทั้งหลาย บัณฑิตมี ๒ จำพวกนี้แล ฯ

[๕๕๕] คุกริกษุทั้งหลาย เรื่องเคยมีมาแล้ว ท้าวสักกะจอมเทพ เมื่อ
จะทรงยังเทวดาชั้นดาวดึงส์ให้พลอยยินดี ณ สุธรรมาสภา จึงได้ตรัสพระคาถานี้

ในเวลานั้นว่า

ขอความโกรธจงตกอยู่ในอำนาจของท่านทั้งหลาย ขอความ
เสื่อมคลายในมิตรธรรมอย่าได้เกิดมีแก่ท่านทั้งหลาย ท่าน
ทั้งหลายอย่าได้ติเตียนผู้ที่ไม่ควรติเตียน และอย่าได้พูดคำ
ส่อเสียดเลย ก็ความโกรธเปรียบปานดังภูเขา ย่อมอย่ามีคน
ลามก ฯ

อีกโกธสูตรที่ ๕

[๕๕๖] ข้าพเจ้าได้สดับมาแล้วอย่างนี้

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระวิหารเชตวัน อารามของ
อนาถปิณฑิกเศรษฐี เขตพระนครสาวัตถี ในกาลครั้งนั้นแล พระผู้มีพระภาค
ตรัสเรียกภิกษุทั้งหลาย ฯล

[๕๕๗] พระผู้มีพระภาคได้ตรัสพระพุทธพจน์นี้ว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย
เรื่องเคยมีมาแล้ว ท้าวสักกะจอมเทพ เมื่อจะทรงยังเทวดาชั้นดาวดึงส์ให้พลอย
ยินดี ณ สุทธรรมาสภา จึงได้ตรัสพระคาถานี้ในเวลานั้นว่า

ความโกรธอย่าได้ครอบงำท่านทั้งหลาย และท่านทั้งหลายอย่า
ได้โกรธตอบต่อบุคคลผู้โกรธ ความไม่โกรธและความไม่
เบียดเบียน ย่อมมีในท่านผู้ประเสริฐทุกเมื่อ ก็ความโกรธ
เปรียบปานดังภูเขา ย่อมอย่ามีคนลามก ฉะนี้แล ฯ

จบสักกปัญจกะ

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

มัตตวาสูตร ๑ ทุพพณียสูตร ๑ มายาสูตร ๑ อัจฉยสูตร ๑ อีกโกธสูตร ๑

สักกสูตร ๕ สูตรนี้ พระพุทธเจ้าผู้ประเสริฐทรงแสดงไว้แล้ว ฯ

จบสักกสังยุตบริบูรณ์

รวมสังยุตที่มีในสคาถวรรคนี้ ๑๑ สังยุต คือ

เทวดาสังยุต ๑ เทวปุตตสังยุต ๑ โกศลสังยุต ๑ มารสังยุต ๑ ภิกขุณี

สังยุต ๑ พรหมสังยุต ๑ พรหมณสังยุต ๑ วังคีสสังยุต ๑ วนสังยุต ๑

ยักขสังยุต ๑ สักกสังยุต ๑ ฯ

จบสคาถวรรค
